

BULÁNYI GYÖRGY

TÖREDÉKEK, LEVELEK, FELJEGYZÉSEK...

Szerkesztette: Faragó Ferenc

[„HAMISÍTATLAN, SZELLEMI TEJRE VÁGYAKOZZATOK!”]

„Mert Isten iránti szeretetünk éppen abban áll, hogy őrizzük meg parancsolatait” - olvassuk az Első János levélben (1Jn 5,3). Élet és halál kérdése a Bokor számára, mert fennmaradásunk és eltűnésünk fordul rajta, hogy parancsolat teljesítéséről vagy parancsot meghaladó, normatúlteljesítő magánvállalkozásról értesít minket az Apostolok Cselekedeteinek beszámolója: „Senki sem mondott semmit vagyonából a magáénak, hanem mindenük közös volt” (ApCsel 4,32b). A beszámoló szerzője közvetlenül nem foglal állást kérdésemben. Csak annyit mond, hogy számára ez a külsőleg is tapasztalható tényállás egy belső tényállásnak volt külső megnyilvánulása: „a hívők összességének pedig a szíve és a lelke egy volt” (ApCsel 4,32a). Mivel csak annyit mond, magunknak kell megválaszolnunk egy egész kérdéssort.

- Akik szeretik egymást, azoknak egy-e a szívük és a lelkük?
- Akiknek egy a szívük és a lelkük, azoknak közös-e a pénztárcájuk is?
- Lehetséges-e szeretetközösség anélkül, hogy a szív, a lélek és a pénztárca egy legyen?
- Van-e más óhaja-igénye-parancsa-kívánsága Istennek az Őt érteni akarók számára, mint az, hogy szeressük egymást?
- Van-e mód egymást szeretés nélkül szeretnünk az Istent?
- Biztosak lehetünk-e abban, hogy Isten szeretetközössége vagyunk, amíg választ nem adunk a fenti kérdésekre?
- Nyilvánvaló-e, hogy a szeretetközösségnek indult Bokor létjogosultsága és így fennmaradása is fordul azon, hogy milyen választ adunk a fenti kérdésekre?

„Vegyetek Szentlelket! Akinek megbocsájtjátok a bűneit, azok bocsánatot nyernek, akikéit pedig megtartjátok, azoknak a bűnei megmaradnak” - halljuk a Jézus ajkára adott szavakat János evangéliumában (Jn 20,23). Jézus népét, az Atya gyermekeit, az Isten Országá polgárait olyan szabadon gondolkodó emberek alkotják, akik közös eredményre jutottak és jutnak folyamatosan abban, hogy miben áll az Isten akarata, ill. mikor s mivel utasítjuk el magunktól Isten akaratát. Ahhoz, hogy megbocsáthassak valamit, tudnom kell, mi számít bűnnek. Ahhoz, hogy megtarthassak valamit, tudnom kell, mi az a bűn, amelyhez nem ragaszkodhatik az, aki Jézus népe, az Atya gyermeke, az Isten Országá polgára akar lenni.

Magyarul ez annyit jelent, hogy a Bokor, amennyiben Isten Országába tartozó közösségnek akarja tudni magát, tudnia kell, mi bűn, és mi nem bűn. Ezen felül és ebből következően: a bűn nem sétálhat felemelt fejjel ebben az Országban, s így a Bokorban sem, amíg az Országba tartozónak akarja tudni magát.

Nem, mert a bűn bevallandó, megbánandó..., és semmiképpen sem rendelkezik polgárjoggal az Isten Országában.

Hogy ez valóság lehessen a Bokorban, tudnunk kell, mi bűn, és mi nem bűn. Ahhoz, hogy a tudáshoz eljuthassunk, beszélni kell róla. Lassan tíz esztendeje lesz annak, hogy elszabotáljuk a beszélgetést a fenti kérdéstről. Szabotázs-magatartásainkból már csokor is gyűjthető:

- nem szabad erőszakoskodni ezzel a kérdéssel
- nyilvánvalóan hülyeség az egész
- amióta itt járt az az öreg ember, azóta bolondult meg közülünk valaki
- biztos, hogy nem a kommuna a megoldása a politikai változás után jelentkező gondoknak
- szegénynek az a baja, hogy azt hiszi: itt a Földön kell megteremtünk Isten Országát
- értsd meg: éretlenek vagyunk rá
- nem tehetem meg a gyermekeim miatt
- öreg fa vagyok már, nem bírnám ki az átültetést.

A témáról nem beszélés következményét végzetesnek gondolom. A történelem, a jövő ugyan nem kiszámítható, de azért az élet tanítómestere. Egyben is, másban is, pl. abban, hogy a nem-növekedés - nem életjelenség. A fogyás pedig az elfogyás veszélyét magában hordó folyamat.

Egy „Én Uram és én Istenem!” megvilágosodás-élmény nélkül nekünk sem lehet újra megindulnunk. A növekedés megtapasztalása nélkül nem lehet azt gondolnunk, hogy Jézus Országát építjük, hiszen az olyan, mint a mustármag, mint a kovász. Nem számít, hogy milyen kicsi, csak növekedő legyen. Csak éljen és ne haldokoljon! Aki át mondott, mondjon bét is. Költségkiszámítás nélkül kezdtünk bele ebbe a vállalkozásba. Kár, hogy belekezdtünk? Hátha össze tudjuk kaparni, ami szükséges, hogy tovább épüljön e Bokor nevű torony! Kár volna elpusztulnia. Az Isten is sajnálná. Nem minden nap talál egymásra annyi jószándék, mint amennyi körünkben egymásra talált. Mindent megtehetünk. Van, aki kész erőt adni nekünk az Ország megépítésére. Kizárólag azért hívott minket létbe, hogy ezt az Országot felépítse velünk. Ha az Úr nem építi a házat... - éneklí a zsol-táros. Építi, építi szegény, de olyan vállalkozásba fogott, melyet kőműves társak nélkül nem is folytathat, be sem fejezhet.

Azt hiszem, hogy reménykedett bennünk. Azt hiszem, hogy örült is már nekünk. Azt hiszem, hogy nem mondott még le rólunk. Reménykedem, nem vagyunk részesek abban, amiről Vörösmarty írt:

A föld megőszült;
Nem hajszálanként, mint a boldog ember,
Egyszerre őszült meg, mint az Isten,
Ki megteremtven a világot, embert
A félig istent, félig állatot,
Elborzadott a zordon mű felett
És bánatában ősz lett és öreg.

(Előszó, 1849)

Az is jobb, ha bevalljuk, hogy használhatatlanok vagyunk Isten számára. Ez esetben még el is sírhatjuk magunkat. Júdás nem tudta elsírni magát. Nem is tudta folytatni életét. Ettől mentsen meg minket Jézus, aki előttünk megy. Nem Galileába. Tudnunk lehet, hogy hol láthatjuk meg Őt. Amen.

[ÚJ ÉS ÖRÖK SZÖVETSÉG? JÉZUS ZSIDÓ ÖNAZONOSSÁGA?]

1/ A cím Farkas Annától van, aki kivonatolja Hanna Wolf „Kein Bundesdenken” (Semmi szövetségi gondolkodás) c. írását, amelyet polcomon a Neuer Wein - Alte Schläuche c. kötetében talállok (Radius-Verlag 1981, 118-143 o.). Mindaz a kritika, amit az alábbiakban előhozok nem Farkas Annát, hanem Hanna Wolf „Kein Bundesdenken” c. írását illeti.

2/ Ha Homéroszról azt állítom, hogy görög, nem gondolom, hogy ezzel megragadtam Homérosz egyedi vonásait. Azt sem gondolom, hogy állításom valójában engem, a kijelentés megfogalmazóját, jellemez. Állításommal csupán megjelölöm azt a kultúrkört, amelyhez Homérosz tartozik. Ezt nyilvánvalónak gondolta eddigelé a gondolkodó ember, az emberi kultúrtörténelem. Nem tudok mit csinálni azzal, aki mélypszichológia címen ezeket a nyilvánvalóságokat megkérdőjelezi.

3/ Ha a nemzetkritika, a valláskritika elhatárolódást jelent a nemzetemtől, a vallásomtól, akkor a váteszek nem tartoznak nemzetükhöz (Kölcsey, Vörösmarty), a próféták sem vallásukhoz (Izaiás, Jeremiás). Hanna Wolf logikája szerint a Metternich baráti körébe tartozó magyar aulikus főurak kiváló bizonyítványt állítottak ki a maguk magyar önazonosságukról, Kölcsey pedig tudatosan és kifejezetten elhatárolódott magyar mivoltától. Ilyen gondolatokat csak a valóságtól messze elszakadva, s attól nem befolyásolt elméletek rabjaként lehet megfogalmazni.

4/ Az Ószövetség tele van a leggyengédebb istenképekkel: jó pásztor, anyánál is meg nem feledkezőbb, minden kincsét Izraelre aggató Isten. Viszont Jézus ajkán is megtaláljuk jó néhányszor a sírást és fogcsikorgatást. Másfelől Jézus egyetlen alkalommal sem teszi kritika tárgyává az övétől különbözőnek állított ószövetségi istenképet. Alighanem azért, mert nem gondolta az Ószövetség istenképét a magáétól különbözőnek. Megtalálta az Ószövetség képei között a nekivalókat; a kevésbé nekivalókat pedig nem tette kritika tárgyává.

5/ Tóra és Szövetség - e kifejezések abszolút kizárólagosságot hordoznak, s a szövetségi identitás ezt a kizárólagosságot jelenti Hanna Wolf számára. Hogyan jutott el erre az eredményre, biztosan tudja, aki jól ismeri életművét. Zsidónak (vagy akármilyen más csoporthoz tartozónak) lenni egyébként jelenthet szolgálni akarást is, uralkodni akarást is. Az ószövetség-

ben található helyek mind a kettőre. A jámbor zsidó más helyekre fog bukkanni, mint az uralomra vágyó. Egy nemzet sohasem azonos a jobbik énjével, és sohasem azonos a rosszabbik énjével....

[A BOKOR BÁZISKÖZÖSSÉG MIVOLTÁRÓL]

Számomra és szívem szerint változatlanul a katolikus egyházon belül megszületett, abban élt és abban élő emberek alkotta közösségeknek a táplálkozó-tápláló láncolat által egybefűzött összessége és egysége.

Azért ilyen számomra, mert Isten az embert arra teremtette meg, hogy együtt gondolkodni, együtt cselekedni és együtt imádkozni tudó emberek közösségében nevelkedjék, s így érjen meg az örökkévalóság számára.

Óhatatlan, hogy az együttgondolkodás mellett is ne kerüljenek elő olyan különbségek, amelyek nem hidalhatók át.

Ezek a különbségek lehetnek olyanok, amelyek nem akadályozzák sem a közös cselekvést, sem a közös imádkozást. De lehetnek olyanok is a különbségek, amelyek ezt megakadályozzák.

Ha az együtt imádkozást akadályozzák, akkor megszűnik katolikus és megszűnik vallási közösségnek lenni a Bokor. Ha az együttcselekvést is akadályozzák, akkor pedig a Bokor egyáltalán megszűnik közösségnek is lenni, mert a közösség legalapvetőbb dinamikus létállítmánya a közös célkitűzés.

Ennek következtében arra kell törekednünk, hogy az egyediségünkből folyó gondolkodási különbözőségek áthidalhatók maradjanak. Addig áthidalhatók, amíg a különbözőségemből nem csinállok zászlót. Akkor csinállok zászlót, amikor el akarom fogadtatni testvéreimmel azt, aminek elfogadására képtelenek. Mi az, aminek az elfogadására képtelenek vagyunk? Az olyan nézet, amely nem igazolható.

A vallások kivétel nélkül képviselnek olyan nézeteket, amelyeket csak szentnek tudott hagyományuk tartalmaz. Ennek következtében a vallási közösségek arra a hitre épülnek, amely hit egy bizonyos hagyomány elfogadását tartalmazza. Ezen vallási közösségek között lehetséges a kölcsönös egymást megbecsülés, de ebből a kölcsönös egymást megbecsülésből nem adódik olyan közösség, amely közös gondolkodásban, cselekvésben, imádságban fennálló nevelő közösség.

A fenti gondolatokkal megkérdőjelezem helyességét annak, amit néhány évvel ezelőtt „Számláló és nevező” címen közöltem testvéreimmel.

Kérem testvéreim segítségét.

[LEVÉL PÁRIZSBA]

P. Bulányi György Sch. P.
H-1122 Budapest,
Városmajor u. 47/B II.3
Tel: 155-54-78

A M. le Directeur Délégué
Jean-Paul Guetny
163, BD Malesherbes
75859 Paris Cedex 17

Budapest, le 22 avril 1997

Cher Monsieur Directeur,

En remerciant votre lettre (14 avril), je vous transmets avec joie le text mentionné.

En ce qui concerne des nouvelles de Hongrie sous forme de breves, j'y parlerai avec mes amis.

En espérant une collaboration fructueuse, je vous salue respectueusement.

Bulányi György

[VÉGRENDELET]

Alulírott Bulányi György, (szül. Budapesten. 1919. január 9-én, an. Stück Gizella, szem. szám: 1 190109 3700) 1122 Budapest, Városmajor u. 47/B II. em. 3. sz. alatti lakos, ép elmével, tiszta szellemi állapotban és alapos megfontolás után halálom esetére a következőképpen rendelkezem:

1. Szellemi javaimat, azok (bármily nyelven, bármily publikációs műfajban) közzétételének jogát a Bokor Közösségfejlesztő Kulturális Egyesület örökölje.
2. Eddig kiadott könyveim eladatlan példányai értékesítésének jogát a Bokor Közösségfejlesztő Kulturális Egyesület örökölje.
3. Lakásomban található könyvtáramat a Bokor Közösségfejlesztő Kulturális Egyesület örökölje azzal a feladattal, hogy azt egy általa üzemeltetendő közkönyvtár alapjává teszi.

4. A Bokor Közösségfejlesztő Kulturális Egyesület a fentiekben felsorolt örökségek felhasználásában a Bokor Katolikus Bázisközösségek mindenkori választott vezetőinek szándékaival megegyezően járjon el.

5. A fenti 1-3 pontokban megjelölteken kívül a halálomkor meglévő minden más vagyonomat, tehát ingatlanomat, ingóságomat és követeléseimet örökölje a halálomkor velem egy háztartásban élő Kovács Terézia (szül.: Zajtán, Szatmármegye, 1928. okt. 5-én, an. Scheck Margit, szem. szám: 2 281005 3758), aki a rámaradó javakat a Bokor Katolikus Bázisközösségek céljaira hasznosítja.

6. Végrendeletemet halálomkor tudassa a Bokor Katolikus Bázisközösségekkel Király Ignác (2030 Érd, Nyírfu u. 3.)

7. Ennek a végrendeletnek a következők az indokai:

Köteles részre jogosult hozzátartozóm nincsen, mert gyermekem nem született, szüleim már nem élnek. Halálom után is hasznára kívánok lenni a Bokor Katolikus Bázisközösségnek a mindenkori választott vezetők szándékai szerint.

Ez az én végrendeletem. Minden korábbi végrendeletem a mai nappal hatályát veszti.

Kérek mindenkit, hogy végrendeletem valamennyi rendelkezését tartsa tiszteletben.

Budapesten, 1996. május 23. napján

Bulányi György örökhagyó

Alulírottak, mint felkért végrendeleti tanúk kijelentjük, hogy az általunk személyesen ismert Bulányi György együttes jelenlétünkben kijelentette, hogy ez az okirat az ő végrendeletét tartalmazza, és azt előttünk aláírta.

Budapest, 1996. május 23. napján

Név: -----

Lakcím: -----

Név: -----

Lakcím: -----

[HEIDELBERGI LEVÉL]

P. György Bulányi Sch P
H-1122 Budapest, Városmajor u. 47/B
T: 155-54-78

Prof. Ulrich Duchrow
D-69124 Heidelberg
Hegenichstr. 22

Sehr geehrter Herr Professor!

Ich wurde von der Redaktion einer bedeutenden ungarischen wissenschaftlichen Zeitschrift (Magyar Filozófiai Szemle) gebeten von ihrem Werk, Alternativen zur kapitalistischen Weltwirtschaft... eine Rezension zu verfertigen. Es wäre wünschenswert diese Gelegenheit zu ergreifen, und die Rezension in Lebenslauf, Werken, Schicksal, kirchliche Akzeptation einzubetten. Ich wäre Ihnen dankbar, wenn Sie mir in dieser Aufgabe irgendwelcherweise helfen könnten. Darf ich Sie bitten in diesem Gegenstand mich anzurufen?

Hochachtungsvoll

Budapest, am 26. März 1996

[KEDVES ISTVÁN]

Megkaptam dec. 3-i kedves leveled, melyre választ is vársz. Teszem, kívánságod szerint.

Omne quod recipitur, recipitur secundum modum recipientis. Azaz, ha Tóth István olvassa el a Merre menjek? c. könyvet, neki tóthistvánszerű képe támad arról. Hogy bennem milyen kép támadna, ha elolvasnám e jó 25 éve írt könyvemet, nem tudom. Ettől függetlenül mondom: Istenről a legfőbb állítmányom ez: szeret. Ez pedig bennem azt jelenti, hogy szolgál, ad, megbocsát. Ha azt akarja, hogy olyan légy, mint Ő, akkor Tőled is azt kívánja, hogy szeress, azaz szolgálja, adja és megbocsáss. Könyvem nem tudott kiforgatni abból a Téged nyolcvan év óta meghatározó gondolatból, hogy Isten bíró, aki majd vagy megengedi Neked, vagy nem engedi meg, hogy üdvözülj.

Van, aki azt hiszi, hogy van Isten; s van, aki azt hiszi, hogy nincs. Én azt hiszem, hogy van, de egy időben keletkező Isten - számomra legfőbb állítmányom ez: szeret. Ez pedig bennem azt jelenti, hogy szolgál, ad, megbocsát. Ha azt akarja, hogy olyan légy, mint Ő, akkor Tőled is azt kívánja, hogy szeress, azaz szolgálja, adja és megbocsáss. Könyvem nem tudott kiforgatni abból a Téged nyolcvan év óta meghatározó gondolatból,

hogy Isten bíró, aki majd vagy megengedi Neked, vagy nem engedi meg, hogy üdvözlj.

Isten nem tehet meg akármit. Önmagát sem számolhatja fel. Gonosszá sem lehet. a Pythagorus-tétel érvényét sem szüntetheti meg. Más dolgokat pedig megtehetne ugyan, de nem teszi meg. Pl. Nem gyilkolja le a tömeggyilkosokat. Sztálint meg a hadvezéreket s a nekik parancsoló államférfiakat is engedi késő öregségükben ágyban s párnák közt meghalni. Isten sokkal inkább mindent elviselő, mint mindenható.

A Jelenések könyvét sokféleképpen lehet értelmezni. Magam azt gondolom, hogy olyan írás, amelynek elég gyengék a fogalmai a szeretet-Istenről. A könyv „Istene” bosszút áll a vértanúkért! A spanyolasszony jelenségéhez hasonlók mások számár a „Szentlélek megnyilvánulásai” közé tartoznak. A mély hipnózis felhossa tudattalanukban levő tartalmakat. Hogy akár ezek, akár a spanyolasszony-jelenségek bizonyítani tudnának valamit odaátról - én nem gondolom. A pokol, purgatórium, mennyország sem bizonyíthatók. A vallások nem bizonyítható tételeket forgalmaznak, s tételeikbe vetett hitet kívánnak meg a náluk bejegyzett személyektől. Jézus pedig a Mt 25-ben leírtak teljesítőinek ígéri Atyja Országát. Az ott leírtakat pedig mindannyiunk lelkiismerete jóváhagyja. A tiéd is. Mert Te is azt kívánod, hogy szeressenek. Más is ugyanazt kívánja. Teljesül pedig mindannyiunk kívánsága, ha vállalkozunk a másikat szeretésre. Kivételem nélkül! Azért így, mert, ha van kivétel, akkor már jön a paradicsom karó meg az atombomba.

Schütz Dogmatikája hozza az Ágostól meghatározott hagyományos szentháromságképet. Én egy más képet dolgoztam ki a Keressétek az Isten Országát! c. sok kötetes teológiai alapvetésem I. („Honnan jött?” c.) kötetében. Ágoston és Schütz szentháromságképe nem utolsó szava az emberiségnek a Szentháromságról. Még az enyém sem. Úgy bizony.

Nagyon boldog Karácsonyt kívánva ölel: Gyb.

[LIEBER WILLIBALD!]

Erst gestern bin ich nach zwei Wochen von Paris heimgekommen, und heute habe ich deinen Brief von 3.9.96 aufs neue durchgelesen. Laut des Briefes sollte ich am 6. Dez. in Innsbruck einen Vortrag halten, und eventuell auch irgendwann auch in Voralberg. Grund deiner Einladung: „Thaur... vielleicht kann der Karfreitagsbrief ... erscheinen“. Da ich mit meinem französischen Vortrag im vollem Mass in Anspruch genommen gewesen war, sagte ich Dir irgendwann - vielleicht im Oktober - und mittels deines Telefonanrufs einen kurzatmigen Ja.

Jetzt, als ich meinen ersten francophonen Vortrag meines Lebens überlebt habe, kehre ich zum Tirol und Karfreiteg und Willibald zurück.

a/ Was ist mit jenem obigen „vielleicht“? Erscheint mein weltberühmter Brief oder nicht? Wenn ja, wie ist es möglich, dass ich bis heute noch keinen Vertrag gesehen habe? Das Recht zu dem gegebenen und/oder originellen Text des Karfreitagbriefes überhaupt, und für den Fall eventuellen neuen Ausgaben ist allenfalls schriftlich klarzustellen. Ebenso meine ich zu klären die Exemplarenzahl der „gewissen Anzahl“, die mir - und zwar hoffentlich in Budapest - zur Verfügung stehen wird. Was das Zweckwidmen betrifft, ich habe nichts dagegen.

b/ Wenn a/ beruhigend beantwortet wird, und „Feier mit György Bulányi am 6. 12. 1996“ stattfinden kann, soll ich Dich fragen, wie dieser arme und alte Gy. B. diese Feier mitfeiern wird? Es ist fraglich, da etliche Probleme hier auftauchen.

1. Abfahrt vom Ostbahnhof Budapest:05H45, Ankunft in Innsbruck 14H30. Ich soll früh, um vier Uhr aufstehen, und werde nach mehr als 10 Stunden ankommen... meine Seele wird sicher bereitwillig sein zu feiern, doch mein Leib kann dazu total unbenützbar sein.

Können dort für mich eine Stube besorgen, wo ich mich so wie so ausruhen kann? Um wieviel Uhr beginnt die Feier? Sollte ich schon am vorigen Tag reisen? Wartet mich irgendwelche Person am Bahnhof? Wie Ihr aus all diesen Fragesätzen sehen können, das Zusammenleben mit solchen alten Leuten nicht so einfach ist. Habt Ihr all das und „alles durchgedacht“ wie seine Majestät Franz-Joseph I. im Juni 1914?

2. Habt ihr Geld zu dieser Reise? Meine ganze Monatspension ist zu diesem Fahrtschein kaum genügend.

3. Noch vor meiner Paris-Reise hat mich ein gewisser Herr Hurka von Wien mit der Absicht angerufen, dass ich von Tirol und Voralberg zurückreisend in Wien einen Vortrag halte; und zwar über 1956 und 1996. Ich glaube, dass er von Dir über meiner Tirolreise berichtet wurde. Wie die Terminen von Tirol, Voralberg und Wien zu einanderpassen, seid Ihr diesbezüglich mit einander in Kontakt? Wenn ich mich gut erinnere, wollte er als Termin den 25. November 1996.

4. Meine Fragen zu meinem „Sprechen“:

- Wie lange soll es dauern?

- Werden auch andere sprechen, und wie lange werden all die Sprechen dauern?

- Der Titel meines Sprechens: Welche Zukunft für jesuanische Gemeinden? (Es ist weniger triumphalistisch als der Vorschlag.)

c/ Letzlich: Ich bin recht müde. Denket durch, ob meine Reise für die Sache Jesu genügend viel nützen könnte. Ich nehme die

Fahrt unten, wenn Ihr meinet, dass sie sich lohnt. Möglichkeitswilenn aber sollet Ihr mich nicht rufen. In der Hoffnung, dass ich alles und genügend verständlich geschrieben habe, grüsst Euch freundlich ihr

Budapest, am 20. November 1996

[KEDVES BARÁTOM!]

Mellékelve találod a párizsi piaristáknak írt leveletem, amelyből Te is megtudhatod érkezésem és Párizsban tartózkodásom adatait. Nagyon kedves volna, ha a repülőtéren találkozhatnánk, ahogyan jelezted ezt, amikor Pesten beszélgettünk erről.

A Párizsban töltendő napokat két dologra szeretném felhasználni: egyfelől rendelkezésre állni azoknak, akik igényelnek, másfelől megnézni egy kicsit közelről ezt a Párizsban nevezett világcsodát, amelyet 78 éven keresztül csak képekről, csak betűkön keresztül ismerhettem. Az egyfelől a un' absolue priorité sur le másfelől, azaz boldogan állok rendelkezésre az egész kint töltött időben, ha ezzel valakiknek használhatok valamit.

A november 8-i esti programra, melyet beírtam naptáramba, természetesen számítok. Szeretném ott elmondani, hogy alighanem egyetlen magyar résztvevője leszek ennek a Colloque-nak, és a 8-án összeülő társaságból szeretnék megkérni valakit, aki eljönne 9-én este előadásomra, és nekem ott segítene. Abban segítene, hogy mellettem ülve fülembé mondaná magyarul az előadásomat követő kérdéseket, én pedig az ő fülébe súgnám magyarul a válaszokat, amiket ő franciául mondana a mikrofonba. Ha aztán közbe megszáll a Szentlélek, s jól megértem a kérdéseket, s franciául tolulnak elő belőlem a válaszok, az még szebb lesz, de szükségem van nyugalmamhoz erre a biztosítékra, hiszen életem első francia nyelvű szerepléséről van szó. Magyarok, segítsetek a magyarnak! Persze könnyen lehetséges, hogy Te már is tudod, ki az alkalmas személy, akit nevében erre megkérsz. Hogy az illető könnyebben igent tudjon mondani e feladatra, küldök egy (nem végleges) példányt a 9-én majd elhangzó szövegből.

Ha valami gondod volna velem, elutazásomig levélben is, telefonon is megtalálasz.

Szeretettel köszönt testvéred Jézusban

[CSAK FELEKEZETEN BELÜL MARADVA FUNKCIONÁL?]

(Hozzászólás: a Bokor: Merre menjek? (TÁJÉK 372. l.) címen megjelent két íráshoz)

A karbantartás kérdésével foglalkozik. Tisztázandó, hogy családon túli intézmény megteremtése és ezen intézmény egységsítő munkája nélkül versenyképesek lehetünk-e bármely ilyen jellegű - vallási, avagy nemvallási - intézmény nevelő munkájával szemben. Ha kell intézményt teremtenünk gyermekeinknek a jézusi célkitűzésre nevelése és a magunk karbantartása érdekében, lehet-e ez az intézmény a vallási intézményektől különböző funkciójú? Ha igen, akkor mik lennének ezek a funkciók, amelyek gyermekeinket felnevelik a meglátott jézusi célkitűzés vállalására, magukat a vállalatokat pedig megőrzik vállalási szándékukban.

A karbantartás kérdése szoros kapcsolatban van azzal a jézusi célkitűzéssel, amelynek teljesíteni akarása kívánja meg a karbantartást. E célkitűzés állandó inkultúrálódási munkát kíván tőlünk. Mit jelent a szolgálat, az adás és a megbocsátó szelídség magatartása a magunk és környezetünk folyamatos változásának függvényében. Kiket kell szolgálnunk? Kinek kell odaadnunk pénzünket? Hogyan kell szelídnünk lennünk családon, közösségen belül vagy ezeken kívül?

Tisztázandó, hogy milyen jellegű családon ill. kisközösségen belüli viszony alakulhat ki különböző számlálót vallók között. El tudják-e viselni egymást a különböző számlálók elkötelezett hívei is? Avagy csak azok tudják elviselni egymást, akik csupán úgy vallanak egy-egy számlálót, hogy csak úgy ragaszkodnak hozzá, mint egy régi öreg bútorhoz, mert abba születtek bele. Azaz tudják, hogy nem tudják igazolni számlálójukat, hiszen a számlálók nem igazolhatók. Mindezek következtében nem igazolhatót nem hajlandók lecserélni egy másik nem igazolhatóra. Kérdés, hogy képesek-e a jézusi célkitűzést egy azon családon ill. kisközösségen belül hordozni a különböző számlálók elkötelezettjei is?

Mihalovics Zoli és Mihályffy Laci Tájék-beli megnyilatkozása arról beszél, hogy felekezethez kell tartozni, különben tönkremegy az ember.

A felekezetek a trón és oltár szövetségének jegyében állnak fenn. E szövetség ellen szól az evangélium. Jézus felekezeten belül nevelkedett és mondta el az evangéliumot. Kérdés, hogy Zoli és Laci elmondják-e a szabadkeresztényeknél, a karizmatikusoknál az evangéliumot. Vagy csak papot hallgatnak: Zoli szabadkeresztényt, Laci karizmatikus katolikust?

Amit Zoli mond, abból számomra az látszik, hogy igénye van arra, hogy neki nyújtsanak valamit, de nem arra, hogy várjanak tőle valamit. Vallomása számomra arról beszél, hogy Isten kétféle embert teremtett: papot meg nempapot. Szakma ez a papság javából. Műkedvelő, bokor-elképzeléses alapon semmire sem lehet menni az apostolkodásban. Sőt, a végén még a magunk

lelkét is elveszítjük. A szakmát pedig meg kell tanulni, abban tovább kell képződni, s abból, mint munkaviszonyból meg is kell tudni élni, méghozzá családotul.

A kisközösségre azért dühös a papság, mert okoskodunk hozzáértés és felelősség (püspöki jóváhagyás és az adott területen a felmerülő igények kielégítésének vállalása) nélkül.

Mindazonáltal az Evangélii Nuntianti 55. pontja arról beszél, hogy nem mi találtuk ki az egészet. Meg talán arról is, hogy a dolog csak felekezeten belül maradva funkcionál.

Budapest, 1996. okt. 28.

[MÁSİK LEVÉL PÁRIZSBA]

Au Pere Louis Maranon Sch. P.
Pantin, Paris

Chere Pere,

votre lettre (le 6 juin 1996) est devant moi, et je peux vous déjà informer, que j'arriverai par avion de Budapest a Paris C. GAULLE le 6 novembre 1996 a l'heure 18,10, et je serai tres heureux vous y voir. Pour me pouvoir connaitre, j'imposerai mon chapeau sur mon parapluie et le couleur des mes cheveux est blanc comme la niege.

Je rentrerai de Paris a Budapest par la meme voie: le 18 novembre 1996, Charles de Gaulle 2 Terminal 12H45. Je serais tres heureux a pouvoir jouir de votre hospitalité en ces jours.

Avant quelques semaines quand le Pere Général nous a visité a Budapest, j'ai déjà lui dit, que mon séjour extérieur mentionné dans ma lettre (le 2 juin 1996) écrite a vous me semble maintenant déjà irréel. Je suis tres reconnaissant pour votre générosité de me recevoir, mais je serai tres content de pouvoir vivre avec Vous durant ces dix jours. Si mon présent séjour pourrait causer des problemes financiers au votre maison, dit-le a moi et je ferai qu'est possible.

En l'espoir de notre rencontre a l'aero-port C. GAULLE le 6. novembre 18H10 je vous salue dans l'amour de Jésus

votre frere

Budapest, le 28 octobre 1996

(P. Bulányi György Sch. P.)

[KEDVES PANNI!]

A Koinónia novemberi szerkesztőségi találkozójának idején Párizsban voltam. Most, készülve a pénteki decemberi találkozóra, én is elolvastam írásodat, melyre a szerkesztőség novemberben ezt írta: „egyelőre ne”... talán értesültél is róla.

Zavarva lelkem, mint a bomlott cimbalom - írta 1846-ban Arany Petőfinek. Mért? Minden kínod az enyém. Örüljek hát, ha Panni szabadulni tud attól, amit én csak elviselni tudok? Mért vagyok bizonytalan abban, hogy örüljek-e? Megpróbálok elmondani Neked. Nincs más dolgom, mint egy felette kétes sikerű próbálkozás: elmondani, ami felette problematikus értelmi tisztasággal kavarog bennem? De talán volna. Csakhogy annyira nagyra becsüllek és szeretlek is, hogy nincs módom egyszerűen letenni írásod kezemből, s a következő feladatomhoz fogni...

Az embernek arra van szüksége, hogy jól érezze magát. Minden valamire való vallás erre specializálja magát. Kisap koromban pl. nem-közönséges intenzitású adventi arzenállal vettem körül magam (költészet, zene, képzőművészet), hogy segítsenek nagyon boldognak lenni karácsonyra. Bálint Sándor, Volly gyűjteményei által színesítettük a 30-as években tovább a gregoriánt, s úgy énekeltem nagyhéten Jeremiás siralmait, hogy kispaptársaim is felfigyeltek rá. Mi történt? Boldog akartam lenni - átéléssel. Nem ragozom tovább.

Arra az eredményre jutottam, hogy úri huncutság az egész. Korgó hassal nehéz himnuszt énekelni. A francia forradalom jelszavaival azonosítottam az evangéliumot. S így állok itt Karl Marx és Dosztojevszkij Nagy Inkvizítora között. Mind a kettő tudja, hogy ostor és mézesmadzag nélkül nincs boldogság. Az egyik majd énekelteni, hogy Hegyen-völgyön zakatol a vonat - még Ancsel Évával is. A másik pedig a Stille Nacht-ot vezényli és zeneórázza. De a tört vér ettől marad még fekete folt. Négy milliárd a korgó hasak száma.

S a Bokor elvetél, mert nem érdekli többé a négymilliárd sorsa, s az, amire a fordulaton keresztül hívná őt az Isten. Hívná, ha figyelne rá.

Lehet, hogy az ezóterika ügyesebb, mint a catholica anyaszentegyház, de nem hiszem. A káderképző tapasztalatai kétezer esztendősek. A barokk restauráció katolikus káder-anyagának nem volt számottevő ellenfele, a múlt századvégi Prohászka-féle megújulásnak sem. Ha a személyes Istent leváltom az indus panteizmusra, miként Hamvas Béla, ha az Ádám-Éva történetet a testbe bukásra, az egy életet a sokra, a lelkiismeretem hangját Hangra, meg Mesterre, miért lennék boldogabb, mint Schütz Dogmatikájával, a Denzingerrel, illetőleg az októberi ájtatossággal vagy bármiféle egyéb vallási rekvizítummal? ///Akinek hatása van, annak pusztulnia kell, mint Jézusnak három esztendőn belül. Aki pedig nem zavarja a piacgazdálkodás, meg az egyéb hatalmi gazdálkodások vizeit, boldogíthatja minden baj nélkül csak nyugodtan azokat, akik ezt a luxust is megengedhetik maguknak./// Két hetet töltöttem Párizsban, egyet Auszt-

riában - ott nem ezzel törődnek a vallási érzékenységek; legalább is azok, akiket én elértem.

Mért írom le mindezeket? Csak azért, mert a Panni és a Miklós számomra igaz emberek. S még valamit. Egyszer 1976-ban az Öregek I nevű közösségben ezt találtam mondani: „Három napos teljes szilenciumot tartó magán lelkigyakorlatomon azt mondta nekem a Szent Lélek, hogy imádkozzunk közösen száz órát”. Nem Jézusként beszéltem. csak a fenti módon. A közösség válasza: „Idáig normális embernek ismertünk. Ha valamit képviseltél, megérvelted. Ha a Szent Lélekre hivatkozol, nincs mondani-valónk.”

Lehet, hogy a kisbajos embernek arra van szüksége, hogy akárki az Isten nevében szóljon hozzá. Ahogyan a Nagy Inkvizítorok meg a Sztálinok is, és a többi tévedhetetlenek is tették és teszik. Ha boldogtalannak kell maradnom büntetésként, akkor sem vagyok képes sem irodalom-órán, sem számtan-órán, sem istentan-órán felfüggeszteni Istentől kapott ismerőképességeimet, s kiszolgáltatni magamat bármiféle tekintélynek. Úgy érzem, hogy a világtörténelem leghatalmasabb eszmei alapú szervezetének (a catholica ecclesia-ra gondolok) a hasa közepébe sikerült hatolnom (közel) nyolcvan esztendő koromra, s érteni vélem a tőlem fiatalabb Woytilát meg Ratzingert, egész tekintélyigénylésüket Istenné magasított önmaguk számára. Minden megtanulható az ember számára - irodalomtanban is, számtanban is, istenmegközelítéstanban is, amíg az igazolható tények talaján maradunk. A Máté-féle ítéletabló nekem elég. S csak attól vagyok bánatos vagyok, ha a Bokor számára is hiába mondta.

[AZ OKTÓBERI FORRADALOM, MEG EURÓPA, MEG AZ ISTEN ORSZÁGA.]

Október 24-ét írunk. Elolvastam újra a Tájéék októberi számában Laci írását meg a magam válaszát. Reggel a szentmisében tudomásul vehettem Jézustól, hogy nem békét jött hozni, hanem meghasonlást. A TV-ben meghallgattam az államfő ünnepi beszédét, s megnéztem a három részes filmet Nagy Károlyról. Ez a közvetlen szellemi hátterem, amikor tollat ragadok, azaz szövegszerkesztőm elé ülök.

Nagy Károly azért nagy, mert Európát csinált. Hogyan csinálta? Tizennyolc nagyobb hadjáráttal, valamint templomok és kolostorok építésével. Rendet kell csinálni a javakért tülekedők körében. A legerősebb tülekedő csinálja meg a rendet, melyet szentesít is Isten által, egy vallást használva fel erre a feladatra. Ez a világ rendje. Kettő kell hozzá: fegyveres hatalom meg vallás. Kard és kereszt - ha már Európában vagyunk. Az államfő ünnepi beszédéből megtudtam, hogy 40 éve, 1956-ban azt igazoltuk, hogy Európához tartozunk. Mivel igazoltuk? Azzal, hogy a Nagy Károly által ellenőrzött területektől

keletre fekvő hódító hatalom rajtunk gyakorolt uralma ellen fellázdunk. Azt is megtudtam, hogy fegyveres lázadásunkkal emberségből csillagos ötösre vizsgáztunk, s erről a nagyszerű vizsgálóról el nem feledkezni a lázadók nemzedéke után következő nemzedékeknek is feladatuk. Míg az államelnök beszélt, arra gondoltam, hogy a lázadást azok robbantották ki, akik a párt magas beosztású funkcionáriusaiként fő felelősséget vállaltak a hódító hatalom diktatúrájáért... többek között a „mártír-halált szenvedett miniszterelnök” is. Meg arra gondoltam, hogy a több ezer mártírt az a Kádár produkálta, aki ott volt a lázadók között, de elkapták őt a hódítók, s megkérdezték, mi akar lenni: mártír vagy mártírokat gyártó új miniszterelnök. Meg arra is gondoltam, hogy a hódító tíz napig hagyta, hogy játsszunk, aztán november 4-ére virradó reggel megelégelték. Ezután pár hét alatt kétszáz ezer fiatalunk elment - Európába, idehaza pedig hamarosan évi 12 ezrelékre esik alá az élveszületések száma. Meg még arra is gondoltam, hogy - mi, akik 40 éve az egész világnak példát adunk - első helyen állunk öngyilkosságban a világ összes nemzetei között. „Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók!” - mondta Zrínyi, a költő. Elhiszem neki, hogy három és fél százada tényleg így gondolta, amikor számára is nyilvánvaló volt, ami Nagy Károly meg az októberi forradalmárok előtt is: „Fegyver, fegyver, fegyver kívántatik és jó vitézi revolúció”.

Ezt a jó vitézi revolúciót Jézus megtérésnek (metanoia, tesuvah), tudatátalakításnak, hazatérésnek gondolta, aminek konkrét tartalma Nála annyi, hogy minden kívántatik, csak éppen a fegyver nem. Itt állunk megfürödve. Kik? A Bokor. Nagy Károllyal, 56-os forradalommal, Zrínyivel szemben tiltakozunk a fegyverek ellen. Lehet ilyesmit csinálnunk, s a végén kiszorulhatunk még a templomokból is. Akkor jobb lesz? Mindenképpen áll a kérdés, hogy Jézus jó vitézi revolúcióját a templomokat felhasználva kell megvívunk, vagy azokból kivonulva-kiszorulva. Az egyik reménytelenebb, mint a másik! Az alternatívát eldönteni sincs erőm, hát még kivitelezni bármelyiket. De ez talán nem is baj. Eddig se 78 évesekkel vitte tovább Isten a történelmet. Fiatalabbakkal. Nekik kívánok jó mulatságot, meg női és férfi munkát.

[MAGUNK MEGMAGASÍTÁSÁNAK DIAGNÓZISA ÉS TERÁPIÁJA]

(Mt 23, 1-12)

A fenti evangéliumi verseket olvasva be kell látnom: Igen, ilyen vagyok. Rengeteg mindent mondok. Emberi rangomból folyóan főleg szépeket, s az életem messze mögötte kullog szövegeimnek. Egyet éppen megtehetnék: nem formálnék többé még elméleti értékítéleteket sem abban a tárgyban, hogy mi az istennektetsző. Ezt mondhatom másképpen is: nem mennék írás-

tudói, apostoli pályára. Nem, mert, ha erre megyek, akkor az eszményeket kell prédikálnom: azt tehát, amit nem tudok megvalósítani; ami felé legfeljebb csak törekedhetem, ha akarok. Igen, ilyen vagyok. Szeretem, ha megbecsülnek, s bizony érzékenyen érint, ha nem becsülnek meg. Nagyon közeli barátom szerint még túlérzékeny is vagyok, bár én azt gondolom magamról, hogy az aranyjánosi szót - „Illet szerénység mindenütt!” - nem felejttem.

Igen, ilyen vagyok. Talán nem kívánom meg, hogy megkülönböztetett tisztelettel szólítsanak és beszéljenek rólam. Talán tényleg komolyan gondolom, hogy mindenkit a maga lelkiismeretének - s nem nekem - kell irányítania. De azért kötelességemnek érzem, hogy közöljem embertársaimmal a magam lelkiismeretének szavát. S ne csak közöljem, hanem meg is érveljem azt. Ha így teszek, ezzel nem kevesebbet mondok, minthogy „az én lelkem istene” mondja ezt így; ha nem is rakom eléje vagy utána: Így szól az Úr!

Ember vagyok. Önérvényesítő lény vagyok én is, miként Isten s az egész emberalatti világ is. Nincs is belőle különösebb baj. Nincs, mert kedves felebarátom, te is az vagy: önérvényesítő. Mind a ketten közös pályán gyakoroljuk ezt az önérvényesítést. A pályán pedig van, aki sípol: leállít, sárga cédulát ad, ki is elit olykor (megkicsinyítenek, megalacsonyítanak, hivatalból... s nem is fellebbezhetetlenül). Mi pedig érvényesítgetjük, magasítgatjuk magunkat. Tisztességesen, azaz kiváltságok nélkül, vagy nem tisztességesen. A kettő között persze fokozatok vannak: kicsit tisztességtelenül, félig tisztességesen, nagyon tisztességtelenül; s ezeken belül még akárhány fokozat. Hát ennyi lenne a diagnózis. És a terápia? Az már egy kicsit bonyolultabb. Két útja van: magamat gyógyítom, mások akarnak gyógyítani engem. Az első útból nincsen semmi baj. Önkritikát gyakorlok magamban, s jobbítgatom viselkedésemet: alacsonyítgatom magamat. Ennek érdekében még gyónok is: sajnálkozásomat fejezem ki annak, akinek önérvényesítésemmel a lábára léptem. Elmondom a történeteket lelkiezetőmnek, ha olyat is tartok. Kinyilvánítom önkritikámat szélesebb közönség előtt is. Amíg csak azok körében teszem ezt, akik tanúi voltak szabálytalankodásomnak, még minden rendben. Ha a nagyvilággal is közölni akarom bűneimet, féltő, hogy megint csak meg akarom magasítani magamat: lássa mindenki, hogy milyen alázatos vagyok.

A gondok akkor kezdődnek, amikor másokat akarunk a helyükre tenni. Mint Jézus a farizeusokat. Ha négyszemközt teszem ezt, azaz a heteroterápia legkíméletesebb formáját választom, az eredmény akkor is vajmi kétséges: „Te sem értesz meg... még te sem értesz meg... bezzeg azt nem veszed észre... nagyon igazságtalan vagy... tőled nem ezt vártam... legjobb, ha nem beszélünk róla... majd igyekszem elfelejteni, amit mondtál...” stb. stb. Ha a figyelmeztetés nem négyszemközt, hanem közösség előtt történik - mert a szabálytalanságnak tanúja volt az egész közösség -, akkor még rosszabbra számíthatunk: „s ezt nevezitek ti szeretetnek?... tízen másztok rá egyre?”. Jó, ha

nem következik be szakítás e heteroterápia - a gyógyítás! - következményeként.

Így aztán felette érthető, ha e sikertelen heteroterápia helyett legalább sérült önmagunkat akarjuk gyógyítani. Ennek lenne eszköze, hogy kitárgyaljuk a háta mögött az önérvényesítőt: „Szegény feje...” stb. (Persze változatlanul heteroterápiás szándékkal: „Hogyan és ki is szóljon neki?” stb.). Nincs sok valószínűsége, hogy a kitárgyalás nem jut el a kitárgyalt-hoz. Valószínűsége csak annak van, hogy a ténylegesnél keményebb, fájóbb szövegváltozatban jut el hozzá a kitárgyalás. A kitárgyalt személy pedig indítást érez ellentáborot gyűjteni maga körül és védelmül az őt (gyógyító szándékkal) kitárgyalók ellenében. A heteroterápiás szándéknak tehát sem négyszemközti, sem hátmögötti formája nem bizonyul terápiának. Súlyosbítja csak az önérvényesítés nyomán támadt bajt egy adott személyi, ill. közösségi viszonylatban.

A heteroterápia harmadik formája - a leleplezés. Ezzel találkozunk Máté 23. fejezetében. A leleplezőnek nincsenek illúziói. Nem gondolja, hogy szavainak hatására az önérvényesítő, a magát megmagasító személy önismeretre jut. Akkor mit eredményez a leleplezés? Ha a leleplező ágyúkkal is felszereli magát, akkor háborút. Ha a leleplező elkötelezettje az erőnemalkalmazásnak, akkor Golgotát a leleplező számára. A háborút kiváltó leleplezés legbensőbb indítéka: a magát számomra kellemetlenül önérvényesítő személy, személyek eltiprása. De mi az emberiséget átölelni akaró, mert a Golgotára is elmenni kész leleplezésnek és a leleplező személynek a legbensőbb indítéka? Magának a Golgotának a vállalása - lelkiileg egészséges, nem mazochista személy esetében - nem lehet ez az indíték. Hanem? A szeretet eszményének szolgálatában levőt elkapja a lendület, s megemészti őt a buzgóság az Úr házáért. E lendület erejében aztán úgy érzi, le kell lepleznie azokat, akik - Isten tekintélyével tetszelegve maguk és a társadalom előtt - meg akarják akadályozni Isten Országának megvalósulását. Erkölcshileg kell eltipornia őket.

Az írástudók nem lettek jobbak a jézusi leleplezéstől. Sőt. Megerősítette őket abban, hogy végezniük kell ezzel a kellemetlen emberrel. Rosszabbak lettek tehát tőle.

Akik Isten Országát akarják építeni, vizsgálniuk kell magukat, mit tesznek: Istent vagy inkább magukat akarják érvényesíteni, megmagasítani. A megfelelő csomagolásban jövő négyszemközti figyelmeztetést el kell viselniük, fel is kell tudniok használni. A hátmögötti kitárgyalást és a leleplezést pedig az Országot építeni akarók körén belül, mint országépítésre biztosan alkalmatlan magatartásokat el kell utasítaniuk maguktól.

Az evangéliumot - ez kétségtelen - ki kell hirdetni. De ez a feladat kisebbik része. A jóval nagyobbik fele: családi, közösségi, sőt munkahelyi és akárholi életemben az evangéliumot meg is valósítani. Hogy ne a szám, hanem az életem prédii-

káljon. Ne is szóljunk? De szóljunk...; bár főleg akkor, amikor megkérnek rá.

[HUBERTNEK]

Bulányi György
Városmajor u. 47/B II 3
H - 1122 Budapest
Tel: 155-54-78

Budapest, 11. octobre 1996

Mon cher Hubert!

Je voudrai voler a Paris a 6. ou 7. Novembre. J'habiterai chez les Peres Piaristes (Paroisse Sainte Marthe des Quatre Chemins - 3, rue Condorcet 93500 PANTIN Tel (1) 48 45 02 77; Fax: 48 46 38 26). Quand je recois ton information, de mon arrivée a Paris, j'y aviserai les peres pour qu'ils me puissent attendre a l'aéroport.

Quant a mon retour, je voudrais rester quelques jours a Paris. Si je dois déjà maintenant fixer le jour de mon retour, en ce cas, cela soit le 18. novembre. Mais, si c'est possible, je voudrais décid

P.S. Un copie de cette lettre j'envoie a Mr. J. Chatagner

[MI PEDIG AZT REMÉLTÜK...]

Hiába reménykedtek, a Római Birodalom marad a porondon, s hamarosan minden formában megszűnik nemcsak az önrendelkezés, de még a szülőháza is, méghozzá közel kétezer esztendőre.

Helyette mindhárom szövegünk tudósít a feltámadásról, s e feltámadáshír elegendő volt a nép kettészakításához, egy tévedhetetlen hittételeket tanító egyedül üdvözítő egyház, valamint egy új kultúrkör megszületéséhez, mely Jézus nevében halomra gyilkolta, akit csak tudott, s kifosztott minden népet annyira, amennyire csak tudott. Mind erről semmit sem tudva reméltem én is századunk első felében, hogy Jézus segítségével visszaszerezhetjük Nagymagyarországot. Majd miután az 1946. évi békeszerződés elhervasztotta minden ilyesfajta reményemet, találkoztam a történeti Jézussal, s megérteni vélt tanítása nyomán új reményem támadt. Ebből a közös reményünkből lett a

Bokor, mely vallja, hogy lehetséges a Jézustól Isten Országának nevezett szeretetcivilizáció a lét-, magatartás- és sorsazonosság alapján. Lehetséges, csak vállalni kell a jézusi szeretetfogalmat, mint tartalmat, s a kisközösséget, mint családon túli megélési formát.

Te vagy-e az eljövendő, vagy mást várjunk? Kérdezheti ezek után bárki is a Bokrot. S ha a Bokrot, akkor annak bármely tagját is. Téged is, engem is.

E nagyon kellemetlen kérdéstől megmenthetnek bennünket azok, akik e kérdésfeltevésünkben halálbiztosan fellelik kérdésünk szülőanyját: a gőgöt, az önközpontúságot, azt a lehetetlen jellemzőnket, hogy azt képzeljük magunkról: mi nyaltuk kerekre a holdat, vagy legalábbis a mi dolgunk lenne kerekre nyalni azt.

Álljunk szóba velük. Mire jó Istennek, az emberiségnek, nemzetünknek, családuknak, önmagunknak ez a hivatástudat? Ez az egyébként részünkről semmiképpen sem kisajátított hivatástudat, amely elképzelésünk szerint Isten akaratából kivétel nélkül minden ember hivatástartalmának kellene lennie - mire jó ez a felsoroltaknak? Mondják az ökológusok is, mondják a közgazdászok is, hogyha meg nem térünk, elpusztul a világ. Mondják a pszichológusok, az ideggyógyászok is, hogyha meg nem térünk, elveszünk. Mindenki mondja, hogy szeretet, s hamarosan a nagyon elkoptatott kifejezések közé kerülhet az agapé, amely helyett valami más szót kell majd találnunk, hogy az hitelre méltó lehessen az erkölcsi értékek tőzsdéjén.

Ki tudná megmérni a Bokrot, hogy a Bokor életében a szeretet több-e, s mennyivel több, mint üres szó? A Bokor tagjai meg tudnák mérni önmagukat, hogy a maguk életében a szeretet mennyivel több, mint üres szó, s mennyivel kevesebb, mint a mindenkit egybeölelni akarás, a mindenkinek mindent adni akarás, az osztozás. Érvényesül-e mindez a Bokorban a házasságon belül, a családon belül? Érvényesül-e még a nagycsaládon belül is, azaz túl saját gyerekeinken? Érvényesül-e a Bokorban? S ha igen, milyen mértékben, milyen szélességben és milyen intenzitással?

MI VALÓSUL MEG EBBŐL A KONKRÉT ALAP KÖZÖSSÉGEINK ÉLETÉBEN?

[JÓ DOLOG TEOLÓGUSNAK LENNI?]

Idézem Hartmut Meesman Az összes frontok között (Publikforum, 1996. okt. 25./20./ 28. o.) c. írásának befejező részét:

A teológusok minden külső és belső kellemetlenség ellenére is bátran akarnak küzdeni az istenhitért a társadalmi fronton. „Világi módon kell Istenről beszélnünk, a társadalom etikai problémáit vitatva kell őt játékba hoznunk” - mondta az egyik. „Emlékeznünk kell az isteni szó prófétai hagyományára, s tárogatnunk kell az igazságosságért (az Isten igazságosságáért) folytatott harcot” - mondta a másik. Talán ebben állna a

megkívánt bizonyosságtevés Istenről, s életünk transzcendens dimenziójának feltárása nem is olyan nagyon fontos.

„Isten nem is kíván alapjában mást, mint a tiszta humanizmust?” - kérdezte kiegészítő jelleggel egy harmadik. És ismét valaki: „Modern társadalmunkban minden csak hanyatlás?” „A halál démonjaival szemben az élet Istenét kell nyilvánvalóvá tennünk a politikai értelem kategóriái által” - mondta a következő. „Talán búcsút kell mondanunk a kifejezetten megfogalmazott hitnek, s az emberek implicit hitét kell kitalálnunk,” vélekedett valaki.

Ezek bizonyos szempontból radikális kiindulások. Ahogy egy másik teológus paradox módon megfogalmazta: „együtt akarják gondolni Istent azzal a világgal, amely úgy látszik jól megvan Isten nélkül is”. Vagy másképpen: „Lehetséges megvallani és bizonyítani Istent a maga jelen-nem-létének modusában?”

A teológia nehéz ügy (vagy csak azzá lett?). A teológusok feladata mainapság nem irigylésre méltó.

Eddig a Meesmann-cikk befejező része. Reflektálok rá.

- Van-e három különböző szintű ismeret: szaktudomány - filozófia - hittudomány?

- Miért tudomány az, ami nem ad eligazítást abban, ami talán leginkább érdekli azt, aki méltó arra, hogy embernek nevezze?

- A szaktudományok nem válaszolnak arra, hogy honnan jöttünk, minek vagyunk, s hova megyünk.

- Miért tudomány az, amiben minden tételt, s az alaptételt is (Isten létezését) lehet állítani is, tagadni is? - A filozófia az a tudomány, amelyben nincs konszenzus egyetlen tételben sem azok között, akik e tudomány művelőinek vallják magukat.

- Miért tudomány az, ami abból indul ki, hogy az emberek egy bizonyos csoportja hiteles alapinformációk birtokában van, melyek hitelességét az emberek összes többi csoportja hitelt nem érdemlőnek tekint? - A hittudomány épül arra, hogy az azt művelő csoport kinyilatkoztatást kapott Istentől, s hittudomány címén éppen ezt a kinyilatkoztatást dolgozzák fel az erre a munkára magától az Istentől kijelölt személyek.

Az ember tudásra szomjazó lény. Érdekelheti mindaz, ami tapasztalható, de valóságosan e tapasztalhatóknak szűk köre érdekli csak behatóbban (kinek-kinek más a szakmája is, más a hobbija is). Ami senkit sem hagyhat hidegen, az éppen a három fentebb már említett kérdés (Honnan, mire és hova?).

Ha eljutottunk oda, hogy az ismeret, a tudomány rangját csak az szerezheti meg, ami nem e háromról ad felvilágosítást, akkor eltévedtünk. El, mert ez annyit jelent, hogy rangos ismereteket (tudományt) csak a másodlagos fontosságú tárgyokról szerezhetünk.

Számomra elsődleges fontosságú, hogy e három kérdést illetően jussak a lehető legrangosabb információk birtokába. Mi ennek az útja-módja? Ki-ki elmondja, hogy mit tud és tudásának mi a forrása.

Forrásom: amit hallottam, olvastam, amit kigondoltam, amit igazolni próbálok. Ez az, amit közre adok. Ehhez várom, hogy hozzátegyék a magukét, akikkel összefogok.

Semmi sincsen magától? Kell lennie egy olyan létezőnek, amely magától van. Személynek kell lennie. Jónak kell lennie. Szeretnie kell. Szeretet okából és céljából teremtett meg minket. És nem értem, hogy miért nem jelenti magát egyértelműen (kinyilatkoztatás=kijelentés). Nem értem, hogy miért dolgozik oly rossz hatásfokkal.

[KITÜNTETÉS]

Bulányi György
Városmajor u. 47/B II.3
1122 Budapest

Művelődési és Közoktatási
Minisztérium - Civil
Kapcsolatok Igazgatósága

Tisztelt Miniszter Úr!

Megköszönöm, hogy a „Pro humanitate et libertate” kitüntető címben részesített. Nagyon sajnálom, hogy egy hónapokkal korábban rögzített külföldi előadó körutam miatt a cím átadásának időpontjában nem leszek idehaza, s így nem tudok jelen lenni az 1996. december 10-én 11.00 órakor az MKM II. emelet 211. sz. szobájában, hogy személyesen vehessem át a címet.

Szigeti Katalin főtanácsos asszonnyal folytatott megbeszélésem értelmében testvéremet, dr. Bulányi Imrét (1144 Bp., Fűredi u. 19/a Tel: 220-24-85) kérem meg, hogy a cím átadásakor helyettesítsen.

Budapest, 1996. november 29.

üdvözlettel:

/Bulányi György piarista tanár /

[KERKAI JENŐ EMLÉKEZETE]

Végigolvastam az ezt a címet viselő könyvet, mely 1995-ben jelent meg Budapesten a K. J. Egyházzociológiai Intézet kiadásában. Csak most, 1996 karácsonyán; ajándékba kaptam nem is tudom kitől az elmúlt napokban. A könyvről nem írok semmit. Csak emlékezem. Emlékezésemnek mennyi az értéke - eldönti majd a valóságot tudomásul venni kész utókor... ha lesz ilyen utókor. Nem állítom, hogy a valóságot fogja tükrözni írásom. Csak

azt állítom, hogy sem megmásítani, sem elhallgatni nem akarom azt, amire emlékezem.

Mint oly sokan mások, én is ismertem, értékeltem, szerettem is Kerkai Jenőt. 1945-ben a debreceni piarista rendházban, szobámban találkoztam először vele. Kiadósan a Gyűjtő Fogházban volt alkalmam hallgatni emlékezéseit. 1956-ban a Thököly úton, a 60-as évek végén Pannonhalmán találkoztam még vele néhány-szor. Az alábbiakban a tőle hallottakat igyekszem megörökíteni - őt beszélgetve.

„Alig érkeztem haza Innsbruckból Szegedre, Isten tálcán hozta elém két legfőbb civil munkatársamat.”

/Ugrin Józsefről és Farkas Györgyről beszélt. Ugrin József 1945 elején a debreceni piarista rendházban lakott, s részletesen elmesélte első találkozását Kerkai Jenővel: világ körüli csavargásból tér haza ő is, és Szegedre, s éppen akkor, amikor Kerkai lelkigyakorlatba fog a kispapok számára. Ugrint beprotezsálja e lelkigyakorlatra a bátyja, aki Szegeden jezsuita. A lelkigyakorlat folyamán két ember lelke - Kerkaié és Ugriné - egymásba ér. Akármilyen nagyra értékelte is őket Kerkai, rendtársával, Nagy Töhötömmel, a „Töhivel” volt tele a lelke./

„1944 őszén Töhi átdobta magát a fronton, elfogatta magát. Malinovszki marshal elé került, ahol igazolni tudta magát. Azt, hogy ő képviseli a KALOT-ot, amely egyike volt annak az ötnek, amely a Függetlenségi Frontot alkotja. A Dobi ügyeskedett úgy, hogy 1945-ben nem indulhatott a Kalot a választásokon, csak a négy párt. Töhi olyan bumáskát kapott Malinovszkitól, hogy még a harcikocsikra is joga volt felkapaszkodni. Töhi úgy járt ki s be a Fekete tengeren keresztül még a háború befejezése előtt is Rómába és haza, mint más a WC-re. Apor püspök halála után a legfontosabb kérdés az volt, hogy ki lesz az új prímás. Töhinek kellett megszerkesztenie a Vatikán számára a jelöltek listáját s jellemzésüket, mivel a nunciust, akinek ez dolga lenne, az oroszok kipaterolták az országból. Elmentünk Töhivel Mindszentyhez, s értésére adtuk, hogy megtesszük prímássága érdekében a szükségeseket, ha szavát adja, hogy mint prímás kikéri majd tanácsukat (Kerkaiét és Töhiét). Mindszenty ráállt az alkúra. Töhi elkészítette a három - általuk kiválasztott jelölt jellemzését. A kiválasztott háromból az egyik jelentéktelen volt. A két jelentős személy (az egyik: Mindszenty) mindegyikének úgy rajzolták meg pozitív és negatív vonásait, hogy XII. Piusz gondolkodásának ismeretében nem volt kétségük, hogy a Vatikán Mindszentyt ülteti a prímási székbe. Hamarosan nyilvánvalóvá lett azonban, hogy a prímás nem rájuk, hanem Kocekre, az USA budapesti követségének egyik alkalmazottjára figyel, aki azzal eteti a prímást, hogy számíthat az amerikai intervencióra. Kerkai kemény hangú szemrehányó levelet ír Mindszentynek. Mindszenty megkeresi levélben a jezsuita generálist azzal, hogy erre a két jezsuitára nincs neki szüksége Magyarországon. A jezsuita generális 50 %-ra teljesíti a prímás kérését. Egy bíboros kérését egyáltalában nem teljesíteni nem volt számára lehetséges. Töhi megy Argentínába, engem

pedig leválaszt a provincia a KALOT ügyeinek intézéséről. A Kocek engem is biztatott, hogy most mutassa meg a Kalot, hogy mit ér. De én megmondtam neki, hogy drága a magyar vér, s a Kalot nem fog szembe szállni a szovjet hatalommal.

Töhi spirituális lesz a Buenos Aires-i érseki szemináriumban, ahol lelkesen beszél a kispapoknak a KALOT-ról. Fél év múltán magához hívja Töhöt az érsek: 'Kedves Páter, itt, Argentínában még nincsen kommunizmus, és magának sem az a dolga, hogy azt itt megcsinálja'. Töhi ezt írja nekem haza levelében: 'Ha az egyházban minden püspök vagy hülye vagy gazember, akkor kétkednem kell a Szentlélek egyházat irányító szerepében'.

'Un' uomo tanto imprudente' (Egy ennyire okatlanul viselkedő ember!) - mondja Kerkainak Rómában a jezsuita generális Mindszentyről.

Tárgyalnak Malinovszkival, irányítják a Vatikánt, megnyerik 47-ben a választást (Barankovits Párt). 1956-ban félholtan is pattan, mint a gumilabda: pénzt kínál fel nekem is a Thököly úton, hogy a kisközösségeinken keresztül nem tudom mit csináljak - november 4-e után hetekkel, a MUK (Márciusban Újra Kezdjük) utcai hangulatának idején. Még elolvassa KIO I. kötetét. Elragadtatott hangon ír róla: több világosságot gyűjt, mint, Ágoston De civitate Dei-bekli koncepciója, s biztat, hogy ne maradjak adós a Christus kulturalis és socialis megrajzolásával. Amiből azt gondolom, hogy a Honnan jött?

Vagy húsz esztendeje megírtam a Katolikus Szemle számára - Casaroli kétszer is odaszólt a szerkesztőségbe, hogy meg ne jelenjen írásom... (értesüléseim szerint) -, hogy amit a felszabadítási teológia alapján a latinamerikai kisközösségek csinálnak, azt húsz évvel korábban Kerkai KALOT-ja Magyarországon megcsinálta. Ez is mutatja, hogy nem akárki volt. De hát ki is volt? A szóban forgó kötet hozza Kerkai Jenő három megmaradt rövid írását: egyet 1942-ből, s kettő a 60-as évek elejéről. A három tanulmány egyike sem magyarázza meg, hogy pár év alatt sikerült beszerveznie a Kalot-ba egy félmillió embert. Kerkai húsz hold földet és gazdasági felszerelést hozzáígért nekik, s az ezen gazdálkodás módjára tanítottak a népfőiskolák, persze nagy keresztény meg magyar ágyat vetve az egésznek. Latin-Amerikában, a francia munkáspapi mozgalomban s a Kalotban - mindenütt a nagyobb darab kenyér van becsomagolva a nemzeti és keresztény drapériába. A Vatikán és latinamerikai felszabadítási teológia meg mozgalom viszonya ismert, a francia munkáspapok vatikáni leállítása is ismert, s hogy Kerkai a primás háta mögött rohantatja végig motorbicikliseivel az ország papjait, hogy a 6-os kockába kell rajzolni a keresztet, ezt is tudhatja, aki akarja. Mindszentynek is volt pártja: a Schlachta Margit jött be rajta, meg még egy esztergomi tanár - ha jól emlékszem.

Miért van ez így? Azért, mert az egyház nem politizál? Dehogyan. Az egyház nagyon is politizál, de nem Cardenal, a költő, Perrin a munkáspap, s nem Kerkai a Kalot-vezér, hanem a Vatikán, meg azok, akiket a Vatikán a nemzeti egyházak élére

állít, hogy azok végrehajtsák annak akaratát. Az Egyház - értsd: a Vatikán - bizony politizál 1945-ben Magyarországon is, s kinevezi prímásnak a kemény legényt, hogy két évtized múltán eldobja, lemondassa őt. Ha nem mond le, megfosztja hivatalától. Az 1945 utáni években Mindszentynek nagyot kellett lépnie - a Vatikán akaratából is, nemcsak a magáéból. Harminc évvel később Lékainak már szép kis lépésekben kellett járnia a táncot - a Vatikán akaratából is, nemcsak a saját - ávóspin-cékben kialakított akaratából. Ha Mindszenty mindezt képtelen megérteni - az nagy baj. Nagy, mert akinek bíborosi kalap kerül a fejére, az csak az egyház engedelmes gyermeke lehet. Az és nem önfejű. Mindszenty pedig az utóbbinak bizonyult. Itt most már csak a hazugság segít. Elfelejtjük, hogy Mindszenty nem mondott le. Elfelejtjük, hogy meg kellett fosztani őt. Elfelejtjük, s így megkaphatja ő is az egyházi végtisztességet a Vatikán soros bíborosától - mint „az egyház engedelmes fia”. Nemcsak Léka az, hanem Mindszenty is. Egy kis történelemhamisításért nem megyünk a szomszédba. A hamisítások hosszú életűek. Miért. Mert az, amit én most csinállok „saját fészkeembe piszkításnak” minősül. Nekem nem fészke az, amit „kinevezett” urak az én megkérdezésem nélkül építenek. Ez csak az ő fészke. Hogy azt állítják, hogy nemcsak az övék, hanem a krisztusé is - ez nem módosítja álláspontomat. Csak megerősít benne, hogy a fészke nem az enyém. Mért? Mert az a Jézus, akire hivatkoznak, három év alatt hullává tétetett a politizáló főpapok Jézussal kortárs elődei által.

[KÜLSŐ KAPCSOLATOK]

Archívumom őriz egy 1975. évi Reflexiót s egy 1976. évi K.D.-t; egyikükben sincs még ilyen című fejezet. Csak 1978-ra alakul ki a nyolc egységből álló K.D., melyen belül először olvashattuk: „VII. KÜLSŐ KAPCSOLATOK”. Az akkori szöveg alpontjai: Plébánia - Más bokrok - Hazánkon túl.

A KV megkért, hogy írjak e témáról az idejű KD számára, mégpedig az alábbi két alponttal.

1. A Bokor külkapcsolatai a határon belüli és túli hierarchiával. A belüli és a túli összhangja hibátlan. Bár a pápa a hazai püspököktől várja a megoldást, bár a hazaiak arra kérnek, hogy értsük meg már végre, hogy a Vatikán az illetékes ügyünkben, egyetértenek abban, hogy nem lépnek.

1996. januárjának utolsó napjaiban Szabó Ferenc és András Imre jezsuiták egy négy órás beszélgetésben biztosítottak minket (Halász Endrét és engem), hogy a Távlatok semmiféle indítást nem kapott a hierarchia részéről arra, hogy foglalkozzanak velünk. A mondott folyóirat 1995/6. /26./ száma húsz lapnyi terjedelemben ír rólunk, jóllehet a korábbi 25 szám ezt húsz

sorban sem tette meg. Alighanem egyházfegyelmi okok igazították a 25 szám hallgatását és a 26. beszédessé válását. Ezt az alighanem-et megerősíti, hogy az említett szám 775. oldalán azt olvasom, hogy valamit „figyelembe kell venniök az illetékeseknek, amikor végre meg akarják valósítani P. Bulányi és a Bokor mozgalom egyházi integrálódását”. - Kik ezek az illetékesek? Csak a hierarchia képviselői lehetnek az illetékesek. S hogyan akarják megvalósítani integrálódásunkat? Megpróbálok következtetni.

Amíg az elmúlt ötven esztendőben történetekért senkit felelősségre nem vonnak a magyar közéletben..., amíg a pártállam diktatúrát működtető párttagjai nem felelősek a történetekért..., amíg képmutató módon a pártnak bedolgozó rendőrspiclik felelősségéről beszélnek csak (s nagyon is érthetően csak beszélnek, addig az ezzel a pártállammal együttműködő hierarchia politikailag felelősségre nem vonható. Arra pedig, hogy az evangélium jegyében saját magát vonja felelősségre, aligha számíthatunk. Bár az 1982. évi ítélet aláírói közül már csak Paskai, Szendy és Kovács Endre vannak hivatalban, eddig csak olyanokkal töltötték be a megüresedett püspöki székeket, akik felzárkóznak az ítélethez. Illusztráló példa: pár hónapja megkért egy Bokron kívüli társaság, hogy tartsak nekik lelki gyakorlatot Püspökszentlászlón - egy a hierarchia ellenőrzése alatt levő intézmény falai között. Májer Mihály p.p. a lgy. előtt pár nappal magához hívatta a szervezőt, s közölte vele, hogy nem tarthatom meg a lgy-ot.

A Távlatok anyaga alapján arra következtetek, hogy még mélyebben akarnak beleverni bennünket a betonba. Mégpedig azzal a taktikával, hogy papi újságírók tudatják a magyar katolikus közvéleménnyel, hogy elítélésünkben kétségtelenül volt szerepe a Szentszék keleti politikájának is, de hát nem kétséges, hogy tarthatatlan teológiai nézeteket képviseltem... és még inkább képviselünk azóta, ami azután még teljesebben érthetővé teszi részint akkori elítélésünket, részint ennek az elítélésnek mostani érvényben tartását, a katolikus közéletből kiszorításunkat. Az „integrálódásnak” nyilvánvalóan úgy kell majd megtörténnie, hogy belátjuk akkor volt és ítélet utáni teológiai tévedéseinket, s ennek megvallása után majd elhárulnak a valós akadályai annak, hogy mi is megkaphassuk a minket megillető szerény részt a katolikus közéletben. Félreértés ne essék: annak függvényében, ahogyan elvetjük, amit el kell vetnünk. Nem a hierarchiának van itt nyilatkozni- és tennivalója, hanem nekünk.

Két ténnyel próbálok valószínűsíteni, hogy az „illetékesek” ily módon akarnak „integrálódásunkat” Az egyik: levélsorozatom (Acerbinak /94.10.30/, Sodanonak /94.12.5/, MKPK-nak /95.1.31/, Sodanonak /95.4.28/) teljes eredménytelensége: magyar asszisztensével együtt a piarista generális az utolsó levelet személyesen vitte el Sodanonak is, Ratzingernek is, akik bízatták őket, hogy csak szeressenek engem, s ha gyógyszerre van szükségem, lássanak el azzal. A másik: az 1994. júniusi drezdai

előadásomat követően a MKPK sajtóirodája a Kathpress 1994. szept 25-i számában megjelentetett egy német nyelvű nyilatkozatot, mely magyarul csak a Koinónia 5-6. oldalán látott napvilágot, még a Magyar Kurír sem hozta. Csak az utolsó pontjából idézek: „Bulányi atya politikai okokra hivatkozik mindig egyoldalúan, a kommunista nyomásra. Következésképpen elhallgatja azonban a tanításával kapcsolatos problémákat...”. Hogy a kényszernyugdíjazott és nem rehabilitált - Bánk történeti visszaemlékezéseinek zárójeles „Pécel” szava nem rehabilitáció! - Halász Endre előadhat teológiámról, rólunk a szegedi kispapoknak, olyan lépés Gyulai részéről, amely aligha enged másfajta integrálási szándékokra következtetni.

Ne áltassuk magunkat! A nagykonstanitni és a jézusi utatjárás nem integrálható. Ha mi letérünk ez utóbbiról, ha a hierarchia letér az előbbiről, integrálódhatunk. Másképpen nem.

2. A Bokor nem-hierarchikus külkapcsolatai

Felsorolom, amit tudok. Időrendben, a szerv nevét megjelölve, s odaírva valamelyikünknek nevét, akit leginkább gondolok kapcsolattartónak. Reflexióitok kiegészíthetné, helyesbíthetné, amit emlékezetem meg a Tájéék forgatása alapján össze tudok állítani.

1989 - PAX ROMANA - Bulkaiék

1989 - HUTTERI TESTVÉREK - Kaszapék

1990 - FRANZISKUS GEMEINSCHAFT - Bné Németh Marietta

1990 - SZENT EGYED KÖZÖSSÉG - elhalt

1991 - IGAZSÁGOSSÁG, BÉKE ÉS A TEREMTÉS MEGŐRZÉSE - Gyusza

1992 - KAIROS EUROPA - Zsoldos Erzsé

1993 - EMBERI JOGOK AZ EGYHÁZBAN - Bulányi

1993 - ÉBREDŐ EGYHÁZ - Dné Szita ANNAMÁRIA

1994 - CHUCH AND PEACE - Zsoldos Erzsé

1995 - BÁZISKÖZÖSSÉGEK EURÓPAI SZEMINÁRIUMA - Vinczéné Gabi

1995 - EGYETEMISTÁK BÉKE VILÁGTALÁLKOZÓJA - Simonyi Cili

1996 - NÉPEK TERVEI A 21. SZÁZADRA - Simonyi Kaci

[TÓNIKÁM!]

Ezen a napon hozta meg a pósta aggódó lapodat. Sietve tudatlak: nincsen semmi bajom azon túl, hogy én sem kapom meg Pázmány receptjét, melyet hatvanéves korában kért orvosától: „...ut senex sexaginta annorum viginti annis iunior fiat”. Szerencsére. Mert minden nagyon szép volt, nagyon jó volt, de egyszer azért elég.

Jössz-e a nyáron haza? Decemberben voltam Genfben, Tübingenben, Salzburgban, de ha karácsonyra azért mégis csak írtam Neked, akkor erről biztosan beszámoltam. Azóta mindössze egy nyugati meghívást kaptam: őszre Párizsban - obéissance et desobéissance ecclésiale témakörben vár a Droits és Libertés

dans les Églises tőlem előadást. Örülnék, ha módom volna Imrét, Mártát, Terit vinni magammal. Ennek még fix dátuma sincs. Májusban átrándulok majd kisidőre Erdélybe, s talán Kárpátaljára is.

Dolgozom tovább a Szent Pál Teológiáján; a IV. kötet sajtó alá rendezése most már közelesen befejeződik: Krisztus hűsége címet viseli. Hány kötetet küldtem már el belőle? Karácsony előtt kijött még a harmadik, a Krisztus keresztje.

Szerkesztem a Koinóniát. Írd már meg, hogy tavaly decemberig megküldtem-e a számokat. Most küldöm az 1996. évi első négy számot. Az áprilisi szám egy fejezet a gondolkodás- és viselkedéstan c. tárgy negyedik könyvéből (15-16 évesek számára). Elég sokat kínlódtam vele, közgazdászaink visszaadták a témát, s így aztán rám maradt.

Kaiserslauternben élő barátom fordítgatja műveimet németre - erről már biztosan írtam. Újdonság, hogy van számítógépe, arra fordít, s így egyszerűbbé válik a sokszorosítás.

A tavasz nehezen jött meg nálunk. A múlt héten lent voltam Budavárban, csak fokozatosan húzódtott össze a hótakaró, a hóvirág s a krókusz azért márt kibújt. A nagyhetet megint lent töltöttem, jönnek fiatalok, s jön a TV is, készítenek - ha igaz - egy jó filmet a Bokorról.

Decemberben voltam még Bécsben is egy nagydoktori értekezés tárgyaként, de hát erről alighanem beszámoltam.

Olykor bizakodom, hogy rendet lehet teremteni színtársulatunkban, de aztán lelombozodom. Ilyen lelombozódási termék a mellékelt írás is.

Budapesten, 1996. márc. 25-én

[HOZZÁNK NEM KÜLDTEK SENKIT?]

Az 1996. év nagybőjti 3. vasárnapját követő csütörtök reggel a szentmisében Jeremiás szövegét olvastam: „...állandóan küldtem hozzátok szolgálókat, a prófétákat, idejében küldtem. De nem hallgattak és nem figyeltek rám, hanem megmakacsolták magukat, és gonoszabbak lettek, mint őseik. Amikor elmondod nekik mindezt, nem fognak hallgatni rád, és bár szólsz nekik, nem fognak válaszolni”.

Nem rossz. Van ennél rosszabb is. Amennyire én ismerem a magam népének történetét, hozzánk nem lett küldve senki. Hozzánk, magyarokhoz, legalább is a történelmi egyházakhoz biztosan nem. (A nazarénusokra előbb Eötvös Károly, majd Tömörkény még felfigyelt. De ennek már száz éve is van. S azóta minden csendes... a magyar mocsárba ejtett kődarab cuppant egy nagyot, majd némi gyűrűzések után helyreállt a mozdulatlan, a mocsárállapot). Mindezt csak zárójelben, s a pontosság kedvéért. S most folytatom: Nem volt kire nem hallgatnunk. Meg se

tudtuk makacsolni magunkat. Talán nem is lettünk gonoszabbak - legalábbis századunk közepéig - mint őseink.

A 18. század végéig igazán senki sem lett küldve hozzánk. A század végén jött Besenyei és Kazinczy. Uram, Te küldted őket? Ők úgy tudták, hogy nem a vallásuk Istene küldte őket. Kortársaik között is aligha akadt olyan, aki ezt gondolta volna róluk. Úgy, privát-profán alapon gondolhatták azért magukról, hogy Istent - a magokét, esetleg a magyarokét - szolgálják. De „szent religiojukkal” - ha pápisták voltak, ha kálomisták - nem volt mit csinálniok. Nem bántották, de elmentek mellette. Besenyei még megírja Vallás c. nagy versét egyházkritikaként, s egy az emberi természet jegyében végig gondolt (nem jézustalan) istenfogalom alapján. De Kazinczy már, a minden szépért, nemesért lelkesedni tudó Kazinczy kevesebbrel is beéri: „Szent Pált olvasva eltölt az iskolás hidegség” - írja útinaplójában. Hogy 21 fólió kötetet kitevő levelezésében Jézus nevét tollára veszi-e, s ha igen, hányszor, s mond-e valamit alakjáról, nem tudom. Eddig még nem olvastam ilyesmit róla. Emberi üzenetet akartak hozni, nem istenit. Az isteni üzenetet a papok közvetítették, s abból ők nem kértek. Visszhangjuk? Ha nem is sokan, de valakik figyeltek rájuk. Ha egyáltalán odafigyelt valamire koruk társadalma, ők voltak azok.

A Jeremiás-féle szöveg egyáltalában nem illik rájuk. Én, magamtól, hajlamos vagyok azt gondolni, hogy Istennek akkoriban olyan rosszul ment a dolga körünkben, hogy legfeljebb Besenyei és Kazinczy egyik másik szövegében fedezhette fel a maga gondolatait. Papi szövegben, vallásiban, aligha.

Nemzedékeket, jó másfélszáz évvel utánuk, nem a Jeremiások nevelték, hanem ők és utódaik: Kölcsey és Vörösmarty, Petőfi és Ady, Babits és Sinka, Szabó Lőrincz meg Tömörkény. Nélkülük nem lettem volna én sem az, aki lettem. S általuk lettem, aki lettem. Ki lettem? Jeremiás-utód? Olyan, akit az Isten küld? Nem érvelem meg, s nem is védekezem a góg vádja ellen. - Hogy a vád jogos vagy jogtalan, ki az, aki eldönthetné?

S akik előttem jöttek? Nem jöttek. (A habánok csak itt voltak, a nazarénusok ugyanúgy. Meg se tudták a magunk fajtát szólítani. Istennek azóta van (volna, lehetne) népe, hogy mi jöttünk. A Bokor - ez a nép. Rajtunk kívül senki más? Senki. Vagy ha mégis, akkor jól elbújt, mint a pirosszemű elefánt a cseresznyefán. Senki se látja. De Isten népe látható és hallható nép. Ribillió támad nyomán. Istennek népe sutyiban - ilyen nincs. Ott megmozdulnak a papi fejedelmek, mert jól tudják... Mit? Hogy bele kell verni a betonba, aki nem tudja, hogy az emberiséget boldogító egyensúly titka: a trón és az oltár szövetsége. És csak ez a rend; és ennek engedelmeskedni - csak ez az erény.

Akiket pedig Isten küld, azok ennek az ellenkezőjét mondják. Azt, hogy köztetek pedig ne így legyen. Ne, mert a boldogító egyensúly titka más. Az, hogy megmossátok egymás lábát. Ez a rend, és csak a szívetekben megszólaló hangra figyelni (Ott

szólok én..., s én szólok ott!), és senki és semmi másra - ez és csak ez az erény.

[AMI MEGMARAD, HA ÖSSZEDŐL A KÁRTYAVÁR]

Délután itt járt nálam egy barátom, akit felháborít az Érted Vagyok 1996. augusztusi számában megjelent beszámoló egy 49 éves német evangélikus teológus, G. Lüdemann 1995-ben megjelent Eretnekek - A korai kereszténység másik oldala c. könyvéről.

Ismertetést bírálni az ismertetett könyv elolvasása nélkül nem illő dolog. Nem is teszem. Feltételezem, hogy a beszámolót készítő H. Meesmann a könyv írójának szándékai szerint számol be az izgalmat keltő műről, amely miatt a korábbi jelzésekkel ellentétben mégsem indít eljárást az egyházi hatóság. Pedig indíthatna, s elvitathatná az evangélikus egyházban megkívánt hitet attól a Lüdemann nevű evangélikus teológiai professzortól, aki megvallja, hogy lelkiismerete nem engedi, hogy a Hitvallás és a Szentírás talaján álljon.

Valami új kezdődne az emberiség életében, ha a Hannoveri Tartományi Egyház ezen hitet-el-nem-vitató magatartása egyetemes magatartássá válnék a legkülönbözőbb hitvallású hannoveri és egyéb helyeken élő egyházakban, vallásokban, Istent közösen keresni kívánó mindenféle alakulatokban.

„Egyedül Jézus” - egyedül Őt kívánja Lüdemann a maga eligazítójának. Mivel saját magamat olyannak tapasztalom, aki szeretné önmagát nem becsapni, hasonló jószándékot kész vagyok feltételezni valaha élt, mostani és jövőbeli embertársaimról egyaránt. Ennek folytán mélyen meg vagyok győződve, hogy azok, akik eljuttattak bennünket oda, hogy legyen szentírásunk és hitvallásunk, nem voltak mimagunknál, nálam, Lüdemann professzornál rosszabb szándékú emberek. Ők is „egyedül Jézust” akarták. Ilyenként találták meg aztán az első két század folyamán azt, amivel a 20. század végén Lüdemann nem tud azonosulni. Az lenne a furcsa, ha azt találták volna meg, amivel azonosulni tud. Nem ilyenek teremtett meg minket az Isten. Fejlődőnek. A 21. század végén élők aligha fognak tudni azonosulni azzal a Jézussal, akire Lüdemann professzor rátalált, vagy majd rátalál. Ha módom volna rá, megüzenném 30 évvel fiatalabb Lüdemann testvéremnek Jézusban: ha az Isten neki is olyan szép kort ad majd, mint nekem, számíthat rá, hogy a jövő század 20-as éveiben aligha fog tudni mindenestül azonosulni azzal, amit mostanában gondol Jézusról. Kellemetlen, nem kellemetlen, de mindenképpen ez az, ami számunkra adva van. Ha gondolkodásra használjuk fejünket, bizony kinőhetjük fiatalabb önmagunkat, professzorok és nem professzorok egyaránt, amely arról beszél, hogy lesznek, akik überelik Jézust (Jn 14,12).

Egy elvet képviselt a Nagy Tanító, amely elv akár Toynbee, akár a mi Hamvas Bélánk szerint az emberi múlt közös hagyomány. Ezt a közöst képviselte Jézus a maga sajátos személyiségének sajátos koordináta pontjaival. A maga individuum inefabile-jétől, a maga zsidó voltától s a zsidó vallási kultúrától - bizony - nagyon is meghatározottan. Mert mindannyian meg vagyunk határozva génjeinkben az őseinktől, és kultúránkat tekintve még szellemi őseinktől: azoktól, akiken nevelkedtünk.

Ha Jézust választjuk az Istent megismerni akaró, az ember feladatát kikutatni akaró útjainkon Beatricénknek, akkor génjeinktől és kultúránktól meghatározott önmagunk Jézust fogja sajátosra rajzolni, s e rajz aztán vagy csak magunknak lesz jó, vagy mások haragját-lelkessedését is ki fogja váltani.

Az emberiség a maga eddigi véres és testvérgyilkos útján rendre abszolutizálta vallási elképzeléseit, s ölt a hitéért. Szeretném embertársaimat ölelni hitükért, akármilyen hiten vagyok is magam. Ahhoz, hogy ezt megtehessem, feltétel, hogy engedjék ölelni magukat. Akkor engedik, ha örülhettek eredményeiknek, anélkül, hogy azonosulnom kellene azokkal. Milyen büszkén tudok barátom, testvérem felfedezésére gondolni, ha elég azokat tudomásul vennem, de festményeiket nem kell feltétlenül szobám falára aggatnom.

Barátomat alighanem Meesmann beszámolójának címe háborította fel, ez a - mint mondják - blikkfangos cím: Hogyan omlik össze egy kártyavár? Azt mondta, hogy nem adhatja e cikket a kezükbe azoknak, akik még harmatgyengék a hitben, mint a márciusi krókuszok. Azt hiszem, itt a hiba. Nem nagykorúnak neveljük a felnőtteket sem. Ha minden katolikusnak az idők végezetéig előbb tudomásul kell vennie, hogy a római pápa hit és erkölcs dolgában kétezer esztendő óta egyfolytában képviseli az igazságot..., ha minden protestánsnak vagy már hozzájuk közelálló módon nevelt katolikusnak az idők végezetéig tudomásul kell vennie, hogy a szentírás égből pottyant könyv, amelynek minden sora tévedhetetlenül képviseli az isteni igazságot, akkor Lüdemann könyvét soha és senkinek nem lehet kezébe adni. De ha elkezdődnek egy új módi, alighanem előbbre jutnánk.

Mi lenne ez? Valami ilyesmi: nem tudjuk, hogy miként vannak a dolgok, de mondjuk el egymásnak, hogy miként képzeljük. Ha megszüntetjük a történelemileg megszülető és vallássá erősödő elképzelések abszolutizálását, megnyílik az út számunkra Isten akaratának megismerése felé. Megismerni azt, amit beleírt mindegyikünk szívébe, de önzésünkben nem vagyunk hajlandók élettünk vezérelvévé tenni. Mit? Szeresd a másik embert úgy, ahogyan magadat szereted. Ez a mondat marad majd meg, ha összedől a kártyavár. S a romokból oszlopként fognak kiemelkedni azok az elemek, amelyek tartalmilag azonosak a megmaradóval, az üzenettel, a hagyománnyal, a jézusi örökséggel, ami éppen a jóhír, amely biztosíthatná, hogy élni tudjunk ezen az istenadta Földön.

[HAMVAS BÉLA, AZ EVANGÉLIUM ÉS A LEVELEK]

A 64. évét tapossa, amikor megírja e 120 egységből álló két írói ív terjedelmű, tehát viszonylag rövid írását. Műfaját szeretném mindenekelőtt meghatározni. Talán: kijelentés. A protestáns teológiai nyelv a legutóbbi időkig ezt a szót használta az apokalüpszisz, a reveláció fordításaként. Nem abban az értelemben kijelentés ez az írás, hogy hitet követelne tekintélyi alapon. A szerző úgy gondolja, hogy érvel. Az olvasó viszont egyfelől sok esetben nem tudja, hogy mit ért a szerző egy-egy szón az adott helyen, másfelől pedig nem feltétlenül képes átlátni az állítások evidenciáját. Kijelentés az írás műfaja annak folytán is, hogy nem tankönyv. Ezzel azt akarom mondani, hogy a szerző már az első egység írásakor is feltételezi, hogy az olvasó tisztában van az írásban előkerülő szavak jelentésével, s a szerző gondolatvilágával. Mindezek következtében az olvasó csak részben képes felfogni, s alig képes sikeresen ellenőrizni az írás gondolatainak helyességét. Birkóztam az írással; sikerrel, sikertelenül.

„Rejtély az, hogy van valami Istenen kívül” - ebben és a következő mondataiban végeredményeit közli, melyek központi magva: „ismerd meg, hogy isteni vagy”.

Más a létazonosság és más a személyi azonosság, ami egyet jelent a személytelenséggel, a panteizmussal. A Nyugat engem arra nevelt, hogy Isten és én két külön személy vagyunk és maradunk. A Kelet a személyiségem terhétől megszabadulást ígéri. Nem nyilvánvaló számomra, hogy e két álláspont melyike téves. Elfogadom, ha megszűnök személyként létezni. Mit is tehetnék ellene? Az ellenkezőt gondolom valószínűnek: maradok személynek. Hogy mi a valóság, azt nem tudom. Akármilyen is az, azt gondolom, hogy ilyen vagy amolyan végű személyiségemet a szeretet szolgálatába kell állítanom a jézusi szeretetfogalom értelmében.

[FORRAI ISTVÁN]

Élt 32 évet, 1928-tól 1960-ig. 1946-ban belépett a Piarista rendbe. A Rend által írt kegyeletos életrajz bőségesen és a szokottnál is melegebb hangon számol be a haláláig eltelt 14 esztendőről. Magam csak 1945 és 1952 között voltam tanúja

életének, meg még 1956-ban egy villanásnyi időre, amikor a forradalom alatt kiszabadultam a börtönből.

Pityu szüleinek házában kosztolt 1945 tavaszán Debrecenben Páter Kolakovics, s Pityu, a 16 éves, hetedik gimnazista piarista diák hoz hírt nekem arról, hogy mért is van itt ez a horvát pap, akiről én még csak annyit tudok házfőnökömtől, hogy Bánáss prépost-plébános megkérte őt, adjon szállást a rendházban e horvát papnak. Pityu az előző években a jezsuiták szatmárnémeti konviktusában diákoskodik, ahol prefektusa, Páter Kollár, a későbbi tartományfőnök, nagy reményeket fűz majdani rendtársához. Csakhogy Pityu hamarosan lelkévé válik a debreceni piarista gimnáziumnak, s egy kicsit még a kálvinista város egész diákságának is.

Természetesen belekerül Páter Kolakovics diákcsoportjába, amelyet pár hét múlva, miután a Páter elhagyja Debrecen és Magyarországot, megöröklök tőle. 1945 tavaszán a város demokratikus diákönkormányzata Pityut választja meg elnökének, s az új tanévben, 1945 őszén megint Pityut tisztelik meg ezzel a hivatallal. 1946-ban már nem, mert 1946. augusztus 27-én Pityu „beöltözik”, s piarista reverenda kerül a 18 éves ifjúra. Egy másik piarista diákot választanak helyébe, kisközösségi csoporttársát, Berényi Dénest. 1947. őszén e sor megszakad, mert nincs többé választás, s a Párt a sikeres parlamenti választás után (a „kék cédulák” segítségével megszerzi a szavazatok 20%-át) maga jelöli ki az elnök személyét.

Ahol Pityu megfordul, lelke lesz az ottlevőknek. Színjeles tanuló volt, de csak mellékesen. Kapcsolat felvételtől volt ő csillagos ötös. „Elégséges” tanulmányi eredményű osztálytársai is kedvelték, azok is benne voltak abban, amire Pityu hívta őket. Például arra, hogy 1946 tavaszán az évi diáklelkigyakorlatok napjaiban Szentgyörgyi András, a hittanárunk, az osztálynak intenzív külön lelkigyakorlatot tartson. Muzsikus családból született, kamarakórust szervezett diáktársáiból. Volt a debreceni rendház és gimnázium mellett egy Móra Ferenc Diákotthon is, amelyben helyet kaptak Északkelet-Magyarország szegénysorsú ösztöndíjas diákjai. Amikor Bánszky Tamás, a gimnázium rajztanára megfesti a Diákotthon számára Kalazanti Szent Józsefet csizmás magyar parasztfiúk körében, Pityu pentaton kórusművet komponál s adja is azt elő kamarakórusával. A kottát nem tudom ideírni, de a szövegből emlékszem valamennyire:

Rózsás mályvavirág, szalmatetős házak

Kékszín égi világ, felhők, bodoros árnyak...

- ezek is láthatók voltak a képen.

Nagyon boldog voltam, hogy a Szent Lélek csodálatos karizmáival megajándékozott diákunkban sikerült felkelteni a vágyat, hogy piaristává legyen. A noviciátus és utána egy évi teológia után a piarista provincia életében elsőként Pityu nem a Pázmány Péter Egyetemen, hanem a Zeneakadémián kezdi meg tanulmányait. Ő lesz az első, s egyelőre az utolsó is, zeneszakos piarista. Magával viszi oda is kapcsolatteremtő kariz-

máját, s 1949-ben már van kisközösségünk a zeneakadémiásokból is, is akiket „Picur” egy a „Szociális Testvérek” közé tartozó fiatal apáca (Borsai Ilona, aki 1971-ben, amikor Halászteleken a béralkalmazásoknak tartok lelki gyakorlatot, kijön Halásztelekre, s tanítja a béralkalmazókat, hogy azok „osztályon felüli” szinten énekeljék Bárdos tanár úr Magnificat-ját: Magasztalja lelkem az én uramat...) fog össze. Lelki gyakorlatot is tarthatnak nekik, s azon ott vannak a mai katolikus zenekultúra építőinek kiválóságai, köztük „Maresz”, aki majd egy sikondai közösségi nyaraláson talál újra ránk a 70-es évek közepén. Sőt, Picur egy alkalommal a tanári kart is összeszedi, hogy azoknak is elmondjam „tartalmainkat”. Összejön vagy nyolc professzor ez alkalomra: Kodály nincs közöttük, de ott van Harmat Arthúr, Bárdos Lajos, Forrai Miklós, Bartha Dénes, s még mások, akiknek nevére már nem emlékszem.

1951 nyarán Pityuval együtt vendége vagyok Balatonmáriafürdőn Pityu nővérének, Forrai Katalinnak (Páter Kolakovics csoportjában ő is benne volt), s férjének Vikár Lászlónak - zenekultúránk nagy neveinek -, s az egyik nap ebédre Bárdos tanár úr nyaralójába vagyunk hivatalosak Pityuval ebédre. Ott vannak felesége, gyermekei, unokái. Vagy húszan üljük körül az asztalt, s Bárdos tanár úr intésére az asztali áldást valamiféle „tónusban” éneklő számomra teljes újdonságként e muzikális nagycsalád. Bárdos tanár úr valami nagyon szépet mondott nekem ez alkalommal. Arról beszélt, hogy az ő fiai a bencésekhez jártak, akik igazán a diákjaiért élnek, de azt, amit a piaristák tesznek diákjaikért, azt ő csak akkor tudta meg, amikor Pityut megismerte. Pityu személyiségéből, az általa is közvetített „tartalmaink” alapján látta ilyen szuperlatívuszosnak a piarista nevelő munkát.

1956-ban Pityu meghív a Zeneakadémia „forradalmi ifjúságának” egy találkozójára, ahol lelkesülten beszél az általuk kivívott forradalom reménybeli áldásairól. Ez volt az utolsó találkozásom vele. Mire 1960 decemberében amnesztiával szabadulok, Pityu már halott. Ha megmaradt volna, akkor talán tovább írhatnám Pityu és a kisközösségek kapcsolatának történetét. De haza szólította őt fiatalon Istenünk, s most megköszönhetem, hogy Forrai István is azok közé tartozott, akiken keresztül Istennek tetszett a Bokrot építeni.

[KRÉDÓ - ISTEN KÉPÉRE TEREMTETT „NŐK ÉS „FÉRFIAK” HISZEKEGYJE]

Hiszünk a teremtő Istenben, minden élő Apjában és Anyjában, s hisszük, hogy a Lelke dolgozik ma a világban.

Istenünk, nők és férfiak Istene, Te vállaltad, hogy világot teremts. Vállaltad az uralkodás, a kiváltság és az ütközés

kockázatát is ebben a világban, ahol férfiak és nők születnek. Hogy szerethess és megszabadíthass, el kellett vállalnod a az emberré születés nehézségét, és szeretsz minket az egyenlőségben különbségeinkkel.

Hiszünk Istenben, aki szeret és megszabadít minket.
Hisszük, hogy megmentett minket Fia, Jézus által,
aki emberségünk s a Lélek gyümölcseként
halt meg az igazság tanújaként.
s támadt fel, hogy mi éljünk.

Isten férfiakká és nőkké alkotott minket az egyelőség felé vivő úton, de az út a nők kárára korán járhatatlanná lett. DE Isten nem hagyja magára az elnyomottakat. Felelősséggel terheli meg őket, hogy megbuktassák az elnyomó hatalmakat. Velük van küzdelmeikben, ott van hívó létük szívében is, s egyesíti a jóakarátú embereket, hogy férfiak és nők együtt futhassák meg közös útjukat.

Mi, ma és itt összegyűlt nők és férfiak,
hisszük, hogy az élő Isten képmása vagyunk.
Mondjuk ezt az egyházban és egyházainknak,
hogy Isten népe növekedjék a közösség erejében.

[HÁRMAS ESZMÉNYÜNKET TESZI KÉRDÉSBE]

D. Jenő írása a Reflexiók 1996 c. kötet 6-7. oldalán kihívás a Bokor számára a javából. Becsületére legyen mondva Jenőnek, hogy ezt minden sértegetés nélkül teszi, a szellem embereire ma kötelező, akadémiai stílusban. Az is becsületére vall, hogy nem Jézust értelmezésként adja elő gondolatait. S végül még az is, hogy nem kerülgeti a forró kását: hármass eszményünket teszi kérdésbe.

Az adástörvény kapcsán - így summázom - azt mondja el, hogy helyt kellene tudnunk állni a kenyérkereset vonalán. Ez nem is lehet kétséges. A kérdésem csak az, hogy miként. Jézus alamizsnából élt, Pálnál messze másodlagos volt a sátorszövés. A magam életében az érettségi utáni hét évi tanulás a „pusztai felkészülésem” volt arra, amit akkor Isten országának gondoltam... s eltartottak a piaristák, mint az ezt megelőző 18 évben szüleim. Utána a kenyérkereset egyúttal emberhalászat is volt, mert világnézeti tárgyakat tanítottam egyházi iskolában. A börtönben nem volt alternatívánk. Börtön után a szocialista viszonyok közt végzett szállító-munkáskodás másodlagosan vett csak igénybe: KIO-t is tudtam írni mellette. A nyugdíj előtti tíz esztendőben pedig havi pár napi munkával is megkerestem a nekem szükségeseket.

Nem szolgálhatunk Istennek is, a Mammonnak is. A tőlünk jelenleg megkívánható alternatív élet annak biztosítását jelenti, hogy tudjuk egész lélekkel szolgálni az emberiség egybeszeretésének Jézusól kapott feladatát. Lehet, hogy a társadalomban ma is van sok ilyen munkaviszony, s még több is lesz a jövőben. Ezeket el kell foglalnunk. De a pénzszaporítás gazdasági tevékenységét olyan feladatnak érzem, amely mellett se imádkozni, se gondolkodni, se szeretni nem lehet. Lehet napjában sok órát dolgozva is ügyünkért élni, de a szükségleteink kielégítését biztosító pénz megszerzését gyötrellem (koposz) és gond (merimna) nélkül kell összehoznunk.

Az erőalkalmazás fogalmi kiszélesítésével nincs semmi baj. Nyilvánvaló, hogy ha van életet odaadni akaró hatalom, akkor van életet odaadni akaró erőalkalmazás is (ez esetben: erőt veszek magamon, lustaságomon, félelmeimen stb.). - De az ilyen jézusi életviteltől teljesen idegen az életlendület nélküli puhányság. Isten tolmácsai semmiképpen sem fojthatják el személyiségüket. El lehet fojtani életlendületünket, de nem az emberhalászás szolgálatában, hanem lemondva az emberhalászatról - akár a Mammon-szolgálat, akár a semmit gömbölyítés javára.

A kicsiség jézusi eszménye nem jelenti a boldogtalanság vállalását mások boldogságának javára. Példának veszem a legkülönbözőbb földrajzi és szellemi tájakon megtapasztalható édesanyai szolgálatot, melyben megvalósul mindaz a szép és pozitívum, amelyről Jenő szól, s amelyben az anyák nem élik át azokat a negatívumokat, amelyeket Jenő felemlít írásának e harmadik részében.

Mindazonáltal jogosnak érzem kérdésfelvetését. Miért? Amit Jézus nyomán megláttunk, azt Jézus nagyon rövid ideig csinálta, s aztán belehalt abba, amiket mondott. Mi évtizedek óta halljuk, meg mondjuk, amit Jézus nyomán megláttunk, s még mindig élünk. Miért élünk? Mert nem csináltuk azt, amit ő csinált? Bár ez erősen valószínű, de akár csináltuk, akár nem, mindenképpen felmerül a kérdés, hogy mi és hogyan érvényes abból, amit Jézus mondott és tett azok esetében, akik, ha akarnának sem tudnak rövid időn belül meghalni a Golgotán; többek között azért sem, mert a hatalomnak nincs szüksége olyan sok vértanúra. Adófizető dolgozókra van csak nagyobb mennyiségben szüksége.

Mi tehát Jézus üzenete számunkra a „szociális piacgazdálkodás” névvel megjelölt időszakban? Mi az üzenete számunkra, akik a „szocializmus felépítése” névvel megjelölt korszakban megismerhettük már egyszer ezt az üzenetet?

Boldogok a szegények, mert övük a mennyek országa! Ezt az üzenet egyelőre stabil elemének gondolom. Kérdezem: azt jelenti ez, hogy a bérből élők ama csoportjába tartozóan kell biztosítanunk létünk anyagi feltételeit, amely csoportnak tagjai nem gyakorolnak hatalmat, hanem alkalmazottként termelnek s szolgáltatnak akár anyagi, akár szellemi javakat, mint szereplők, orvosok, tanárok stb.? Azt jelenti-e ez, hogy a vállalko-

zó olyan ember, akinek pénzsziporítás a szakmája, s az ilyennek gyötrelmei és gondjai vannak, amelyek megakadályozzák őt a Jézust követésben, az emberhalászatban?

Az hiszem, akkor sem lehet két úrnak szolgálunk, ha olykor annak a szolgálata, AKI VAN, nehéznek és kilátástalannak tetszik. Kell valami megoldásnak lennie. Talán az aranyjánosai:

Földi ember kevéssel beéri,
Vágyait, ha kevesebbre méri...

[LEVÉL JAQUES-NEK]

Bulányi György
Városmajor u. 47/B II 3
H - 1122 Budapest
Tel: 155- 54 -78

A Msr Jacques Chatange,
Président de D. L. E.

Budapest, 11. octobre 1996

Cher Jacques!

Enfin une lettre dernière avant notre rencontre. Premièrement j'attache à ma lettre le texte de mon témoignage. Puis une copie de ma lettre écrite à Hubert Tournes, qui m'a promis par téléphone à envoyer un billet d'avion.

Quant à la délégation de Bokor, elle est seulement une personne, et c'est moi.

Amicalement et en l'espoir de notre rencontre prochain

(Bulányi György)

[VAN-E ÖTÖDIK ÚT?]

A „Bokor katolikus Bázisközösség” c. írásomra választ kaptam a Bokortanácsnon Kovács Lacitól. Válasza az alábbiakat állítja írásomról:

- logikátlan, pontatlan és téves
- ellentmondásos, diszkriminatív és képmutató
- rossz, félrevezető, megtévesztő
- végzetes, mert hazug, erőszakot alkalmazó és érdektől vezérelt
- a belső bomlás és a teljes összeomlást veszélyét hordja magában.

Tíz esztendővel ezelőtt egy másik katolikus paptestvéremtől kaptam kritikát írásomról, Ratzinger Józsefnek hívták. Az ő kritikája így hangzott:

- „veszélyes, téves és félreérthető - ahogyan hangzik”.

Ratzinger József kritikájára válaszoltam. Kovács László kritikájára nem akarok válaszolni. Megköszönöm Istennek, hogy ez a hang körünkben eddig még nem kapott nyomdafestéket, s kérem Öt, hogy segítsen bennünket nagyon szeretni egymást.

Fent említett írásomnak van egy három szavas megállapítása: „Nincs ötödik út”. Kovács Laci ennek ellenkezőjét állítja. Keresem a közös nevezőt. A múltban nem találtam ötödik utat. Laci pedig azt állítja, hogy a Bokor - maga az ötödik út. A jelenben tehát már megvan az, amit a múltban hiába keresek. Jó lenne, ha kérdésünkről egymást félre nem értve tudnánk gondolkodni. Megkülönböztetek három dolgot: a számlálót, a nevezőt és a karbantartást. Más szavakat használva: a dogmatikát, a morálist, valamint a kultuszt.

Amíg a dogmatikában egyet gondoltunk, tudtunk közösen imádkozni, és jobban szerettük egymást. Amikor azt állítom, hogy nincs ötödik út, ill., hogy a múltban nem találok példát az ötödik útra, állításom azon alapul, hogy eddigelé a különböző számlálókat vallók elégették egymást, ill. vallásháborúkat vívtak egymás ellen.

Megvizsgálandó, hogy különböző számlálókat vallók képesek-e családban, kisközösségben, életközösségben egymást szeretni?

Megvizsgálandó, hogy gyermekeinket fel tudjuk-e nevelni Isten Országát szolgálni akarásra csak a családi nevelés erejében? Ha kell hozzá a családnál szélesebb, társadalmi segítség is, megvizsgálandó, hogy tudjuk-e, merjük-e, akarjuk-e nélkülözni a vallásfelekezetekben folyó nevelést.

Megvizsgálandó, hogy amennyiben a Bokor maga akarja biztosítani a gyermekeink vallási (Istenre) neveléséhez szükséges társadalmi (családon túlról érkező) többletet, lehet-e ezt külön felekezetté nem válással is biztosítani?

Megvizsgálandó, hogy van-e az emberiség múltjában olyan szociológiai alakulat, amely a tagok és azok gyermekeinek erkölcsi (nevezőbeli) nevelődését tűzte ki céljául. Magam a szabadkőművességre s különféle pártokra tudok gondolni, melyek mindegyike eléggé szigorúan kötött számlálóval dolgozik; még olyan esetekben is, amikor a vallást magánügynek - mondják.

Az általam felvetett javaslatra magunk fogunk választ adni - az életünkkel: magunk és gyermekeink érdekében vállaljuk-e felekezetünket, vagy megleszünk felekezetünk nélkül is? Hogy ez utóbbiból mi sül majd ki - előre meg nem mondható: Új felekezet, elvallástalanodás vagy valami harmadik, amit a történelem eddig megírt lapjain hiába keresek?

Óbudavár, 1996. szept. 1-én

[KEDVES ÉVA!]

Advent elé keltezésű testvéri leveledet nem lenne illendő sok dolgomra gondolván válasz nélkül hagynom. Mindenekelőtt: nagyon köszönöm. Mindazonáltal:

1. Ha elbukom az érettségim; ha elhagy, akit szeretek; ha tönkremegy az Isten Országá... ezért hálát adni, tiszta skizofrénia.

2. Mindent elfogadni Isten kezéből - ez biztosan az élet útja, de ezt megelőzi a perlekedés a fentiek miatt, mert, ha nem, az a tökéletes közöny, amelynek levegőjében meg sem születik a magasabbra vívó szenvedelem.

3. Ötven esztendő pofánkatjáratás után már azért kellene akadnia egy-két teljesítőnek is, sok-sok meakulpázónak is, hogy nem vagyok képes rá... helyette letagadjuk a csillagot az égről, hogy nem a teljes osztozás a megoldás, a szeretet-társadalom.

4. Ha mindenkinek szabad a magáét gondolni-mondani, szabadjon még nekem is, akivel nincsenek megelégedve a hagyományvédők meg az újítók. Nem azért nem szaggatom a krédónkat, mert e krédónk igazolható volna. De rossz vagyok a szaggatóknak is, meg azoknak is, akik úgy csinálnak, mintha a krédónk igazolható lenne. Ha holnap reggel közölnék Veled illetve helyről, hogy nincs örök élet, sajnálnád-e, hogy mindig igyekeztél jónak lenni, s visszautasítanád-e, hogy legépelj valamit a Koinónia számára?

[TEODÍCEA ÉS ANTROPODÍCEA]

A caddik, a dikaios - az erkölcsi érték; a caddik, a dikaios - a görög kaloskagathia; a caddik, a dikaios - a Jó. Jó-e az isten - ez a tárgya a teodíceának, mely tudományát Lessing szült meg 1710-ben Essais de Theodicée c. művével. Ennek analógiájára gyártottam az antropodcea szót, mely jelölné azt a tudományt, amely vizsgálja, hogy jó-e az ember.

Jézusnál a caddik nem igazságtalan, de több az igazságosnál: Isten akaratahoz igazodó, Isten akaratát megtevő, Istennek tetsző. Az Isten pedig maga teljesítője, hordozója annak az eszménynek, amelyet az ember számára magát mintázva megkonstruált: ha a maga képére teremtett minket, a maga eszményére is teremtett minket. Ha feladatot kaptunk, azt kaptuk, hogy olyan

legyünk min ő. Istennek tetsző. A theodicea arról beszél, hogy Isten istennektetsző.

[TENNIVALÓIM]

- 1/ A genfi szöveget javítani és postázni Törökbálintra, Győrbe és Belgiumba.
- 2/ A hat jelentkezési lapot kitölteni és elküldeni Belgiumba.
- 3/ Írni Kocsinak, Juharnak, Zierhutnak, Johann Marknak.
- 4/ Készülni a pécsi lelkiyakorlatra.
- 5/ Elkészíteni a Koinónia decemberi számát.
- 6/ Nyomdakész formába hozni a Krisztus keresztjét.
- 7/ A Koinónia bekötés feladatát átadni Terinek
- 8/ Az ezóterikus karácsonyt előkészíteni:
  - a/ ajándékok, amennyi kell
a helyszínen csomagolni előkészített kártyákkal
  - b/ batyubál
  - c/ Örülj kedves Szűz!
  - d/ énekszövegek
  - e/ KOIN. Hidvégiéknek
- 9/ Népszabadságba beküldeni a két írást
- 10/ Az Auslese-t elküldeni Anikónak, s pénzt, felajánlani.
- 11/ Gyuszától megkérdezni, van-e szóróanyaga Genf és Salzburg számára.

[KEDVES FERI!]

Megkaptam 96. febr.2-i keltű leveled, melyben értesítesz arról, hogy nem közlöd le 95.dec.24-i keltű válaszom, s nem értesítesz arról, hogy leközlöd-e a Nagypénteki levél előszavát és utószavát, valamint a Cserhádi féle vallomást.

Így aztán ha a betániai beszélgetés következtében írnék is valami újat, fogalmam sincs, hogy mit írjak, amíg nem tudom, hogy a fenti három anyagból mit közölsz.

Imrével folytatott beszélgetéseket vagy jó negyven helyen megjelöltem a lapszélen, de a dec. 24-én írt levelemből tudomásul veheted, hogy nem szállok be a pártállam által kialakított ringbe: nem vagyok hajlandó odaülni a vádlottak padjára; akkor sem, ha két pofon között kétszer megdicsértek. Ha Bulányival 1996-ban csak így lehet egyházi sajtóban dialogizálni, akkor meg kell tudnod, hogy a Távlatoknak nem áll módjában velem dialogizálni.

Innsbruckban jó egy éve rendtársaid meghívására előadtam valamit: Szeress és tégy, amit akarsz címen. Ezt is leközölheted, majd vitát nyithatsz róla. Azaz megnyithatod Bulányi számára a Távlatok hasábjait, csak nem vitázhatsz vele arról, amit az elmúlt félszázadban alkotott, de amit a hierarchia elzár az egyház tagjai elől. Engedelmesség témában is bőven itt volna az ideje, hogy a katolikusok elolvashassák, amit írtam. S ne arról értesüljenek, amit Te idézel belőle. Amit írtam, megírtam. Közölheted az olvasókkal, hogy Bulányi azonnal válaszolt, de azt nem kötöd az orrukra. Te hiheted, hogy úgy megy előre az Isten szekere, ahogyan Te gondolod. Én is hihetem...

Szeretettel ölel: Gyb.

Budapest, 1996. február 5.

Ps.:

Amit a Betániában kitisztáztunk, az tisztává lett az ott jelenlevők számára. De a magyar katolikus egyház számára ugyanolyan sötét az egész ügy, mintha a Betániában semmit sem beszélgettünk volna. Ugyanolyan sötét, mert nem közlöd velük, hogy amivel vádoltál, s amit más szájára adva meg is ismételsz, nem a te vádad, csak a szájadból jön. Amíg ezt a jámbor hívek nem hallják a hierarchiától s azok kiszolgálóitól, semmi értelme sincs Lélekben megújulásról beszélni. Tehetitek, de nélkülem.

[NAGYDOKTORT AVATTAK A BÉCSI EGYETEMEN]

1996. január 30-án du. 2 órakor a Dr. Karl Lueger Ring sarkán álló patinás-ódon épület 3. emeletének egy közepes nagyságú termében a nagy tölgyfaasztalokból egybeszerkesztett tárgyaló hely asztalfőjén egy kopaszodó, őszülő, de mai fogalmaink szerint mindenképpen fiatal férfiú áll a pulpitus mögött. Dr Máté Tóth András a neve. Negyven éves sincs, Ábrahámot sem látta, de vizsgázik. Megvédi nagydoktori értekezését, melynek címe: Die Theologie von P. Bulányi und die Bokor - Bewegung. Tőle balra Zulehner professzor, akinél készítette munkáját, jobbra e sorok írója, mellette a vizsgálónök, a teológiai fakultás dékánja, azután mindkét oldalon a vizsga további két kérdező professzora, majd a vizsgázó hozzátartozói, barátai, a hazai és osztrák katolikus élet megannyi elkötelezett személye, köztük Renata Erich is, aki először készített filmet, még csak a nyugati világ számára a Bokorról. A Bokor tagjaiból is volt ott egy féltucat.

Bevezetőjében az elnök megállapítja, hogy nem sűrűn fordul elő az egyetem történetében, hogy egy „nagydoktori értekezés megvédésekor - ha szabad így mondani - a dolgozat tárgya is jelen

van", majd megkéri „Matyit”, hogy tartsa meg előadását. Matyi kiosztja előadásának kinyomtatott summáját, s beszél vagy 25 percen keresztül... Miről?

KINYILATKOZTATÁS, MINT FOLYAMAT

(Mintavétel P. Bulányi György teológiájából és lelkipásztorkodásából)

1. tétel: Teológiai és lelkipásztori munkáival P. Bulányi átmentet jelent az újskolasztikus paradigmából a praxisprimátus paradigmájába, ami teológiai feltétele a felsőbbbséges lelkipásztorkodáson túljutásnak.

P. Bulányi teológiáját úgy lehet megragadni, mint átmentet a neoskolasztikus képletből a gyakorlat elsődlegességének a képletébe. Az újskolasztikus képlet a kinyilatkoztatást a materiális revelációból és a tanítóhivatal értelmezési hatalmából határozza meg túlhangsúlyozva a transzcendentalitást. Ez a képlet együtt jár a felsőbbbséges lelkipásztorkodással, amelynek Istene távol áll az emberektől, csak utasításokat ad, s legfőbb erényként egyoldalú engedelmességet követel tőlük a hierarchia iránt.

2. tétel: P. Bulányi fundamentálteológiai és lelkipásztorkodási kiindulása fontos esetpélda a magyarországi teológia és lelkipásztorkodás zsinatutáni fejlődésére.

Az egyházpolitikai kontextus, valamint a bázisközösségi tapasztalatok beható elemzése alapján P. Bulányi egy kommunikációtól meghatározott kinyilatkoztatásfogalmat fejleszt ki, melyben kitüntetett szerepet kap az orthopraxis. Ez az implicit módon a kommunikációs elméletre alapozó paradigma nyújtja a teológiai alapot a testvéri lelkipásztorkodáshoz. Ez a paradigmaváltás a zsinati fordulat megvalósításának provokatív esetpéldája a Magyarországon a zsinatutáni teológiatörténet és lelkipásztori tervek számára.

3. tétel: P. Bulányi teológiájának és lelkipásztorkodásának szakszerű újra kifejtése komoly teológiai alapot nyújt ügyének megoldásához.

A P. Bulányi teológiája körüli problematika, valamint konfliktusa a Hittani Kongregációval a magyarországi egyház közelmúltjának színes boltozata alatt áll. Teológiai, egyházpolitikai és nagyon is emberi elemek játszanak itt korrelált szerepet. Ha az egész megkeményedett problematikát egy egyetlen teológus nem is képes fellazítani, mégis remélhető, hogy a teológiai megvilágítások az összes érintetteknek megkönnyebítőleg hatnak.

Ezek után három professzorok kérdezgették Matyit az elhangzottokról. Hogyan lehet fundamentálteológiai szerepe az orthopraxisnak? Mi volt a szerepe a konfliktusban a Vatikán keleti politikájának? Hathat-e a hierarchia is a bázisra? Ezeket s más ilyesfélét kérdeztek tőle. Matyi kellő eleganciával boncolgatta a feltett kérdéseket, s ötnegyed óra elteltével az elnök megkérdezte a „tárgyat”, nem akarná-e ő befejezni az addig történeteket. Akarta, s elmondta az Isten Országának megvalósulásának egyik titkát: Jobbra megy a kör, balra megy a kör...,

mert ez biztosítja, hogy a Szent Lélek minden egyes személy által el tudja mondani a maga üzenetét az Ország javára. Ezt követően az elnök a kérdező professzorokkal együtt visszavonult tanácskozásra, a hallgatóság pedig kivonult a folyosóra. Kifelé menet elkapott régi ismerősöm, Herr Motilevitz az ORF-től (az osztrák rádió és televízió), aki általam óhajtotta tájékoztatni az osztrák közönséget az eseményről. Vagy háromnegyed órát hagytam egy kis külön szobában faggatni magam, s mire visszaértem az ünneplő nép közé, a pezsgőt az utolsó cseppig elitták előlem. Cserébe elmondták, hogy a professzorok vagy öt percnyi idő elteltével előjöttek, s az elnök így szólt Matyihoz: Boldog vagyok, hogy én mondhatom Önnek elsőül, hogy „Herr Dozent!”

[LACIKÁM!]

Tisztelnék megfelelően átolvastam, amit a vallásról és a kereszténységről írtál. Azt gondolom, hogy egy ateista igazgató és egy ateista tanári kar sem vállal el ilyen szövegeket, mert a szülők tiltakoznának vallásgyalázás címén. Hazudni nem kell, de szeretni kell a jószándékú tévelygőt. Nagyobbat Pálnál, úgy gondolom, senki sem tévedett, s hogy jószándékú volt, abban teljesen biztos vagyok.

Gondold meg!

Szeretettel

Budapest, 1996. január. 12-én

[KOMPLEX REHABILITÁCIÓS CENTRUM]

E három idegen szóból a harmadik a legkönnyebb, mert a centrum helyet jelent, s ez a hely már birtokunkban van: Magyarország, Veszprém vármegye, a Balaton-felvidéken a szentantalfai Hangyásalján 25 hektár, ahonnan látni a domboldalokban ülő kicsiny környező falvakat, meg a Balaton széles víztükrét is. A komplex lehet jelzője a centrumnak, s ez esetben a 25 hektár lehetővé teszi, hogy ez a központ olyan sok részből összetett legyen, amennyit csak megkíván a rehabilitáció. De lehet szavunk a rehabilitációnak is jelzője, s ez esetben arról van szó, hogy több szempontból is beteg személyt kell képessé tenni e központban arra, hogy újra normális életet éljen. (to make a person, who has been ill, able to live a normal life again -

Oxford Dictionary). A több szempont visszavezethető kettőre: beteg lehet a testünk, beteg lehet a lelkünk. Mivel a gondolatok azért magyarul is kifejezhetők, ennek következtében talán mondhatjuk, hogy a címben olvasható három idegen szó - ha a fenti értelmezésekben nem tévedtem nagyon el - magyarul valójában ezt jelenti:

Testi és lelki betegeket egészségessé tevő központ

Hogy mi a normális, erről megoszolhatnak a vélemények, hiszen „ahány ház, annyi szokás”. E központnak is természetesen kialakulnak majd a szokásai, s ha a beteg ehhez alkalmazkodni tud, távozása után alighanem képes lesz majd egyéb szokásokhoz is alkalmazkodni..., s aki erre képes, az a normális.

Ma újra felfedeződt, hogy az ember pszichoszomatikus egység, minek következtében testünk betegítheti lelkünket, lelkünk betegítheti testünket, s fordítva is áll: ha gyógyul a lélek, gyógyul a testünk is; s ha gyógyul a test, gyógyul a lelkünk is. Következik mindez a fenti egységből. A két említett elemből azért a lélek a rangosabb. Beteg lelkű embert sohasem mondhatunk rehabilitáltk; de vak, béna, gyenge elméjű is viselheti sorsát kiegyensúlyozottan, s ezért mondható rehabilitáltk. A fentiekben megjelölt helyen felépülendő Központ tudatában lenne a jelen bekezdés e két megállapításának. Milyen munka folynék e központban?

Két hetes, egy hetes, három napos, hétvégi rehabilitáló tanfolyamokat rendeznénk - az újra (és újra) visszajövés lehetőségével.

Mit nyújtanának ezek a tanfolyamok?

Együttélést a kurzust lebonyolító egészséges emberekkel: étkezésben, előadásokat meghallgatva és megbeszélve, liturgikus és művészeti alkalmakon, természetjárásban, beszélgetéssel összekötött manuális munkában, kertészkedésben, művészeti szintű szórakozásban stb.

Mi határozza meg a kurzust lebonyolító embereket?

Az a jézusi világnézet, amely tanítja, hogy kivétel nélkül minden ember felebarátunk, akit szeretnünk kell; s hogy életünket annak a célnak a szolgálatába kell állítani, hogy az emberiség egészét odaültethessük az élet asztalához, s ennek érdekében lemondjunk minden kiváltságról, amely előnyöket biztosít számunkra másokhoz viszonyítva. Az így gondolkodó, a Jézus módjára gondolkodó embert tekintjük rehabilitált embernek. Ilyen rehabilitált emberek állnak rendelkezésre a kurzusokon rehabilitálandóknak, ill. azoknak, akik meg akarják tanulni e Központban a rehabilitációs munka hogyanját. A tanfolyamok résztvevőit ilyen emberek veszik körül, akárminő jellegű (szakmájukból, hozzáértésükből következő) szolgáltatásokat nyújtanak is.

A tanfolyamokat szolgáltatók a Bokor Bázis Közösségben nevelődött és folyamatosan tovább nevelődő emberek, akik az elmúlt 50 esztendő kemény üldöztetéseiben alakítottak ki a fentiekben

vázolt életszemléletüket. Tanárok, orvosok, papok, természetgyógyászok - akárminő foglalkozásúak is, a fenti tárgyban azonosan gondolkodnak. Szakmájukon kívül ez a komplex rehabilitáció az, amiben éppen a Bokorhoz tartozásuk következtében leginkább otthon vannak. A személyes barátkozásokban, az autonóm kisközösségek találkozósaiban, a nagyközösség ünnepeiben, a nyári több napos bentlakásos lelki gyakorlatokban, s bizony nem utolsó sorban a sok gyermek vállalására is kész szentháromságmintájú házaséletükben erre a társadalmat rehabilitálni kívánó munkára készültek az elmúlt 50 esztendőben.

Ha majd a (munkát biztosító) központi épület körül felépülnek majd a családi házak, akkor a sokgyermekes Bokor-családok életébe belepillanthatás is alighanem jelentősen hozzájárulhat majd egy éppen a családi élet szempontjából nagyon beteg társadalmat rehabilitálni kívánó munkához.

[KERESZTÉNYSÉG MAGYARORSZÁGON NAPJAINKBAN]

Nehézségekkel küszködik. A jó negyven esztendős korszak sem máról holnapra, sem öt-hat év alatt nem szűnik meg ható tényezőnek lenni. A keresztény egyházak a társadalom 10 %-ára hatnak úgy, ahogy, a keresztény párt még kevesebbre hat és még kisebb hatásfokkal. Ötven esztendővel ezelőtt a keresztény egyházak hatottak a társadalom jó felére, s a velük szövetségben levő kormánypárt is hatott a társadalom jó egyharmadára. Várható-e, hogy a közeljövőben vissza tudnak-e ezek a tényezők kapaszkodni a félszázaddal ezelőtti szintre? Nincs kizárva, mert a helyükbe jöttek sem igen tudják kínálatukkal elkápráztatni a társadalmat. De azért nem biztos, mert a jövő sohasem kiszámítható. Jöhet valami új, amire nem is gondolunk, s ez az új táborot növeszthet. Vallásban is, politikában is? Igen, mert ezek rendre együtt járnak. A trón és az oltár szövetsége olyan régi, mint maga a társadalom. Ha másképpen nem, hát negatív előjellel (tagadással), deabszolútizálni kell programjainkat.

Aki a Jézustól hirdetett Isten Országáa kategóriáiban gondolkodik, annak a számára közömbös, hogy a kereszténység társadalmi tényezővé válik-e. Az ezekben a kategóriákban gondolkodó személyt csak az érdekli, hogy a keresztényt át tudja-e járni a jézusi, ami eleve kizártnak nem tekinthető, tekintettel arra, hogy a keresztényi rendre Jézus neve, személye körül köröz.

[FELJEGYZÉS]

1996. február 6-án „paterna visitatio” okán bent jártam a rendházban, s Emillel töltöttem egy másfél órát. Az ott elhangzottakat magamban fontolgotva, az alábbiakra jutottam:

1. Nem írok Emilnek, nem keresem meg; de ha ő megkeres, mielőtt bármi egyebet mondanék, kezébe adom elolvasására ezt a Feljegyzést.

2. Csatolom ezt a Feljegyzést Végrendeletemhez azzal a kívánsággal, hogy annak teljes szövege a Bokron belül, s ha jónak látják a Bokor illetékesei, Bokron kívül is publikálódjék.

3.

Kedves Emil!

Fenti keltű beszélgetésünk indít az alábbiak megszüvegezésére.

a/ Magamat az Isten Országáa hitvallójának, a Bokrot az Isten országáról vérevel is tanúskodók társaságának tekintem. Magamat - s a Bokrot is - egyházam hierarchiája, a hazai s a maga megkülönböztetett módján a vatikáni is, az ateista pártállam parancsait engedelmesen teljesítve elítélt, s ítéletét az ateista pártállam bukása után is, mind a mai napig fenntartja. Beszélgetésünk során elhangzott szavaid alapján megállapítottam, hogy a hierarchia bennünket sújtó, 1981. és 1982. évi ítéleteit 1982 után elkövetett különféle „bűneink” egybegyűjtésével kívánod igazolni. Isten mondjon ítéletet a Bokor 1982 utáni magatartásáról, de az sincs kizárva (sőt, erősen valószínű), hogy ez az 1982 utáni lényegi szinkronban van korábbi magatartásával, amely 1952-től kezdve a pártállam életének utolsó órájáig kiváltotta ellenünk az ateista államhatalom kemény haragját. Akárhogyan is van, ez a magatartásod az ezópusi történetet juttatja eszembe: a bárány a farkas színe előtt mindenképpen bűnösnek találtatik: már akkor is zavarta a vizet, amikor még nem is élt; már akkor is rászolgáltunk a büntetésére, amikor a bünt még el sem követtük.

b/ Amit a Bokoritás c. dráma elmondott a Bokor jubileumán, s amit fölemlítettél, az bizony történelemmé lehet: „Ha eddig nem tettek semmit rendtársukért, itt az utolsó pillanat”. S bizony lehet, hogy az utolsó pillanat - mint akárhányunk életében - csak olyan lesz amilyenek az azt megelőzők voltak. Milyenek voltak? Már csak a rendtörténet kedvéért is, nézzük már meg, igaza van-e a drámának.

Qui bene distinguit, bene docet... ezért aztán különböztetnünk kell a generalícia és a provincia között. Ruiz generális úgy harcolt értem, hogy a végén nyilvánosan bocsánatot kellett kérnie az engem elítélésben Lékait megtámogató Casaroli államtitkártól. Balcells generális több ízben eljárta érdekemben az illetékes vatikáni dikasztériumoknál. S még egy nagyon jelentős mozzanat, amely mindkét egymást követő generális magatartására jellemző: egyikük sem magyarázta az engem s a Bokrot ért egyházi büntetést a „bűneinkkel”; sem a büntetésünk előtt, sem az utána elkövetett bűneinkkel. Ellenkezőleg. Ruiz generális tollából olyan jellemzés jelent meg rólam a nyugati sajtó

hasábjain, amely törekvéseim teljes elismerését tartalmazta. Balcells generális pedig értésemre adta, hogy ebben a megbüntetett állapotomban is elfogad; tehát őmiatta - értsem: rendem generálisa miatt - nem kell elérnem, hogy egyházjogi helyzetem megváltozzék, bár a generális kész ennek érdekében megtenni, amit megtehet. Mért szolt így? Mert a generalícián mindig tisztában voltak azzal, hogy minek következtében és milyen erők akaratóból ítéltek el rendtársukat, Padre Bulányit és annak mozgalmát.

A provincia részben másképpen viszonyult az ügghöz; rendszer-változás előtt és után egyaránt. Albert provinciális nem teljesíti Lékai (a pártállamtól kapta) kívánságát, s nem eszközli ki a generalícián kihívásomat az országból. Albert provinciális közli velem, hogy rendi keretbe vehet, ha ennek fejében abbahagyom a pártállamot zavaró tevékenységemet, s tudomásul veszi, hogy ily feltétel mellett nem óhajtok beköltözködni a rendházba. Varga provinciális közli velem, hogy munkámhoz nem kaptam megbízást a Rendtől (válaszként elmondtam neki az 1950. decemberi tatai rendi lelki gyakorlatot, amelyen Sík provinciális elnöklete mellett három napon keresztül mutatták be rendtársaiknak Török, Juhász és Bulányi - valamint még debreceni „civilék” is -, hogy miben is áll a „csoportmunka”), majd ugyanő asszisztensén keresztül üzeni meg, hogy ne menjek be Rendalapítónk jubileumi ünnepeére a rendházba, mert nemcsak Lékai, de egyes rendtársak részéről is inzultusnak lennék kitéve (tudomásul vettem, s nem mentem be a rendházba; több éven keresztül Kalazancius-napra sem kaptam meghívót). Jelenits provinciális - már a pártállam bukása után - bár az egyházjog lehetőséget ad rá, nem engedélyezi aranymisém helyéül rendi kápolnánkat; kénytelen vagyok azt a volt pártfőiskolán, a Professzorok Házában elmondani, többszázezer forintos terembérletet fizetve. Kállai Emil provinciálisi magatartása viszont még nem feltétlenül befejezett.

c/ Sok szempontból nem jelentéktelen, milyen lesz a fentiek szempontjából a te (provinciálisi) mérleged. Elhangzik-e részedről más, mint ami elhangzott kettőnk körében a minap. Olyan, ami egy Jézusra figyelő egyháztörténetírás szempontjából jobban értékelhető lesz, mint pl. az, hogy Jelenits és Lukács rendtársaim közölték a pártállam illetékesével, hogy Bulányi ellen nem nyilatkoznak. Ez az egyháztörténetírás minden bizonnyal tudni fogja hozzám s a Bokorhoz fűződő kapcsolatot, s hogy a Bokor legelső közösségében is benne voltál, meg még sok egyebet, ami mindenképpen sajátos értékelést fog kiváltani, akárhogy is alakul (provinciálisi) magatartásod, mely csak egy része életed Bokor-történetének. Fájva is, bizakodva is; rezignáltan is, reményt fel nem adva is, de mindenképpen a régi és elfogyni nem tudó és nem akaró szeretettel

Budapest, 1996. február 17-én (Bulányi György)

[KIO-SZEMINÁRIUM]

A Szellemi Búvárok Egyesületének rendezésében havonta egyszer KIO-szemináriumot tartok, ami annyit jelent, hogy szemináriumon a (házifeladatnak kijelölt egység alapján megfogalmazott) kérdésekre válaszolok. Első ízben a KIO 1-5. numerusai képezték a házifeladatot. Készülésképpen magam is végigolvastam ezeket a több mint negyedszázada írt lapokat. Biztonság okából is (ha senki sem kérdez semmit, ne legyek újonnan írt anyag nélkül), de belsőbb, kívánczó lelkekényszerből is leírtam az alábbi kérdőmondatot, s megpróbáltam felelni is rá.

Hiszem-e még, amit megírtam a Honnan jött? c. könyvemben?

Mit is írtam meg? Hát csak azt, hogy a Názáreti Jézust valakik Isten Fiának gondolták. Csak azt, hogy a Názáreti Jézus magamagát Isten Fiának gondolta. Csak azt, hogy az evangélisták is azok közé tartoznak, akik Jézust az Isten Fiának gondolják. Meg még azt is, hogy én magam is azok közé tartozom, akik ezt gondolják Róla.

És most? És ma? Ha megszorogatnak, hogy de igazán mit gondolsz, azt mondom, hogy nem tudom eldönteni. Mi változott? Akkor mért tudtam eldönteni, ma mért bizonytalankodom? Hiszen maga a dolog nem változott: Isten is az maradt, aki 25 éve volt. Jézus is az maradt, aki 25 éve volt. De az emberre hatnak a barátai meg az olvasmányai. Még szállítómunkás koromban vallotta meg egy 18 év körüli fiú, akivel együtt szállítottam kiskocsin a szenet egy budai termelőüzem részlegeibe, hogy ő ugyan azt hiszi, hogy van Isten, még sem mer bemenni egy templomba, mert fél, hogy meglátják a haverok és kiröhögik. Megkérdeztem, mit csinálna, ha ő látná meg egyik haverját bemenni a templomba. „Én is kiröhögném” - válaszolta. Ennyire kiskorú vagyok én is? A fene tudja. Talán inkább attól félek, hogy magamat röhögöm ki?

Tudomásul kell vennem, hogy tévedhettek a Jézust Istennek gondoló kortársak, az evangélisták, sőt maga Jézus is, s tetejükbe még én is. Tévedhettem 25 évvel ezelőtt. De tévedtem-e valójában? Van-e mód ezt eldönteni? Nem az a becsületes, ha azt mondom, hogy nem tudom? Lehet, hogy becsületes, de alighanem gondolkodási rövidzárlat is. 25 évvel ezelőtt hatása alá kerültem a vizsgált anyagnak. Most meg a haverjaimnak? Olvasmányaimnak? Korszellemnek? Posztmodernnek? Félek, hogy kiröhögnek? Félek, hogy szembe kerülök önmagammal? A végső elvvel: Isten sem kívánhatja tőlem, hogy ne azt gondoljam, amit gondolok? Nem mindegy, hogy Isten volt-e vagy sem? Azt hiszem, nem mindegy. Mért? Minden arra látszik mutatni, hogy nem tudunk szeretetországot csinálni kicsiben sem. Szeretetországot, melynek megcsinálására buzdított minket. Ha csak ember e nemes

buzdító, miként én vagy te, akkor gondolt szépet, nagyot, gyönyörút, s nem sikerült neki, s mért sikerülne nekünk, akik azért talán valamivel gyengébb kiadásai vagyunk az ember species-nek, mint ő? Ha viszont Isten volt, akkor csinálnunk kell még akkor is, ha neki se sikerült. Ha nem volt Isten, akkor csak álmodozott, s álmodozását nem szükséges folytatnunk. Sőt, kétezer esztendő plusztapasztalatainak birtokában lehetne már annyi eszünk, hogy valami értelmesebb dologgal töltjük időnket, mint álmodozni arról, ami Neki se sikerült. Rettenetesen nem sikerült. Tanúsítja a kétezer esztendő minden órája. Ha viszont Jézus Isten volt, akkor csak azt szabad továbbra is tennünk, amit ő tanított és mutatott. Ha nem volt Isten, akkor jó lesz alaposabban utána nézni, nem holdvilágkanalazással töltjük-e életünket, amikor Jézusra hallgatunk. Ha Isten volt, akkor

„Csak verd a melled! Kényes puhaságod,
A tenger jó, amit mohó gyerek
Módjára gondolatlan elfogadtál,
S a tengerebb jó, amit adni, tenni
Kényelmes voltál...”

A történelmi keresztény egyházak az unitáriusokat kivéve mind vallják Jézus istenségét, s egyáltalában nem zavartatják magukat (az unitáriusokkal teljes egyetértésben) a jézusi örökségtől, Jézus istenország-programjától. A felvilágosodás - harcos ateistaként vagy 'szent religióinkat' magánügyként zárójelbe téve - újra hitt a prófétai célkitűzések megvalósíthatóságában, ha nem is a jézusi eszközökkel, hanem az eszme fegyveres kivívásával: „Ott essem el én a harc mezején...”. Csupán egynéhány nyomorult szektakezdemény adódott a lefolyt kétezer esztendő alatt - javarészünk nyom nélkül elenyészett! -, amely felvállalta a jézusi örökséget. A Bokor is ezek közé tartozik. Érthető ebből a ribillió is, az érdeklődés is körülötte, amellyel fogadtaták.

Szép dolog, ha elmondjuk, hogy bármely számlálójú felebarátunkat szívesen látjuk a jézusi páston velünk együtt „hadakozni”. A kérdés csak az, hogy jön-e közénk a Jézus istenségét elutasító számlálók világából bárki is. A kérdés csak az, hogy esetleges meg tényleges számlálócserénk következtében megmaradunk-e mimagunk is a jézusi örökség mellett. Kétesélyes a dolog. Ha megszabadulunk az igazolhatatlan szentháromságtantól, egyértelműbben s elszántabban vetjük-e bele magunkat a közösnevező, a jézusi örökség megvalósításába: a kicsiségbe, szelídségbe, osztozásba? Ez az egyik esély. A másik: a számláló után hűtelenekké leszünk a nevezőhöz is. Megérvelhető mind a kettő. Azért nincs energiánk az örökség vállalására, mert az örökséget kitúrták mint feleslegest a mítoszok. Azért nincs erőnk az örökségre, mert a számlálók pusztulása folytán se imádkozni, se egymást szeretni nem vagyunk képesek többé. Lehet-e, szabad-e, kell-e következtetnünk a hatástörténet alapján? Pl. így: annyira semmi sem valósult meg abból, amit hirdetett, hogy biztosan nem volt Isten, mert istenként csak

nem talált volna ki ilyen megvalósíthatatlanságokat. Vagy így: annyira feledhetetlen és feladhatatlan az alakja annak ellenére is, hogy semmit sem tudott kétezer esztendő megvalósítani a programjából, hogy csak Isten képes arra, hogy ilyen agyonverhetetlent gondoljon.

Akik azt mondják, hogy hamis az egész alternatíva, mert Jézus kevesebb mint az Isten, de több, mint az ember, nem a gondomhoz szólnak. Probléma nélkül legyártanak egy újabb, egy „harmadik” számlálót, melyet benépesítenek Isten és ember közötti lényekkel. Van egy újabb számlálónk, alighanem Jézus ügyének nagy kárára. Mért? Azért, mert elképzelhető, hogy ökumenizálok azzal, akitől számláló okán elszakadtam félezer esztendővel ezelőtt. De aligha elképzelhető, hogy békén barátkozzam azzal, aki csak a minap cserélte le évtizedes közös számlálónkat valami újra. Mért? Mert mélyen sérül, hogy én, mint legjobb barátja nem vagyok hajlandó belátni új számlálójának számára kétségtelenül és tévedhetetlenül igaznak tetsző voltát.

[IMRÉM!]

Végigolvastam - lektori tiszteomból folyóan - „A pluralizmus jelenségéről” c. írásodat. Kicsit dühöngve. Úgy írtad, ahogy az egyszeri és a mindenkor diák a magyar dolgozatot. Elkezd a témát, majd lesz belőle valami az óra végéig. Vagy otthoni dolgozat esetében ugyanígy, de mivel vázlat is kívántatik, utólag felosztotta bevezetésre, a tárgyalás három pontjára és a befejezésre az elkészült művet.

Nos, Te abban a fázisban vagy, hogy írtál a témáról 15 oldalt, 5 egységre is bontottad. Ahhoz, hogy írásod tankönyv lehessen, olvasd el írásodat Te is, s fogd közben a plajbászt, s ha eszedbe jut egy tárgyra tartozó állító mondat, azt írd le. Ha mind az öt témában találsz három-három állító mondatot a tárgyról, akkor már van vázlatod.

A vázlat birtokában képzeld magad elé valamelyik I-II. gimnazista Márczi gyereket, s csak olyan mondatokat fogalmazzá, amelyeket a szóban forgó Süni-Misi megért, s fel tud mondani. Ha véletlenül olyan szót használ, amit Süni-Misi nem értenének, azt annak rendje és módja szerint meg kell magyarázni. Sejtetések, körülbelültre fogalmazások, ködök, bizonytalanságok legyenek távol a tankönyvet író tanár úrtól, aki abszolút egyértelműen beszél kerek és félreérthetetlen mondatokban.

E könyv megírása szempontjából pillanatnyilag Te vagy a legjobb helyzetben, mert írtál már 15 oldalt, amit most csak végig kell olvasnod, hogy megtaláljad azt az 5X3 állítást, amelyet, ha közérthetően kifejtesz, akkor lesz egy nagyon jó fejezetünk a tankönyvben a pluralizmusról.

Én ezt a 15 lapot nem lektoráltam, csak időnként teret adtam lektori nagylöttyös indulatjaimnak. De ha Te megírod a fentieket, akkor becsülettel elvégzem majd lektori tiszteimet, s ígérem: kő kövön nem marad. Ezután írod meg harmadszor, s ezután már Teri csinál vöröstengert belőle, de hát emiatt már a tipográfus fog örvendezni.

A végén lesz majd öt nagyszerű tankönyvünk, ha közben meg nem üti a guta a lektort, a szerzőt, meg a többi közreműködőt.

Ölel Téged, a Misit, meg a tíz Hölgyet Budapesten, 1996. febr.9-én, az Úr napján

[LEVELEM HOUBERT TOURNES ÚRNAK]

Bulányi György
Városmajor 47/B II.3
1122 BUDAPEST, HONGRIE
tel+fax: 155-54-78

a Mr. Houbert Tournes
14, L'Embatut
F-34140 MEZE

Cher Hubert,

Merci pour ta lettre de 9. janvier 1996.

En ce qui concerne de 4. Colloque de DLE pour september/octobre 1966 a Paris, ma réponse provisoire: OUI. Cette réponse est provisoire, parce que j'ai commencé mon année 78. et naturellement aussi le Bon Dieu doit encore dire une OUI de me soutenir. Écoute, s'il vous plait, mon projet! Je ne fut encore jamais a Paris, et je voudrais connaître dans un moment plus ultime de ma vie la ville des songes de l'histoire de culture hongroise, PARIS. Nous quatre (Therese, Marthe, Imre et moi, ces quatres personnes, qui tu as rencontré a l'amphithéâtre de Nimes) voyagerions avec le Toyota a nos frais, et nous vivrons en France aussi a nos frais. Ce, que nous aurions besoins, aux environ de Paris deux chambres (une pour des deux dames et un autre pour Imre et moi) avec cuisine pour 7-10 jours. Avec le Toyota nous pourrions arriver chaque jour le Metro parisienne et participer au Colloque, et apres les jours du Colloque visiter la ville. Tout c'est seulement un projet et pas une condition de mon OUI.

Pour le dossier préparatoire je t'envoie des écrits différents pour la possibilité abondante de choisir. Dans mon coeur a une priorité le text allemand, que j'ai proféré a décembre 1995 a Geneve au Séminaire des Communautés de Base en Europe, et dont la traduction française tu peux peut-etre attendre de Mme Luitgard Schroft - selon ma lettre affixé.

Aussi je regrette moi notre absence a Londres, et j'espere, que nous serons présents a Milan. J'ai demandé Annamarie a livrer les information pour l' EURONEWS. Je suis heurux a lire, que nos frers és soeurs américains peuvent nous connaitre avec ton aide par Church Order et par une traduction anglaise de ma lettre a Ratzinger. Comme vous pouvez lire dans ma lettre a Mme Luitgard, je souhaiterais la traduction francaise de la „lettre a Ratzinger“, parce qu' au Colloqe serait plus mieux diffuser une version francaise. J'espere, que l'eucharistie du Colloque a Paris aussi sera magnifique. Ma question: la durée du Colloque... combien de jours durera-t-il? En attendant tes informations suivantes je te salue et aussi ta Colette

Budapest, 23. janvier 1966

[STÍLUSVÁLTÁS]

(A „szellemi“ erőszakról)

A liturgia A-évében, a 23. évközi vasárnap három szövegéből tanuljuk az alábbiakat. Akit az Úr órállóvá tett Izraelben, az csak úgy mentheti meg lelkét, ha figyelmezteti a bűnöst, hogy térjen meg útjáról - tanítja nekünk Ezékiel. Embertársainkat úgy kell szeretnünk, mint magunkat, s a szeretet nem tesz rosszat - tanítja nekünk a Római levél. A vétkezőt meg kell intenünk; előbb négy szemközt, majd hat-, ill. nyolc szemközt, s végül, ha az utóbbi is eredménytelennek bizonyul, közösségileg is.

E tárgyban is, más tárgyakban is közösnevezőre kell jutnunk, mert a mennyei Atya támogatását csak abban nyerhetjük el, amiben egyetértünk - tanulom Máté evangéliumából.

Ahhoz, hogy közösen kérhessük mennyei Atyánkat - másképpen: ahhoz, hogy tudjunk közösen imádkozni -, közös látásmódra kell jutnunk. Sok mindenben. Minél több tárgyban jutunk közös eredményre, annál több a lehetőségünk arra, hogy a mennyei Atya teljesítse kéréseinket. Profánul: az egyetértésben az erő. Az egyetnemértés szétzilál, és fogyasztja erőnket.

Megnevezem a tárgyat, amiben egyetértésre áhítozom: a szellemi erőszak. Van-e ilyen, s ha van, akkor mi fán terem? Egyik közösségünkben a házifeladatul szolgáló anyag azt állította, hogy vagy meg kell tudnunk cáfolni egy erkölcsi tárgyú állítást, vagy azt magunkra nézve kötelezőnek kell tekintenünk. A „teljes megtagadás“ (total resistance) erkölcsi kötelességünknek állítódott.

Az állítás a Bokor részéről nem cáfolódott, s ugyanakkor az állítás tartalma, tehát a teljes megtagadás nem gyakoroltatott a Bokor részéről - E két tényt a szóbanforgó közösség tagjai ismerték. Kellemetlenül hatott a házifeladatos anyag megállá-

pítása rájuk. A megállapítás vétkesnek bizonyult a szellemi erőszak bűnében. Ez utóbbi mivoltának meghatározására senki sem vállalkozott, de megfogalmazódott, hogy bizonyos műveltségi szinten már illik tudni, hogy olyasmi, mint a szellemi erőszak, bizony van.

Keresem tehát a szellemi erőszak fogalmát, hogy azt megtalálva meg tudjam indokolni a vele jelölt magatartás bűnös vagy nem bűnös voltát. Az evangéliumok Jézusának magatartását vizsgálva arra az eredményre jutottam, hogy Jézus formált ténymegállapító ítéleteket (pl. sokan vannak a hivatalosak), elvi (pl. Ne ölj!) és gyakorlati (pl. a gazdag ifjú menjen és adja el, amije van!) erkölcsi tárgyú ítéleteket, és tiltotta a bírói ítéleteket (pl. visszadugatta Péterrel a hüvelybe a kardot). Ugyanakkor nem találtam Jézus ajkán olyan állítást, hogy amit tanít, az csak Jézusra érvényes, de reánk nem; meg olyant se találtam, hogy valami reánk érvényes, de Jézusra nem. Lét-, magatartás- és sorsazonosságot találtam. Ebből következik, hogy Jézus tiltotta a fizikai erőszakot, de nem tiltotta sem az elvi, sem a gyakorlati szinten fogalmazott erkölcsi ítéleteket. Ha az ilyen ítéletek megfogalmazása akár szóban, akár írásban szellemi erőszaknak állítódik, akkor tudomásul kell vennünk, hogy Jézus egyfelől bőven élt szellemi erőszakkal, másfelől pedig azt, hogy tanítványait sem tartotta vissza annak gyakorlásától.

Ezékielt az Úr órallóvá tette Izrael házában. Jézust meg az Atya. A tanítványokat pedig Jézus. A szellemi erőszak gyakorlására kizárólag azok a jogosultak és kötelezettek, akik órallókká tétettek? És ez semmiképpen sem érvényes a kisbajos emberekre? Próbáljuk meg, jár-e ez a malom! Az órallók Golgotán végzik életüket, a kisbajos emberek ágyban párnák közt. Az órallók vannak Jézussal sors- és magatartásazonosságban, a kisbajos emberek nincsenek! Jézus csak azért nem különböztetett maga és tanítványai között, mert azokat órallóknak s nem kisbajos embereknek szánta. A kisbajos emberek részéről viszont bizony szellemi erőszaknak és erkölcsileg negatívnak minősülne az, ami Jézus meg az órallók esetében szent feladat és kötelesség, melyet Golgota-áron is vállalniok kell. Jézus keményen elmarasztaló ítéleteket formált korának teológusairól (írástudók), vallásos embereiről (farizeusok); szemükbe is, hátuk mögött is. De mindezt órallóként tette. Aki pedig nem óralló, az tartsa magát a kisbajos emberekre érvényes szabályhoz: ne vétkezzék se megszólással, se szembe- gorombáskodással! Visszatértünk ezzel ahhoz a hagyományos szemlélethez, hogy nem csal bottal, de szóval is lehet ütni; nemcsak fizikailag, karddal lehet megsérteni valakit, hanem a sértések java része, nem egyszer a legfájóbbak, szavakkal történik. Jézus pedig sértegette szavaival ellenfeleit minden mennyiségben. Hogy magatartásának pozitív erkölcsi jellegét megőrizhessem, ennek érdekében az óralló és a kisbajos emberek megkülönböztetéssel csináltam két etikát az egyetlenegy helyett. Csináltam - bár megkérdezve, hogy megy-e ez a malom.

Akármiknek is tekint bennünket Jézus, az Atya, és mi egymást, meg kell különböztetnünk egymástól két különböző helyzetet. Az első helyzet: adva van egy órálló és sok kisbajos ember. A második helyzet: adva van egy közösség, egy közösség-hálózat, amely csupa olyan emberből áll, akik magukat órállóknak gondolják. Az első helyzet tiszta képletet ad: az órálló mondja, amit mondani Istentől kapott feladatának tud; a kisbajos emberek pedig vagy megtérnek szavára, vagy megkövezik őt. A második helyzet jóval bonyolultabb, mert A-órálló elmarasztalódik B-órállótól a szellemi erőszak bűnében.

Az egy órálló és sok kisbajos ember - nem lehet az utolsó lépés Isten Országának irányában. Jézus kahalja nem kisbajos embereket, hanem órállókat akart nevelni. A Bokor sem vállalkozhatik kevesebbre: közösségeinkben órállóknak kell élniök. Mi a feltétele annak, hogy az órások megférjenek egymás mellett szeretetben? Az alapvető feltételt a kicsiség adja: a másoknak, a testvérnek a lábát mosni akarás szelleme. Mit jelent ez a gyakorlatban? Stílusváltást. Nem vihető tovább az első helyzetben alkalmazható és alkalmazott stílus. Aki az első helyzetben fogalmaz, megengedheti magának a kijelentő és felszólító mondatok stílusát, mert órálónknak nincs órálló partnere, aki számára vitaindító kérdőmondatokat fogalmazhatna, tehetne fel. Az első helyzetben levő megkaphatja a kövekkel adott választ is a megszólítottaktól. A második helyzetben a kövek ugyan elmaradnak, de az elmarasztalásra elmarasztalással válaszolhatnak; ugyanezt a kérdéses terminológiával megfogalmazva: szellemi erőszakra szellemi erőszakkal. Az órálóknak szeretetben, egymást bántás nélkül kell tudniok élniök közösségeinkben. Ha ez nem sikerül nekik, tönkremennek a közösségek. Úgy mennek tönkre, hogy előbb-utóbb kimaradunk belőlük. Ki, mert minek menjek oda, ahova csak azért mentem, hogy a szeretet országába kerüljek, s ahol rendre sérülök, sőt: nagyon sérülök, esetleg jobban is, mint másutt! Minek menjek? Elmaradok. Van nekem enélkül is elég bajom.

Meg kell tanulnunk azt a stílust, amelynek magasára nem a próféták, hanem a tudósok juttatták el társadalmunkat. Videtur, quod non - fogalmazta Aquinói Szent Tamás a Summa Theologiaicában. Miután megfogalmazta tételét, az „úgy látszik, hogy nem” szavakkal vezette be saját tételének cáfolatait. Lincoln államelnökről olvastam, hogy ellenfeleinek véleményét optimálisabban fogalmazta meg, mint amire azok maguk képesek voltak. Csak ezt követően adta elő azok cáfolatát. Ahhoz, hogy erre képesek legyünk, nagyon kell figyelniük egymásra. Amíg meg nem értjük testvérünk gondolatát, s fel nem fedezzük a gondolata mögött meghúzódó jószándékát, addig csak értetlenek és szeretetlenek lehetünk vele szemben. Az egymást megértésnek nélkülözhetetlen eszköze kivétel nélkül minden tudomány területén: a fogalomtisztázás. Van egy nemes örökségünk: az analizálás, meg ennek velejárója: a rendet rakni akarás a fejünkben. Hűségnek kell maradnunk ehhez az örökséghez. Enélkül elragadhatnak bennünket a szenvedélyek. Enélkül elveszejtjük magunk-

ból Isten Szent Lelkét, aki sokszorosan is az Értelme Szent Lelke, s aki az Atyától és a Fiútól tanulva tanít minket, ha készek vagyunk figyelni, hogyan szólal meg testvéreinkben.

Úgy gondolom, a fentiekben két - egymással szorosán összefüggő dolgról esett szó. Az egyik a kritika. A másik annak a megnevezése. Kérdő mondatokkal megfogalmazva ugyanezt: Szabad-e kritikát gyakorolnom embertársaimon, testvéreimen; - ez az egyik kérdés. A kritikát gyakorlást mikor kell etikailag elmarasztalnunk; mikor minősítendő az szellemi erőszaknak? Válaszolok.

A szeretetcivilizáció nem az uralkodás, hanem csak az egymást szolgálni akarás jegyében születhetik meg. Ha a kritikám szándéka a megkritizált személy szolgálata, ha a megkritizált személy is szolgálatnak fogja tekinteni kritikámat, szó sem lehet arról, hogy megsértettem, megbántottam őt, hogy szellemi erőszakot gyakoroltam volna vele szemben. Ha viszont a megkritizált személy megbántva érzi magát, akkor felmerül a kérdés, hogy nem történt-e vajon megbántás. Nem feltétlenül történt. Ha van jelenlevő harmadik fél, annak, azoknak illik, esetleg kötelességük segíteniök azzal, hogy véleményt mondanak: Igazán nem volt semmi bántó abban, amit mondtak az imént Neked. Avagy: Hát tényleg, egy kicsit erős volt, ahogyan fogalmaztál. A megbántódott testvérnek-félnek viszont mindenképpen szüksége van arra, hogy a kritikát gyakorló fél őszintén mondassa, és mondja is ki, hogy semmiképpen sem akarta őt kritikájával megbántani.

Azt gondolom, hogy mindannyian nagyon hálásak vagyunk, ha gondolatainkat, magatartásunkat testvéreink-embertársaink kritikájukra méltatják. Tréfásan fogalmazva ugyanezt: ha foglalkoznak velünk. Örülünk kritikájuknak, mert ez alkalmat biztosít számunkra, hogy újra és teljesebben fogalmazhassuk meg eszménket, gondolatainkat. Kaphatunk tehát olyan kritikát, amelyet semmiképpen sem élünk meg bántásnak. Bántásnak éljük meg viszont azt a kritikát, amely olyan állítást tulajdonít nekünk, amit nem képviselünk, s amely elmarasztal bennünket akár a logikátlanság, akár az erkölcstelenség értékellenes magatartásában.

Persze nincs kizárva az sem, hogy valóban logikátlanok vagy erkölcstelének voltunk. Ennek testvéreink-felebarátaink részéről történő megállapítása nekünk mindenképpen fájdalmat szokott okozni. E fájdalomnak lehet üdvös következménye is: hibánk-bűnünk belátása, megtérésünk. Lehet rossz következménye is: nem látjuk be hibánkat-bűnünket, s szellemi erőszaknak minősítjük a kapott kritikát. Véggkövetkezményképpen: esetleg elveszítjük testvérünket.

Mivel nagy a tét, ezért ragaszkodva a hagyományos erkölcstani szemlélethez, a stílusváltás jegyében és nevében érdemes lenne végig gondolni az alábbiakat:

1. a másik háta mögött csak akkor beszélek, ha ennek célja, hogy előkészítse beszélgetésemet az érintett személlyel

2. meggondolom, hogy mikor s hogyan szólok az érdekelttel négy szemközt
3. segíteni akarok rajta és nem akarom víz alá nyomni
4. feltételezem, hogy ő is a jót akarja szolgálni
5. ha mindezeket nem tudom összehozni magamban, lemondok a feladatról, hogy én beszéljek vele
6. mielőtt megszólítom, Isten elé viszem az ügyet imádkozva azért, hogy feladatomat jól oldjam meg
7. s végezetül tudatosítom magamban, hogy a szeretet országát nemcsak megmondással, hanem elviseléssel is lehet építeni.

Óbudavár, 1996. szept. 4-én

[TESTVÉREIM...]

Testvéreim!

Ezt a megszólítást akkor mondhatom, ha úgy gondolom, hogy én is onnanvaló vagyok, ahonnan Ti... ha azt gondolom, hogy Ti is onnanvalók vagytok, ahonnan én. S ha azt gondolom, hogy nemcsak a Honnan-ban, hanem a HOVÁ-ban is testvérek vagyunk, s körülvesz bennünket az azonosság levegője: létünk, magatartásunk és sorsunk azonossága. Egymással azonosságunk, s az Útnak indítónkkal azonosságunk.

Testvéreim Jézusban!

Ezt a megszólítást pedig akkor mondhatom, ha feltételezhetem Rólatok és magamról, hogy - legalábbis az elkövetkező két órában, ill. a mai napon Jézus tanítványai akarunk lenni, mert Ő mondta rá figyelő Tizenkettőnek: Ti pedig mindnyájan testvérek vagytok.

Testvéreim Jézus Atyjában!

Ezt a megszólítást pedig akkor mondhatom, ha elhisszük Jézusnak, hogy olyan tökéletesnek kell lennünk, mint amilyen a Mennyei Atya, aki napját felkölti jókra és gonoszokra, s esőt ad igazaknak és hamisaknak.

Ez a megszólítás annyit jelent, hogy álmisztika minden egyesülni akarás Istennel, ha nem a Jézustól és az ő Atyjától tanult szeretet határoz meg minket.

PERE ERNEST MICHEL

Budapest, le 21 november 1995

Pere Ernest Michel

Cher pere

Répondant a votre lettre de 15 novembre je vous envoie le text allemand de mon témoignage de Geneve, et aussi des Fiches d'Inscriptins des participants du Bokor.

En espérant notre rencontre prochain je remains votre frere en Jésus

(P. Bulányi György)

[BENE BÉLÁNÉ RÉSZÉRE]

Budapest, 1995. nov.22.

Évikém!

Ismét és mint mindig, munkát kérek Tőled. A tényállás a következő. Megállapodtam valakivel, hogy pénzeim kezelője lesz három esztendőre, a nála levő pénzemet úgy kezeli mint az OTP, mindenkor a féléves lekötés szerinti kamatrátát számítva, akármikor is történnek a pénzmozgások. Arra kérlek, hogy mondd meg, azaz számíts ki, hogy ilyen feltételek mellett mennyi pénzt kell kapnom a három év leteltével. Amit én adtam át a valakinek, az a befizetés, amit ő kívánságomra kifizetett, az a kifizetés.

Dátum	Befizetés	Kifizetés
1992. november 5	1 500 000 Ft	
1993. április 1		100 000 Ft
1993. június 1		50 000 Ft
1993. december 7		177 100 Ft
1993. december 20		143 000 Ft
1994. január 31		130 000 Ft
1994. november 3		350 000 Ft
1995. január 23		165 000 Ft
1995. június 9		244 000 Ft
1995. június 17		435 000 Ft
1995. augusztus 22		160 000 Ft
1995. november 3		200 000 Ft

Ennek a pontos kiszámítása - többek között az ugráló kamatláb miatt is - meghaladja képességeimet. Próbálkoztam vele, 860 000 Ft körüli érték illetve meg 1995. nov. 5-i dátummal.

Szeretettel köszöntöm az egész családot: Gyurka bácsi

[VÁLASZ KÉRDŐJELEKRE]

Januári számunk bevezetője elmondta, hogy a Koinónia teret kínál fel minden színnek-hangnak, melyet szerzője a jézusi üzenet vonalában levőnek gondol. Így jelent meg Barcza Barna „Lelkiség...” c. írása is. A szerkesztőség többeket is megkért, hogy vállalkozzanak ezen írás megmérésére. Senki sem vállalkozott rá. Lassan itt a tavasz, s az alighanem új gondokat hoz. Válaszolok tehát Barnának.

ad 1. Fogalomtisztázás

Ami a lelkiség mivoltát illeti, szabadjon felkínálnom „Kísérelt a lelkiségteológia fogalmának meghatározásához” c. írásmomat (A Bokor lelkisége, Bokorliget Kiadó 1995, 26-33 lapok).

ad 2. Tapasztalati világunk valóságtartalma

Tudomásul veszem, hogy a Mindenség értelmezését ezóterikus lételméletnek, önmagunk értelmezését ezóterikus antropológiának nevezi a szerző.

ad 2.1 Ezóterikus lételmélet

Tudomásul veszem, hogy a szükségképpen Létezőt a szerző nem Istennek, hanem Abszolútumnak nevezi; s az indokolást is tudomásul veszem: tapasztalatai szerint az Isten szót más tartalmak megjelölésére is használják.

A negyedik bekezdésben viszont már nem szóhasználatot kínál fel, hanem lételméletinek tekinthető megállapításokat. Nem is keveset. Felsorolom állításait.

1. Vannak Isten-fiak.

2. Az Isten-fiak különböző fejlettségűek.

3. A legfejlettebb Isten-fiak között találhatóak elsődök (sic!) is.

4. Ezen elsődök közé tartozik a nálunk Názáreti Jézusként megtestesült Fiú (aki - ha jól értem - másutt /nem nálunk/ is megtestesült már, de ott nem Názáreti Jézusként).

5. Ezen elsődök közé tartozik Lucifer is, aki a Jézuséval nyilván azonos legfejlettebb fejlettségi szint birtokában „lebukott” (E lebukás tartalma a szövegből nem állapítható meg).

6. Jézus nem az Abszolútum.

7. Jézus az Abszolútum teremtménye.

8. Jézus az Abszolútum egyik legkiválóbb teremtménye.

9. Jézus = hatalmas istenség - „innen felőlünk nézve”.

10. Jézus pongyola szóhasználatokkal nevezhető csak Istennek.

E negyedik bekezdésről megállapítom, hogy tartalmaz nyolc lételméleti tételt (1-8), egy „látszat-megállapítást”, mely nem lételméleti értékű (9), valamint a 6. tétel tagadásának stilisztikai minősítését (10). Azt is megállapítom, hogy e bekezdés a nyolc tétel igazolásával nem foglalkozik.

Az ötödik bekezdés is több megállapítást közöl:

11. Az ezotérikus lételmélet (e.l.) nyilvánvalónak tekinti az Abszolútum szellemi természetét.

12. Az e.l. az Abszolútum szellemi természetét elsődlegesnek tekinti. (Az olvasó nem tudja meg, hogy mi az, ami az Abszolútumban nem elsődleges).

13. Az e.l. szerint az Abszolútumnak vannak „teremtményei” (Az olvasó nem tudja meg, hogy mit jelent az idézőjelbe tett „teremtmény”; azonos-e az idézőjelbe nem tett teremtménnyel, vagy különbözik tőle; s ha különbözik, akkor miben).

14. Az e.l. szerint az Abszolútum „teremtményei” hasonlóak az Abszolútumhoz.

15. Az e.l. szerint e „teremtmények” szellemiek.

Megállapítom, hogy az ötödik bekezdés tartalmaz öt további lételméleti megállapítást, s nem tartalmazza e tételek igazolását.

A hatodik bekezdés megállapításai:

16. Van öt érzékszervünkkel tapasztalt anyag, s ezt „sűrű anyagnak” (s.a.) nevezzük.

17. A s.a. annak következtében létezik, hogy szellemek buktak (vö. Lucifer lebukásával az 5. megállapításban. Az olvasó bizonytalanságban marad: a szellemek a maguk bukása során/után teremtették s.a.-ot?)

18. A s.a.-nak van egy vagy több megjelenése.

19. Öt érzékszervünkkel „áthatolhatatlannak” tapasztaljuk a s.a. megjelenését.

20. A s.a. - még fenti (19) megjelenésében is - a szellemi létezés kijegesedése.

21. A s.a.-nak van szellemi létezése.

22. A szellemi létezésnek vannak különböző megjelenési formái; ezek egyike a kijegesedés.

23. A s.a. mivolta látszatjellegű.

24. A s.a. nem hordozza a Valóság ismérveit. (Az olvasó bizonytalanságban marad, hogy a nagybetűs Valóság különbözik-e a kisbetűs valóságtól /a dolgozat fenti 2. pontjának második sorában/.

25. A s.a. többféleképpen bontható, pl. fizikailag.

26. Már a fizikai bontás során is energiává lazul a s.a.; (a nem fizikai bontások során vlszl. méginkább)

27. A s.a.-nak van végső mivolta is, nemcsak látszatjellegű mivolta (lásd 23).

28. A s.a. leginkább a maga végső mivoltában lazul energiává (Az olvasó nem értesül arról, hogy miben áll a végső mivolt, s arról sem, hogy a végső mivolt miképpen tudja hordozni/elviselni a lazulás folyamatát).

A hatodik bekezdés is telve megannyi megállapítással, melyek nem nyernek igazolást, miként az előző bekezdések megállapításai sem nyertek. Különbözik viszont az előző bekezdésektől abban, hogy olyan fogalmakkal is dolgozik, amelyeknek jelentéstartalma az általános filozófiai műveltség erejében nem egyértelmű (pl. bukás, kijegesedés).

Az utolsó bekezdés csak terminológiában hoz újat; tartalomban nem. Viszont az a körülmény, hogy amit a szerző megállapít, az „Számunkra” állapíttatik meg, bizony felveti az ismeretelméleti kérdést, amelyet a kétsoros bekezdés nyilván nem tárgyal. Az olvasót azonban nagyon is érdekelheti, hogy szerzőnk részint az eddig közölt, részint az ezután előadásra kerülő tételeket az objektív valóságot megragadó megállapításoknak gondolja-e, avagy csak olyanoknak, amelyek számunkra vannak így, és semmiképpen sem akar állást foglalni a dolgok objektív léte és mivolta tekintetében, ami a filozófiatörténelem során a lételméletnek mindig büszke célkitűzése volt.

Végére érven a dolgozat 2.1. pontjának szükségesnek vélek három fogalmat egymás mellé állítani: filozófia, teológia, mitológia. A 2.1. címe (Ezoterikus lételmélet) a filozófia kategóriájába sorolja magát, mivel a lételmélet a filozófia egyik tudományága.

Köztudottnak gondolom, hogy a filozófia a maga állításait az öt érzékszervekkel tapasztalás és a gondolkodástörvények használata által igazolja. Ugyanígy köztudott, hogy a teológia szóbeli és írott hagyományok alapján igazolja a maga tételeit, megfellebbezhetetlen érvényű isteni kinyilatkoztatásoknak tekintve e hagyományokat. Az alapvető hittanban (fundamentális) végzi el a rendelkezésére álló fenti „források” megbízhatóságának igazolását. Az ágazatos hittanban (dogmatika) fejti ki a maga tételeit, messzemenően vigyázva arra, hogy ne kerüljön szembe az érzékszervi tapasztalások és a gondolkodástörvények használatának eredményeivel; azaz a teológia, miként a filozófia is - tudomány kíván maradni. A mitológiának viszont nincsenek tudományos igényei; beszámol egy személy, egy csoport elképzeléseiről oly tárgyban, melyekkel a lételmélet (filozófia) is, a teológia is foglalkozik, anélkül, hogy azok igazolásával bíbelődnék.

Amit a 2.1.-ben a szerző előad, lehet egy filozófiai-teológiai tárgyalás tartalomjegyzéke is, amennyiben szándékában áll tételeit igazolni. E szándék nélkül viszont a felsoroltam közel harminc tétel - nem filozófia, nem teológia, hanem mitológia.

ad 2.2. Ezoterikus antropológia

Az első bekezdés tételei:

1. Isten az embert nem testi-anyagi létmódba teremtette, hanem szellemi létmódot ajándékozott neki.
2. Teremtésünket követően buktunk.
3. Bukásunkat követően kerültünk anyagi, testi létmódba.
4. Bukásunknak következményei voltak.
5. Anyagi-testi létmódba kerülésünk célja, hogy kijavítsuk bukásunk következményeit.

A tételek igazolásával ez az új fejezet sem foglalkozik. Hegyibe azonban tovább folytatódik a nem közérthető fogalmak használata: nem tudjuk, hogy miben állt bukásunk; nem tudjuk, hogy mik a következményei bukásunknak; nem tudjuk, hogy kinek-minek erejében kerültünk anyagi-testi létmódba; nem tudjuk, ki

rendelkezett úgy, hogy javítsunk; nem tudjuk, hogy miben kell állnia javításunknak.

A második bekezdés közli velünk, hogy az első bekezdés megállapításai ezóterikus értelmezést tesznek szükségessé, s az olvasó kíváncsian lesi, hogy ez az értelmezés a filozófia, a teológia, a mitológia jegyében történik-e majd.

A harmadik és negyedik bekezdés megkülönbözteti az ember négy rétegét: a fizikai, az éter, az asztrál és a mentál síkot-testet.

Az 5-7. bekezdések a negyedik sík jelentőségét nyomatékoztatja, amely a mi legszellemibb, értelmi akarati részünk.

A nyolcadik bekezdésben megtudjuk, hogy a mély alvásban az 1-2. síkot, mely az ágyban marad, elhagyja a 3-4. sík, s ilyenkor ez utóbbi, tehát asztrál és mentál testünk magasabb szellemekkel kommunikál. Sorba szedem az új megállapításokat.

6. Vannak nálunk magasabb szellemek.

7. Magasabb szellemek az egyes emberek védő szellemei.

8. Magasabb szellemek az egyes emberek túlvilági mesterei.

9. Normál esetben nem emlékezünk arra, hogy mély alvásban találkoztunk a magasabb szellemekkel.

10. Tudatunk tartalmi bővülnek a magasabb szellemekkel találkozásaink által.

11. Van préegzisztenciánk.

12. Préegzisztenciánkra nem emlékezünk.

Az utolsó három bekezdés arról értesít, hogy nemcsak síkunk-testünk van négy, hanem tudatállapotunk is. Az 1-es én - a tudatos énünk; ez a kis énünk, amely elalvásunkkor átadja helyét áloménünknek, a 2-es én-nek. A 3-as énünk viszont folyton üzemel, ez az isteni, a nagy énünk. Mindezek kifejtése során újabb tételekkel gazdagodunk.

13. Isteni énünk volt az az énünk, amelyik/aki elbukott.

14. Isteni énünk végig tapasztalja összes inkarnációinkat.

15. Van több inkarnációnk.

16. Minden inkarnációnkhoz jár egy külön, és mindig más kis én.

17. Birtokolhatjuk egyszerre is mind a három énünket, s ezt az állapotot nevezzük negyedik tudatállapotnak (n.t.).

18. A n.t.-ban információkhoz juthatunk előző életeinkből.

19. A n.t.-ban információkhoz jutunk a 3-as énünkből

20. A n.t.-ban információhoz jutunk mostani megtestesülésünk fő feladatáról is - meditációs, ill. jóga gyakorlatok segítségével.

21. E gyakorlatok segítségével szellemi látóvá, ill. szellemeket látóvá, hallóvá lehetünk.

E 2.2. fejezet végére jutván ugyanazt kell kérdeznünk, amit az előzőnek a végén: tartalomjegyzék, rövid summázás az, amivel találkoztunk, aminek van filozófiai vagy teológiai igazolása. A szerző mindezt egy cikkben nyilván el nem végezheti, de az olvasó hálás lenne, ha közölné vele azt a szerzőt és azt a művet, amely elvégezte már azt a munkát, amelynek alapján lételméletről, antropológiáról, tehát filozófiai diszciplínákról beszélhetünk - „ezóterikus” jelzővel.

ad 2.3. Ezóterikus lelkiesség
Szerzőnk 12 programponthoz fejti ki az ezóterikus lelkiesség törekvéseit, melyeket - a szerzőt három évtizede ismerem, s így felette természetesnek találom - teljesen a jézusi üzenet vonalában levőnek gondolok, ha az ezóterikus szóhasználat pontos jelentéstartalmával nem is vagyok minden esetben kellő mértékben tisztában.

ad 2.4 Lelkiesség a gondolat-szó-cselekedet síkján
Amiket Barna gondolataink, szavaik, cselekedeteink megtisztítása címén elibénk ad, mutatja, hogy ma is kifogyhatatlan mestere a lelkiéletre vezetésnek, miként azt az elmúlt három évtized során annyiszor tapasztaltuk és haszonélveztük. Amit e gazdag pontban leír, tanúsítja, hogy a legkülönbözőbb számlálók mellett is lehetséges a jézusi üzenet és örökség vonalában maradni. Sőt, többet is tanúsít: azt is, hogy időnként jól tesz egy kis vérátömlesztés, a megfürdés egy újabb számláló gondolati lehetőségeiben, mert a fürdő esetleg olyan összefüggések meglátására tesz képessé, amire korábban még „kísértésünk” sem támadt.

ad 3. A szeretet, mint áldozat
A dolgozat ez utolsóeleméről most nem írnék semmit. Ez megérdemel egy külön misét. Januárban kezdtem egy KIO-szemináriumot, s ha az egész istenproblematikát nem is tudom újra alaposan megnézni, de végig kell lapoznom a szeminárium kedvéért a Honnan jött? c. kötetem, s ennek kapcsán talán indításom támad, hogy reflektáljak Barna itt körvonalazott istentanárára.

Bulányi György

[KÉT ESÉLYRE HÁROM ESÉLY, NEM TÖBB? (BARCZA BARNÁNAK)]

1.

Az 1993. évi Közös Dolgaink 1.4 Nevező és számláló részében fejtettem ki, hogy a jézusi „szeretetfogalmat olyan közös nevezőnek tekintem, amelynek számlálójában elfér bármely tartalmú transzcendens állítás”. 29 testvérem szólt hozzá írásomhoz, s a választott hasonlat, a terminológia ellen egyikük sem emelt kifogást. Barcza Barna sem; mindössze ezt a személyemre vonatkozó megjegyzést tette: „Korábban még elhittem neked, hogy el tudod viselni mások más számlálóját. Tapasztalataim, sajnos, rácăfoltak erre”. (Reflexiók, 1993. 10. o.). Fenti cikkében viszont egyfelől már filozófiailag át nem gondoltnak és csúsztatásnak minősíti terminológiám, másfelől hitet tesz két és fél évvel ezelőtt megfogalmazott tételem ellenkezője mellett: „Nekünk nem a közös nevezőben, hanem a közös számlálóban kell egyetértenünk”. Ez a fajtajú „kell” bizonyult eddigelé a tömeggyilkosságok motorjának, ezért gon-

doltam arra, amire gondoltam. Nem kezdem újra magyarázni, amit harmadfél éve testvéreim egyike sem helytelenített.

2.

„Mosolyogtam, hogy Gyurka az angyalok létezésének bizonyítékát kereste...” Az mosolyog testvérei, barátai vélt vagy valóságos megállapításain, aki biztos tudásnak van birtokában. Olyan tudásnak, amely a megmosolygott személyek számára nem bír evidenciával. Magam is az egyik ámulatból esem a másikba, hiába igyekeztem művelődni egy életen át, meg kell állapítanom, hogy információk nélkül maradtam a Barna által közölt „ezóterikus” tartalmakba.

3.

Herbst biztosan tudja, hogy Jézus csak olyan volt, mint mi magunk is. Barcza biztosan tudja, hogy Jézus - bár Isten nem volt - nagyon másmilyen volt, mint mi. Az unitáriusokat kivéve minden keresztény felekezet (a keresztények több mint 99%-a) tudja, hogy Jézus valóságos Isten is volt. A közös nevezőre, Jézus szeretetüzenetére hivatkozva esdeklem, szabadjon nekem nem állást foglalnom, s azt mondani, hogy nem tudom, kinek van igaza, s azt képviselni, hogy akárkinek is van igaza, mindegyikünknek az a dolgunk, hogy ne tegyük másokkal szemben azt, aminek nem örülnénk, ha velünk csinálnák azt. A n e g y e d i k esély mellett voksolok: tiszteletben tartjuk egymás számlálót, s gyakoroljuk alapvetően ebben a tiszteletben tartásban és még nagyon sok másban a szeretet jézusi üzenetét. Ha lemondunk a Közös számláló csinálás „kelljéről”, újra tisztelhetjük és szerethetjük egymást. Amíg nem mondunk le, inkvizíció- és vallásháború-közelben élünk.

[BARCZA BARNÁNAK SZERETETTEL]

Budapesten, 1995. december 14-én.

Kedves Barna Testvérem!

A napokban telefonon megkértelek arra, hogy mai távollétem során kérdezd meg a Papok II közösséget, kívánatos személy vagyok-e én abban. Kérésemet visszautasítottad arra hivatkozva, hogy nem kívánsz hazugságomban közreműködni.

Nos, a tényállás: Csizi kérdésére azt válaszoltam, hogy a három és fél esztendeje elhagyott hét közösségből kettő felbomlott (Öregek III és Papok III), hárommal viszonylag szoros kapcsolatban maradtam, mert részint budapestiek a tagok, részint lakásomon tartják összejövetelüket, részint a „bridzsklubban” találkozom velük. Egyedül a Papok I és a Papok II közösség tagjaitól kerültem számomra nem kívánatos távolságba,

ezért megkérdeztem a Papok I-et is, a Papok II-öt is, szívesen látnak-e. Úgy érzékeltem, hogy igent mondtak. Megállapítom Isten színe előtt, hogy e szavaimban nincs hazugság.

Nem mondtam viszont el sem az egyik, sem a másik közösségben, hogy sajátosra fordult magatartásod következtében voltam kénytelen a fiatalokból külön Gyökér közösséget csinálni, s hogy az így létrejött Öreg Gyökér közösség találkozóit követően abban tanúsított magatartásod miatt rendszeresen alig tudtam elaludni. Az az én hazugságom, hogy erről nem számoltam be. Kívánod-e, hogy beszámoljak minderről? Nagyon nem szeretném megtenni. Felhatalmazlak, hogy ezt a Hozzád intézett leveletemet a Papok II közösségben felolvasd, ha Te akarod. Én nem akarom, de felhatalmazlak rá, hogy velük közöld, ha úgy akarod.

Abban a reményben, hogy Isten Szent Lelkének segítségével megérhetjük még, hogy a testvéri szeretetkapcsolat újra olyan lesz közöttünk, mint amilyen évtizedeken keresztül volt, köszönt szeretettel és kíván áldott jézusi karácsonyi békességet:

testvéred
(Bulányi György)

[ACZÉL ANNA]

Nem babra megy a játék. Ha hitelt adok a jézusi szavaknak, nem mindegy, hogyan élek.

Szeretettel felhívnám néhány dologra figyelmeteket.

1. Jézus hitt Istenben, járt templomba s még egyházi adót is fizetett, de nem azokat állítja jobbra, aki hisznek Istenben, járnak templomba, fizetik az egyházi adót. S nem azokat balra, akik mindezt nem teszik. Az örök élet a másikért élt élet. Itt lent kezdődik annak és abban, aki a másikért él. A pokol a magáért élt élet, itt lent kezdődik annak és abban, aki magának s magáért él. Az ateista és az istenhívó esetében.

Géza szövege

E jelentésből úgy látszik, hogy Keke, Aczél Anna elkezdte Nagytétényben és Hegenbergben az örök életet, s ezért azt folytatja odaát is.

2. Mondanék még valamit a „Távozzatok!” szóról is. Ha a király a bal felé állítottakat megkérdezné: Akarjátok ti is szolgálni a legkisebbeket, akár visszamenve a Földre s ott dolgozni azért, hogy mind a hatmilliárd ember odaülhessen az élet asztalához... akarjátok etetni, itatni, ruházni, befogadni, látogatni őket, akkor nem kellene kimondania a Távozzatok! szót, mert a bal felé állítottak maguktól távoznának, felkeresve az önzés, a csak magunkra gondolás poklát, folytatandó, amit elkezdtek. Senkit sem kell belöknöni a pokolba. Oda is magunktól megyünk. Az örök életbe is.

3. Testvéreim, mindannyian meghalunk, talán még én is! - mondta az adoma ferences barátja. Minden bizonnyal mi is meghalunk egy napon, szép sorban egymás után, mindannyian, akik most itt vagyunk. Aczél Anna temetése legyen Istentől adott becses alkalom - ha úgy tetszik: kegyelem - mindannyiunk számára, hogy magunkba nézzünk: hova is fognak állítani minket?

[KEDVES INCIKE, MIKÓ, ÉVI ÉS ANDI!]

A mai napon is megemlékeztünk szentmisénkben Miklósról, akit Istenünk magához hívott, hogy Miklós most már mindörökre Vele legyen. Veletek együtt reménykedünk abban, hogy az örök hazában viszontláthatjuk őt. Ti tudjátok, milyen volt ő mint férj és édesapa, mi tudjuk, milyen volt számunkra Miklós, a testvér és barát.

Óbudavárról írjuk e sorokat, melyet Vele együtt láttunk meg 11 esztendővel ezelőtt, melynek tégláit Vele együtt kapdostam, ahogy dobálták a pótkocsis teherautóról, melynek embermagas gaztengerét ő kaszálta először végig, melynek minden zuga nem kevesünknek Róla beszél.

Bokorhoz tartozó testvérek imádkoznak érte mai szentmisénkben is, amely Bokor a maga egyik legáldozatosabban szolgáló, segítő testvérét veszítette el - nyerte meg örökre Benne magának Istenben. Éveken keresztül szolgált a Bokor harmadik nemzedékét a torna-órákon, s szolgált mindannyiunkat a Karácsonyi Ajándék éjt nappá tevő gépelésével. S bizony nem utolsó sorban humorban, mókában gazdag szeretetével feledhetetlenül szívünkbe zárta magát mindörökre.

Közös a veszteségünk és közös az örömünk, hogy aki Nektek férj és apa volt, számunkra testvér és barát lehetett.

Isten szeretetében ölelünk Mindnyájatokat.

Kelt Óbudaváron, 1995. augusztus 5-én.

[IMA...]

Imádkozzunk! Istenünk, a te fiad, Jézus Krisztus Veled és a Tizenkettővel kötött szövetségét azzal pecsételte meg, hogy életét adta Érted és értük. E valóságos, húsba és vérbe vágó szövetség liturgikus jeleként az utolsó vacsorán a kenyeret saját testének, a bort saját vérének mondta. Kívánságának

megfelelően magunkhoz vesszük ezt a kenyeret, és ezt a bort, hogy mi is lányaid és fiaid lehessünk annak erejében, hogy valószínű szövetséget kötünk Veled és egymással odaadva Neked és hatmilliárdnyi felebarátunknak mindazt, amit kaptunk Tőled, ami Urunk Jézus Krisztus, a te Fiad által, aki él és szolgálva szeret a Szent Lélekkel egységben mindörökkön örökké. Ámen.

Lasset uns beten! Unser Gott, dein Sohn, Jesus Christus hat ihr Bund mit Dir und mit dem Zwölf dadurch besiegelt, dass er sein Leben für Dich und für sie hingegeben hat. Als liturgisches Symbol seines ins Fleisch und Blut schneidenden Bundes erklärte er am letzten Abendmahl das Brot für seinen eigenen Leib, den Wein für sein eigenes Blut. Seinem Wunsch gemäß nahmen wir zu uns dieses Brot und diesen Wein, dass auch wir deine Töchter und Söhne werden, und zwar dadurch, dass auch wir ein reales Bund mit Dir und miteinander schliessen, hingebend Dir und unseren fast sechs milliard Nächsten all das, was wir von Dir erhalten haben. Durch unseren Herrn Jesus Christus, deinen Sohn, der lebt und dienend liebt in der Einheit mit dem Heiligen Geist auf alle Ewigkeit. Amen.

Prions ensemble! Notre Dieu, ton Fils, Jésus Christ a cimenté son alliance avec Toi et avec les Douze donnant sa vie pour Toi et pour eux. Comme un symbol liturgique il a déclaré a dernier repas le pain son corps et le vin son sangue. Selon son demand nous recevons ce pain et ce vin, pour aussi nous devenons ses filles et ses fils en la force de notre alliance réelle avec Toi et avec l'un et l'autre donnant a Toi at a nos six milliard prochains tous, que nous avons recu de Toi. Par notre Seigneur Jésus Christ, ton Fils, qui avec Toi et le Saint Esprit vive et aime servant pour toujours et toujuours. Amen.

[GYURIKÁM!]

Bulányi György
Városmajor u. 47/B II.3.
1122 Budapest

Kispál György plébánosnak
Alap-Sárbogárd

Gyurikám!

Olvastam a Tájékban „Levél az összes testvéreknek” c. íráso-
dat. Megkaptam utána e levelet nevemre címzett borítékban is a
Teológiai Napok előadásai c. füzetrel együtt, melyet köszönök.
Indítást érzek válaszolni a körlevélre. Természetesen kizá-
rólag a magam nevében.

Ha jól emlékezem, legutóbb aranymisémen találkoztunk, amikor
közölted velem, hogy a hierarchia képviselőjében vagy ott

jelen. Úgy emlékszem, semmit sem válaszoltam e szavaidra. Most „mint Szent Ferenc” szólalsz meg. Erre sem tudok mit mondani. De Kispál Gyuri nagyon kedves testvéremnek és Bokor-beli régi társamnak tudok valamit mondani körlevelére.

Isten látja lelkemet, s el nem fogyó levelezési készségem és gyakorlatom bizonyítja is, hogy változatlanul annak az egyháznak tagja maradok, melynek szent uralkodó rétege (hierarchia) úgy viselkedik velünk, velem szemben, ahogyan viselkedik. Sohasem írtam azt nekik, hogy kérjenek tőlünk-tőlem bocsánatot. Mindig csak azt juttattam kifejezésre, hogy szüntessék meg bennünket, engemet kirekesztésüket egyházunk életéből, melynek szolgálatára készek vagyunk. Ha megmondanák, hogy mikor ki ellen és mit vétettem, jó testvéri szóval kifejezném sajnálkozásomat.

Nem tehetem viszont, hogy arról értesítsem őket, hogy elfogadom kirekesztésünket és ezt meg is bocsátom nekik. Nem tehetem, mert amíg katolikus vagyok, nem fogadhatom el kirekesztésemet a katolikusok köréről. Nem tehetem, mert csak megbocsátási készséget mutathatok az ellenem vétkezőkkel szemben, de megbocsátva magamhoz is ölelni csak azokat tudhatom, akik hajlandók ölelkezni velem.

A körlevél említi: „még alá is írni, amit kérnek”. Isten nem kívánja tőlem, hogy megtagadjam, amit igaznak gondolok, s hogy valljam, amit nem tartok igaznak. Ellenkezőleg, hűséget kíván tőlem meggyőződésemmel. A hierarchia ismeri meggyőződésemet, s annak megtagadását kívánja tőlem. Ezzel - objektíve - biztosan szembekerül Istennel. Ebből meg kell térnie. Kérésének teljesítésével nem erősíthetem meg őt Istennek-nem-tetsző magatartásában.

„Elengedem tartozásukat” - úgy, ahogy írásod kívánja. Beérem azzal, hogy közhírré teszik kirekesztésünk megszüntetését.

Felhatalmazlak, hogy jelen leveletem juttasd el hozzájuk, tedd közzé, tegyed vele, amit jónak látsz.

Végezetül: kérdezed, mi lesz a sorsa annak, aki „szembemennel”? Ha hatalommal menetel szemben, sorsa csak Jézus sorsa lehet. A tanítvány sorsa, aki Jézusával nemcsak létazonosságban és magatartásazonosságban van, hanem sorszónosságban is. Ahogyan ezt Te is nagyon jól tudod az elmúlt évtizedek szentíráselemzéseiből. Ha kapsz válaszokat testvéreidről körlevelre, azok ebben minden bizonnyal meg fognak erősíteni.

Szerető testvéred Jézus Krisztusban és Bokorban

Kelt, Budapesten, 1995. május 23-án

Gyurka bácsi

[GYURIKÁM!]

Több levéllel vagyok már adósod, most törlesztek.

1. Bandi úgy érzi, hogy Herbst a KIO után következő nagy előrelépés a Bokor életében. Jó másfél évvel ezelőtt adtam át neki egy Herbst-kritika fordítását a Kirche Internből; szóra és megjelentetésre egyaránt érdemtelennek tekintette. Most inkább haljon meg az ÉV, de a kritikád ne lásjon napvilágot. Elmentem a szerkesztőségi ülésre, s Gromonnak nyilatkoznia kellett, csinálja-e tovább az ÉV szerkesztését, vagy mást keresünk. Csinálja.

2. A Hozzászólást Haag cikkéhez jónak és megjelenését szükségesnek gondolom. Segítséget jelentene, ha floppyt is tudnál küldeni. Nincs lényegi javítási javaslatom az íráshoz, csak annyi, hogy kellene egy jó cím. A jelenlegi lehetne alcím. Pl.: AZÉRT PAPOKRA IS SZÜKSÉG VAN!

3. Amit bokorközpontról, bokoriskoláról, bokorligetről, harmadikvilágtámogatásunkról írsz, számomra nagyon elgondolkodtató. Jó lenne, ha a Bokor ezeket tudomásul vehetné, akár úgy, hogy írsz erről valamit, akár úgy, hogy egybevágom leveleidnek a Bokorra vonatkozó részeit.

4. Örtingenből telefonálunk. Milyen érme kell hozzá? Kagylólevétel után mit nyomogatunk:7071/379-53? vagy csak 379-53?; egyáltalán, hogyan kell Németországban telefonálni, légy szíves közölni. (Az idehazait is eléggé nehezen tanultam meg).

5. Nov. 29-én és dec. 3-án este lennék Nálad. Dec. 5-én Bp-en Gyökértalálkozó, de elhagyom, mert meghívtak Salzburgba 5-ére és 6-ára előadni. De dec. 7-én az ezóterikusoknál havonként tartott előadásomat már nem hagyom el stb. Minek következtében én Tübingenben legfőljebb november 29-ét megelőzően illegethetném magam, ha akadna egy alkalmi fuvar, s ha komolyan úgy gondolod, hogy riszálnom kellene magamat, hogy megszülessenek azok a nagy jók, amelyek az elmúlt két esztendő csöndjéből következően inkább a Te szívedben fogantak, mint másutt. Azt hiszem, ha ők akarnak valamit, akkor ennek legszerényebb jele, hogy írnak egy levelet, s nem Neked dumálnak... gondolj a Bécsben tervezett találkozóra.

6. Nagyon várlak haza. Van egy vékonyka kis harmadik nemzedékünk, akit táncra kellene pendíteni, s ez igazán egyikünknek sem sikerült eddig. Abban reménykedem, hogy Neked majd sikerül.

7. Hogy Matyi mikor védi, védte meg munkáját, nem tudom. Hogy Gyuri mikor védi, védte, majd védi munkáját, nem tudom. Második tudatlanságomon segíthetnél.

Óbudavár, 1995. okt. 4-én
Szeretettel ölel: Gyurka bácsi

[A KHARISZ MAGYARRA FORDÍTÁSÁNAK KIS TÖRTÉNETE]

a/ Tizenhárom magyar szentírásfordítás

Tizenhárom szentírásfordításunkban néztem utána, mi áll a kharisz helyén. Legkorábbi fordításunk a 15. század közepén készült; csakhogy e „huszita bibliának” vélt fordítás újszövetségi eleme, a Müncheni kódex csak a négy evangéliumot tartalmazza. A 16. század első feléből már négy fordításunk is van: a Jordánszky-kódex (csak a négy evangélium), Komjáti Benedek, Az Szent Pál levelei (Krakkó, 1533), Pesti Gábor, Új Testamentum (Bécs, 1536 - csak a négy evangélium) és Erdősi Sylvester János, Új Testamentum (Sárvár, 1541), mely legutóbbi - elsőként! - az Újszövetségnek már mind a 27 könyvet fordítja. A négy evangéliumot tartalmazó három fordítás (a két kódexé és Pesti Gáboré) nyilván kevesebb, Komjáti (mivel a kharisz tekintetében erőteljesen érdekelt páli leveleket fordítja) már jóval több, Erdősi pedig teljes anyaggal szolgál.

Nem kevésbé gazdag a következő félszázad anyaga: Heltai Gáspár, Új Testamentum (Kolozsvár, 1561), Félegyházi Tamás, Új Testamentum (Debrecen 1586) c. fordítások is teljes anyagot tartalmaznak. A 16. század fordulójáról is van két teljes anyagunk: Károli Gáspáré 1590-ből (Vizsoly), és Káldi Györgyé 1626-ból (Bécs). Végezetül megvizsgáltam még négy fordítást a 20. század második feléből: a Békés-Dallos-félét (1952), a Szent István Társulatét (1973), az Ökumeny fordításunk is van: a Jordánszky-kódex (csak a négy evangélium), Komjáti Benedek, Az Szent Pál levelei (Krakkó, 1533), Pesti Gábor, Új Testamentum (Bécs, 1536 - csak a négy evangélium) és Erdősi Sylvester János, Új Testamentum (Sárvár, 1541), mely legutóbbi - elsőként! - az Újszövetségnek már mind a 27 könyvet fordítja. A négy evangéliumot tartalmazó három fordítás (a két kódexé és Pesti Gáboré) nyilván kevesebb, Komjáti (mivel a kharisz tekintetében erőteljesen érdekelt páli leveleket fordítja) már jófelől a szláv miloszt szó átvételével kezdődött a kharisz magyarítása, másfelől pedig, hogy egyelőre befejezni látszik e magyarítási folyamatot a „kegyelem” szó: a dolgok jelen állása szerint a Szűzanya protestánsul kegyelembe fogadott, katolikusul pedig - mint láttuk - kegyelemmel teljes. Leváltotta a malasztot a kegyelem? Le, de négy évszázad kellett hozzá. Hogy közelebről miként is lett valósággá ez a leváltás, ez bizony, megérne egy-két doktori értekezést, egy magyar nyelvtudományit, s egy magyar teológiatörténetit mindenképpen. Jelen numerusunk csak excursus, s egyiküket sem pótolhatja.

A dolog természetéből folyóan az egymást követő századok különböző fordító-személyiségei nagyon sokféleképpen próbálkoztak szavunkat a leghívebben vagy a legkifejezőbben magyarítani. A kharisz tolmácsolására felhasznált különféle szavaik száma úgy ötven körül lehet, de nagyobb sikerre közülük csak négy kifejezés: malaszt, kedv, kegyelem, ajándék jutott. Ezekről számol be az alábbi táblázat, mely tájékoztat, hogy az említett 13 fordítás hányszor veszi igénybe e négy kifejezést (A szám adatok csak eligazító értékűek, mivel tartalmazzák a fenti négy kifejezés családjaihoz tartozó kifejezések előfordulási számait is.). A csak az evangéliumokat tartalmazó három

fordítás számadatai természetesen kisebbek, mint a teljes fordításoké; a Komjáti-féle szöveg adatai pedig nagyobbak a várhatónál, mivel a vagylagos fordítások mindkét elemét számításba vettem. (Nemcsak a charisz, hanem a szócsalád még három (kiemelt) tagjának (46a num) fordításairól számol be az alábbi táblázat.)

Szöv.	Mk	JK	PG	KB	ESJ	HG	FT	KG	KGy	BD	SzIT	ÖK	CS
Évsz.	466	516	536	533	541	561	586	590	626	952973	975	978	
malaszt	8	12	8	81	-	-	-	-	57	-	-	-	-
kedv	-	-	-	22	93	88	17	18	12	4	4	7	9
kegyelem	-	-	-	-	-	16	104	69	41	103	101	97	123
ajándék	-	-	-	28	40	36	26	33	16	8	9	18	13

b/ A középkori hagyomány

Az első három fordítás a középkori hagyományt (malaszt) mutatja, s Pesti Gábor, bár humanista, kinek művét Bécsben ki is nyomtatják, rendületlenül őrzi azt. Az ezután következő két fordítás már biztosan Erazmus szentírásfordítói elveinek és gyakorlatának hatása alatt áll. Így aztán Komjáti Benedek elsősül - a hagyományt ugyan tisztelve, s azt mindenestül el nem vetve - új megoldásokat keres, melyek egyikét (kedv) pár évvel később Erdősi, e másik Erazmus-tanítvány, meghatározóvá is nőttek többek között azáltal is, hogy ő már gyökeresen szakít a hagyományos fordítással. Ahogyan Erdősi behelyettesíti a malaszt szót a kedv szóval, úgy helyettesíti be még saját százada a nagy újítást (kedv) egy másik nagy újítás: a kegyelem szavával. Nem olvastam olyan tanulmányt teológiai nyelvünk 16. századi fejlődéséről, mely megmagyarázná, hogyan söpörhetett el 50 esztendő alatt középkori hagyományt (malaszt) is, humanista újítást (kedv) is a Vizsolyi Biblia kegyelem szava. Mi sem mutatja jobban a győzelem elsőpró voltát, mint az, hogy ezt követően 36 évvel később az ellenreformáció szentírásfordítója, Káldi György - bár a középkori hagyományt is fenn akarja tartani - maga is továbbviszi ezt a „reformációs” gondolható kezdeményezést. A 20. századi fordítások adatai pedig egyértelműen tanúsítják, hogy az Újszövetség kharisz szavának magyar tolmácsolójává nem a malaszt, nem a kedv, nem is egy harmadik szó lett (a századok során a fordítók által megpróbált nem kevesebb, mint 50 különböző megoldás valamelyikéből), hanem éppen ez a „kegyelem”. Egyelőre - végérvényesen is. Mért történt így? Talán nem érdektelen utána nyomozni.

A „malaszt” - szláv jövevényszó, melynek nyelvünkben sem családja, sem jelentésbokra nem támadt. Így aztán aki használta, imádkozta e szót, valami meghatározatlan tartalmú „szentet” gondolhatott, vagy inkább csak érzett - akár mondta is azt, akár csak hallotta. Maga a szó, s annak bizonytalan jelentés-tartalma, nemigen indíthatott és nem is indított nyelvi kép-

zettársításokat. Eléggé idegen test maradt nyelvünkben. Az erasmusi életmű nyelvi igényességre nevelt, s tanítványáé, Komjáti Benedeké az érdem, hogy a vizsgált kharisz szócsalád 133 C.P.-beli helyén - vagylagosan vagy önállóan - megpróbálja leváltani a századok hagyományozta „malaszt” szót. Ha jól számolom, 41 helyen fordít vagylagosan: két, olykor három különböző szót is felkínálván. Ennek során 81 ízben megtartja a középkori hagyományt, s malaszttal fordít. De 97 helyen más kifejezést vagy más kifejezést is kínál, mégpedig 19 különbözőt, melyekből az ajándék/ajándok és a megajándékoz összesen 28, a kedv és kedves pedig összesen 22 ízben kerülnek ki másod- s harmadgyőztesekként, nagyra menendő újdonságokként.

c/ Erazmista újítások

Hogyan, hogyan nem, néhány évvel később Erdősi ez utóbbit, a kedv szócsaládját teszi majd az általa immár teljesen mellőzött malaszt helyére. Komjáti otthonosan bánik szavunkkal: kedv, isteni kedv, élő Isten kedve, jó kedv, Istennek jó kedve, az élő Isten tihozzátok való jó kedve - fordulatokkal is találkozunk. Még a malaszt szó is új életre kel nála; a kedv birtokává lesz: „kedve malasztja” Gal 6,18; Tit 3,15), vagy a kedv lesz az ő birtoka: „malasztjának jó kedvéből”(Tit 3,7). Vagylagosítja a latin gráciával is: „kétképpen való gráciát, kedvet vallanátok” (2Kor 1,15), és „adjon kedvet, gráciát a hallóknak” (E 4,29). Ha egyszer humanistánk el tud szakadni a malaszt nyűgétől, megnyílik számára az út a megtalált új szócsaládjához is, szinonimáihoz is: „kedves, nyájas” (Kol 4,6), és „szeretővé, kedvessé”(Ef 1,6) nyelvi fordulatok kelnek életre tollán. Mai nyelvünkben a kegyelem - Isten irányunkban tanúsított magatartását jelöli, s ennek létünket kedvezően érintő következményét: létállapotot. A kedv sokkal inkább tudatállapotot, érzületet jelöl; Istenét is, emberét is. A kegyelem arról beszél, mit tett Isten érdekünkben; a kedv pedig inkább arról, hogyan érzett, ill. érez irántunk. Így volt-e a félezer esztendővel korábbi magyarban is, megvizsgálandó.

Az a valószínű, hogy Erdősi ismerte Komjáti szövegét, s tudott e 22 előfordulásos fordításkezdeményről. Az is feltételezhető, hogy Komjátitól kapta az indítást. Történeti szótáraink (Magyar Történeti Szótár, Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár) azt mutatják, hogy a kedv- szótó jóval bőségesebben és jóval gazdagabb jelentéstartalommal élt a 16. században magyarul beszélők ajkán, mint a kegyelem szócsaládjá.

Alighanem a Jordánszky-kódex tükrözi legtisztábban a félezer esztendőn keresztül érvényesülő, a középkori szóhasználatot. Ha kódexeinknek volna legalább a legfontosabb teológiai fogalmakat kigyűjtő szótára, könnyű szerrel eldönthető volna, hogy tény húzódik-e meg az előző mondat „alighanem” szava mögött. Ahogyan Jeromos a Vulgata készítésekor egységesen a gratia szóval fordította a kharisz-t, a magyar katolikus középkor számára is kielégítő megoldást nyújthatott a nyilván szláv papok közvetítésével használatba került miloszty, amely idők

multán malaszt-tá magyarodik. A Müncheneri-kódex feltételezetten huszita fordítója, észreveszi azt a négy helyet (Lk 6,32.33.34; 17,9), ahol furcsállná a malaszttal fordítást. Ugyanezen a négy helyen Pesti Gábor hasonló módon jár el. Az előbbi a hálálat, az utóbbi a hálálás szóval fordít. Előfutárai ők annak a fordításbeli forradalomnak, melynek következtében a malaszt egyetemes magyar keresztény szóból katolikus szóvá alakul át, hogy egy félévezredes haldoklási folyamat eredményeként eltűnjön a katolikus szentírásfordításokból is. Káldy György még első helyen preferálja a négy kiemelt megoldás között. De Káldi szövegének későbbi átdolgozásai egyre növekvő mértékben szorítják vissza. A századunk első felében készült átdolgozás még 13 helyen kegyelmezett a malasztnak, de a 20. századi önálló - azaz nem Káldit átdolgozó - fordítások mutatóban sem őrzik már e régiesnek minősülő nagymúltú kifejezést.

d/ Sem malaszt, sem kedv, hanem kegyelem

Ehhez képest a kedv szóval fordítás tisztavirág életűnek bizonyult. Harminc évet se virágzik. Komjáth adja az indítást, Erdősi és Heltai otthonosan forgolódnak benne és vele. A századvég már ejti, s századunkra nagyjából a lukácsi gyermekesgtörténet rajzára korlátozódik szerepe. Mért adta át a helyet a kegyelem szóval fordításnak? Csak feltételezem, hogy a reformáció Pált és a páli kharisz-tant értése, megértése óta félre a kedv fordítást, némi humanista könnyedséget kívánt volna belopni Isten és ember viszonyába. Félegyházi Tamás bőségesen glosszázta saját fordítását; e glosszák talán vallanak arról is, hogy mért indult új utakon. Miként Komjáti felkínálta Erdősinek a kedv szót, úgy Heltai felkínálta Félegyházinak a kegyelem szót. Komjáti preferálta a malasztot, de felkínálta Erdősinek a kedvet. Heltai preferálta a kedvet, de felkínálta Félegyházinak a kegyelmet. Elfogadta, s elindította a magyar szentírásfordítást a véglegesnek tetsző megoldás felé.

A véglegesnek tetsző, mai megoldásnak a 16. században még felekezeti (protestáns) íze volt. Századunkra ez megszűnt. Olyannyira, hogy a katolikus szentírásfordítások nagyobb arányban használják a kegyelem szóval fordítást, mint az új hivatalos protestáns fordítás.

A negyedik preferált szó, az ajándék, elsődlegesen a kharisma, s nem a kharisz fordításában mutat maradandó sikereket.

A véglegesnek tetsző megoldás alighanem végleges is. Végleges, mert kifejezi a Pál révén kapott kharisz-tan tartalmát: a bennünket nem haragra rendelő, hanem rajtunk megkönyörülő Isten bennünket ingyen istenektetszőnek minősítő kegyelmi aktusát, megkegyelmezését a vert szituációba került, magatehetlenné vált ember számára.

[KEDVES ÉVA ÉS GYURI!]

Nem hagyok Nektek békét e könyvterjesztési ügyben. Garai Bandi mondta a minap, hogy csak annyit csináltak a Herbst könyv érdekében, hogy a telefonkönyv szaknévsorában található vagy nyolc könyvterjesztőhöz bementek a könyvvel, megmutatták, s azok rendelték, még utórendeltek is.

Alázatos kérésem tehát a következő. A mellékelt könyvjegyzékkel s a minta-kollekcióval látogassátok meg a „könyvterjesztés” címszó alatt levő cégeket - „közel székelnek egymáshoz”, mondta Garai -, adjátok meg nekik telefonotokat utórendelés céljából, s ha van rendelés, telefonáljátok meg Kaszap István raktárosnak (60/345-469), mit s hova szállítson raktárból.

Ha ezt lennétek szívesek megtenni, nyugodtabb lélekkel dolgoznék a következő két héten Óbudaváron a Krisztus keresztjén. Szeretettel ölel Mindkettőtöket

Budapest, 1995. szept. 22.

[NÁCIKÁM!]

A januári Gyökér-találkozónkon elmondott elmélkedésedet elkértem a Koinónia számára. Gesztus-reagálásodat úgy értelmeztem, hogy közöltem Csire Ferivel: Nácitól kapsz egy elmélkedést, az lesz a februári szám beköszöntője. /Mindegyik számot szeretném egy bensőséges hangvétellű, „lelki” jellegű írással indítani./ Lapzártakor Feri jelezte, hogy nem kapott Tőled semmiféle írást. Tegnap találkozónkon pedig egyikünk sem említette meg a témát. Ezért kérlek most írásban, hogy egy levlapon légy szíves tudatni velem, hogy a szóbanforgó írást el akarod-e juttatni a Koinónia számára, kihez, mikor és milyen állapotban (lemez?). Válaszod megérkezétekig szeretnék várni a márciusi szám összeállításával.

Szeretettel köszönt Téged s az egész Király-hadat Zsikétől Anna-Viktóriáig.

Budapest, 1995. febr. 8.

[A JANUÁR 15-I BOKORTANÁCS KV-HÍREI]

1. A Bokortanácsn 24 fő vett részt. Reggel 7-től délután 3-ig voltunk együtt. Az Öregek Tanácsa, az ügyintéző Bizottság, a munkacsoportok vezetői, s az egyes régiók felelősei hivatalból tagjai a Bokortanácsnak. Nem kevesen ki sem mentették magukat. A Bokortanácsn minden csoportvezetőt szívesen látunk Kevesen éltek ezzel a lehetőséggel. Sajnálatos, hogy a harmadik nemzedéket egyetlen testvérünk sem képviselte.
2. Kérünk minden csoportvezetőt, hogy a csoporttalálkozón a Tájékból a „KV híreit” olvassa fel, hogy a csoport azokat megvitathassa, s a csoportvezetőtől plusz információkhoz juthasson.
3. A Bokor kiadványok raktárinak felszámolása s a kiadványok jobb terjedési lehetőségének érdekében arra kérjük a Bokor tagjait, kiemelten a csoportvezetőket, hogy vegyenek át 10-10 példányt az egyes kiadványokból bizományba. Az átvétel szándékát genetikai úton juttassak el a Bokor Gyökér-közösségeibe.
4. Elkészült a Bokorliget Alapítvány első embléma tervezete, melynek rajza Kaszap Istvántól megkapható /2119 Pécel, Mikszáth u. 10/. Pályázatot hirdetünk a legszebb emblémára. Díja, hogy azt fogjuk használni és egy KIO. Ez utóbbiban a többi érdemes pályázó is részesül.
5. A Bokor jubileumi ünnepe két napos lesz /június 3-4/, szombaton Kárpátmedence Konferencia, vasárnap Bokor-ünnep. Helyszín: Budapest, Professzorok háza. Anyagi fedezet: Gyurka a Hidak a jövőbe Alapítványtól Liska Tibor-díjat kapott /300.000 Ft/ a Bokor támogatására.
6. Megszavaztuk a Bokor 14. munkacsoportjának életbe hívását: Kárpátmedence munkacsoport névvel. A csoport munkájának megindításával Csire Ferencet bíztuk meg.
7. Megalakult a 15. munkacsoport is - Pedagógus munkacsoport néven. Decemberben találkozott közel 20 pedagógustestvérünk a „gondolkodás- és viselkedéstan” tárgy iskolai bevezetésének érdekében. A Bokortanácsn Végh András bemutatta a munkacsoport eddigi munkájának eredményét: a Nemzeti Alap Tanterv kívánalmai szerinti összeállítást /tananyag, fejlesztési követelmény, minimális teljesítmény/.
8. Mint láthattátok az előző Tájékból: nem mindegyik munkacsoportról kaptunk beszámolót. Lehet, hogy azért, mert nem volt miről beszámolniok. Ha mégis volna, szeretnők olvasni a következő Tájékban.
9. A Harmadik Világ Alapítvány dec. 31-i állása: 1,469.672 Ft. Ez az utolsó három hónap eredménye. Igazoló levél megy mindenkinek.
10. Április 28-30-án Pécsváradon ifjúsági találkozó, a 12 év felettieket várják. Jelentkezés: Kőszegi, 7691 Pécs Mázsaház út 24.

[AZ ELSŐ PARANCSÁRA A MÁSODIK GYILKOLJA A HARMADIKAT]

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Feladatom: 10-15 percig beszélni arról, hogy meg kell szüntetni az általános hadkötelezettséget. Megkísérlem körül írni a fogalmát: Valakik köteleznek valakiket arra, hogy hadakozzanak. Másképpen: emberek kötelezik embertársaikat, hogy ez utóbbiak engedelmeskedjenek az előbbiek hadakozásos célkitűzéseinek. Feltétlen, azaz minden kérdezést és visszabeszélést kizáró módon engedelmeskedjék ember az embernek. Még hozzá hadakozás műfajban engedelmeskedjék, amely műfaj magában foglalja az emberek egy eddigelé még nem említett harmadik csoportját is. Az engedelmeskedtető első csoport és az engedelmeskedő második csoport között létrejövő engedelmeskedtetési vonatkozás rendeltetése ugyanis az emberek egy harmadik csoportjának térdre kényszerítése. A térdre kényszerítés a hadakozás során végső értéként hirdetőik. Azaz a végső győzelem érdekében minden eszköz felhasználása szigorúan kötelező. Ez legalapvetőbb elve minden, ha talán nem is írott, de gyakorolt hadtudománynak. Bármely anyagi érték megsemmisítése, akárhány emberi élet kioltása - akár harcolóké, akár nemharcolóké - bármikor beletartozik a hadakozás fogalmába.

Erre a magatartásra az első csoportba tartozó emberek kötelezik a második csoportba tartozókat. A kötelezés nem egyéni önkénye az első csoportba tartozó embereknek. Törvény biztosítja ezt a jogukat, sőt kötelességüket. Hatályos törvény biztosítja, hogy sikerüljön hadakozásra bírniök, kötelezniök a második csoportba tartozókat. Ha e második csoportba tartozók valamelyike nem engedelmeskednék a hadakozásra hívó parancsnak, megkeresik lakásán. Ha nem találják, körözési parancsot adnak ki ellene. Ha megtalálják, letartóztatják s falhoz állítják. Megbüntetik. Börtönre, fegyházra, kötél vagy egyéb általi halálra. A második csoportba tartozók teljesen védtelenek az első csoportba tartozókkal szemben. A harmadik csoportba tartozóknál, a megsemmisítendő ellenségek világába tartozóknál ugyanez a helyzet: náluk is van első csoport meg második csoport, meg falhoz állítás. Esetleg éppen mi, akik itt ülünk e teremben, vagyunk számukra a megsemmisítendő harmadik csoport. Ki adott hatalmat erre az első csoportnak? Ha valaki/valakik az adott első csoporttól függetlenül szerez magának ilyen fajtájú hatalmat, akkor maffiáról beszélünk. Mi a különbség a maffia és az előbb említett első csoport hatalma között? Szóval könnyű felelni: az egyik törvényes hatalom, a másik törvényen kívüli hatalom. Jóval nehezebb immár értelemmel válaszolni a szükségképpen következő második kérdésre. Arra, hogy mi teszi az első csoportot törvényessé, s a másodikat törvényen kívülivé? Ezer évvel ezelőtt világos volt a dolog: István kemény csatában győzött Koppány fölött, így aztán csak István hatalma lehetett törvényes, a legyőzötteké nem. Ezer évvel később győzött a Vöröshadsereg, csak a Kommunista Párt diktatú-

rája lehetett törvényes; illetve aki demokratikus választással jut kormányra, mint Hitler vagy akárki más, azé a törvényes hatalom. Ha valaki képtelen győzni a veszprémvölgyi csatában, vagy nem tudja összeszedni kellő mennyiségben a kopogatócédlákat, az kénytelen beérni a törvényen kívüli hatalommal. De nem ezzel az utóbbival van most dolgunk, hanem a törvényessel. Hogyan igényelheti a törvényes hatalom, tehát az emberek egy bizonyos, elsőszámúnak nevezett csoportja, hogy kötelezhesse főbelövetés terhe mellett embertársait (emberek egy bizonyos, második számúnak nevezett csoportját) arra, hogy ezek ismét embertársaikat, tehát az emberek egy bizonyos harmadik számúnak nevezhető csoportját, megsemmisítsék? Válaszok. Csak úgy tarthat erre igényt, hogy az emberi társadalom egésze a világ legtermészetesebb dolgának tekinti, hogy legyen a mondott első, második és harmadik csoport. Hogyan tarthatja ezt a világ legtermészetesebb dolgának? Csak annak következtében teheti az első csoport mindazt, amit tesz a másodikkal és harmadikkal, hogy az emberi társadalom egésze reménykedik abban, hogy sikerül neki bekerülnie az első csoportba.

És mért törekedünk bekerülni az első csoportba? Hát csak azért, mert ez kiváltságokkal jár. Az emberi társadalom pedig a maga számára kiváltságokat szerezni, ill. a már megszerzett kiváltságokat legalább is biztosítani, de lehetőleg inkább növelni akaró lényekből áll.

A Hadkötelezettséget Ellenzők Ligájának - gondolom - nagyon sok meggondolás alapján lehet elkötelezett tagjának lenni. Egy meggondolást én is előterjesztek. Ha az emberi társadalom kivétel nélkül minden tagja törekszik a kiváltságra, s ha valakiknek sikerül is bejutni az első csoportba, s ha ennek következtében van, aki elrendelheti a hadkötelezettséget, ez azt eredményezi, hogy az emberi társadalom egésze teljes erejével pusztítja az emberi civilizáció egészét; az ember által létrehozott műveket, magát az emberi életet, és ezeken felül még azt a környezetet is, amely az emberi élet hordozásának nélkülözhetetlen, ám elpusztítható alapfeltétele.

Akarod-e, hogy a törvény erejében behívassák katonának a férjedet, a fiadat? - ezt népszavazás tárgyává lehetne tenni. A népszavazásból megtudhatnók, mennyien akarnák zsoldosokra, ill. az ENSZ által garantált semleges állami státusra bízni kiváltságaik fenntartásának biztosítását. Ha nem ezt akarnók megtudni, akkor valami mást kellene megkérdezni a népszavazás során. Pl. ezt: Lemondasz-e arról, hogy magad - vagy nevedben bárki más (hadsereg vagy rendőrség) - ellenállást tanúsíts az adott, tehát törvényes rendet-hatalmat akárminő célból erőszakkal leváltani akarók ellen? Lakjanak ezek az erőszakkal rendet megdönteni kívánók akár hazánk területén belül, akár azon kívül? Mondhatom mindezt még érthetőbben is: a magunkat fegyverrel megvédés biztonságérzetéről hajlandók vagyunk-e lemondani? Alighanem elsőprő egyértelműséggel hozná a szavazás eredménye az ősi beidegződöttséget: törvényes rendre pedig szükség van, nélküle nem élhetünk; a bűnöst meg kell büntetni;

rendőrségre is, katonaságra is szükség van; nem mondhatunk le a fegyverekről; feltétlenül szükségünk van arra, hogy embert gyilkolhassunk. Mégpedig nem magánbosszú formájában, hanem törvényesen, hogy minden felelősséget, lelkiismeretünk szavát is, lerázva magunkról mondhassuk: Parancsra tettem, kérem; az első parancsára öltem meg én, a második a harmadikat.

Halkan kérdezem: Van itt bűnös is? Óh, igen. Mindenkor az, aki lázad a fennálló törvényes rend ellen. A baszk a bűnös, ha fellázad a francia, ill. a spanyol uralom ellen. A nincstelen a bűnös, ha fellázad a gazdag ellen. S a sortűz a megoldás mindkét esetben. A nemzeti vagy egyedi kiváltságok hordozóinak a sortüze. Ehhez pedig rendőrség, katonaság kell.

Előre lépünk, ha harcba szállunk a katonafogás ellen? Lehet. De biztosan alighanem csak akkor lépünk előre, amikor már világosan látjuk a verekedések végső okát: a magunknak kiváltságokat biztosítani akarást. Persze azért tehetünk apró lépéseket is. Hátha nevelnek e lépések a világosan látásra! Csak akkor nevelhetnek, ha a társadalomnak módja van elgondolkodni: csak úgy tudunk élni, ha az első parancsára a második gyilkolja a harmadikat? Ne engedjük átrázni magunkat. Szebb, emberhez méltóbb élet, a szeretet civilizációja nem teremthető meg olcsóbban, minthogy lemondunk minden kiváltságról. Lehet, hogy erre nem érzek erőt magamban. De emiatt a csillagot az égről letagadni - nagy-nagy felelőtlenység volna.

Kezdetben teremté Isten a földet és az eget - mondja egy majd háromezer esztendőös szöveg. S azt is mondja, hogy Isten odaadta ezt a földet Ádámnak. S most előveszem a szótárt: ha adam - annyit jelent, hogy az ember. Két tanulságot vonok le belőle. Az egyik: nem az államhatalmat teremtette meg, hanem az embert; ezért aztán az államnak kell tennie, amit mi akarunk és nem megfordítva. A másik tanulság: az embernek adatott a Föld, s nem valamelyik kiváltságos csoportjának. Ezért aztán reménytelenül gyilkoljuk egymást, amíg le nem szokunk a kiváltságkergetésről. Reménytelenül a kevesek, a fegyvergyárak részvénytulajdonosainak, örömére, s a sokak, a fegyverek alkalmazása folytán megnyomorodott milliárdok bánatára.

Lesz még egyszer ünnep a világon? Vörösmarty úgy tudja, hogy igen. Mikor? Amikor a viszály elvérzik a csatákon.

[TANÚSÁGTEVÉS]

(Elhangzott Genfben 1995. 11. 30-án a Bázisközösségek Európai Szemináriumán, valamint 1995. 12. 4-én Tübingenben az Európa-Centrum találkozóján)

Kedves Testvéreim Jézusban! Felkértek, hogy mint kelet-európai, tegyek tanúságot, miképp éltünk az elmúlt fél évszázadban és hogyan alakítottuk életünket a diktatúra bukása

után. Mindezt tíz percben, és még csak nem is az anyanyel-
vemen. Nem könnyű feladat. De megkísérlem. Három részben:
plusquam-perfectum (=régmúlt), perfectum (=múlt), és praesens
(=jelen).

Plusquamperfectum

Az első világháború végén születtem, Budapesten. Édesapám
közgazdász és szabadgondolkodó volt. 5 éves koromban megtért.
Ennek következtében testvéreim száma kettőről hétre emelke-
dett, és - 53 évvel ezelőtt - pappá szenteltek. 51 évvel ez-
előtt a Vörös Hadsereg elérte Magyarország területét. Ez az
esemény engem Debrecenben, egy kelet-magyarországi nagyváros-
ban ért, ahol rendem gimnáziumában magyar és német irodalmat
tanítottam. Ebben az időben egy horvát pap érkezett Debrecenbe
Zágrábból, aki elmondta, hogy a szovjet zónában az egyház csak
titkos, illegális kiscsoportok keretében lesz képes fennmarad-
ni. Hittem neki, mert ő volt az idősebb. Már 1945. tavaszán
beindultak az első kiscsoportok. Mit csináltunk ezekben?
Berdjajev, Suhard és mások voltak olvasmányaink, majd három év
múlva rájöttünk, hogy sorsunk hasonló az első jeruzsálemi
keresztényekéhez. Ettől kezdve a Biblia vált találkozásaink
első programpontjává. 1949-ben valami mást is felfedeztünk,
Jézusnak egy mondatát: Ti pedig szeressétek ellenségeiteket! E
felfedezés nélkül ma nem állnék itt tanúságot tenni Önök
előtt. E mondat egy korábban végig nem gondolt újdonságot je-
lentett számunkra: azt, hogy az oroszokat s a Vörös Hadsere-
get, a párttagokat, akiket Sztálin Moszkvából küldött a nya-
kunkra, és mindenkit, kivétel nélkül minden embert szeretnünk
kell. Megértettük, hogy az úgynevezett keresztény évezredeknek
nem sok közük volt Jézushoz. Nem sok, mert a negyedik század
óta az egyház élete a kardok hatalmára épült. Ezen kívül még
azt is megértettük, hogy a bennünket üldöző és ateista marxis-
ták valójában közelebb állnak Jézushoz és evangéliumához, mint
a hagyományos keresztények. Közelebb, mert e kommunisták a
szegények pártjára álltak. Úgy gondoltuk akkor, hogy a kommu-
nisták megelőzik a keresztényeket, viszont mi, kiscsoportos
keresztények, megelőzzük a kommunistákat, mivel a jézusi
álláspontot képviseljük: csak az lehet Jézus tanítványa, aki
kicsi, szegény és szelíd, aki szolgál és ad és megbocsát. Cso-
portjainkat akármi áron is fenn akartuk tartani, hogy Jézus
tanítványaivá nevelhessük magunkat. Az volt a jelszavunk,
hogyha Pálnak jó volt az evangélium hirdetéséhez a rabszolga-
társadalom, akkor számunkra pedig ugyanezen Jézus hirdetéséhez
megfelel a kolhoztársadalom.

1952-ben mintegy 25 személyt tartóztattak le közülünk. Egyet
felakasztottak, másokat életfogytiglan, vagy 14, illetve 10 év
börtönre ítélték. A tiszt, aki kihallgatott, jól ismerte moz-
galmunkat, és ezt mondta nekem; Bulányi mester, nekünk nincs
időnk kivárni, míg maga meglelkigyakorlatoztatja nekünk a
kapitalistákat. Ezzel kezdődött el a kiscsoportok számára is a

pártállami kálvária, amely számunkra a 70-es évek közepén sem ért véget.

Perfectum

A kommunisták, hagyományokat folytatva, szintén igénybe vették a trón és oltár szövetségét, természetesen a maguk ízlése szerint. Néhány év után püspökeinket térdre kényszerítették, majd 1961-ben, amikor éppen újabb 120 személyt tartóztattak le a kisközösségekből, a püspökök körlevelükben világos szavakkal határolták el magukat ezektől mártiroktól, mondván, hogy azok nemcsak az állam ellenségei, hanem az egyházéi is. A szovjet megszállás 20. évfordulóján pedig, 1964-ben a Vatikán is csatlakozott ehhez a szövetséghez. A pápa prímásunkat, Mindszentyt, megfosztotta érseki székétől s annak utódja, Lékai bíboros, átvette az államtól a kiscsoportok megsemmisítésének feladatát. De most már egyházi eszközökkel. A pártállam igényelte ezt a segítséget, mivel aláírta a Helsinkii Egyezményt, s így a kiscsoportos munka miatt már nem tartóztathatót le bennünket. Ennek a tragikomikus koalíciónak azonban nem sikerült megsemmisítenie bennünket, mivel húsz év volt már mögöttünk, s letartóztatott hitvallóink száma több százra emelkedett. Ezenfelül volt még valami a szatyrunkban.

Időközben a magyar kisközösségek Bokornak nevezett első ága eljutott arra a meggyőződésre, hogy az a keresztény, aki elmegy katonának, jézusi abszurdumot testesít meg. 1979-től kezdve a Bokor tagjai megtagadják a katonai szolgálatot (a „szolgálat” e megcsúfolását), mert nem akarják kitanulni az embergyilkosság szakmáját. A Bokorból ismét mintegy 30 tagot dugnak börtönbe három évre. Amnesztiát csupán a pártállam bukása után kapnak. Ez történik a világiakkal. A püspökök feladata volt a Bokor papjainak a megbüntetése: áthelyezték, kényszernyugdíjazták, és felfüggesztették őket. Mindezen rendszabályozások után végül engem állítanak egyházi törvényszék elé. A tárgyaláson egy árva szó sem esik sem az államnak a püspökökre gyakorolt nyomásáról, sem a katonaság megtagadásáról. Ehelyett megállapítják dogmatikai tévedésemet: a pappálevéshez elegendő, hogy a nép megválasszon valakit erre, a püspöknek már nem kell felszentelnie őt. Tudtukra adom, hogy ezt a tételt én soha nem képviseltem. Nem veszik tudomásul. Helyette nyilvánosságra hozzák, hogy tévedéseit Bulányi atya nem vonta vissza, ezért a Püspöki Konferencia Magyarország összes egyházmegyéjének területén megtiltja számára a nyilvános papi tevékenység gyakorlását. Ezenkívül Magyarország minden papjának megtiltják, hogy együttműködjenek a Bokor tagjaival. A fenti hazugságot ünnepélyes formában a pápának is tudomására hozzák, aki a közlést úgy veszi, mint ami megfelel a valóságnak. A rendszerváltás után a kormány azonnal bocsánatot kér tőlem. A hierarchia viszont ma is változatlanul képviseli a pártállam által rákényszerített álláspontot. Miért? Mert semmiféle jézusi álláspontot és gyakorlatot nem visel el.

Praesens

Semen est sanguis christianorum (Vetőmag a keresztények vére). Mindegy, hogy az üldöz Kaifás vagy Pilátus, az állam vagy a hierarchia. Isten és Jézus vetését egyik sem képes megsemmisíteni. Csak mi magunk.

Létének első két negyedszázada folyamán a Bokor-mozgalom két igazságot fedezett fel újra, s értett meg. Az első: kisközösség nélkül nem tudjuk magunkat Jézus tanítványává nevelni, és a tanítvány olyan lény, aki elmegy a világ végéig, hogy minden embert Jézus tanítványává tegyen. A második: a kardnak mindig a hüvelyében kell maradnia, s ezért a tanítványoknak a maguk körében egy olyan társadalom felépítését kell megkísérelniük, amely nem ismer kiátkozást, nem használ kényszerítő eszközt, nem rendelkezik hadsereggel, rendőrséggel és börtönnel. A kardot eltávolítaniuk kell, nem megáldaniuk.

Ma félelem nélkül látogathatjuk kisközösségeinket, és börtön nélkül választhatjuk az alternatív katonai szolgálatot; senki sem akar megakadályozni bennünket ezekben. Hiányzik-e még nekünk valami, miként a gazdag ifjúnak? Igen, valami még hiányzik. Gyakran teszik fel nekünk a kérdést, van-e valami alternatívánk a kommunizmus és a kapitalizmus mellett? Van, s meg is van írva Apostolok cselekedeteinek első fejezeteiben: „s amijük volt, letették az apostolok lábai elé”. Minden háború a kiváltságok miatt van..., vagy azért, hogy megszerezzük, vagy azért, hogy megvédjük. Ha a Bokor nem képes példát adni kiváltságmentességre, az Istennek nincs rá szüksége tovább. Kemény beszéd ez tőlem. A Bokor tagjai szenvednek is tőle. Lesznek közöttünk olyanok, akik e szavaktól nem szenvednek, hanem megvalósítják? Deus providebit (Isten majd gondoskodik róla)?

Hogy jó húsz évvel később negyedik negyedszázadunkat is elkezdhetjük-e, az éppen ezen fordul. Milyen programmal kezdjük el a negyedik 25 évet? Ez a kérdés a jövőre tartozik, s pillanatnyilag csak a már tárgyalt három fázisra szól megbízatásom. Ezért aztán - Amen és köszönöm.

[EMBERI JOGAIM AZ EGYHÁZBAN]

(Elhangzott Salzburgban 1995. 12. 7-én a Teológiai Fakultás Katechetikai Tanszéke által rendezett konferencián)

Kérdések, amelyekre válaszaimat kérték:

1) Miben érzem, hogy a katolikus egyház (annak hierarchiája, tanítóhivatala) megsértette emberi jogaimat? Konkrétan miben történt velem jogtalanság? (Pl. bizonyítatlan vádak, nem becsületes peres eljárás a tanítás ügyében...)

2) Miért nem vártam ilyesmit attól az egyháztól, amely Jézus követőjének tartja magát?

3) Milyen megoldási lehetőségeket és javítási javaslatokat látok ebben a helyzetben.

Válaszaim:

Hölgyeim és Uraim, Testvéreim Jézus Atyjában!

Válaszomat a harmadik kérdésnél kezdem. Sajnos nincsenek megoldási lehetőségeim, javaslataim sincsenek a javításra, mivel csak olyan személyes tapasztalatokkal rendelkezem, melyek semmiféle reményt sem nyújtanak. Egyszerűen harakirit jelent egy diktatúrában olyasmit javasolni, ami a diktatúra erejét gyengíti. Sőt mi több: ha valaki meghallgat egy ilyen javaslatot, és ezt nem hozza azonnal a hatóságok tudomására, halálos bűnt követ el saját érvényesülése ellen. Ezért csak egy teljesen valószerűtlen javaslatot tehetek: meg kell ostromolni a Citta del Vaticano-t, azaz össze kell hívni az Assemblée Universelle de l'Église-t (Az Egyház Egyetemes Közgyűlését), ahol csak a katolikus nép választott képviselői juthatnak szóhoz. Ha az Isten népe a bíborosokat, érsekeket, püspököket, papokat nem választja meg a maga képviselőjévé, akkor ezek az „-archák” aligha kaphatnak helyet Isten népének ezen a zsinatán. Ezzel egyszer s mindenkorra eltemetnők az egyháztörténelem múltbeli úgynevezett zsinatait, melyeken akár a nép, akár az Isten (akár mindkettő) képviselői problematikusán kaptak helyet és szót.

Ami a második kérdést illeti, a ténylegesen létező egyházi hierarchiától csak azt várom el, amit idáig ténylegesen tett, és most is tesz. Nem azért, mintha ennek az archiának tagjait rossz embereknek tartanám, hanem alapvető eretnokségük miatt: a szeretet számukra nem szolgálatot, adást és megbocsátást, kicsivé-szegénnyé-üldözötté válást jelent, hanem azt gondolják, hogy beszélhetnek a szeretetről, miközben ők maguk nagyok, gazdagok és üldözők. Ennek a hierarchiának minden jézuskövetésről mondott szavát fenti eretnokségük miatt a legjobb esetben is csak tudathasadásnak tekinthetem. Kevésbé jó esetben azonban mindennapos magatartásuk, tehát az, hogy diktatórikusan uralkodnak, s közben Jézusról, az ő Országáról és szeretetről beszélnek - egyszerűen csak hazugságnak bizonyul. Hazugságnak, melyet alkalmasint vagy a cinizmus vagy - és ez volna még a jobbik eset - Dosztojevszkij Nagy Inkvizítora táplál: ez a hierarchia teljes lehetetlenségnek tartja annak az Isten Országának megvalósulását, amelyet Jézus hirdetett nekünk.

Végül az első kérdésről: az elmúlt fél évszázadban két hatóság bánt el velem. Egyfelől a bolsevik párt és annak magyar leányvállalata, másrészt a Vatikán és annak magyar leányvállalata. A bolsevisták brutálisak voltak velem szemben. Az államügyész, mint a nép ellenségére, halálbüntetést kért, a bíróság elnöke életfogytiglanra ítélte, de kihallgatóm őszinte volt hozzám: „A maguk világnézete számára nálunk nincs szabadság...”. Ez még az 50-es években volt. Két évtizeddel később, amikor barátaim a Bokor bázismozgalomból megtagadták a katonai szolgálatot, ezek a bolsevisták azt kívánták egyházaamtól, hogy

ítéljen el, és így a magyar katolikusok váljanak bizalmatlanná irántam és „pacifizmusom” iránt. Egyházam engedelmeskedett nekik. Mivel azonban az egyház a II. Vatikánum után a katonai szolgálat megtagadása miatt már nem ítéltetett el, hát elítélt egy olyan tétel okán, amelyet soha nem képviseltem (pappászentelésre nincs szükség, a papsághoz elegendő, hogy a nép erre megválasszon valakit), és az egész ország területére eltiltott a papi tevékenység nyilvános gyakorlásától. Ezt a hazugságot és büntetést az ad limina látogatás alkalmával Lékai bíboros ünnepélyesen közölte a pápával. A hazugságot a pápa úgy fogadta el, mint ami nem hazugság, hanem tény.

A magyar és a vatikáni hierarchia akkori urai közül egy sem mondta nekem: Testvér, el kell ítéljünk, hazudnunk kell ellened. A hierarchia mai urainak mindegyike ismeri a fenti tényeket, mégis, 14 év után is, ma is érvényben tartják büntetésem - Magyarországon és a Vatikánban egyaránt. Miért? Van valami közük becsülethez és evangéliumhoz? Háromszáz éven belül nálunk semmi kilátás semmiféle rehabilitációs eljárásra. A magyar állam már 1990-ben bocsánatot kért tőlem. Ezzel szemben egyházunk bűnbánati szöveg helyett dicshimnusz készített magának (Hamsjakob Stehle-vel, aki talán stázi /állambiztonsági/ ügynök volt,) a Vatikán keleti politikájának jelentős szerepe van a Szovjetunió összeomlásában.

Én ezt a hierarchiát egyre kevésbé tudom megszólítani, és az a maga részéről damnatio memoriae-t (elfelejtésre ítélest) gyakorol velem szemben.

Lasciate ogni speranza! (Hagyjatok fel minden reménnyel! - Dante).

[LEVELEM FRIEDRICH PRINZ-HEZ]

György Bulányi
Városmajor-u.47/B
Budapest H-1122

An Herrn Friedrich Prinz
Solingen,Theodor-Mommsen-
Str. 6 D-42651

Sehr geehrter Herr Kollege!

Aufrichtiger und tiefer Dank für ihr nobles Geschenk. Ein Priester von BOKOR verfertigt seine Diplomarbeit in Tübingen (György Kocsi, Hechinger Str. 45 - 7400 Tübingen, Tel. 7071 379-53). Im März kommt er mit Auto nach Ungarn, er würde es gern mitbringen. Bitte, mit ihm zu besprechen, wie er ihr äKittelä erhalten könnte. Noch einmal vielen Dank. Gott möge ihre Arbeit segnen.

Mit geschwisterlichem Gruss in Jesu

Ihr

Budapest, am 4. Januar, 1990

[KEDVES FIATAL GYÖKÉR!]

December 24-e délelőttjén írom e sorokat, melyek nyilvánvalóan nem jutnak el szentestére Hozzátok, de azért igazolják, hogy karácsony előtt gondoltam Rátok is.

Karácsonyra írt elmélkedésemet olvashattátok akár a Koinónia 2., akár a Népszabadság c. hitbuzgalmi napilap dec. 23-i számában, így hát ebben a levelemben csak kiegészítésképpen találtok karácsonyi gondolatot.

Arra szeretnétek rávenni Benneteket, hogy legyen valami közös ajándékunk is a Gyermekek számára. A november 2-i találkozónkon elkezdtünk valamit, amit a november 30-i találkozónkon gyorsan abba hagytunk. Hát az volna az ajándék, ha folytatjuk. Ennek okából arra kérnélek Benneteket, hogy a következő találkozónkra legyetek szívesek a „Faxniról” olyasfajta mondatokat gyártani, amelyekre remélhető, hogy fiatal gyökérbeli testvéreitek rá tudják mondani az áment.

Aligha ilyen pl. az alábbi két mondat: A „Faxni” minden megállapítása igaz... A „Faxni” egyetlen megállapítása sem igaz. Feltételezzük, hogy több az igaz megállapítás benne, mint a téves. Ezért aztán azt javasolom, hogy a megállapítások kezdőjenek így: A „Faxni” az a megállapítása, hogy „.....” (Koinónia 2. szám, x. oldal, y. hasáb, z. sor) tévedés, mert.....

Közlöm továbbá, hogy dec. 23-án délután Hatvan városában megjutalmaztak egy bekeretezett papirossal, melynek szövege: Hidak a jövőbe alapítvány - Bulányi György elképzelései és hite melletti minden akadályokon keresztül lépő kitartásáért és a Bokor Közösség támogatására Liska Tibor Díjat valamint 300,000 forint alapítványi támogatást kap. Debrecen, 1994. december 23. olvashatatlan aláírás a Hidak a Jövőbe alapítvány nevében.

Ezennel megkérlek Benneteket, hogy gondolkodjatok ennek az összegnek optimális felhasználásáról, s a januári találkozón közöljétek ennek eredményét.

Ezt a levelet használom fel arra, hogy Öcsinek bejelentsem, hogy a Bokortanácsn ez a kérdést megvitatandónak gondolom.

Végezetül azt is bejelentem, hogy dec. 22-én elhagyta a nyomdát az Ópusztaszer c. könyvem reprint kiadása, melynek egy-egy példánya a Fialgyökér minden egyes tagjának karácsonyfája alá képzelhető.

[FELJEGYZÉS]

1995. ápr. 22-én a Bokorliget Közösségben megállapodtunk abban, hogy 1995. szeptember 16-án szombaton és másnap, vasárnap 14 óráig Bokorliget Alapítvány tárgyú találkozót tartunk alkalmas helyen. A megállapodó 5 fón kívül (Garai, Bisztrai, Kaszap házaspár, Bulányi) Kaszapék meghívják erre a találkozóra Völgyesi Tiborékat, Balogh Lászlóékat és ifj. Merza Józseféket (6 fő), Garai meghívja Kutiékat, Simonyiékat, Miklovitzékat (6 fő), Bisztrai meghívja Magyar Janit (1 fő), Bulányi meghívja György Zoliékat, Kiss Katit és 2 testvért Bányáról (5 fő). Az ily módon tervbe vett 23 főből 5 családon belül kisgyerekek is élnek, minek következtében a maximális létszámot alighanem csak 18 főnek tekinthetjük. A megállapodásnak része volt, hogy 1995. május 22-én a Bokorliget Közösség következő találkozóján beszámolunk arról, hogy a meghívottak mit válaszoltak a hívásra. Ha jól emlékszem, akkor május 22-én ez a téma nem került elő. Megvallom, senkit sem hívtam meg, s fel sincs írva naptáromban, hogy hova terveztük ezt a szeptember 16-17-i találkozót. A fentebbiekben tervbe vett 23 ill. 18 főből Budapesten, ill. annak környékén (Pécel, Dunakeszi, Nőtincs) lakik 11 testvér, Dunántúlon 10 és Debrecenben 2 testvér. Ebből alighanem az következik, hogy a találkozóznak Budapesten kell lennie.

Ami a találkozó műfaját illeti, abban állapodtunk meg, hogy az nem lelki gyakorlat, hanem megbeszélés. Erre lehet hívni általános témamegjelöléssel (a Bokorligetről fogunk beszélgetni), s konkrét programmal (témák és előadók). Mivel semmi konkrétumban nem állapodtunk meg, egyelőre csak a fenti általános témamegjelöléssel hívhatok. Feltehető-e, hogy erre mozdulnak időt, útidőt, pénzt áldozva a meghívottak?

Tudjuk-e mi hárman, akik 1995. július 28-án találkozunk, hogy mi lenne közelebbi tárgymegjelölése e szeptember 16-17-i találkozóznak? Tartjuk-e ezt a dátumot, adunk-e közelebbi témamegjelölést és hova hívjuk magunkat s a tervbe vett személyeket?

Mindettől függetlenül miről kell ma egymással beszélgetnünk? Elvi és/vagy gyakorlati kérdésekről? Melyekről?

Kelt Óbudaváron, 1995. július 27-én - Bulányi György

[NEGYEDIK ELŐADÁSOM AZ EZOTERIKUSOKNÁL]

Tóth Árpád, Tetemrehívás
KIO: Triumfalizmus és remény
KIO: Előhang

El kell vállalni az utat. Hogyan kell ezt tenni?

1. Egyedül nem lehet. Ha valaki tudja, hogy mi az út, azonnal tanítványgyűjtésbe fog. Ha valaki nem tudja, hogy mi az út, keress olyat, aki tudja, vagy legalább olyat-olyanokat, akik szeretnék tudni, hogy miben áll az út.
2. Magamat Istenre bízás nélkül nem lehet. De a gumicicát nem adom! - ezzel alighanem kár belefogni. Van a Sátán olyan okos, hogy a gumicicához sem, és semmihez sem lehet ragaszkodnom. Életem lebonyolításához sok mindenre van szükségem - s ez nem zavarja az utatjárást. A ragaszkodás = feltétlenül szükségem van rá. Ez nem megy. Még magára az életemre sem lehet feltétlenül szükséges. Az Út nincsen Getszemáni nélkül, s ez a kert nem a feltétlen ragaszkodásoknak a helye: „Atyám, ha lehetséges, múljék el tőlem e pohár!”
3. De én azért feltétlenül ki akarok tartani az értelem és az akarat vallásos engedelmisségével a prófétagyilkosok mellett is. - Kár belefogni.
4. Érdektelen vagyok az emberiség bajai iránt. Elég nekem a magam és családom gondja, ezzel is alig tudok megbirkózni - Kár belefogni.
5. Úgy sem lehet az emberiség ügyén segítenünk, majd elvégzi ezt Isten azáltal, hogy újra „leszületünk”, s ezzel biztosítódik, hogy ha lassan is, de biztosan tökéletesedünk.
6. Isten népet akar magának. Nem tömeget. A nép - közösségek integrációját jelenti. S a közösség? Egyet akaró egyedek integrációját. Az integrációnak semmi köze nincs a belekényszerítéshez, s a kiváltságot biztosító önkéntes társuláshoz. Az integráció a kanti maximának megfelelő tett: Cselekedj úgy, hogy magatartásod egyetemes törvényhozás alapja lehessen!
7. Isten népe barátkozások által jön létre. Személytől személyig, Lélektől lélekgig érő kapcsolatok (face to face) erejében. Jézusi barátkozások erejében. Mi fán terem ez?
Plésios - adelphos - philos. Barátaim vagytok, mert mindent elmondtam nektek, amit hallottam Atyámtól... s ha megteszitek, amiket mondtam nektek. Személyi érdeklődéssel indul: Hol lakol? Láttalak a fügefa alatt. S ügybe torkollik. Nem szűnik meg a személyi vonal, de nem az a domináns. A jézusi barátkozás nem a lelki vigasz, nem a nózitörlés jegyében áll fenn.
8. Egy emberhalász barátkozik. Párhuzamosan barátkozik többekkel. Majd összebarátkoztat. Autonóm személyiségeket. Autonómoknak akarja megőrizni őket. Nem engedelmeskedtetés céljából barátkozik és gyűjt. a közösség autonóm. Más közösségek és az egész emberiség tapasztalatkincsét szívesen veszi tudomásul, de hittartalom és magatartási szabály csak az lesz, amit a közösséget alkotó autonóm személyek a magukénak akarnak gondolni, a magukévá akarnak tenni.
9. Létszámkorlátozás. Körben hozzászólás - passz-lehetőséggel. Körben imádkozás - passz-lehetőséggel.

A kihalászó kezdeti szereptúltengésének fokozatos elhalása.

10. Az Isten Országa = két személy házassággá integrálódása, több személy és több házaspár közösséggé integrálódás, több közösség szövetséggé integrálódása.

11. Lelkigyakorlat? Ennek tartalma az én mai praxisomban.

[ETIKA]

Az etika oktatásának célja segítséget nyújtani a tanulóknak ahhoz, hogy az erkölcsi döntéshelyzetekben igazodjanak a mi szabad és demokratikus alaprendünk értékelképzeléseihez és normáihoz. Fel kell ismerniük, hogy a demokratikus értelemben vett pluralizmus csak akkor értelmes és hatékony, ha a tanulók felelősen tudnak bánni a cselekvési és döntési lehetőségek sokaságával. Az oktatás célja annak belátása, hogy az ember szabadsága és méltósága érinthetetlen és csak az értékek alapállományának elismerésével biztosítható.

Az etika tantárgya megtanulható tudás átadásán túlmenően jelentős segítséget nyújt a tanulók személyiség- és jellemfejlődéséhez, valamint a társadalmi magatartásformák előmozdításához. A tárgy oktatása főleg a fiatalabbaknak akar etikai alapon egyszerű életsegítséget nyújtani, ill. kiegészíteni és megerősíteni a már meglevő etikai értékelképzeléseket. Minek van értelme és értéke az életben? - erre kapnak rálátást a tanulók, s megtanulják, hogyan viszonyuljanak a vallásokhoz és idegen kultúrákhoz. Hogy tiszteljék mások álláspontját, igyekezzenek azt megérteni, s megtanulják mások jogainak és méltóságának megőrzésével és tiszteletben tartásával kihordani az elkerülhetetlen konfliktusokat.

Az iskolaév során előtérbe kerülnek a filozófiai-etikai kérdésfeltevések. Az Etika tantárgy figyelembe veszi a filozófiai etika fontos tételit, de kitér az annak célkitűzését. A serdülők tapasztalataiból indul ki, előmozdítja illetékeségüket az erkölcsi érvelésben, etikai elveket biztosít reagálásuk számára, hogy azokat alkalmazni tudják a cselekvés helyzeteiben. Az általánosíthatóság alapelveinek igen jelentős szerep jut itt.

Az etika oktatás olyan erények átadását is jelenti, mint türelem, polgári bátorság, szolidaritás. A tanulók felismerik, hogy önmegvalósítás és felelősség szorosan kapcsolódnak egymáshoz. Ki kell fejleszteniük magukban a készséget, hogy feladatokat vállaljanak magukra a családban és a társadalomban. Az etika oktatása tematizálja a tudományokat, a technikát és a médiákat. A tanulók megismerkednek a felelősség fogalmával, s képesekké lesznek a modern technizált világot etikai elvek alapján megítélni.

A tantárgy didaktikája a problémaorientált oktatásnak kötelezi el magát. Ennek folytán etikai cselevési módokat mutatunk meg a tanulóknak, amelyre reflektálnak, s melyeket begyakorolnak. Ennek során az etikai ítéletformálás klasszikus elemei - normák, törvények, lelkiismeret, józanész - mellett előkerül az empátia is, mint belehelyezkedés mások élményeibe és mint részvét.

E célok elérését az alábbi metodikai lehetőségek szolgálják: szövegértelmezések, dilemmatörténetek, szókráteszi dialógus, etikai megbeszélés, reflektálás az érvelési formákra és nyelvhasználatra, perspektíva-változtatás, szerepjáték, szöveg- és képmeditáció, metafora-gyakorlás, kreatív cselekvés.

[OKTÓBER 29-ÉN, ÉVKÖZI 30. VASÁRNAPON]

Sirák fia Jézus 35,15-24 arról biztosít minket, hogy Isten rendbe teszi dolgainkat, azaz igazságot szolgáltat nekünk.

2Tim 4, 6-8 és 16-18 pedig tanúsítja, hogy Isten megszabadítja Pált minden gonosz cselvetéstől, s átmenti mennyei országába. Ha gondolunk arra, hogy e levél szerzője jól tudja, hogy Pál karddal kivégezve mentődött át ama Országba, akkor a minden gonosz cselvetésétől megszabadulás egyetlen lehetséges tartalma: Pál nem kerül a gonoszok közé. Ahogyan az Atya ezek szerint Jézust is megmentette minden gonosz cselvetéstől, amikor a Golgotán kivégezték Jézust.

Lk 18,9-14 pedig felveti a kérdést, hogy mitől van rendben a szénám Isten szemében. E kérdés természetesen csak azokat érdekli, akik számára fontos, jelentőséggel bíró, hogy szénájuk rendbe legyen Isten előtt. Mik jöhetnek itt szóba?

a/ a vallási obszervanciák teljesítése

b/ magamat bűnösnek vallani Isten színe előtt

c/ az egyház gondoskodik arról, hogy obszervanciák teljesítése mellett is bűnösnek vallhassam magamat.

d/ nincs feltétlenül szükség sem a magamat bűnösnek vallásra, sem az obszervanciák teljesítésére, mert elegendő tanítvánnyá lenni: mondani az Ország igéjét, s gyógyítani a rászorulókat, gondoskodni a rászorulókról.

Itt az ideje annak, hogy bevalljuk: Isten semmit el nem intéz csodás módon. Mindennek az elintézését tőlünk várja. Mintha ateisták volnánk, úgy kell cselekednünk. Az az érdekes, hogy az ateistáék nem tudnak úgy cselekedni, mint a tanítványságot elvállalók. Nem vállalják el a tanítványságot. Helyette beiratkoznak valamelyik Pártba, amely ígéri, hogy rendbe teszi dolgainkat anélkül, hogy a szénánk rendbe tevődne Isten előtt.

[KEDVES ERZSÉBET!]

A nagy szünet után még inkább örömmel olvastam levelét. „Kél és száll a szív viharja.” - mondom Arannyal.

A MÉRLEG utolsóelőtti számában Pinchas Lapide beszámol róla, hogy szadduceusból farizeus lett - feltámadás tárgyban.

A vallások - sajnos - arra nevelnek, hogy éljünk együtt az ellentmondásokkal: próbáljuk a hitellenes gondolatokat elhessegetni. Ez az, ami nem megy. De az lehetséges, hogy nem kell nekem mindent tudnom. Elég, ha szilárd vagyok a lényegesben, ha tudom, hogy szeretnem kell kivétel nélkül mindenkit. Szabad elképzeléseinknek nagy az értéke, amíg ráteszem életem arra, amiről meg vagyok győződve.

Isten története - csódtörténet. Mindig az övéit égetik el, s az övéi soha nem égetnek el senkit sem. A Jeremiásoknak rendre a verem aljára, a sárba kell kerülniök. De a Jeremiások adják Isten felé fejlődésünk fúrójának vídia hegyét, a kisdéd nyájt. Mi lenne a világgal, ha ezek nem lennének!

SEHONNAN SEM TÖRLÖM KI; HA ISTEN BÍZIK BENNÜNK, AZ ÉN DOLGOM SEM LEHET MÁS, MINTHOGY BÍZZAK TESTVÉREIMBEN: ERZSÉBETBEN IS, MÁRIÁBAN IS.

Szeretettel

Óbudavár, 1995. szept. 4.

[NAPLÓJEGYZET]

Budapest, 1994. december 18-án, hajnali 4 órakor...

Meleg kísérő sorokkal a címlap előtti oldalon adta át tegnap este karácsonyi ajándékként a szerző legfrissebb munkáját: Ősz Csopakon 1994.

Tegnap délután fogtam hozzá Lengyel László új könyvéhez: Korunkba zárva. Félre tettem. Megjőve a Piroska utcából ágyba bújtam, s el kezdtem olvasni az „Őszt”. Két elalvással, két felébredéssel végeztem is vele. És érte akár az éjjel is jöhetnek. Kérdő mondatának elsődleges tartalma: Meddig bírom még?

A pipás pap esetében is ez volt a helyzet. Pár hónap és ott hagyja népét. Engedi, hogy eldugják őt a kecskeméti sekrestyébe. Jó öt évi és intenzív barátságunk szakad vége, amikor elmegy. Összeveszünk. Mikor 1961-ben újra találkozunk, elhangzik számról a végzetes mondat: Nem jöttetek utánunk! Ekkortól fogva már nemcsak kritikus, hanem ellenség is az egykori

jóbarát, aki „eszelősen nézi a fogyatkozó menetelőket” - leülve az út porába.

Nem lehet békén távoznia annak, aki egészen tudja, hogy miről van szó. B. még tudta mondani: „Atyám, én itt hagyom ezt a te vértanúképző főiskoládat”. A pipás nem tudott ilyesmit mondani. Júdás áruló lett, Péter megtagadta Jézust, a többi tíz szétfutott, de egy sem akadt e szűkebb körből, aki bejelentette volna szép nyugodtan: Én inkább odébb állnék.

Valamikor a 60-as évek első felében a szerzőnek is elmondtam egy ilyesféle mondatot, de nem lett tőle ellenséggé. Azt kellene megírnia, hogy mért nem lett azzá. Meg azt, hogy a 60-as évek végén a körön belül maradván ugyan - és mindmáig - mért kezdi el a belső elhatárolódás folyamatát. Számomra nem az az elsődleges, hogy miként kerít bennünket is hatalmába a szekularizáció. A virágnak nem lehet megtiltani, hogy nyíljon. Az embernek nem lehet megtiltani a gondolkodást. Sokkal inkább az érdekel, hogy mért vonul en garde állásba a házastárs a párjával szemben. Mért lesz a felhőtlen baráti kapcsolatból kényszerházasság, melynek során majd elhangzik: Te, én nem akarok elmenni! Igaz, csak a barátságot számolod fel könyörtelenül. Nem tudom, hogyan alakultak volna a dolgok, ha a 70-es évek elején a bugyi-ügyeimért firtató felnőtt fiamnak, töredelmes bűnbevallást teszek életem viselt dolgairól. Megmentettem volna-e barátságunkat? De ízléstelenségnek éreztem, hogy fiú csószködjék apja fölött. Méghozzá annak a megbízásából, aki rommá omlasztotta volna életem, ha engedek neki. Csak annyit mondtam számonkérésére, hogy bizony nem vagyok tiszta, de én ettől az egész Celebesz állapotomtól annyit szenvedtem már, hogy az Úristentől sem tudnám elviselni érte a pálcázást. Nem hatotta meg őt. Lélekben odaállt amellé, akit semmi sem érdekelt attól kezdve, hogy nem kapott meg. S azóta szabály: ő a megértője mindenkinek, akinek baja van velem. Megmenti őket ennek fejében az Isten számára? Felette problematikus ez. Annál biztosabb az, amit ezzel rombol önmagán.

[MATTHEUS UND SARAH DODD]

Bulányi György

Fő u.25 Óbudavár H-8272

An Gordon Mattheus und Sarah Dodd

CHURCH AND PEACE

Ringstrase 14, Schoeffengrund

D - 35641

Lieber Mattheus und liebe Sarah!

Am 4-ten Juli habe ich von Gyula Simonyi die Kopie ihres Briefes vom 30. Juni erhalten. Gyula meint, dass ich die eigenste Person wäre eures Problem zu beantworten. Sie sollen wissen, dass Bischof Cserháti, als der damalige Sekretär der ungarischen Bischofskonferenz, mein Verbot die priesterlichen Funktionen in Ungarn öffentlich auszuüben, auch selbst untergeschrieben hat. Seine Stimme kommt infolgedessen von ddr anderen Seite. Wollen Sie es mit der Stimme dep Bokor-Seite'ergänzen, konnte ich Ihnen die Artikel von dr. Thomas Seiterich-Krduzkamp empfehlen: Bulányi und Wojtila - zwei Theologen von Ostmitteleurpa FREIHEIT ODste Person wäre eures Problem zu beantworten. Sie sollen wissen, dass Bischof Cserháti, als der damalige Sekretär der ungarischen Bischofskonferenz, mein Verbot die priesterlichen Funktionen in Ungarn öffentlich auszuüben, auch selbst untergeschrieben hat. Seine Stimme kommt infolgedessen von der anderen Seite. Wollen Sie es mit der Stimme der Bokor-Seite ergänzen, konnte ich Ihnen die Artikel von dr. Thomas Seiterich-Krduzkamp empfehlen: Bulányi und Wojtila - zwei Theologen von Ostmitteleurpa FREIHEIT OD Die Glaubenskongregation ist aber ein Behörde, welches Glaubenswahrheiten offenbart. Congregation of Faith - wäre vielleicht der entsprechende englische Ausdruck.

b/ In der 39. Linie der Übersetzung lese ich: requested Bulányi to put his signature to twelwe statements. Ich meine es zu ergänzen mit den folgenden: (of the Second Vatican Council).

Gute Arbeit und Gotes Segen wünscht Ihnen ihr Freund

Óbudavár, 5. Juli 1995.

(György Bulányi)

[LEVELEM GYURINAK]

Óbudavár, 1995. aug. 22.

Gyurikám!

Megkaptam aug. 2. és 17. keltű leveleidet. Köszönöm. Örülök, hogy én ugyan tudomásul vehetem gondolati fejlődésedet, de sajnálom, hogy nem találod meg a módját a Bokor tájékoztatásának. Amit a harmadik világ támogatásával kapcsán írsz, elevenünkben vág, megkérdőjelezi legszentebb eszménymegvalósításunk értékét, jézusi voltát. Ha erről meg vagy győződve, nem elegendő a magánlevelezés.

Ugyanezt mondom a Herbst-ügy kapcsán. Nem tudom, ki az a Theobald. Leveledből úgy tetszik, visszakozol. Nem örülök neki. Aki harci riadót fúj a kereszthalál, a feltámadás és

Jézus istensége ellen, az döntse el, hogy melyik felekezetbe tartozik. Mohamedán is lehet, zsidó is lehet, csak az eddig alakult keresztény felekezeteknek nehezen lehet tagja. Én nem akarok új felekezetet a Bokor számára, elég baj az is, hogy elváltunk a zsinagógától. Gromont felkérdezi Paskai e tárgyában, s ő azt feleli, hogy nem hajlandó neki válaszolni. Gromon ezt csak azért teheti, mert engem úgy megrúgtak, hogy egy darabig tartózkodnak a Bokor újabb megrúgásától. Herbst, a nagy hős, nyugdíjaztatja magát fiatalon, mozgalmat nem csinál. Visszavonul, mint a saját maga faragta Jézus. A nem-nyilatkozás sem megoldás.

A Haag-ügyben is szólnod kellene, mert a faxni dolgozatot, mint sajátmagamnak ellenmondást a hangoskodók lesöprik az asztalról - Haagra is hivatkozva. A nem hangoskodók pedig hallgatnak, s Te magánlevélben tájékoztatsz. Ha most nem érsz rá, az rendben van. De tudjad, hogy számítok megszólalásodra. Osztozásról azért merek szólni, mert 17 évesen is és ma is készen vagyok a vita communis perfecta-ra.

Amint beszélni tudsz esperessel, püspökkel, légy szíves írd meg, mit kell tennem nekem. Azaz kinek kell bejelentenem ezt a szándékomat? Kasparnak? Senkinek? Ha már tudom, hogy nyélbe-üthető, akkor szólok a generálisnak. Jól van ez így?

Nem akarom, hogy pletyizzenek róla. A Bokorban sem mondtam senkinek. Még Terinek sem. Kérlek, Te se szólj róla. Azt is írd meg, hogy mikor kell ott szolgálatba lépnem, hogy idejében tudjam, meddig írhatok be programokat a naptáramba. Nem választál arra kérdésemre, hogy feladatomat el tudom-e ott látni autó nélkül. Csak négy hónapom volna jogsi szerzésére...

A genfi Szeminárium november 30-án kezdődik. Ha Te akkor még Tübingában vagy, nem tudsz bennünket elvinni hazulról. Ha ezt jól gondolom, akkor másnak a kocsijára van szükségünk. Ezt is légy szíves kitisztázni. Ha nem Te viszel, attól még jöhetsz, majd egyikünk átül a kocsidba, hogy ne unatkozzál Tübingen és Genf között, De ezt írd meg, mert neveket, létszámot kell jelentenem. Ha nem Te viszel ki bennünket, légy szíves írd meg az optimális útvonalat, s adj helyi térképrajzot is, hogy Tübingában hogyan érjük el a szállást. Azt is írd meg, hogy hány óra az út Budapest és Tübinga között, hogy tudjuk, mikor induljunk és mikorra érkezünk.

Ennyi mára elegendő. Szeretettel ölellek!

[JELENLEG KAPHATÓ KÖNYVEIM]

Keressétek az Isten Országát!

I. Honnan jött? Miért jött?

600- Ft

II. az Út

650- Ft

III. Nem fogadtuk be - Az Ország

650- Ft

IV. Mutatók	100- Ft
A négy kötet együtt kartondobozzal	1 900- Ft
Merre menjek? (2. kiad.)	500- Ft
Örököljük a Földet?	500- Ft
Nagypénteki levél	430- Ft
Ópusztaszer (2. kiad.)	200- Ft
A Bokor lelkiisége	240- Ft
Jászolba fekteték (2. kiad)	450- Ft
Szent Pál teológiája	
I. Krisztus jóhíre	240- Ft
II. Krisztus törvénye	300- Ft
III. Krisztus keresztje	360- Ft
IV. Krisztus hűsége	240- Ft
V. Krisztus Lelke	240- Ft
VI. Erény-e az engedelmesség?	180- Ft
VII. Egyetlen Szövetség?	400- Ft
A fenti 7 kötet együtt	1 800- Ft

A fenti árak egyelőre 2000 január 1-ig vannak érvényben.

[BOKORFALU FELÉ]

Ha Isten is úgy akarja, a közeli napokban a Balatontól 5 kilométernyire fekvő Szentantalfán megvásároljuk a Hangyásalja nevű domboldalt a még nem létező s még nem bejegyzett Bokorliget Alapítvány számára. A vásárló minden biztonnal a bejegyzett Család Alapítvány lesz, amely majd átadja a tulajdonjogot a Bokorliget Alapítvány számára, mihamarabb az bejegyződik. Hogy a vásárlásból senki se maradjon ki, aki részt akar venni benne, ezért a Tájékoztató jelen számában találunk egy csekket: a Család Alapítványét, s a csekk hátoldalán olvasható (odaírandó): „a Bokorliget céljaira”.

A Hangyásalja kelet és néhol kissé dél felé hajló lankás kb. 27 hektárnyi terület, a közepén fennsíkkal. Délről és északról erdősáv, nyugatról erdő, keletről pedig a Séd patak és egy foci-pálya határolja. A területről látjuk a Balatont s a környező öt kis falu dombos-vidékét megannyi templomtoronnyal. A vásárlási ár kedvező: nem egészen másfél millió forint (négyzetmétere: öt forint). Organikus mezőgazdasággal megvizsgáltattuk a szóban forgó területet; kedvező véleményt nyilvánított, s készített már egy vázlatos tervet is, miként lehetne a területet alkalmasan beosztani: épületek, növényzet, állattartás, utak, tó stb.

Ha túljutunk az adásvételi szerződéssel járó feladatokon, a tervezetésekre koncentrálunk: az infrastruktúra megteremtése e „külterületen”, a lakótelep kialakítása, munkahelyek terem-

tése, a majdan kialakuló közösségi élet rendje lelki és anyagi vonatkozásokban stb. Alighanem sok víz lefolyik addig a Dunán, amíg ezekből a tervekből valóság lesz. De azt szeretnők, hogy a Bokorliget azonnal, már az elkövetkező tavaszon megkezdje legalapvetőbb funkciójának betöltését: növelni a Bokor kohézióját, erősíteni a testvéri szeretetet, lehetőleg a Bokor mind a három nemzedékén belül. Nagyon szeretnők június elejéig megteremteni az ott nyaralhatás, táborozás feltételeit. Hónapról hónapra folyamatosan akarjuk a Tájékon keresztül informálni testvéreinket a dolgok alakulásáról. Kaszap Márta és István testvéreink ezen felül is szívesen szolgálják információikkal az érdeklődőket (2119 Pécel, Mikszáth u. 10. T: 06 60 312 283, István mh: 266 5473.

[KEDVES BARÁTAIM!]

Ha minket is elfű az idők zivatarja,
„Nem lesz az Istennek soha több magyarja!” - írta 1949-ben a szabadságharc válságos napjaiban Arany János. Mije nem lesz az Istennek, ha a Bokrot elfűjja az idők zivatarja? - ez a büszke vagy legalább is felette öntudatos kérdés tolul ajkamra, amikor arra szeretném üríteni poharunkat, hogy legyen a jövőben is Bokor, s hogy az Istené legyen.

Állítólag Prohászka Ottokár mondta apácáknak egy lelki gyakorlatukon: Kedves nővérek, szeressék már egymást, mert, ha maguk nem szeretik egymást, ki a fene szeresse magukat! Ezen az alapon - gondolom - nekem is megbocsátható, ha arról álmodozom, hogy Isten terveiben a Bokornak is van valami szerepe. Ki a fene álmodozzon róla?

Két ember beszélget az 50-es évek elején a Gyűjtő Fogház egyik zárkájában. Zsiga bácsi, bukaresti volt magyar képviselő, jó hatvanas, és egy húszas éveiben járó hadnagy. Zsiga bácsi mond valamit, mire a hadnagy: Zsiga bácsi bizonyos vagy abban, amit mondasz? S a válasz: Nem vagyok benne bizonyos, de nem is vagyok bizonytalan.

Mindezeket előre bocsátva mondok tíz egyszerű, ha nem is tömön-
mondatot. Ki mivel egyetért, rámondhatja: Éljen!

Első: Legyen mindig meggyőződésünk!

Második: Ne sumákoljunk, hanem mondjuk ki, amit gondolunk!

Harmadik: Ne bántortalanítsanak el szavaink következményei!

Negyedik: Legyünk bizonyosak abban, amit képviselünk, de tart-
suk fenn magunknak a tévedés jogát!

Ötödik: A társadalom egyetlen csoportjától se határoljuk el
magunkat!

Hatodik: Emeljük fel szavunkat a kirekesztettekért!

Hetedik: Csak az értelmes emberi szóban bizakodjunk, sohase a kardban!

Nyolcadik: Szégyelljük el magunkat, amikor kiváltságokra törekszünk!

Kilencedik: Csak az osztozásban reménykedjünk, de ne mások, hanem a magunk bőségkosarán osztozzunk!

Tizedik: Higgyünk a szeretet társadalmának, az Isten Országának tértnyerésében!

E tíz éljen után egy bejelentést szeretnék tenni:

TISZTELETBELI BOKORTAGNAK TEKINTEK MINDENKIT, AKI IGENT MOND A FENTI TÍZ PONTRA.

Az erről szóló oklevél, ha az elkövetkező századok folyamán lesz valami központi irodánk, ott átvehető. Addig is, oklevélkiállítás nélkül is, rájuk ürítem poharam: Éljenek!

[KEDVES LACI!]

22-én délben jutott el hozzám leveled (márc. 29). Még nagyon sok volt-bokortagot tudnék felsorolni, s mindegyiküknél ki vagyunk téve a nemvállalásnak. Javaslom: Az illegális, földalatti egyházi élet kibontakozása a szovjet megszállás első évtizedében Magyarországon témát. Ennek a történetnek mi is a részesei vagyunk.

Debrecen: Merza J., Kovács T., Bódor S., Wingert M., Dohanics S., Thoma A., Sveiger O., Balássy G., Orth M., Kállay T., Csonger J., Balás L., Fakász T., Béres A. Simay A., Halász T.-né, Farkas Rozál, Békés I, Mocsáry S, Tornay L. és felsége stb, stb.

Budapest: Hampel K., Ury Judit, Kollár F és felesége, Scmidt M., Tüskés T. Hidvégi Egon, Gresz,é. Mühlbacher Magdi stb. Éva néni csoportjaihoz tartozók

Pécs: Kari Klári és tsai, akik Szabó Márta által érhetőek el

Szeged: Nacs F., Tóth Ha, Kopasz I, Kovács M.

Győr: Jahn Firgyes és tsai

Miskolc: Orosz Á., Imra Mária, Csipke R. és tsai

Veszprém: Borián T., Vér László (Gromo-kapcsolat)

Szakcs 1945: Greszné

Tokaj 1946: Szappanyos B. Lénárd Ö. Kállay E. Kovács T. Szabó M.

Gyula, 1947: Bőgel J. Szabadjfalvi J.

Kalász: Acsay I., Soltész M.

KIOE: Magyar Ferenc

Az Új emberben is meghirdethető ez a téma: a hozzászólni kívánók jelentkezhetnek Merzánál.

Szeretettel ölel: Gyurka

[ADVENT

Üres kézzel nem lehet Betlehembe menni; ha üres a kezem, üres a szívem is. Advent első vasárnapjának hajnalán rovom e sorokat. Van még négy hetem, hogy feltöltődjek a szívem. Az adventi koszorúm gyertyáink fényébe meredve, még megtalálhatom a szót, mely mindig lehervad ajkaimról, amikor elfogy bennem a szándék, hogy megújítsam az életem.

Ha megindul bennem a nagylelkűség életemet megújító árja, megtalálom majd a szót, ami nélkül hiába keresek üressé lett szívem zugaiban.

[EHRWÜRDIGER PATER]

Congregazione per la Dottrina della Fede
Roma, 23. Okt. 1986

Prot. N. 64/82

Ehrwürdiger Pater!

Mit ihrem Brief vom 29. Sept. 1. J. teilten Sie mit Ihrer Antwort auf den Brief dieses Dikastériums von 1. Sept., welcher Sie gebeten hat um ihre Zustimmung zur Lehre der Kirche öffentlich auszudrücken, wie sie in den dort zitierten Dokumenten ausgedrückt worden ist.

Diese Kongregation muss mit Bedauern behaupten, dass Ihr Brief enthält keine klare Zustimmung zum Lehramt der Kirche, auch dann nicht, wenn es gekannt ist, dass jene verschiedene Autoritätsgraden haben.

Im Interesse aller Glaubigen und insbesondere derer, unter denen ihr äKirchenordnungä betiteltes Werk bekannt wurde, erneuert dieses Dikasterium seinen Aufruf, dass Sie binnen eines Monates nach dem Empfangen dieses Briefes Ihre Zustimmung zur Lehre der Kirche klar ausdrücken, was schon auch der Brief vom 1. Sept. gewünscht hat.

Andererseits bekräftigt diese Kongregation, dass der genannte Brief vom 1. September nach dem konzipierten einem Monat auf alle Fälle veröffentlicht werden wird, und wenn auch Gott es so will, begleitet von Ihrem Zustimmungsakt.

Ergreifend die Gelegenheit zum Ausdruck und zu Bekräftigung
meiner Hochachtung ergebens Joseph Card. Ratzinger
P. Bulányi György ehrwürdigem Vater

Budapest

[KÍSÉRLET HELYZETÜNK FELMÉRÉSÉRE]

KIK VAGYUNK?

A katolikus egyházban felnevelkedett olyan istenhívő emberek,
akik azt gondoljuk, hogy a szeretet társadalmának megteremté-
sért kell dolgoznunk, s e munka kihagyhatatlan eszköze az
emberek kisközösségekbe gyűjtése.

A HIERARCHIA MAGATARTÁSA IRÁNYUNKBAN

Nincs szüksége ránk. Célkitűzésünket utópisztikusnak tekinti,
eszközünket pedig nélkülözhetőnek.

[IMRÉM!]

Elsőül: nagyon köszönöm, hogy a jubileumra elkészült a két kö-
tet. Tíz-tíz példányt kínálnék fel köszönetem halvány jeléül.
Másodikul a SzPT I. kötet alakiságát szeretném módosítani a
következő kötetekben, s egy esetleges második ezer nyom-
tatásakor majd az I. kötetre vonatkozóan is. A SzPT. I külső
mérete 235 mm hossz, 166 mm szélesség. Ez maradjon, hiszen a
végén legyártunk majd egy dobozt, amilyenben a KIO köteteket
tartjuk. A belső méreten szeretnék változtatni.

Jelenlegi:.....	Tervezett:
fent: 15-17 mm.....	16 mm
belül:16 mm.....	16 mm
kívül: 27 mm.....	16 mm
lent : 25-42 mm.....	kb. 20 mm.

Azt képelem, hogy ugyanezt a tükröt (ugyanennyi leütést) fel-
nagyítjuk, hogy a kívül 27 mm-ből csak 16 mm maradjon, s ennek
megfelelően a lenti 25-42 mm is megkevesebbednék kb. 20 mm-re.
Lehet, hogy ez így nem valósítható meg, de szeretném, ha a II.
kötetben már megtalálnók a végérvényeset.

Közben megállapítottam, hogy Te a tükröddel, az előttem levő
II. könyv tükrével, éppen ezt valósítottad meg. Lehet, hogy
ugyanilyen tükröt kapott a nyomdász, s ő aztán azt lekicsi-
nyítette?

Harmadikül - a borító. A 112. oldalra feleslegesen került a hátsó-külső borítónak szánt szöveg. A hátsó-külső borítót szépnek gondolom. Ezt a formát őrizzük meg a következő kötetek hátsó-külső borítója számára is. Ami a borító címlapját illeti, azt több tekintetben másképpen szeretném a II. kötettől kezdve:

a/ a nevem a bal felső sarokba és szerény betűkkel; úgy, ahogy a MOST IS... kötetnél megoldottad.

b/ SZENT PÁL TEOLÓGIÁJA - legyen majuszkuluszokkal s a meglevő betűtípussal írva.

c/ A kötet cím (szám és név) legyen kissé szerényebb: olyan, mint a KIO-ban a Keressétek az Isten Országát! betűtípusa, bár a majuszkulusz maradhat.

d/ a Bokorliget kiadó, Budapest legyen legalább olyan szerény mint a Bulányi György betűtípusa.

Ez csak előzetes. Beszélek majd róla Korompai Évivel, ha el tudom érni őt.

Negyedikül - a belső címlap. A Bulányi György legyen szerényebb, a Krisztus jóhíre pedig erőteljesebb. Az első könyv meg a mottó - úgy gondolom - jól van eltalálva. De ebben is kikérem még Évi és mások véleményét.

Ötödikül: a 2. oldalon az egész impresszum legyen jóval szerényebb (vö. Jászolba fektették vagy az Ópusztaszer megoldásaival). Szerepeljen: A borítót tervezte: Korompai Éva.

Hatodikul: teljesen megfeledkeztem a kéregről. A megjelent I. kötetre majd esetleg felragaszthatjuk, utólag. A kéregre kerülhet:

a/ csak a szám ponttal: I. II. stb. (keresztbe, állva)

b/ a szám és a kötet cím: I. Krisztus jóhíre (hosszába)

c/ minden, azaz: Bulányi György Szent Pál teológiája I. Krisztus jóhíre

d/ avagy ennél kevesebb.

Hetedikül helyesírási megállapodások:

a/ 1a-tétel, 1b-tétel, stb. (tehát kötőjellel), bár nem javítottuk ki mindenütt az 1a tétel-féléket.

b/ A görög betűkkel írt szavakat, amennyiben nem idézetként szerepelnek, nem tesszük idézőjelbe; bár nagyon is lehet, hogy nem javítottunk mindenütt.

c/ Meg kellene állapodnunk, hogy a görög nomou, theou fonetikus átírásaiban ú-t vagy u-t használunk.

d/ A lapalji jegyzetekkel, látom, sok baj van. Mintha a 201. laptól kezdve alkalmazott technika kiszűrné ezeket a bajokat. Nem baj, ha ennek következtében egyik másik lapalji jegyzet két sorra duzzadna.

e/ A fonetikus átírást, ha a görög betűs szöveg is a zárójelen belül van, akkor nem gondolatjellel, hanem egyenlőségjellel kapcsoljuk (theos = theosz). Ezt sem javítottuk következetesen.

Nyolcadikül még kitalálom, hogy mi kerüljön a hátsó borítóra. Közben ki is találtam. Megtalálod fekete tintával bejelölve a 158-9 oldalakon. Kezdődik így:

Hálát kell adnunk Istennek...pontjának képviselésében.
Ha lett volna kisértésük
Hálát kell mondanunk azért is... nem ismer még hierarchiát.
Hát ennyi.
Szeretettel ölel: Gyurka

Óbudavár, 1995. június 22-én

[LAIKUSOK TANÁCSÁNAK]

Bulányi György Sch. P.
Városmajor u. 47/B II.3.
H - 1122 Budapest
tel: 1/155-54-78

A Laikusok Tanácsának, Vatikán

Főtisztelendő Tanácselnök Úr!

A Piarista Rend generálisát 1997. február 13-án fogadta Ratzinger bíboros prefektus a Hittani Kongregációban. A generális 1997. február 16-án Budapesten közölte velem, hogy a bíboros prefektussal folytatott beszélgetése alapján kívánatosnak tartja, hogy tájékoztassam a Laikusok Tanácsát a Bokor Bázisközösségről.

A Bokor Bázisközösség megnevezés egy mozgalmat jelöl, amely autonóm közösségekből áll. Az egyes közösségek létszáma általában nem igen haladja meg a 10-12 főt. Ennek a létszámbeli korlátozásnak eredeti oka abban állt, hogy az 1948-ban ránk köszöntő ateista diktatúra föld alá kényszerített minket: olyan katolikusokat, akik 1945-től kezdődően azért találtunk egymásra, hogy a megnehezedett körülmények között magunkban s másokban a hitet ápoljuk, megőrizzük. Később világossá vált, hogy a kicsiny létszám nemcsak rejt a titkos rendőrség elől, hanem segíti a nagykorú keresztényé és apostollá nevelődést is. Segíti annak folytán, hogy a közösség mindegyik tagja kifejti a felmerülő kérdésekben azt, amivel a Lélek általa gazdagítja a közösség tagjait.

E közösségek a maguk tanulmányai során az évek múltával egyre jobban megismerték Jézus szeretet-üzenetét. Azt gondoltuk és gondoljuk ma is, hogy ez a Jézustól tanulható szeretet

- az uralkodást elutasító kicsiségben, a lábmosó szolgálatban,
- a gazdagságot elutasító szegénységben, a javainkat másokkal megosztásban,
- a kiváltságokról lemondással járó üldözöttségben, az erőszak minden formájának elutasításában kibontakozva építi Isten országát.

Erről tettünk bizonyosságot társadalmunkban, ezért szenvedtek közösségeink tagjai halált és börtönbüntetést a diktatúra megdőltének utolsó napjaiig.

Ezt a mozgalmat katolikusokkal kezdtem jó ötven évvel ezelőtt, s a mozgalom tagjai kevés kivétellel ma is katolikusok. De az egyes közösségek szívesen láthatnak tagjaik között nemcsak katolikusokat, amennyiben a jelentkezők a jézusi szeretet imént említett tartalmait gondolják az emberiség reményének.

Ami a mozgalmon belül a magam törekvéseit illeti, ma is változatlanul azon dolgozom, hogy a fentiekben körvonalazott jézusi szeretet magatartását minél teljesebben érvényesítsük tanításunkkal s életpéldánkkal egyházunkban a II. Vatikáni Zsinat dokumentumai szerint.

Szolgálatukra mindig készen Isten áldását kéri munkájukra.

Budapesten, 1997. február 19-én

(P. Bulányi György Sch. P.)

[ÚJ LELKIPÁSZTORI MARKETING]

25 éve írtam a régit. Tartalmi mondanivalója ez volt: Csak jézuskövetés ellenében szolgáltatassunk szentségeket. Formai mondanivalója pedig: a plébános kisközösségben nevelje ki a maga apostoli team-jét, akiknek segítségével aztán elér a maga tartalmi programjával egyházközsége szélső határaiig.

E régi marketinggel lényegében megbuktunk. Az állampárt ereje, majd ennek nyomán a Vatikán keleti politikája szembefordította velünk egyházunk hierarchiáját. E hierarchia az állampárt engedélyei alapján építhette az elmúlt félszázad folyamán „kis lépésekben” - az állampárt által folyamatosan tépázott egyházat. A Bokor fegyverfogást megtagadó magatartása következtében nyit az állampárt zöld utat 1980-tól kezdve azoknak a kisközösségi mozgalmaknak, amelyek elhatárolják magukat a Bokor útjától, s hovatovább magától a Bokortól is. A 80-as években megnövekvő egyházépítési lehetőségekből a Bokor papjai, tagjai kimaradnak, s mire bekövetkezik a rendszerváltozás, lényegében két egységes frontot találhatunk egyházunkon belül: a hierarchia vezetéséhez felzárkózók összességét egyfelől, másfelől pedig az ezen összesség által a maguk köréből kiteszított Bokrot. Világosan kell látnunk ennek az összességnek időben fel- és kiépülő összetételét: a kezdet kezdetén a békepapok, később a püspöki tisztre pártállam és Vatikán által egyaránt alkalmasoknak minősülők s végül a 80-as években a bennünket megtagadás formájában felzárkózók. Elítélésem/sünk (1982) óta mind a mai napig (1997) Bokorhoz nem tartozó pap nem lépte át szobám küszöbét. 1989 után sem. Nélkülünk építkezik „a szabadságát visszanyert” (az MKPK körleveléből) egyház.

Ebben a szituációban kérdezzük: Mi a teendő? Lehetséges válaszok:

a/ ha jó volt a régi koncepciónk, semmit ne féljünk: az idő nekünk dolgozik;

b/ látni kell, hogy a koncepciók nem emberüres térben élnek: lehet önmagában véve akármilyen nemes is egy elgondolás, ha a döntő többség számára nem elfogadott, akkor a nemes koncepció nem számol a valósággal. Mára már 30 fő alá esett a Bokorhoz tartozó papok létszáma. Meddig kell még fogynunk, hogy egyértelművé válják, hogy a koncepció gyakorlatilag nem életképes?

c/ meg kell vizsgálnunk, azonosak vagyunk-e 25 évvel ezelőtti önmagunkkal, s azonosak-e a marketing megcélzottjai a 25 évvel ezelőtt megcélzottakkal.

A harmadik válasz nyomán indulok el. 25 évvel ezelőtt azonos volt még magunkban a magunkkal hozott számláló és kultusz-igény, és éppen az volt a specifikus vonásunk, hogy a felismert jézusi örökséget (etikai üzentet) raktuk rá (vagy ha tesszik alája ennek) erre a katolikus számlálókra és kultusz-igényünkre, hogy ezek hordozói legyenek felfedezésünknek. Mára alaposan megváltozott a helyzet. Egyfelől relativizálódott számunkra a katolikus számláló és kultusz értéke, azaz megkérdőjeleződött annak egyedül üdvözítő volta; másfelől pedig felértékelődött minden nem-katolikus számláló és kultusz, melyek mindegyikét alkalmasoknak gondoljuk arra, hogy hordozói és szolgálói legyenek valakik számára a jézusi örökségnek, melyet mi a jószándékú emberiség közös kincsének gondolunk.

Huszonöt évvel ezelőtt egyértelmű volt számunkra felekezettünk jézusi megújításának feladata, s a bátor papok java része rokonszenvezett is velünk, jöttek is hozzánk, igényelték is segítségünket. Ma kénytelenek vagyunk megállapítani, hogy a nem a Bokorhoz tartozó papok által ellenőrzött területeken csak egyházunk felelősei által nem kívánatosnak tekintett partizán munkát végezhetünk. Huszonöt évvel ezelőtt Egyházon belül gondolkodtunk, s ha valahol, akkor egyházunkon belül voltunk elfogadottak. Ma az emberiség közös nevezőjében gondolkodunk, s alighanem hamarabb vagyunk elfogadottak az egyházunkhoz nem igazodó, mint az arra figyelő embertársaink körében.

Mindazonáltal, akármilyen is következzen a megváltozott helyzetből, egyet nem szabad felednünk: egyházunkban is emberek élnek, s Isten szemében nem kevésbé értékesek, mint az egyházunkon kívül élők. Mért mondom ezt? Azért, mert az a/ pontban megfogalmazott tétel érvényes, s mert a b/ pontban jelzett mai marginalizált helyzetünkben változás történhetik: elgondolásainkat s magatartásunkat, mely az elmúlt negyedszázad során negatív minősítést kapott a hierarchia részéről, a jövő egyháza, mint helyes és bátor kezdeményezést értékelheti. Ha tehát ma a 25 évvel ezelőtt megfogalmazott Lelkipásztori Marketing nem bizonyul járható útnak, ebből nem következik, hogy a benne megfogalmazott elgondolás önmagában téves. Az abban

lefektetett elgondolások - akár a tartalmiak, akár a formaiak - újra átgondolandók lehetnek ugyan, de nem lehet kétséges, hogy ha lesz olyan egyház, amelyenről az Egyházrendben (1981) álmodtam, akkor annak működési módja aligha lehet egészen idegen a Lelkipásztori Marketingben felvázoltaktól. Miért? Alighanem szervezési törvényszerűségek következtében. Röviden: az új utak keresése nem a régi útkeresésünk leszolásából táplálkozik, hanem a megváltozott valóság tudomásulvételéből.

Hol szólíthatjuk meg az embereket?

Fütyentéssel nem mennek a dolgok Isten Országába irányában. Csak embertől emberig menő kapcsolatok útján. Rendeleti úton, még oly ügyes trükkök körlevelekben közzé tevéséből nem lesz élet. Miből lesz? Metanoiára készítő, személyesen megszólított embereket metanoiára készítő gondolatokból és magatartásokból lesz csak élet, amely kiérdemli az Isten Országába életének nevét és tartalmát.

1/ Mindenekelőtt meglevő kisközösségeinkben szólíthatjuk meg magunkat. Mivel szólíthatjuk meg magunkat? Valami olyasmivel, amivel ez a dolgozat szólítja meg édes mindnyájunkat. Van valamiféle számlálónk, van valamiféle kultuszunk, s összeköt bennünket a jézusi üzenet, örökség érvényesíteni akarása a magunk, mások és az emberiség életében. Az evangelizálás alanyai és megszólítottjai vagyunk. Képesek vagyunk-e összehozni egy lelkipásztori marketinget?

Két fajta embert találhatunk közösségeinkben. Egyházközségeket vezető papokat, s egyházközség vezetésével meg nem bízott személyeket. Az első csoport beszámolhat arról, hogy milyen mértékben látta szükségesnek feladni a Lelkipásztori Marketing tartalmi mondanivalóját, azaz boldog s boldogtalannak felkínálja-e a szentségeket, csak legyen, aki igényelje. Mik a feltételei a keresztségnek, az első-áldozásnak, a bérnyújtásnak, a házasság megáldásának? A második csoport pedig beszámolhat arról, hogy milyen elvárásokat akar és tud érvényesíteni a közösségbe befogadás feltételeiként; milyen magatartások esetén teszi maga az egész közösség helyre a rendetlenkedő tagokat; van-e egyáltalán a befogadásnak és széklet foglaltságnak bárminő feltétele? Kíváncsi-e annyi, amennyi a tovább fejlődéshez szükséges? Nő-e a közösség létszáma, vagy csak stagnál?

Beszámolhat az első csoport arról is, hogy azok az egyházközségeket, amelyek a ő vezetésük alatt állnak, képesek-e kisközösségeket formálni egyházközségük tagjaiból, vagy csak reménykedni tudnak abban, hogy azok a fiatalok, akikkel foglalkoznak, majd felnőtt korukban is igényelni fogják a kisközösségi formát. Avagy a fiatalok sem állnak kötélnek? S ha valahol mégis kötélnek állnak, akkor milyen lelkipásztori műveletek szükségesek ahhoz, hogy a falvak népe ilyesmire kapható legyen? Áttérek az egyházközség vezetésével meg nem bízott testvéreinkre, akik csak közösségbe járnak, csak az abba járókért felelősek. Saját portánkat kellene elsőül is világosan látni! Képesek vagyunk-e még valakiket beapostolkodni közösségeinkbe? Képesek vagyunk-e saját gyermekeinket rávenni a kisközösségi

élet igénylésére? S ha igen, találunk-e olyan személyt, aki hajlandó csoportvezetőjükké lenni? Ahhoz, hogy egy ilyen felmérés egy új lelkipásztori marketing szempontjából lehetséges és gyümölcsöző lehessen, őszintén el kellene tudnunk fogadni egymás számlálóját és kultuszát. Könnyen lehet, hogy a különböző számlálójú és kultuszú emberek egyetlen közösségen belül csak idegesíteni tudják egymást, s a másik személy pusztán keresztényi elviselése nem teremti meg azt a levegőt, melyet örömmel szívunk. A kisközösséget magunk választottunk. Miként házastársunkat. Nagy baj, ha csak elviselni tudjuk házastársunkat. Az is nagy baj, ha csak elviselni tudjuk közösségbeli társunkat. De ezen a bajon tudunk segíteni. Addig érdemes megmaradni egy alapközösségen belül, amíg ott őszintén tudunk szívből imádkozni. Ha imádkozásban is viselkednünk kellene, akkor a közösségi találkozó nem hozná meg azt a felüdülést, amelynek érdekében megyünk a találkozóra, amelynek számunkra id-háznak, üdülő rendeltetésű helynek kell lennie.

2/ Megszólíthatjuk embertársainkat az egyházközségekben, minden olyan egyházi jellegű egyesületben, ahol nekünk lapot osztanak annak ellenére, hogy megszólalásunkkal feltétlenül eláruljuk, hogy a Bokorból valók vagyunk. Úgy megszólalunk, hogy semmi olyasmit nem mondunk, amivel „lebukhatnánk”, alighanem teljességgel értelmetlen. Az evangélium, a hamisítatlan evangélium képviselésére lettünk, s az evangélium mindig jel, amelynek ellenemondanak. Ellene, mégpedig tapasztalataink szerint nemcsak az egyházon kívül, hanem azon belül is. Jó lenne világosan látnunk, hogy azok, akik nem járnak Bokor-beli közösségekbe, s ennek fejében megváltották egyházközségi és azon túli egyházi közéleti szereplésükhöz a belépőjegyet, e magatartásukkal mit hoznak a jézusi konyhára. Képviselhetik-e a Bokorhoz tartozás megbélyegző ténye nélkül azokat az evangéliumi tartalmakat, amelyek miatt a Bokor elfogadhatatlanná vált az elmúlt évtizedek folyamán. Kérdésem nem egészen értelmetlen. Azért nem, mert a hivatalos egyház nem határolja el magát hivatalosan az általunk képviselt tartalmak mindegyikétől. Csak tőlünk kellett - a pártállam parancsára - elhatárolnia magát, s úgy gondolja, hogy az így kialakult helyzetet csak bocsánatkéréssel lehetne megszüntetnie, amire viszont semmiféle hajlandóságot nem érez magában. Illusztrálja kérdésem jogosultságát az alábbi tényállás: bennünket perifériára taszítottak a fegyverfogás elutasítása miatt, de amikor az államhatalom a nyugatnémetektől csak annak fejében kaphatott kölcsönt, hogy bevezetik nálunk is a polgári szolgálatot, akkor püspökeink kiálltak a Gaudium et Spes vonatkozó fejezete mellett, s kérték a Németh-kormányt, hogy az szíveskedjék biztosítani a polgári szolgálatot azok számára, akik lelkiismereti okokból nem hajlandók fegyvert fogni. Nem lehetetlen, hogy a megváltozott körülmények között a Lelkipásztori Marketing tartalmi és formai mondanivalóiból nem keveset képviselhetnek egyházközségeinkben olyan személyek, akikre nem lehet rásütni a hozzánk tartozás bélyegét.

3/ Közösségen és templomon kívüli lehetőségek
Lehet, hogy ez a terület a legígéretesebb. Azért az, mert
nincsen felekezetei kötöttsége.

[SEAN FREYNE A TULAJDONKÉPPENI JÉZUS]

A CONCILIUM 1997. februári számában SEAN FREYNE, Dublin-i teológia-professor A TÖRTÉNETI JÉZUS KÉRDÉSE - EGY TEOLÓGIAI REFLEXIÓ címmel 28 hasáb terjedelmű tanulmányt írt. Ennek alcímei:

- A 19. század kérdése a maga kulturális összefüggésében
- A Jézus-kutatás „harmadik hulláma”:
  1. Egy zsidó Jézus
  2. Egy künikus Jézus
  3. Jézus, a társadalmi forradalmár
- Végkövetkeztetések.

Ez az utolsó egység (Végkövetkeztetések) a dolgozat egy ötödét teszi ki. Az alábbiakban ennek gondolataival próbál fordításom megbirkózni.

BREECH reagál azokra a veszélyekre, amelyek akkor támadnak, ha a Jézus szavai iránt támadt új érdeklődést Jézus tetteitől elválasztva tekintjük. Ez a reagálás érdekes módon veti fel azt a problémát, amelyben az 50-es években megkísérelt állást foglalni a történeti Jézust megközelítő „új” kérdés, melyet James M. Robinson alaposan ismertetett. „Újnak” minősült az „új kérdés” - összehasonlítva a 19. századival, amelyet már megtárgyaltunk, s amely végül is kimúlt a liberalizmus összeomlásával az első világháború közeli katasztrófájának láttán. Ezután Rudolf Bultmann lett az újszövetségi exegézis faltörőkos alakjává azáltal, hogy a gyökerekig hatóan egzisztenciálisan értelmezte a kérügmát, s eleve elutasította annak lehetőségét, hogy újra felfedezhessük a történeti Jézust. A források sajátos jellege következtében látszott számára e felfedezés lehetetlennek, s véleménye szerint a keresztény hit válaszol a hirdetett igére anélkül is, hogy ehhez szüksége volna a történeti kutatástól kapható támogatásra. Végül aztán Bultmann saját tanítványai mutattak rá azokra a veszélyekre, amelyekkel e radikális szkepszis fenyegeti a valódi keresztény hitet, s ezzel indult útjára az „új kérdés” a maga mind teológiai, mind történeti becsületes problematikájával. 1953-ban írta Ernst K. Semann a maga programadó értekezésében:

„A történeti Jézus kérdése legitim módon kérdez rá az evangélium folyamatosságára az idők szaggatott voltában és a kérügma variációjában... Az evangélium kötve van ahhoz a személyhez, aki húsvét előtt és után Úrnak nyilatkoztatta ki magát övéinek oly módon, hogy odavitte őket egy közeli Isten elé, s ezáltal a hit szabadságába és felelősségébe... Ezért

aztán végső soron Jézust nem lehet besorolni se vallástörténetileg, se lélektanilag, se történetileg. Ha valahol, hát róla érvényes a történeti kontingencia. Így aztán a történeti Jézus problémája ennyiben nem a mi kitalálásunk, hanem olyan rejtvény, amelyet Jézus maga ad fel nekünk" (E. K. Semann, A történeti Jézus problémája).

Programot adó volt ez a megnyilatkozás az új kérdés számára. Szükségképpeninek állította, hogy helyreállítsuk a történeti kapcsolatokat a hirdető személye és a hirdetés tartalma között, ami kerekperec ellentéte volt Bultmann szkepszisének mind a kapcsolathelyreállítás lehetőségét, mind pedig annak vitatását illetően, hogy erre teológiailag szükségünk van-e. Visszatérni a régi kérdéshez az életrajzi érdeklődés formájában - persze nem lehetett, mert a források milyensége ezt nem tette lehetővé. A régi kérdés szándékaiból adódó nehézségektől eltekintve, voltak problémái az új kérdésnek is. Például a tekintetben, hogy K. Semann, de mások is, mint pl. Günther Bornkamm, egyoldalúan a halál és feltámadás titkára koncentráltak, s a Jézus földi életéről szóló elbeszéléseknek nem szenteltek kellő figyelmet, bár ezek is részét alkotják a Jézusról kialakult kérügmának. Majd csak a felszabadítási teológia tesz hangsúlyt a Jézus földi életével foglalkozó jelentésekre, s az elnyomó struktúrák ellen vívott harcok szempontjából kap mainapság kellő méltatást e történeteknek a keresztény hitet alakító ereje. Ezzel szemben a kereszt és feltámadás páli titkát egyszerűbb átvennünk egy olyan másvilági dimenzióba, amely nem tekinti a keresztény hit részének érdeklődésünket a társadalmi igazságosság kérdései iránt.

Ha a Jézust érintő eredeti kérdésfeltevés a későbbi történelem szempontjából nézve naivnak és kevésbé önkritikusnak is mondható, nem világos előttem, hogy a harmadik hullámnak sikerült volna a hasonló nehézségeket elkerülnie. A források körül kialakult még oly kifinomodott eszmecsere dacára és annak ellenére, hogy a jelentős adatok kihalászása céljából szélesebb területen vetettük ki a hálót, sem tudunk védekezni a gyanúval szemben, hogy a 20. század végének érdeklődési területei bizony meghatározóak voltak mind a jelentősnek minősülő „történeti” tények kiválasztásában, mind pedig az így létrejövő Jézus-képek megformálódásában. Nem régiben lépett fel Sandra Schneider azzal az igénnyel, hogy tegyünk különbséget a tulajdonképpeni és a történeti Jézus között.

Az első fogalom Jézus ontikus valóságára utal, egy olyan élőlényre, aki egyfelől valamikor valóban itt élt ebben a világban, ma azonban már nem, s éppen ezért csak emlékezés formájában szólítható létbe, másfelől azonban mint feltámadt úr és megmentő mégiscsak létezik, akihez nekünk utunk van a hiten keresztül. A „történeti” Jézus viszont irodalmi konstrukció, amely a tulajdonképpeni Jézus életére alapoz, de azzal nem azonosítható. Ami a nyilvános kutatások számára alapvetően rendelkezésre áll, csak azt tekinthetjük történeti valóságnak. Már pedig Jézus földi létezésének nem egy olyan vonása van,

főleg igénye az isteni státusra, amelyek egy ilyen kutatási célkitűzés számára járhatatlanok. Az evangéliumok érdekeltek a valódi Jézus földi létezése iránt, de ebben nem merülnek ki, mert a szerzők nézete szerint nem kizárólag ezt tartalmazza a Jézusról szóló igazság. Ilyenként aztán csak részleges jelentést nyújtanak földi életéről; azt mutatják be, amit szükségesnek tekintenek ahhoz, hogy szimbolikusan közvetítsék számunkra a valódi Jézust, mind a múltját illetően, mind pedig jelen megdicsőült valóságában.

A feladat ilyen megfogalmazása szerényebb is, realiztikusabb is, mivel magában foglalja, hogy a Jézus-kutatást meghatározzák a róla fennmaradt jelentések, különösen annyiban, amennyiben ezek továbbra is megjellegzték a történelem folyamán a keresztény egzisztencia történetét. Így aztán mind teológiai, mind történeti alapokra épít az a tény, hogy a kánoni evangéliumok elsőséget élveznek más antik forrásokkal szemben, amelyek hasonlóan jelentős tájékoztatási anyaggal szolgálhatnak. Hasonló előfeltevések mellett megkíséreltem Jézus működésének galileai dimenzióját megvizsgálni. A kánoni evangéliumok beszámolója földi létének ezen vonásairól pontosan megvizsgálhatók és megvizsgálandók az archeológiai és egyéb irodalmi források segítségével kibontandó táji ismereteink szempontjából, de a végén mégis csak figyelembe kell venni annak teológiai jelentőségét is. Ez a szempont nem, mint nosztalgias életírás, hanem mint Isten gondjának kifejeződése az emberi határosság és sajátosság miatt kapott bebocsátást a teológiai párbeszédbe. További foglalkozásunk a történeti Jézussal valójában csak akkor igazolt, ha a Jézusra emlékezésnek ez a vonása világunkban élő és hatékony marad.

Ha ezek után az olvasó megkérdezi a fordítótól, hogy el tudná-e mondani, mit olvasott, mit fordított, nehéz helyzetbe kerülnek. Ebben a nehéz helyzetben próbálkozom.

1. Századunk elejére nyilvánvalóvá lett, hogy nem tudunk Jézus életrajzot írni.
2. Századunk első felében Bultmann megmagyarázta, hogy nincs is szükségünk erre ahhoz, hogy hihessünk Jézusban.
3. Századunk közepén Bultmann tanítványai megmagyarázták, hogy hitünk azért mégiscsak kötve van ahhoz a történeti Jézushoz, aki húsvét előtt Úrnak nyilvánította magát.
4. Nem a történeti, hanem a tulajdonképpeni Jézust kell keresnünk, aki nemcsak történeti személy, hanem feltámadt Úr is számunkra a kánoni evangéliumok szerint.

Ha most ezek után újra megkérdeznék, hogy mi ebből számomra a tanulság, még nehezebb helyzetbe kerülök. Ebben a még nehezebb helyzetben is próbálkozom.

1. A szerzőnek az a gondja, hogy miként tartsa fenn a kánoni evangéliumok, az első századok, s az első egyetemes zsinatok „húsvétutáni” hitét; az a gondja, hogy ezt a hitet igazolja azáltal, hogy Jézus is Úrnak tekintette magát.

2. Az én gondom pedig nem ez. Aki Úrnak akarja tekinteni Jézust, Úrnak tekintheti őt Bultmann alapján is, és akármilyen más alapon is.

3. Az én gondom, hogy mozgósít-e valakit a hite az Úr vagy nem-Úr Jézusban arra, hogy odaültesse az emberiséget az élet asztalához; azaz, hogy megvalósul-e a szeretet civilizációja, az Isten országa.

4. Azt hiszem, hogy a szerző gondolja - kártékony gond. Olyan tanulmányok születnek meg e gondból, amelyeket nem tudom kik értenek meg. Talán ennek a témának tanszékvezető professzorai megértenek. Talán! A magam fajta mezei teológus, aki ugyan több mint fél évszázada érdeklődik e problematika iránt, érzi, hogy csak sejti a szerzők mondanivalóját, mint macska az esőt, de valójában nem igazán érti, hogy miről is beszélnek azok, akik nyilván sok-sok szemeszteren keresztül gyűjtötték előadásaikhoz az ide vonatkozó anyagot, hogy a témáról végül is könyvet írjanak.

5. Nem tudom, hogy szükségképpen-e ez a kártékony gond. Csak kérdezem: bár tudom, hogy a vallások - ha egyszer lettek - nagyjából mind fennmaradnak, s hitvallásaik teológiákat és dogmatikai tanszékeket fejlesztenek..., mégis nem lehetne-e tanszékeken olyan teológiát előadni, amely inkább a magunk és a többi vallás istenképével ismertetne meg minket, és azzal a végkicsengéssel tenné ezt, hogy bármelyik istenképnek alkalmazni kell lennie arra, hogy vallóit a fenti 3. pontban megadott feladat szolgálatába állítsa?

E CONCILIUM-szám címe: Kinek tekintenek engem? Arra válaszolok, hogy kinek tekintem én Jézust. Isten - nem tudom, milyen ontológiai státusban levő - küldöttének, aki azt kívánja, hogy minden ember és köztük én is Istentől tanított legyek, s lelkiismeretemre hallgatva az Általa tanított eszközökkel megvalósítsam mindazt a szépet, nemeset, emberit és istenit, amiért a legújabb korban újra feldobogott az emberi szív, a felvilágosodás szíve, s a magyar reformkor nagyjainak a szíve is. Hogy dolgozzak azért a jövőért, amikor a bőség kosarából egyaránt mindenki vehet, amikor dolgunk az lesz, hogy küzdjünk s tápot adjunk lelki vágyainknak, bízván bízva abban, hogy lesz még egyszer ünnep a világon. Mikor? Amikor a viszály elvérzik a csatákon.

A fordító: Bulányi György

[KEDVES ÉVA!]

Megkaptam minapi levelét. Magyarul írok, mert fel kell hozni a mélyből szülőföldi nyelvi emlékeit.

A mellékletből látható, miként hangzik magyar nyelven König Éva németül írt szép szabadverse. Ha nincs kifogása ellene, lehoznám a KOINÓNIA márciusi számában.

Hogy mi fán terem a KOINÓNIA, az látható a másik mellékletből, melyben olvasható egy nem szabadversben írt mese arról, hogy Hova és kihez menjen az istenlánya?

A Majna melletti Frankfurtban él egy baráti házaspár, aki hírt kapott erről a meséről Bresciában egy nemzetközi konferencián, s örülne, ha olvashatná németül. De jó volna, ha Éva el tudná ezt mesélni németül. Persze én is tudnám, csak nem volna íze, sava, bors. Éva ízzel, savval, borssal tudná. Úgy, mint a saját szabadversét.

Köszönöm a barátságát, szeretetét, testvére Jézusban

Budapest, 1997. febr. 15.

[KEDVES TISSA ÖCSÉMURAM!]

Jean-Paul barátod elárulta, hogy 72 éves vagy. Magam a 79. évemet taposom, ezért is merlek öcsémuramozni. De van még egy okom rá. Íme:

1990	1994	1997...
1980	1981	1982..... 1987...

Hát ez meg mi? - kérdezed bizonyára. Kettőnk sorszazonosságának nagy dátumai - válaszolom. Te 1990-ben írtál egy könyvet, amelyet a hierarchia figyelemre méltatott, én meg 1980-ban írtam Egyházrend-emet, amely egy röpke éven belül kivívta a hierarchia figyelmét, míg Neked erre négy évet kellett várnod. Ha most nem vallanék be valamit, ez tisztességtelen lenne Veled szemben is, a Sri-Lanka-i püspöki karral szemben is. Aludtak volna a magyar püspökök is négy évet, talán még többet is, de nekik volt egy hatalmas uruk és parancsolójuk, aki azonnali munkára fogta őket. Úgy hívták: Államegyházi Hivatal. Ha majd lesz egyszer ilyen Colomboban is, akkor majd ott is felgyorsul az eretnekgyártási folyamat. Fel, mert a történelmi materialisták biztosabban és gyorsabban reagálnak a te-fajtajú Magnificat-hangokra, mint a hierarchia. A püspök bácsik nem rossz bácsik. Amíg nem muszáj nekik, nem feltétlenül okvetetlenkednek.

Ugyanezen Hivatal buzgólkodása folytán már másfél évvel könyvem megírása megkaptam beosztásomat a hazai hierarchiától (1982): NÉMULJ EL! Közös barátunk, dr. Joseph Ratzinger bíboros prefektus kicsit lassabban, 1987-ben - most tíz éve - tette rá erre az ügyre a - természetesen helyeslő - pontot. Kongregációja nevében, de messzemenően hivatkozva kenyéradó gazdájára: II. János-Pállal minden megvolt beszélve.

Persze én sem hagytam ám magam. Nemcsak Te nem adod meg magad olyan egykönnyen. Jelenthetem is Neked, hogy sűrű mozgatásaim (jómagam, klerikus és laikus párfogóim) következtében ügyem változatlanul folyamatban van, s immár 15. éve vagyok a legjobb reményben, hogy előbb-utóbb az egyházam igazságot fog szolgáltatni nekem... Ha máskor nem, hát, amikor majd 77. Piusz pápa írja Quarto Millenio Adveniente apostoli levelét, immár Hittani Kongregációját bízta meg, hogy béküljön meg azokkal, akikkel nem sikerült szót értenie a TERTIO... körlevél előtt, idején meg után. Optimizmuson és/vagy naivitásom következtében fel nem adom a reményt, hogy sor kerül előbb-utóbb mindenkinek a rehabilitációjára. Pontosabban azokéra, akiknek neve évszázadok után is fennmarad. Ha egészen őszinte akarok lenni Hozzád, a mi nevünkről nem vagyok egészen biztos, hogy fennmarad. Az ilyen magunkfajta húséges mócsing fajták könnyebben felejtődnek. Tudod, vallást kell alapítani ahhoz, hogy az ember neve fennmaradjon. Luther módjára, vagy legalább Döllinger módjára... vagy akár Lefevbre módjára is. Ezekkel ugyanis előbb-utóbb meg kell indítani az ökumenizálást, mert közbotrány, hogy a keresztények arról értekeznek azoknak a szegény pogányoknak a füle hallatára, hogy bár Jézus az egyetlen út, de nem a katolikusok, hanem a presbiteriánusok templomában, ill. fordítva található meg az egyetlen út hamisítatlan formában. Jó példa arra, amit mondok, hogy Lefevbre alig hunyták le a szemét, azonnal meg is indult - a kiközösítés után alig néhány évvel - az ökumenizálási, sőt mindent megbocsátó hazahívási folyamat - hierarchiánk részéről, még hozzá az udvarlás legkitüntettebb fokán. Igaz viszont, hogy Lefevbre világában jobban tudják, miként nem szabad értelmezni a Magnificat-ot. Jobban, mint amennyire Te tudod, Komám.

„Az egyház úthenger, s aki az úthenger elibe áll, azt ellapítja” - mondta egy jeles magyar prelátnak. Egy nagyon derék papbácsi mondta egy ízben nekem, hogy teológiai magántanárként kutatásokat végzett a vatikáni levéltárban, de olyan aktára nem akadt, amelyben egy papnak igazat adtak volna püspökével szemben. Tudod, kényszerpályára kerültünk mindketten. De annak, amit én csinálok tizenöt éve, Te pedig negyedik éve, alighanem semmi értelme. Mivel így látom a dolgokat, kitaláltam helyette valamit. Elmondanám. Kíváncsi vagyok, mit szólsz hozzá.

Össze kellene ülnünk hármásban és barátilag el kellene beszélgetnünk. Attól félek, hogy az jönne ki, hogy mind a hárman hamiskártyások vagyunk. A Jóska is, Te is, meg én is.

Nyugdíjba menne, s meghívna egy Róma-környéki villába. Tudom, a barátai szívesen rendelkezésére bocsátanák. Ő pedig meghívna bennünket. Küldene Neked is, nekem is térti repülőgépjegyet, várna Fiumincinoban, s colla macchina egy órán belül ott is lennénk már Castel Gandolfo-jában. Fürge kezek emelnék ki bőröndünket a csomagtartóból. Szabadkozásunk ellenére már vinnék is szobánkba, s átadnák annak kulcsot. Megbeszéltük vele az

úton, hogyha rendbe tesszük majd magunkat, vár bennünket az ebédlőben - alla sette.

Mértéktartóan volt pazar a vacsora. Mikor a bevezető salátán túljutottunk, s elkezdtek villánkra szúrni a párolt gombafejeket, egy Lacrimae Christi feliratú butéliából - engedélyünket kérve s megkapva - töltött a poharunkba, majd a magáéba is. Ránk nézett hamiskás mosollyal. Előbb Rád, aztán rám. Majd kezébe vette poharát, s különös tószta fogott. Videtur, quod non - írta le lúdtollával ki tudja hányszor az Aquinás doktor. De előtte kifejtette tételét is. Szónokunk ezután letette poharát, s engedelmet kért, hogy végezzen azzal, ami a táján volt. Nem vett újra, hanem a 13. századból a jelenbe ugrott.

Azóta szakosodtunk, s van munkamegosztás is. Ennek folytán én most elkészítem a tételt. A ti dolgokat meg, hogy elmondjátok, mért nincs igazam. Tehetitek bátran. Se magamat, sem titeket nem árullak be a Santo Uffizio-ban. A tételem talán nem is szoros értelemben véve teológiai tétel. Így hangzik: mindhárman hamiskártyások vagyunk. Ki a hamiskártyás hármunk közös szakmájában? Aki úgy csinál, mintha képviselné azt, amit képvisel. Ha kívánjátok, használhatok helyette egy szebben hangzó szót is: mind a hárman szerepjátsszók vagyunk. De ez a tartalom mit sem változtat.

Ahhoz, hogy a tételemet kifejthessem, oldott nyugalomra van szükségem. Ne vágjatok tehát a szavamba! Lehetőleg pofákat se vágjatok. Most én beszélek, s ti ketten hallgattok. Szólok, ha készen leszek mondókámmal. Akkor Ti következtek. Egyikötök, mondjuk: Colombo; s mi ketten Giorgioval hallgatunk. A harmadik felvonás legyen szegény magyaroké. Amikor nagyon a tyúkszemetekre lépek, húsítsétek magatokat ezzel a vörössel, itt - mutatott a butéliára. Tehettek bele jégkockát is. Ha kiürül, kerítetek másikat. Kezdhetek? - nézett mosolyogva ránk.

Előre veszem a dolgok érzelmi részét. Vértanú-palástotokat akasszátok mindketten a fogasra. De ha nem akarnátok, maradjon rajtatok, s akkor én is felveszem a magamét. Bizony ám, mert nemcsak nektek van olyan. Nekem is van, s az enyém alighanem véresebb és meggyalázottabb, mint a tiétek. Amikor én egy pofont lekeverek a magatok fajtájának, az egy pofon. Jó, módosítok: az egy pofonsorozat. Sorozat, mert a Santo Uffizio-nak is van ügyrendje. Abban pedig az áll, hogy egy kicsit ficánkolhattok. Ez azt jelenti, hogy egy párszor válaszoljatok felháborodott leveleitekre, melyeket abban a reményben írtok, hogy a lezáró nagy pofont elkerülhetitek. Nem kerülhetitek el Néhány évet is elficánkolhattok a dikasztériumi szatyorban, de ötnél többet nem igen, mert valamikor kifelé is le kell zárni az ügyeteket. Kifelé is - mondom. De miért? Azért, mert befelé le van az már zárva akkor, amikor az első levelet megírjuk. Nem írnók meg, ha nem tudnók, hogy hamarosan megkapjátok majd az utolsót is, s benne a nagypofont, ami után már - hiába írtok újabbakat - nem levelezünk veletek. Nem, mert valamikor csak le kell zárni egy-egy régebbi ügyet, hiszen állandóan jönnek az újabbak. Napi hat órát dolgozunk bent. Dolgozunk! Ez

azt jelenti, hogy telefonálgatunk, időpontokat egyeztetünk, látogatunk, fogadunk, tárgyalunk, ülészezünk. S visszük haza az aktatásánkban a paksamétákat, amikről véleményt kell majd formálnunk. Túl a munkaidőn. Otthon, ahol a telefonszámunkat csak néhány jóbarátunk ismeri. Otthon, ahol dolgozunk, meg művelődnünk lehet. Otthon, ahol még imádkozunk is lehet. Otthon, ahol nyugalmat próbálunk teremteni magunknak. Már amennyire a magunkfajtánál ez lehetséges. Mert a Nessus-ingünket sehol sem lehet levetnünk. Miféle ingról beszélek?

Hát arról, hogy nem jó kedvemből, s nem is én kezdek benne-tek fíruudzvanzigolni. Mások. a Feljelentőitek. Ha ezt a helyi püspöki kar kezdi, az még istenes. De ha az államtitkárság is áttelefonál, hogy meg kell beszélnünk egyikőtök vagy másikótök problémáját, akkor már tudom, hogy nincs mese, itt előbb-utóbb biztosan levelet írni és pofozni kell. Amíg csak néhány helyi püspök aggodalmaskodik a soha vissza nem vonható, de fide hittételek örök érvényességéért, addig nem feltétlenül írjuk meg azt a bizonyos első levelet, amelyet követ majd reménnyel teli harcotokat elfújó és a nagy pofont leszállító levél. De ha az államhatalom ragaszkodik valamelyikőtök fenéken-billentéséhez, akkor már csak időhúzásra meg csomagolástechnikára van lehetőségünk, de a pofon elkerülhetetlen. Az, mert a trón és az oltár szövetségéből élünk.

Neknek nem kell ezt magyaráznom. Az angelológiai tanításokkal ritkán tűzzük össze a bajuszunkat. Nem is lehet megnőnök, veszélyessé magasodnotok az ilyesfajta témákkal. Nem hogy az állam, a püspökeitek sem olvassák el magasröptű elméleteiteket. Doktorálhattok, meg habilitálhatok belőle. De a kuttyát sem érdekli, amit írtok, meg mondtok. Amíg el nem kiáltjátok, hogy Jaj a gazdagoknak, meg hogy minden fegyver az Isten ellen fegyver, meg hogy az emberi méltóság mit is jelent a mindennapok problémáira lefordítva, addig békességgel teologizálhattok. De kit érdekel az ilyesfajta teologizálás? Se titeket, se a népeket. Amikor viszont csődületeket, meg földalatti közösségeket produkáltok, akkor azt bizony nem a rózsafűzérrel s annak titkaival idézitek elő. Nem ám, hanem valami olyasmivel, ami azonnal érdekeltté teszi a mindenkori urakat. Azt pedig tudhatjátok, hogy a szekták megélnék a tagok támogatásából, de a történelmi egyházak csak az államhatalmak, az urak, támogatásából élnek meg.

Azzal kezdtem, hogy nemcsak Nektek van vértanú palástotok. Én némi bevezető ütögetések után egyszer ütök rajtatok egy nagyot. Hatóságként. Érvénnyel. Hatállyal. Jogi következményekkel. De én is kapok érte valamit. Valamit, még a havi fizetésem felül. Nem hatóságit, nem jogi következményekkel járót. Ezekről kissé súlyosabbakat fájóbbakat. Olyasmiket, amik erkölcsi halottá kívánnak tenni. Én juttatom a Golgotára az Igazakat. Én töltöm be Kaifás szerepkörét. Én hazudom, hogy az Isten ügyét képviselem, pedig egyedül és kizárólag a saját érvényesülésemet, hatalmamot szolgálom, s örvendezek, ha bosszút állhatok azokon a kollégákon, akik nálam tehetségesebbek me-

részelnék lenni. Isten ügyének még csak árulója sem vagyok, mert Isten aztán végleg semmit sem számít nekem. Se hitem, se erkölcsöm. Tudom, hogy hazudok, s ütünk egy igazság nevében, amelyről én tudom a legjobban, hogy semmi köze sincs semmiféle igazsághoz. Van, aki irgalmas hozzám: csendes bolond vagyok, skizofrén, mert az én intelligenciámmal nem lehet azokat a sületlenségeket képviselnem, amiket képviselek. Minden egyes ügyben az általunk leírt szöveg mennyiségének ezerszerese gyaláz bennünket. Kaifás a Krédóban? Ő nem került bele. De én benne vagyok azokban az írásokban, amelyek belőletek szenteket avatnak. Attól váltok szentté, hogy megkaptátok tőlem a nagy-pofont. Istenért, Krisztusért, az Egyházért, az emberiségért, az értékekért, az emberi lelkiismeretért, mindenért, ami szép és jó és nemes. Ha valaki halálra van itt pofozva, az nem Ti vagytok, hanem én.

Nem teszek ezért nektek szemrehányást. Magam vállaltam el hivatalomat. Nem kényszerítettek rá. Ti sem, más sem. Csak azért mondtam, hogy közelebb kerüljek hozzátok, kedves megpofozottaim. Egy nálatok jóval megpofozottabb testvéretekkel, felebarátotokkal, embertársatokkal - ahogy akarjátok - ültök most ennél az asztalnál.

Látom, Ti is végeztetek a gombával. Tapsolt egyet. Elvitték a tányérunkat. Hoztak másikat. Fagylalt következett. Tett a tányérjára. Keveset, megette. Majd folytatta megint ott, ahol abba hagyta.

Amit idáig mondtam, lényegtelen. Nem ezek miatt lettem szerepjátszó. Más miatt. Tehettem volna persze egyebet is. Senki se kényszerített, hogy bevonuljak nagyfőnöknek az ódon palotába. Nem tettem az „egyebet”, hanem inkább bevonultam a palotába. Így választottam. Szabadon. Visszautasíthattam volna a hívást, nem lettem semmivel sem megfenyegetve. Woytila ismerte helyzetemet Tübingenben, a Conciliumban. Igent mondtam az érseki székre, a bíborra, majd a prefektusságra, amely hetenkénti beszélgetést biztosít számomra „Krisztus földi helytartójával”. Hiúság vezetett? Nem kizárható ez senkinél, aki kétágú. Nálam sem. De azért nekem is van önbecsülési igényem. Meg is tudtam magyarázni magamnak, hogy választási lehetőségeim között ez ér a legtöbbet. Mért? Mert itt tehetek a legtöbb jót. Arra gondoltam, hogy azért mégis csak más stílust vezethetek be... Seperé és Ottaviani után. Nem azért, mert szentebbnek gondoltam magamat náluk. Csak azért, mert úgy gondoltam, több lehetőségem volt információkat táplálni tudatomba, mint nekik. Mondhatom közérthetően: tanultabb teológusnak ítéltém magam náluk, s ebben aligha tévedtem. Maradhattam volna katedrateológus. Nem maradtam. Elmondom, hogy mért nem. Azt is, hogy mért nem álltam rá a ti utatokra sem. Azért nem, mert így is, meg úgy is, csak szerepjátszásra, hamiskártyásságra lett volna lehetőségem.

Miben áll ez a szerepjátszás? Ortodoxiát játszásban. Hármunk közül egyikünk sem szánta el magát arra, hogy alapítson egy új vallást, amelynek a krédóját ő maga állítja össze; és úgy,

ahogy akarja. Bár azért mégsem egészen úgy, hiszen figyelemmel kell lennie a piac elvárásaira. Ezekre figyelve alakíthatja a maga új vallását olyanná, amilyenek akarja. Egy-egy új valláshoz nemcsak alapító kell, hanem hívek is kellenek. Ennek következtében azt állítjátok mindketten, hogy a katolikus hitvallást valljátok. Természetesen magam is csak ezt állíthatom, ha egyszer magam volnék a katolikus hitvallás sértetlenül megőrzésének legfőbb rendőre. Egy egész hivatalai apparátus is rendelkezésemre áll, hogy jól rendőrködjem.

Csak annak folytán ismerjük egymást, hogy eljárást indítottam ellenetek: eltértek a hitletéteménytől. Mondom egyszerűbben is ezt. Mondom ezt én, a hitletétemény hivatalból őrzője. Így mondom: nem azt tanítjátok, amit én tanítok. Valami magyarázat kellene erre a jelenségre. Ki az, aki Franciaországot, Portugáliát is, Írországot is Dániának akarná mondani? Mi mért akarjuk? Mi hogyan akarhatjuk? Csak azért akarhatjuk, mert azt gondoljuk, hogy a katolikus hitletétemény az igazság, az egyetlen igazság. Ha nem gondolnók azt, akkor mért ragaszkodnánk ahhoz, hogy mi bizony azt képviseljük. S csak annak folytán állíthatjuk három különböző állítás-sorról, hogy de bizony azok mindegyike a hitletétemény, mert a hitletétemény tartalma nincs kodifikálva, vagy nem is kodifikálható. Azaz: nincs könyv, amibe szépen bele van írva, avagy nem is lehetséges ilyen könyv.

Tapsolt megint egyet. Elvitték tányérainkat meg a fagyalt maradványait. Tiszta tányérokat tettem elénk. Középre pedig egy gyümölcsös meg egy sajtos tál került. Megint kínált, majd elkezdett fejteni egy banánt, bele harapott, és folytatta, ahol elhagyta.

Vallást nem lehet úgy csinálni, ahogy regényt írni, meg irodalomtörténetet alkotni. Megírhatom a Vörös és feketét, s nem kell azt gondolnom, hogy ez a legjobb regény, valójában az egyetlen igazi regény, amelyet a Jóisten is úgy olvas, hogy csak ez ellen nincs kifogása. Írhatok egy olyan magyar irodalomtörténetet, amelyben nem döntöm el, hogy Kosztolányi vagy Tömörkény-e a nagyobb novellista. Tissa bátyám, azt mondd, hogy Ceylon szigetén nem tudsz ökumenizálni a 92% nem-kereszténnyel vallásunk magasabb rendűségének a pozíciójában. Mért ragaszkodol akkor ahhoz, hogy katolikusnak minősülj? Katolikus - ez a megjelölés és mögötte a 900 vagy nem annyi millió ember addig van, amíg van egy közös hitletéteményt kifejező közös hitvallásunk. Ma már nincs számodra ennek a hitletéteménynek olyan pontja, amelyet ne másként fejtenél ki, mint én meg a szigeted püspökei. Mért nem látod be, hogy tiszta vagy és nem katolikus? Mért kötöd az ebet a karóhoz, hogy fölmész te akár a Rotáig is, de nem hagyod, hogy azt állítsam rólad, hogy nem vagy katolikus. Nem hagyod, mert nem te hanem én nem vagyok katolikus. Nevetséges. Én mondom meg, hogy mi a katolikus, mert az én szakmám ennek a megmondása. Én vagyok megbízva vele.

[EMLÉKEZTETŐ]

Másképpen emlékezem a Tájék, a Koinónia, másképpen az Érted vagyok, és másképpen a Köznevelés számára. Mivel nem tudom, hogy hol jelenik meg az Emlékezés, ennek folytán Véghné számára emlékezem, aki úgy vágja majd az emlékezést (papírkosárba vagy más módon), ahogy akarja.

A szokásos stressztől gyötörtén érkeztem oda, s előadásom után elmúlt a stresszem.

Nagyon jól esett tapasztalnom, hogy ebben az Intézetben az ott dolgozó Bokor-házaspár - s hallom, ebben Dávid és Vera is részes - révén a Bokornak becsülete van.

Nagyon örültem, hogy annyi Bokor-tagot láttam; hárman is oda-jöttek hozzám olyan Bokor-tagok, akikre már nem emlékeztem. Voltunk a Bokorból legalább harmincan.

Légrádi leszólított, s jót beszélgettünk. Szerinte a NAT nagy ellensége az etika-oktatásnak.

Szatmári Botond vett egy példányt a Merre menjek?-ből. Talán Bokor-szimpatizáns.

Hazafelé a buszra várva, a buszon utazva együtt voltunk Szebenyivel négyesben: Teri, Mészáros Andris; kötetlenül barátkozgattunk.

Színvonalasok voltak az előadások. Olykor kisebbrendűségi érzéseim is voltak.

A szekcióban csudálatos elkötelezettségű embereket ismerte meg. Az egyik: 15 éve tanít filozófiát abban a középiskolában, ahol tanár. Csak az utolsó órán vallja meg a gyerekeknek a maga saját világnézetét. Egy másik: az lett a dolog halála, amikor a tárgyat átadták az osztályfőnököknek. Egy harmadik mondta, hogy szeretne majd meghívni tantestületük valamiféle rendezvényére júniusban.

Fontosnak gondolom, hogy megjelenjék a füzet a négy előadással: mindhárom társ előadó mondott olyasmiket, amiket a Bokornak jó volna tudomásul vennie.

Valaki leszólított: mért hagytam ki a Berzsenyi idézetből, hogy LÉLEK teszi a nagy csuda dolgokat?

Másnap szombaton, Hampel Babu 40. születésnapját ünnepeltük, s a Faragó házaspár elhozott oda egy tanár házaspárt, akik ott voltak a Konferencián. Arról is folyt szó, hogy amíg nem találunk kiadót, igénytelenebb külsővel (vö. Koinónia, Tájék) is hozható volna az 5 könyv. Ennek kapcsán megemlítettem, hogy a végrendeletem a BOKKE-ra hagyja a péceli könyvraktáramat. De nagyon szívesen venném, ha pl. egy polgári szolgálatos munkájával a BOKKE javára már most és ütemesen el kezdene jobban fogyni e raktár állománya. Az ily módon a BOKKE számára bejövő

pénzből ki lehetne adni a könyveket szerényebb külsővel: a tanárok használatára.

Ennyi jutott eszembe. Meg még valami: hálát adtam a Jóistennek Értetek.

Budapest, 1997. márc. 12.
(Bulányi György)

[VAN-E ÉRTELME MA A BOKORNAK?]

Hát már mért ne volna?!

Derék, istenkereső emberek társasága ez a Bokor. Ha tud ilyeneket nevelni ma is, akkor van értelme ma is. Ha tud! Úgy tetszik, hogy tud - gondolhatja egyikünk. Úgy tetszik, hogy nem tud - gondolhatja másikunk.

Az életet jelzi a számbeli növekedés is, a minőség pozitív vagy negatív alakulása is. Ez utóbbit egyáltalában nem tudom mérni; csak a saját életem minőségi görbéjének megrajzolására vállalkozhatom. Aki a Bokoréra vállalkoznék, kiszolgáltatná magát ismérvekben is, azok személyenkénti felbecsülésében is az egyediségből s korlátaiból folyó önkénynek. A számbeli növekedést vagy annak hiányát viszont alighanem majd mindannyian érezzük a bőrünkön. Összesen hány emberrel volt csoportközösségben (táplálkozóban vagy táplálóban, most egyre megy) tíz éve ilyenkor, s hányal ma - ezt bármelyikünk kiszámíthatja. A két adat egybevetése pozitív vagy negatív eredményt hoz. Aki pozitív számot kap, hajlamos lesz kérdésünkre igennel válaszolni. Aki viszont negatívát, az nehezebben fog igent mondani.

A címben levő kérdésre válaszolni - házifeladatomban.

Úgy jutottunk el a kérdéshez, hogy az Igazságosabb és testvériesebb világot c. püspökkari körlevélről beszélgetve problematikussá vált, hogy „az evangélium fényénél” megírni kívánt körlevél püspöki aláírói találkoztak-e már az evangéliummal. Ha találkoztak volna, akkor aligha írtak volna olyan körlevelet, amelyről Horn Gyula azzal fejezte ki legmagasabb megelégedését, hogy akár az ő pártja is megírhatta volna azt - gondolták a csoportban egyesek. Mások úgy gondolták, hogy az evangéliummal találkozás nem akadálya annak, hogy olyasmit írjunk vagy mondjunk, ami nem árulkodik erről a találkozásról. Vagy három óra hosszat köröztünk témánkkal, s meg kellett állapítanunk, hogy a körlevél aláírói s mimagunk között összesen csak annyi a különbség, hogy püspökeink - ahogyan elfogadták a létező szocializmust - elfogadják megoldásként a szociálisnak mondott piacgazdálkodást is, mi pedig sem azt nem fogadtuk el akkor, sem ezt ma. De több különbség aztán ma már nincs közöttünk, mert alternatívát nem tudunk felkínálni: a kontraszt társadalmat meg sem kíséreljük megvalósítani. Nem,

mert nem is igen hiszünk benne, hogy lehetséges; s ha lehetségesnek tartanók is, akkor sem volna se erőnk, se kedvünk, se merszünk belevágni a „mi szent kísérletünkbe” - mondom e szót Hofstter drámájának, a paraguayi redukciók szent kísérletének analógiájára.

Ezt követően állapítottuk meg magunkról, hogy amelyikünknek van módja segíteni a keleti - déli, avagy hazai bajban levőkön, az segít rajtuk; akinek nincs már módja, hát az nem segít. Majd elhangzott az az állítás is, hogy a másokon segíthetés szempontjából eléggé súlyos akadályt jelent a Bokorhoz tartozás. Bizalmatlanok irántunk mind az állami, mind az egyházi segélyhelyeken. Bizalmatlanok, mert sem párt, - sem más hierarchiáknak nem kötelezzük el magunkat. Amikor aztán odáig jutottunk, hogy értelmetlennek látszik kizárni magunkat a létező lehetőségekből, ha egyszer nincsen alternatívánk valami egyébire, akkor fogalmazódott meg a címben olvasható kérdőmondat. Amíg volt alternatívánk, addig e kérdés nem merült fel. Ma merül fel, amikor nincs alternatívánk.

25 éve írtam a Lelkipásztori Marketingot, melynek egyik mondata halálra sértette a kislépések politikáját készítő kollaboráns hierarchiákat. Így hangzott: csak saját temetési menetünket asszisztáljuk liturgikus szolgáltató vállalatunk üzemeltetésével. Én már biztosan boldogtalan volnék, ha nem volna négy hetenként alkalmam újból és újból találkozni a jézusi örökség jegyében azokkal, akikkel találkozom. Ha azonban azoknak száma, akikkel ily módon találkozom, egyre kevesebb lesz (a tíz évvel ezelőtti számhoz viszonyítva - nálam is, másoknál is), akkor ránk is vonatkozik a negyedszázada leírt szentencia: csak saját temetési menetünket asszisztáljuk. A következőkben megpróbálom felsorolni az okokat, amelyek következtében az elfogyás s a mondott asszisztálás szükségképpeninek látszik számomra.

Induljunk ki abból, hogy Jézus kontraszt társadalmat akart. Nem közeli parúziát, nem zsinórpadról leeresztett Isten Országát (=kegyelemből, melyet nekünk mindössze elfogadnunk kell), hanem a nagy álmodót akarta, melyről álmodott az álom jó másfélezer esztendő egyházi meghíúsulása alatt és után minden eretnek és utópia. Lelke mélyén erről álmodott még a felvilágosodás is, különben nem szülte volna meg hármasszövegét: szabadság, egyenlőség, testvériség. No meg még mi is az elmúlt félévszázadban. Tisztában vagyok azzal, hogy e kiindulás csupán feltételezés. Bőven voltak s vannak azok, akik nem osztják ezt az elképzelést Jézusról. Bokor csak azért van, mert előbb magam elhittem, aztán a rám figyelők is elhitték, hogy Jézus komolyan gondolta: meg kell csinálnunk családon belül is és azon kívül is, kisközösségeinkben azt a szeretet-civilizációt, amely nem ismeri az uralkodást, a vevést, az erőszakot, hanem csak a lábmosást, az osztozást s a mindent elviselni és megbocsátani kész szelídséget.

Az első századok keresztény irodalmában annyi szöveget lehet találni, amely erről az elképzelésről beszél, hogy nem zárható

ki a feltevés: ez az álom is meghatározott valakiket az első keresztény századokban. Kézen-közön aztán elveszett az ideál. Az ideált feladni sémiképpen sem akarván a Jelenések könyvének nem-Pál-tanítvány szerzője azzal biztatja úgy 70 körül olvasóit, hogy Isten megelégteli övéinek szenvedéseit, s csinál a vértanúkat gyártó Római Birodalom ellen egy olyan atomháborút, amelyben maga Jézus tapossa majd a bosszúállás véres borsajtóját. Az ideált feladni semmiképpen sem akaró Pál részint elkötelezett hívója a korai parúziának, másfelől átkot szór azokra, akik nem hajlandók tudomásul venni, hogy a felhőkben eljövő Jézussal mindörökre együttlehetés alapfeltétele nem a körülmetélés, hanem a vízben alámerülés szent szertartása, s az alámerülést elutasítók semmi jóra ne számítsanak. Ne, mert - az ideált, az álmot semmiképpen meg nem tagadva - az Ország birtokbavételének alapvető conditio sine qua no-ja, első lépcsője mégiscsak a hit abban, hogy nagypéntek délután három órától kezdve a mennyei Atya többé nem haragszik már ránk Ádám s Éva vétke miatt. Kiengesztelődött velünk, ha elhisszük, hogy Jézus miatt engesztelődött ki velünk. Ha elhisszük, hogy korábban, ha fejünk tetejére álltunk is, akkor sem engesztelődött ki velünk. A Golgota után 300 évvel Eusebius az Isten Országáa megvalósítójaként ünnepli a kereszténységet államvallássá tevő Konstantin császárt, és senki sem akad, aki kinevetné őt: Azt sem tudod, te, Eusebius amit egy jézusi óvodás is tud arról, hogy mi fán terem kereszténység, Isten Országáa, meg jézusi örökség.

Térden állva imádkoztak a nagykonstantíni fordulatért

Az esztergomi főegyházmegye zsinatáról kiadott könyv megtárgyalása során mondtam valamit, már nem is tudom, hogy mit a Zsinati Klubban, mire megszólalt Kamarás Pista: „De drága Gyurka bácsi, értsd meg már végre, hogy a negyedik század keresztényei térden állva imádkoztak azért, hogy eljöjjön már az a nagykonstantíni fordulat”. Most tessék jól figyelni! Ha egyszer olyannyira érthető ez a fordulat, hogy egy szerencsétlen vénembert nyilvánosan kell figyelmeztetni arra, hogy ille nék már tudomásul vennie, hogy mi „ke’ a pógárnak”, meg mi nem, akkor Isten csudája, hogy már a hatodik évtizede kitartunk, s éppen ideje, hogy szép lassan kimúljunk. A magyar kereszténység megvolt a nazarénusok múlt század végi indulásáig, a magyar katolicizmus megvolt a mi jelen századközépi indulásunkig a jézusi örökség nélkül egészen jól. Ideje már eltűnnünk a térképről, hogy együtt tudjon örvendezni minden jótét lélek Göncz Árpáddal, Horn Gyulával, Torgyán Józseffel és Seregély Istvánnal a „visszanyert szabadság és függetlenség” nyomán kirajzolódó biztató nemzeti jövőn. A biztatón, melynek azért csak erősen megfelhősítője, hogy a cigányokon kívül mások nem igen akarnak gyermeket szülni. Pedig hát gyermekek nélkül nem igen adódik az a bizonyos biztató nemzeti jövő.

Ebben a piacgazdálkodásos világban, mondjuk, a társadalom 20 %-ának nagyon jól megy, a másik 80-nak pedig nagyon rosszul. Akik se a párt-, se az egyházi hierarchiáknak nem akarnak el-

köteleződni, azok a 80% között tudhatják magukat most és mindörökre. Nem kell jóstehetség megjövedölni, hogy a sikeresek, a sikerre törekvők előbb-utóbb meg fogják tisztítani múltjukat tőlünk, s nem szennyezik be jelenüket, még kevésbé jövőjüket a hozzánk tartozással.

Ha csak Európa Közösségben és NATO-ban tudunk gondolkodni, vagy ha csak ezek megtagadásának hangoztatására vagyunk képesek, aki értelmes, itt hagy minket. Itt, ha képes rá. Én képtelen vagyok már átállani a túlsó oldalra, elszakítani magamat régi barátaimtól. Ez azonban a Bokor jövője szempontjából csak infinitezimális számítással kifejezhetően jelent többet a nullánál, hiszen messze meghaladtam már azt az átlagéletkort, amennyi egy férfiúnak ki van szabva jelenleg hazánkban. De nem mindenki Matuzsálem korú. A harmadik nemzedék hogyan maradjon hű a jézusi örökséghez és az azt képviselni hivatott Bokorhoz, ha összesen tönkremenési lehetőségeket láthat benne?

Kisaport hívnak a 70-es évek közepén Bokor-lelkigyakorlatra a Központi Szemináriumba. Válasz: Csak nem teszem tönkre Bulányiért a karrieremet! Egészséges és értelmes válasz. Csak valami értelmesért kockáztat az értelmesnek megteremtett ember.

Nem perspektíva: dupla lehetőséget váltani ki arra, hogy munkanélküli legyek. Ma nem ezt jelenti a Bokorhoz tartozás? Fél lehetőségre korlátozni magamat mások megsegítésében...- ma nem ezt jelenti a Bokorhoz tartozás?

„Aki tudja, mért nem mondja, Merre van a hazám útja?”

Amikor két család a Bokorból összerakja majd, amiye van, s megpróbálkozik azzal, hogy felcseréli az enyém és tiéd szavakat azzal, hogy miénk, akkor a Bokor beáll azoknak a társulásoknak a sorába, amelyek alternatívát kínálnak fel. Számukra bizonyosan lesz értelme a Bokornak! Enélkül az életforma-alternatíva nélkül minden egyéb programunk békén csinálható a hierarchia ölén. Áldását adja rá. Áldása nélkül egyre inkább csak a pálya szélén álldogálhatunk. Meg fogjuk unni ezt az álldogálást. Reménytelen is, értelmetlen is. Besorolunk, új vallást alapítunk, elhalunk. Nincs más életlehetőségünk, csak a kontraszt társadalom.

„Két út között választhatok. Az egyikről tudom, hogy zsákutca. A másikról tudom, hogy járhatatlan” imádkozta minap egy kis-közösségi szentmisében egyik testvérünk a második nemzedékből. Melyikünk vállalkozik, hogy megindul arra felé, amerre az utat még nem taposták ki előttünk?

[BANDIKÁM!]

Budapest, 1997. február 2.

Válaszolok '97. jan. 25-i keltű leveledre.

„...Lacit (és talán Jóskát) leszámítva senki sem érti, mit akarok.”

Nagyon bízom benne, hogy mindannyian, s köztük még én is, értjük, hogy mit akarsz. Egészen más kérdés, hogy melyikünk gondolja helyesnek, azaz objektíve célravezetőnek azt, amit akarsz. Ez a vélekedés-sorozat persze csak akkor bír jelentőséggel, ha közösségünk tagjai még meg tudnak egyezni a célt illetően. De ebbe most nem kaszálok bele, hanem visszatérek az elejére: értjük, mit akarsz.

Ezt akarod: képviselni a jézusi morálteológiai örökséget, mitológiátlanítani a katolikus dogmatikát, s kiközösítetten is megmaradni a katolikus egyházban.

Ami pedig a házifeladatos dolgozatod leveledben kiemelt állításait illeti, azok is teljességgel érthetők:

- a Teremtő rosszul végezte dolgát,
- az Isten Országá helyett csak vallás lehetséges,
- teológia nincs, csak filozófia.

Tegnap kezdtem el 55. papi évemet, s célkitűzéseimet illetőleg csódtudatom meglehetősen totálisnak mondható. Ennek következtében nem a megoldást megtalált ember kényelmes karosszékéből vélekedem célkitűzésedről, ill. állításaidról.

1. Ha Isten Országá nem lehetséges, hanem csak vallás, akkor mitológiátlanítási törekvésséddel megfosztod magadat az egyedül lehetségestől, hiszen minden vallás eligazításokat nyújt igazolhatatlan állítások (értsd: mitológia) segítségével.

2. Kiközösítetten is megmaradni ott, ahonnan kiközösítettek, igen tiszteletreméltó magatartás, amennyiben a célja, hogy ne szaporítsa a vallásháborúk lehetőségét. Perspektívája azonban az ilyen magatartásunknak csak abban az esetben van, ha reménykedhetünk abban, hogy egyházunk magáévá teszi álláspontunkat. Ez viszont lehetetlen, ha egyszer csak a vallás a lehetséges.

3. A jézusi morálteológiai örökség elfogadása igen intenzív imádkozási és életközösségi formák nélkül - legalábbis az elfogadást követő egy bizonyos idő eltelte után - már hiteltelennek minősül. Hitel nélkülinek (merő szövegelésnek) minősül mások előtt is, s ami még végzetesebb: önmagunk előtt is. Ennek a hitelvesztésnek s a mögötte levő nem teljesítő, merő szövegelésnek bekövetkezése pedig szükségképpen, ha egyszer az Isten Országá nem, hanem csak a vallás a lehetséges.

4. Nagyon is érthető, hogy ezeknek a következtében eljutsz oda, hogy a Teremtő rosszul végezte a dolgát. Ha a Teremtő az Abszolútumot jelenti, akkor Istenről szóló filozófia sem lehetséges.

5. A teológia és a filozófia nyilvánvalóan szabatosan szétválasztható azon az alapon, hogy az előbbi ismer tekintélyi eligazítást (scriptura, traditio, magisterium), a filozófia pedig csak az értelem megismerő képességére hagyatkozik. Amióta a világ világ, rendre vannak vallások, s ezek mind rendelkeznek tekintélyi eligazító forrásokkal. S vannak olyan kultúrák, amelyek a vallások mellett még filozófia kifejlesztésére

is képesek. A történelem eddigi menete azt mutatja, hogy filozófia nélkül még megél valahogy az ember, de teológia nélkül nem. Az ezoterizmus a keleti vallások segítségével elégíti ki a mai magyar társadalom képtelen arányú mitológia-igényét. Megtehetem, hogy nem veszek tudomást erről az igényről, de e magatartásommal biztosan elszakadok a tömegektől. Ha ráadásul még a keresztény vallások mitológiáját is elutasítom magamtól, teljesen mezítelenül állok egy társadalmon belül, amely naponként óhajt transzcendenciát tapasztalni. Ezen az igényen fel lehet háborodni, de ezzel az igény tény-voltát nem tudjuk megszüntetni.

Valamit a KIO-ról is. Egyfelől megírása több mint bűn: hiba, másfelől az elmúlt kétezer év három legjelentősebb teológiai munkájának egyike - olvasom mindkét megállapítást Tőled. Hogy e két állításod hogyan tartható fenn egyszerre, ennek magyarázatába belefoghatnék, de nem biztos, hogy jól oldanám meg. Helyette inkább válaszolok arra, „hogy a KIO írása idején nem rostáltad meg a Jézus ajkára adott anyagot, az több okból is érthető és védhető. De hogy 30 év után is mereven ragaszkodol ugyanahhoz az alapálláshoz, az legalábbis számomra nem érthető és nem védhető”.

Harminc évvel ezelőtt sem volt védhető, s az utóbbi 30 esztendő nem hozott semmi olyan új eredményt, aminek következtében védhetetlenné vált volna valami, ami korábban védhető volt. Harminc évvel ezelőtt is tudtuk, hogy a szerzők mennyire tudták s akarták művükkel rögzíteni a „történeti” Jézust. A 40-es évek végén megéltem, hogy az evangéliumokban több és más is van, mint amit katolikus nevelődésem során Isten dolgairól tanultam. A börtönévek alatt az egész megfakult bennem, mint többé-kevésbé érvénytelen. Az eredeti felismerés után két évtizeddel (a „szövegkritika” felhasználása nélkül, a szövegelemzés egy általam is felfedezett módszerével) felelevenítettem magamban a két évtizeddel korábban megszületett alaplátomást. Mért csináltam? Önigazolásból: én járom a jézusi utat, nem a kollaboránsok. Miért volt erre szükségem? Családom nem volt, szakmám nem volt (horadtam az ócskavasat). De volt néhány ember, aki (egyénilag, nem közösségben) szóba állt velem, s ez tellett tőlem - Isten s az ő számukra.

Harminc év után elmondhatnám, hogy újra megfakult bennem az a remény, amellyel Isten az evangéliumok (szövegkritika nélküli) naiv olvasása által már két ízben megajándékozott. Ma is hiszem, amit a Dei Verbum-ban az evangéliumokról megfogalmazott a II. Vatikáni Zsinat: „kiemelkedő bizonyosságot nyújtanak... Üdvözítőnk életéről és tanításáról”. Ezen a megfakuláson azonban semmit sem segítene a demitologizálás. Csak a minket, engem eltaszító Ratzinger meg Woytila lelkiismeretén segítene, mert mondhatnák: kibújt a szög a zsákból, eretnek volt mindig is ez a Bulányi, csak ügyesen próbálta rejtegetni; a mi eszünkön azonban nem járt túl.

Bandikám! Nincs mit elmondanom, amit ne tudtam volna 30 évvel ezelőtt is. Azt, hogy ma hitetlenebb vagyok saját vallásom

mitológiájában is, mint 30 évvel ezelőtt, nem tagadom, de nem kürtölöm se világgá, se bokorra. Talán így könnyebbé teszem testvéreimnek, hogy szeretni tudjanak engem is, ami szintén beletartozik az Isten Országába megvalósulásába.

Abban reménykedem, hogy álláspontomat mindenki és könnyedén megérti:

1. Az embernek szüksége van vallásra, ami dogmatikát is jelent, kultuszközösséget is jelent, nemcsak morálteológiát. A dogmatika és a kultusz nevelhet a jézusi örökségre. Dogmatika és kultusz nélküli nevelődést a jézusi örökségre - ilyen intézményt nem találok az emberi történelemben.

2. Nem akarok új vallást alapítani.

3. Azon a valláson belül maradva, amelyben nevelkedtem, akarom képviselni a jézusi örökséget.

4. Lehet, hogy ez a (3.) szándékom botorság, mert csak új vallást alapítva lehet ezt az örökséget képviselni (lásd a bruderhóft).

5. 79. évemben nincs már erőm új kísérletbe kezdeni: vallást alapítani.

Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepén, nagy-nagy napsütésben, amikor a medve visszabújik barlangjába, mégis tavaszban bizakodva s a reményt fogytig feladni nem akarva ölel testvéri szeretettel

[TÓNIKÁM!]

A masinám memóriatárja tanúsítja, hogy Szent Erzsébet napján azt állítottam, hogy karácsonyra még írok... s már a medve is kibújt barlangjából; sőt már vissza is ment.

Mellékelten küldöm az évi betűtermést, hogy lássad, van még valamennyi szufla bennünk - olyan, amilyen.

Szent Erzsébet napja óta jártam a bécsi és a vorarlbergi egyházmegyék lelkigyakorlatos házaiban, ahol is Bruch, Aufbruch, Umbruch (megadott) címmel egy órán keresztül szórakoztattam vagy altattam a mai magyar és Bokor valóságáról közönségemet abból az alkalomból, hogy a THAUR nevű kiadó kiadta a Ratzingerhez 1986-ban írt leveletem azon a nyelven, amelyen írtam.

Ezzel egy időben idehaza a kultuszminiszter kitüntetett a Pro humanitate et libertate címmel, melyet ausztriai utazásom miatt öcsém vett át a minisztertől. Ötödmagammal kaptam; utódállamokban élő magyarok a többiek. Nem ismerem őket. Talán az Érted Vagyok majd megkeresi őket, s készít interjút velük.

Októberben járt itt a piarista generális. Azt gondolta, hogy írhatnék Ratzingernek. Írtam, s közben Kaffka Per c. regényére gondoltam: a főhős ügyét egy ajtó mögötti szobában lehetne elintézni, ezért aztán minden reggel oda is áll szegény az ajtó-

hoz, de az őr nem engedi őt bemenni. Évek, évtizedek múlnak így el. A főhős végül is eladja minden vagyonát, s a pénzzel megpróbálja megvesztegetni az őrt, hogy végre beengedje. Ezekkel a szavakkal teszi zsebre az őr a pénzt: Elfogadom, hogy ne tehess szemrehányást magadnak azért, hogy nem tettél meg mindent. Ezután sem engedi be. Végül is főhősünk ott hal meg egy napon az ajtó előtt. Ekkor az őr kulccsal duplára zárja az ajtót, mert abban a szobában csak főhősünk ügyét intézték.

Azt hiszem, eljátszottam én kisdéd játékimat már akkor, amikor először gondoltam arra, hogy a lelkiismeretünk fölött nincs instancia. Köszönöm leveleidet, melyek mindig erősítenek. Bízom Istenben, hogy erőt ad, s nem hasonlok meg Veemben. Ezzel a mondatommal már is témánk közepébe értem. A világnézeti semlegesség kérdéséhez.

Előadásom célja érveket szolgáltatni amellet, hogyha heti 30 órában vehetjük igénybe a tanulókat, a szakismeretek elégedjenek meg heti 28 órával, s heti két órának pedig kifejezetten az legyen a rendeltetése, amit közel másfél százada Arany János így fogalmazott meg Tisza Domokos nevű tanítványa számára:

Legnagyobb cél pedig, itt, e földi létben,
Ember lenni mindég, minden körülményben.

Téged, tieidet szívem egész szeretetével köszöntelek!

Budapest, 1997. február 6-án

[BANDIKÁM!]

Sunt lacrimae rerum! „...miként a fán letolja, ifjú lomb a tavalyit.” Ez idézet volna, s már megint nem tudom honnan. Mintha Tompa Mihályt sejteném. Nem tudom, hogyan és kik között épülhet az Isten Országá! Fogalmam sincs, hogyan kell utolsónak lenni. Csak mások lábára tudok lépni

A tólem telhető legjobb szándék mellett is. S mind ezzel, aligha vagyok egyedül. Az ember fáj a földnek. A tizenhat évesek remélnek. Holnapra megforgatják az egész világot. Nekünk be kell érünk annyival, amennyi nekünk jut. Reménykedhetünk, hogy talán tudunk még egymásnak mondatokat mondani, amelyekkel nem sebesítjük egymást. Amikor ennek is vége, akkor következnek az időjárás jelentések: Majd csak kitavasodik. Hát bizony, alighanem. Meg az ilyesfélék.

A házasságok, a megmaradók, java része is ilyen. Vigyázni kell, hogy mit mondanak, szegények. Ha szólnak, meg ha nem szólnak - csak ez a kettő jelent sebesülésveszélyt.

Mért tudták valamikor felhőtlenül szeretni egymást? Mért tudtuk mi? Mért voltunk boldogok, amikor újmisésként Tápiószőlőben

lelkigyakorlatos időfelelősnek választottunk, s futballbíróként játszva el-elkiáltottad magad: sárga cédula?

Mindezeket azért írom, hogy tudjad, megkaptam '97. febr. 12-i leveled, s a fentiekből érthetően így tudatom, hogy akkor is vágyódom a szeretet egyé tevő kötelékére kettőnk között, ha a helyzet az, ami.

Megszűnnénk annak tudni magunkat, aminek tudjuk magunkat, ha kész akarva bántani akarnánk egymást és akárkit; ha nem lennénk készségesek bárkitől bármiben őszintén bocsánatot kérni, ha ezzel segíteni tudunk.

Tegnap az Egyesítő egyház két vezetője járt itt nálam. Közben megérkezett Terihez Szabó Márta, s ők is bejöttek. Beszélgettünk, miután elment a két vezető, s Márta úgy látja, hogy a Bruderhofban azért képesek szeretni egymást az emberek, mert anyagi javakat termelnek, amikből mindenkinek egyformán jut.

Ahol eszméket termelnek, s ahol pénzből, dicsőségből, elismerésből nem jut egyformán, ott lehetetlen a sebesüléseket elkerülni? A jó öreg Anyaszentegyház tudja régtől fogva az okokat: in hac lacrimarum valle... mysterium iniquitatis... s azt is tudja, hogy van is meg nincs is válasz a kérdésre: pothen to kakon?

Elég is volt ma regélni. Ölellek szeretettel

Budapest, 1997. febr. 15.

[VÉLEMÉNY...]

A Zsinati Könyvet inkább csak átlapoztam, tanulmány tárgyává nem tettem, ezért igen hálás vagyok a postán elküldött Megjegyzésekért, melynek szerzői gondosan áttanulmányozták azt. Ennek folytán közvetlenül a Megjegyzésekhez szólok hozzá, s csak közvetve a Könyvhöz és a Zsinathoz.

A Megjegyzések tartalmazzák azt, ami a nyugati teológiai gondolkodásnak évtizedek óta közkinccse: nevezetesen a klerikális paternalizmus felszámolódásának igényét: a kijelölősdiktatórikus játék helyett az embert emberszámba vevő képviselheti rendet. Ugyanakkor a Megjegyzések nem tekintik feladatuknak arról elmélkedni, hogyan kellene történelmi süllyesztőbe parancsolni a hierarchia elvi alapokon képviselni óhajtott, de teljesen anakronisztikus diktatúráját. Abban a „világban”, amely számára Jézus mozgalmának, a Rá hivatkozó egyháznak világosságnak kellene lennie, már több mint kétszáz éve a felvilágosodás elvileg, a forradalom pedig gyakorlatilag elsöpörte az önkényuralmat. A Megjegyzések mintha rábíznák az egyházi diktatúra gyakorlóira ennek a jézusi célkitűzést lényegében ivartalanító állapotnak a felszámolását, bár aligha kétséges, hogy Bastille-t XVI. Lajos sohasem ostromolta volna meg.

A Megjegyzések színvonalasan szólnak hozzá a Könyv tartalmához, azaz a zsinat tényleges munkájához. E tényleges munka viszont a létező (esztergomi vagy nem esztergomi; hazai vagy nem hazai) egyház gondjait a létező egyház perspektívájából tárgyalja. Ez a hozzáállás lehet érthető, de nem lehet elfogadható, mivel az egyházat Jézus az Isten Országának megvalósítására hívta életre. Ha ennél kevesebbre akar vállalkozni, úgy szemhatára e létező - klerikális, hierarchikus, diktatórikus, rendelkezéseket kibocsátó - egyház túlélnie gondjainak fölébe nem emelkedhetik.

Pregnánsan illusztrálja ezt a Megjegyzések azon megállapítása, hogy a legutolsó zsinat óta eltelt 53 esztendőre reflektálás kimaradt a Zsinat munkájából. A reflexió megállapíthatta volna, hogy a hierarchia egy a nemzeti és kereszténynek mondott politikai erővel ezer éven keresztül fenntartott legszorosabb szövetség után némi zökkenőkkel a félszázad végére kiválóan állított viszonyt hozott létre a nemzetközinek és istenellenesnek ismert új győztesselel és hatalommal. A reflexió ráirányíthatta volna a figyelmet az egyház önértelmezésére: volt-e, van-e a maga túlélése biztosításán kívüli célkitűzése, és ha igen, akkor miben áll az, ha a legellentétebb előjelű mindenkori háborús győztesekkel egyaránt el tudja és el akarja fogadtatni magát. Mindszenty és Lékai békén nyugosznak egymás mellett a kriptában, semmit sem tehetnek ez ellen. De vagy az egyik, vagy a másik magatartása felel meg az Alapító szándékainak vagy egyiküké sem; mindkettejüké semmiképpen sem.

A Megjegyzések alig érintik viszont azt, ami még nem közkinccse a nyugati teológiai gondolkodásnak. A felvilágosodás két-három századdal ezelőtt a keresztény egyházi és világi uralkodók temetőjéből kiszabadította a jézusi célkitűzést, amikor a szabadságot, egyenlőséget, testvériséget nem odaát ajándékként elnyerendő jóknak, hanem ideát megvalósítandó céloknak állította. Korunk „demokráciája” - az egyházon kívül - ezekből az elsőt az emberméltóság feltétlen velejárójának állítja. A gazdasági egyenlőséget, s az országhatárokat önkényesen megállapító fegyvertényeket, tömeggyilkosságokat és erőszakot viszont az emberi élet természetes velejáróiként kezeli, s ezek szolgálatát hazafias, emberi, olykor keresztény kötelességként gyakoroltatja. A létező szocializmus szerette volna megvalósítani az egyenlőséget, de erre csak a szabadság és a testvériség teljes megtiprásával tudott vállalkozni. A létező kapitalizmus nem álmodzik az egyenlőség megvalósításáról, gátlás nélkül haszonélvezi a fegyvergyártó ipart is, amely a világszélességű egyenlőtlenességek fenntartásának nélkülözhetetlen eszköze. Szabadság, egyenlőség és testvériség nélkül viszont nincsen Isten országa, aggiornamentós szóval: nem jöhet létre a szeretet társadalma.

A pontosan ebben rejlő jézusi célkitűzés egyházon belüli nosztrifikálása nélkül viszont minden lelkipásztori terv pusztán a létező egyház túlélését biztosító jellegű tehát lehet, nem bírhat egyetemes emberi érdekekkel. A filharmónia társasá-

goknak is, a liturgikus jellegű szolgáltatásokat nyújtó vallási társulásoknak is megvan ugyan a maguk rendeltetésük, ahogyan a mosópor gyártó vállalatoknak is, hiszen valóságos igényeket elégítenek ki.

Ezelőtt közel 25 esztendővel írtam Lelkipásztor Marketing c. írásomat, melynek lényege, hogy a Jézus ügye iránt érdeklődőknek - nempapoknak és papoknak egyaránt - jézusi tartalmú és jézusi méretű kisközösségekben kell létrehozniok azt a földalatti egyházat, amely a jézusi tartalmakat elsajátítva, azokhoz metanoiával életünket felzárkóztatva, s egyre újabb és újabb ilyen kisközösségeket létrehozva a világ világosságává és a föld sójává lehet. A bolsevizmussal közben megegyező egyházi hierarchia püspökkari körlevélben állapította meg az írásról, hogy le akarja szakítani a híveket a püspökökről. Az írás - ha jól emlékszem - egy árva szót nem ejtett róluk. Ma sem gondolom, hogy egyházunk jézusi megújulása lehetséges lenne az abban leírtak nélkül.

[DR. SZEBENYI PÉTER IGAZGATÓ ÚRNAK]

Igen tisztelt Igazgató Úr!

Folyó év febr. 17-i levelében említést tett arról is, hogy „(talán a nyár elején?) jó lenne személyesen beszélünk”. Bár a beszélgetés a NAT elfogadása utánra terveződött, én mégis úgy érzem, illik kifejeznem készségemet e találkozásra, melyet örömmel várok. Ha jónak látja, Végh Andrással együtt keresnök meg, amikor Ön jelzi, hogy elérkezett a személyes találkozás ideje.

Irántunk tanúsított érdeklődését hálásan köszönve s jó nyaralást is kívánva szeretettel köszönti

Bulányi György Sch. P.)

[SZADAI ZSINAT; MEGNYITÓ]

Zsinat és nem lelki gyakorlat. A kettő között - még a mi szokásos lelki gyakorlatozási módunk esetén is - van egy talán nem jelentéktelen különbség. A lelki gyakorlaton a vezető metanoiára szólít fel. Olyanként teszi, mint aki tudja, hogy merrefelé van a metanoia héber megfelelője, a tesuvah, amely hazatérést jelent. Akkor is így tesz, ha nem akar megkérdőjelezhetetlennek gondolt nézeteket képviselni, hanem megbeszélésre bíztat, s ettől reméli a lehetséges optimális célkijelölést,

ill. utat a cél elérésére. A zsinaton annak vezetője csupán kérdéseket tud feltenni. Akkor is csak ennyit, ha „szkémákat” kínál fel. E görög szó latin megfelelői a Vulgatában: figura, habitus. Az Úsz-ben mindössze két ízben fordul elő, s a Septuagintában még ennyiszor sem: mindössze egyszer. De hát nemcsak scriptura van, hanem traditio és magisterium is, s a Vatikáni Zsinat is ezzel a „szkéma” szóval indult és élt. Illó tehát, hogy a Szadai Zsinat se térjen el tőle. Elmúlik ennek a világnak a szkémája - olvassuk az 1Kor-ban (7,21), Jézus pedig csak ami a szkémát illeti, találatott embernek - olvassuk a Fil-ben (2,7). A szkéma tehát az első esetben átmeneti és múlandó, a második esetben pedig a szkéma túlmutat azon, ami látható. Azok a szkémák is, amelyeket én legjobb tudásom szerint fogalmaztam meg Számotokra, Testvéreim, mert jobb szkémákra van szükségünk; jobbakra, mert szkémáim szeretnének túlmutatni önmagukon, valami jobbakra mutatni. Célja lelki-gyakorlatnak, zsinatnak s a zsinati szkémáknak egy és ugyanaz: a tesuvah. Hazatérni. Haza az örök hazába, ahol Isten gondolatában megszülettünk, s haza, azaz Isten felé a zarándokúton, míg alant e testben járunk, hogy méltónak találjon minket befogadni az örök hajlékokba. Nem teszi kérdésbe tehát Zsinatunk - sem Isten létezését, sem az örök életet. Nem teszi akkor sem, ha Hans Küng nem tekinti bizonyíthatónak Isten létezését sem, az örök életre meghívottságunkat sem, csak bizalmunkról beszél, amellyel Isten és az örök élet felé fordulunk. Jézus sem bizonyította sem az egyiket, sem a másikat. Si licet componere..., a KIO sem igyekezett pótolni Jézus e „mulasztását”. Istent és az örök életet megnemkérdőjelezett valóságnak és célunknak tekintve indultunk el ötven vagy még több, avagy kevesebb esztendővel ezelőtt a Bokorban vagy még azon kívül. Zsinatunk s annak szkémái azt az utat kívánják megkérdőjelezni, amelyen idáig jártunk, s rá kíván kérdezni az út előttünk levő folytatására, hogy megtudjuk: a kairos, melyben most élünk, mit kíván tőlünk. Tartalmakat és formákat dolgoztunk ki az elmúlt félszázadban. Szkémáim elsőül arra akarnak rákérdezni, hogy helyesek voltak-e ezek a tartalmak és formák, amiket megláttunk. Ezt követően jövőnk útjait szeretnék nyomozni a szkémák.

I. szkéma: Az Isten Országáról

Isten földi országa Istenből és azokból az emberekből áll, akik igent mondanak a Jézustól - szavaival és életével - bemutatott szeretetre. Ez a szeretet részint az Isten szükségképpeni léttartalma és magatartása, részint pedig az ember számára Istentől adományozott rendeltetés. Isten - mivoltából következően - szabadon szeret. Nincsen szeretet szabadság nélkül. A determinált szeretet fogalmi ellentmondás. A kikényszerített szeretet ugyanúgy. Isten örök országa a szabadon szeretőkben áll fenn. Isten meghívta az embert ebbe az örök országba. Ahhoz, hogy ide eljuthassunk, szeretetünknek szabadon választott szeretetnek kell lennie.

Isten minden embert meghívott a maga örök Országába. Sokan vagyunk tehát a meghívottak kategóriájában: mindannyian, akik a Földön élünk, élünk és élni fogunk. Hogy választottak vagyunk-e, ez „rajtunk fordul” (Lk 17,21). Nem az Istene, aki - mivoltából következően - lelkiismeretünkön keresztül mindannyiunkat szünet nélkül arra inspirál, hogy az adás szolgálatába állítsuk életünket. Aki elzárja magát ettől az inspirációtól, aligha fog a maga két irányba törekvő természete alapján egyértelműen a szeretet irányában haladni. Ezért igaz az a szó is, hogy „nálam nélkül semmit sem tehettek” (Jn 15,5). Mivel mindannyian az örök Ország várományosai vagyunk, azaz mivel Isten mindannyiunkat szeret, ezért - ha bele akarunk illeni Isten örök Országába - mi sem hagyhatunk ki szeretetünkől egyetlen embert sem. Számunkra nincsen barát, közömbös és ellenség, csak felebarát. Életünk - szolgálatra beállított élet, amely rendre az egész emberiséget kívánja szeme előtt tartani, mint szolgálataink megcélzottját. Akik a vevés életpusztító útját választják, azok a megszerzett, ill. a másoktól elvett javak biztosítása s további javak birtoklása érdekében élnek a kényszerítés, az erőszak különféle eszközeivel. Mindez megengedhetetlen azok számára, akik szabadságukat a szolgáló, az adó és az emberek közti békességet munkáló szeretetre teszik rá életüket.

Isten örök és földi Országával ennek következtében alapvetően összeférhetetlen embertársaink szabadságának megrövidítése. Összeférhetetlen az uralkodás, a gazdagság és az erőszak alkalmazása. Kényszerítünk az általunk jónak gondoltra sem szabad. Isten nem kényszerít senkit semmire. Isten inspirál, s így alakítja meggyőződésünket, s így segít, hogy hűségesen követhessük is azt. Isten nem ismer egyedül üdvözítő hitvallást. Sem szöveget, sem magatartásformát. Kivétel nélkül minden embert Magához enged, aki követi lelkiismerete hangját. Országja szélesebb, mint egy felekezet, amely közös hitvallásban s közös magatartásformák vállalásában áll fenn. Isten Országja nem azonos azokkal az emberekkel, akik egy adott szövegben, egy elhatározott cselekvési rendben egyetértenek. Az idő és tér kategóriájában különböző hitvallások és cselekvési rendek is kedvesek lehetnek Előtte. Isten nem szériában teremti az embert, hanem egyedi példányokként. Feltétlen tiszteletben tartja alkotását, az embert - kivétel nélkül mindegyiket, amennyiben az figyel lelkiismeretére, s annak hangját követi.

A római katolikus felekezethez tartozásunk nem jelenti azt, hogy akár saját magunk, akár mások lelkiismeretét hajlandók volnánk megerősokolni. Az érvelésen s a testvéri feddésen kívül semmi más eszközünk nincs annak szolgálatára, ami a szeretet természetes következménye, hogy mindnyájan „tökéletesen egyé legyenek” (Jn 17, 23). Nincsen más hatalmunk, csak Jézusé: „hatalmam van odaadni az életem”.

Következik mindebből, hogy az emberiség egészéért átélt és viselt felelősségünket csak a fenti eszköztárral szolgálhatjuk.

Nem vállalhatjuk el tehát, hogy kényszerítő eszközöket alkalmazunk annak érdekében, hogy felebarátaink, embertársaink még oly üdvös vagy üdvösnek látszó célokat és ezt segítő törvényeket szavukkal, vagy egyéb jelekkel helyesnek igazolják. Nem vállalhatjuk, hogy az akár legdemokratikusabb eszközökkel kialakított törvényeknek a jog előírásai szerint érvényt szerezzünk. Ugyanakkor Isten országának polgárai őszinte tisztelettel vannak azok iránt is, akik vállalják, hogy a jog kényszerítő eszközeivel gondoskodjanak a közrend biztosításáról. De ők maguk az emberi társadalmat munkájukkal, példájukkal, tanításukkal kívánják szolgálni. Nem állnak sem diktatórikus (állam)hatalmak szolgálatába, melyek hazugságra is kényszerítenek, de demokratikus államhatalmakéba sem, amelyek ezt nem teszik, de büntetésekkel szereznek érvényt a többség által megszavazott törvényeknek.

Isten Országáa nem részfeladatot vállal az emberi társadalom egészén belül. Isten országa a társadalom teljes szolgálatát célozza meg. Elutasítja tehát „a trón és oltár szövetségét”, amely Isten népe öröket alkalmazunk annak érdekében, hogy felebarátaink, embertársaink még oly üdvös vagy üdvösnek látszó célokat és ezt segítő törvényeket szavukkal, vagy egyéb jelekkel helyesnek igazolják. Nem vállalhatjuk, hogy az akár legdemokratikusabb eszközökkel kialakított törvényeknek a jog előírásai szerint érvényt szerezzünk. Ugyanakkor Isten országának polgárai őszinte tisztelettel vannak azok iránt is, akik vállalják, hogy a jog kényszerítő eszközeivel gondoskodjanak a közrend biztosításáról. Tiszteletet is jelent minden személyes meggyőződés iránt. Azok iránt is, akik úgy gondolják, hogy hitvallásuk azonos Isten gondolatával. Azok iránt is, akik Isten Országának egyetemes méreteiben meg nem valósulásáig a társadalom közakaratóból s a többség akarátának megfelelően gondoskodni akarnak a társadalom törvényes rendjéről. E tisztelet azonban nem akadályozza meg Isten Országának jézusi elkötelezettjeit abban, hogy a maguk életét csak arra fordítsák, amit e jézusi Ország szeretettörvénye számukra megenged és megkíván.

II. szkéma: Az Isten Országának terjesztéséről

A Jézus által hirdetett Isten Országát tanítványokból álló nép alkotja. Az a tanítvány, aki a Föld határig menően tanítványokká kívánja nevelni embertársait. Ha az emberiség 10%-át már tanítványokká tettük, akkor új helyzet állt elő, mert egy mondjuk 10 milliárdos emberiség egésze jézusi kisközösségekbe kerül az 1 milliárd tanítvány apostoli buzgósága következtében. Mivel felett valószínűtlen az Isten Országáa ily arányú megvalósulása, ezért tanítványfogalmunk esetleges módosítását a fent említett megvalósulás kortársainak gondjára hagynám. Egyelőre rögzítem, hogy az elmúlt félszázad során ehhez a tanítványfogalomhoz ragaszkodtunk, bár egyesek az alkalmatlanságukra, mások pedig nagycsaládokra, ill. az anyák családon belüli gyermeknevelési feladataikra hivatkozva tiltakoztak e

tanítványfogalom ellen. A tiltakozások ellenére is maradt eszményünk a maga tizenkettőjét egybeszeretni képes tanítvány. Az indulás éveiben ez az eszmény elfogadhatóan funkcionált. 1952-től jó 15 éven keresztül az állam adminisztratív eszköztára következtében sehogyan sem funkcionált, majd a 60-as évek végétől kezdve valaminő hatásokkal ismét funkcionálni kezdett. A politikai rendszerváltozás után viszont egyre kevésbé funkcionál.

a/ A diszfunkcionálás alapvető okának gondolom, hogy megrendült irányunkban felekezettünk vezetőinek és az ő hatásukra azok vezetettjeinek a bizalma is. Lelkipásztori koncepciónk pedig az volt, hogy a plébános maga gyűjti kisközösségbe egyházközségének tizenkettőjét, s azok plébánosi támogató háttérrel keresik egybe a magukét. Ezen alapvető ok mellett egyéb okokat is látok.

b/ A már említett alkalmatlanság még papok esetében is fennáll. Kádár egri érsek a maga kiterjedt egyházmegyéje papjainak csak 10%-át gondolta alkalmasnak e kisközösséget vezetési feladatra. Az alkalmatlanság adódhatik még az egyházközség összetételéből is. Általában azok a papjaink tudtak csoportvezetőt nevelni, akik rangos helyeken teljesítettek szolgálatot (nagyjából: Pécel, Halásztelek, a domi, Győr, Tata, Magyaróvár). A nem-papok közül viszont ilyen sikeres támogató papi háttér nélkül igazán nagyon kevesen tudtak csoportvezetővé válni.

c/ Rendszerváltozás után pedig a sikeresek helyzete is megnehezedett, mert egyrészt a civil társadalom nem kevés szellemi töltekezési lehetőséget kínál fel, másrészt a hierarchia bizalmát élvező papság - köztük nem utolsó sorban a Nyugatról nyugati képzettséggel hazajövők - olyan lehetőségek birtokába jutott, amelyek még csoportvezető szintű testvéreink nem is kicsiny részére Bokortól elhúzó, sőt attól megváló hatást fejtenek ki. Minek tehetetlenkedjenek a Bokorban, ha azt elhagyva busásan tudják kamatoztatni a Bokorban felszedett kincseik „ott” is használható elemeit - elismerést és apostoli sikereket is érve el?!

d/ A szocializmusban a napi nyolc vagy nem is egészen nyolc órai munka csoportvezetőink számára biztosította a másodrendű állampolgárok szerény, de biztos kenyérkereseti lehetőségét, mellyel tisztességes szegénységben fenn tudták tartani családjukat. Ma jóval komolyabb energiákat kell bevetni e cél elérésére, s még akkor is problematikus a siker. Ez a körülmény apasztólag hat az apostoli buzgóságra.

e/ A fentiek következményeként vagy azoktól függetlenül ezer okon akármelyikünk elveszthette az első szeretetet. Ez a második szkéma egy hatalmas kérdőjellel végződik: sikeres lehet-e ez a pasztorális koncepció, amely ennyi sebből vérzik?

III. szkéma: Az Isten Országa és a diakónia

A sebeket gyógyítani kell. Metanoiával, hazatéréssel kell gyógyítani. Az első szeretet visszaszerzése a leghatékonyabb,

mert a legsúlyosabb sebet orvosolja. A szeretet az ember ontológiai gyökeréig ér. A radice tör fel az új élet. Ez és csak ez hoz radikális változásokat. A gyökér állapota meghatározza, hogy lehetünk-e jó fa, mely jó gyümölcsöket terem. Még sem ezzel a sebünkkel kezdem. Van a dolgoknak lélektani egymásutánja. Az első találkozás egy kérdéssel indul: „Hol lakol?” (Jn 1,31). Majd három év multán következik az első szeretet immár állító mondata: „Veled kész vagyok elmenni a börtönbe is, a halálba is”(Lk 22,33). De ahhoz, hogy ez a „Veled” - legalább szándékban - mindent maga mögött hagyni akaróvá tudjon érni, kellett a három esztendő megvilágosodásai és élményei. Útja volt náluk és nálunk egyaránt az első szeretet megszületésének. Ugyanígy útja van újra éledésének is. Az útirányunk megvan. Jézus beköszöntő mondata az. Amivel mi is kezdtük e zsinatot is, s jelen harmadik szkémánkat is.

Újra át kell gondolni Országot építeni akaró koncepciónkát. Vallomással kezdem. A KIO írása idején nem kevésszer gondoltam arra - főleg Márk evangéliumának tanulmányozása során -, hogy oly keveset hoz a többi evangéliumokhoz viszonyítva a konyhámra. Az én konyhámra, amely tisztázni akarta, hogy mi is a jézusi üzenet tartalma et in dogmaticis, et in moralibus. Könyvének fele - kétharmada, háromnegyede? - gyógyításokról számol be. Hegyibeszédet, azt nem ír, de bezzeg a gerazénus bolondra húsz verset is elfecsérel. Mai fejemmel már a viszonylag legmegbízhatóbb tanúnak gondolom a négy között, s már megbocsátom neki a húsz gerazénus verset is, az elmaradt Hegyibeszédet is. Mért? Mert eljutottam a jézusi üzenet megértésének egy olyasféle stádiumába, mint a János levelek szerzője. A szeretet szócsaládját az ÚSz-ben három szó (agapé, agapan, agapétos) alkotja. E három szó az ÚSz könyveiben 218 ízben fordul elő. Ebből 62 a János levelekre esik. E levelek az ÚSz terjedelmének 1,9%-át adják, a többi 24 könyvé a többi, a 89,1%. A János levelekben e szócsalád rgym-ja az Úsz többi könyvéhez viszonyítva:19. De mondhatom ezt érthetőbben is. Ha a János levelek azzal a sűrűséggel használnák szócsaládunkat, mint az ÚSz többi 24 könyve, akkor szócsaládunkkal csak 3 és nem 62 ízben találkozoznánk e három levélben. Ha pedig az ÚSz többi 24 könyve használná a János levelek sűrűségével szócsaládunkat, akkor a 24 könyvben nem 156, hanem 3474 ízben találkozoznánk e három szóval. Néhány éve mondogatom már, hogy a jézusi üzenet elmondható az óvodák kiscsoportosainak a szintjén is, és mégis úgy, hogy abban minden benne van. Így: jónak kell lenni! Lehetünk gonoszak és jók (Mt 5,45;22,10), éltető napsugarat kapunk mindkét esetben Istenünktől, de Ura örömebe csak a jó (és hűséges) szolga invitálódik (Mt 5,21). S most már megbocsátom Márknak, hogy nem állított össze Hegyibeszédet, hanem elég volt neki, hogy megénekelte a jó föld (Mk 4,8.20) himnuszát. Elég volt neki, hogy jónak mondta a sőt, s kész is volt a maga Hegyibeszédével: „Legyen bennetek só, és éljetekek békeességben egymással”(Mk 9, 50).

Az első szeretet elvesztésének legkiáltóbb jele számomra, ha nincsen só bennünk, ha nem élünk békességben egymással. Ha bántjuk egymást, bár az első szeretet idején nagyon vigyáztunk, ne mondjuk s tegyük, ami másikunknak fáj. Nem igen bántják egymást, akik tudják - és közösen tudják -, hogy merre menjenek. Hűséges szolga is csak akkor tudok lenni, ha tudom, mi a dolgom, s ha egy Úrnak szolgálunk, közösen is tudjuk, hogy mi a dolgunk.

Közös kincsünk a Jézustól kapott tisztánlátás, ami miatt félvilág újra és újra megcsodálja akármelyikünket, ahogyan ezt tapasztaljuk a nemzetközi találkozókön. Ismét vallomás következik. Nem vonom vissza a KIO alábbi mondatait: „...tanítónak tudta magát... követőit tanítványoknak nevezte... ha orvosnak tudta volna magát...” Továbbá: „A nép érdeklődésének hangsúlya a tanítóról eléggé egyértelműen áttevődik a csodacsináló javasemberre” (112,664). De hiányolom a KIO-ból azt, amit az elmúlt hónapban megfogalmaztam a Szellemi Búvároknál tartott előadásomban: „tanítványneveléssel, tömegpasztorációval, kézrátételes gyógyítással bőven kitöltötte a napi nyolcórás munkaidőt”. Mi ebben az újdonság? Csak egy árnyalat: a gyógyítás nincs benne leértékelve. Márk nem értékelte le, a KIO igen, mert a tanító versengett bennem az orvossal: „Jézus, a Szeretet, nem tud nem segíteni, de a Nyájajuhász számára ezek a csodák teljességgel használhatatlanok” (647). Ezt a mondatomat sem tudom visszavonni. Ma is azt gondolom, hogy Jézus nem kevésbé akarta Izrael megkovászósítását a maga szeretet-üzenetével, mint ahogy mi is akartuk a jézusi üzenettel megkovászósítani felekezetünket s minden azon kívül is található jószándékú embert. Mégis áll a tétel, hogy Jézus napi nyolc óráját a fent felsoroltak töltötték ki, s ha hihetek Márk papirosfelhasználási arányainak, akkor könnyen lehet, hogy Jézus hároméves időelszámolása azt mutatná, hogy idejének nem kicsiny, talán java részét is a Nyájajuhász számára használhatatlan kézrátételes gyógyításoknak szentelte.

Védem magamat, védem magunkat. Elküldtük a legrászorultab-
baknak a tíz vagy még több százalékot. Örültünk, ha csoport-
találkozóinkat, lelki gyakorlatainkat úgy, ahogy rejteni tudtuk
a hatóságok elől. Mi aztán igazán nem csinálhattunk volna
orvosi diploma nélkül tömegorvoslást, egyénit is alig, mert
hamar meggyűlt volna bajunk, mint sarlatánoknak a hatóságok-
kal. Amúgy is problematikus, hogy az orvostudomány mai fej-
lettségi fokán mennyi szerepe lehet ennek a Jézus korában
korszerűnek számító gyógyítási módnak. Mindez azonban semmit
sem változtat Jézus és a mi időelszámolási végeredményeink
különbségén. Jézus beszélt a szeretetről, s azt Izrael széles-
ségben gyakorolta. Mi beszéltünk a szeretetről, s azt inkább
csak család és csoport szélességében gyakoroltuk.

Most pedig itt állunk megfürödve. Szövegünk felekezetünk
hierarchiájának szemében eretnek, s nem áll rendelkezésünkre
templom és zsinagóga. Szövegünk ennek folytán nem eléggé kul-
turált a szakemberek szövegéhez viszonyítva, akik szakmasze-

rúen úzik akár a teológiát, akár a szociológiát vagy pszichológiát. Meghajtom az elismerés zászlaját azon testvéreim előtt, akik már tíz esztendővel ezelőtt - az adott viszonyok ellenére, tehát az állami és egyházi megnemértés és gáncsolás dacára - megtették az első lépéseket egy nem pusztán tanító jellegű, hanem konkrét emberi nyavalyán segíteni kívánó társadalmi jelenlétünk irányában.

Ez a szkéma is kérdőjellel zárul. Nem lehetünk Jézus tanítványai Hozzá hűséges szellemi tartalmaink mellett sem, ha nem tudunk módosítani időelszámolásunk arányain, ha nem tudunk segíteni azokon a társadalmi nyavalyákon, amelyek jézusi jellegű erőfeszítések nélkül orvosolatlanok maradnak.

[STRUKTÚRA CÍMÉN]

A munkacsoportok vezetői nem mutattak erőteljesebb igényt arra, hogy Ügyintéző Bizottságként tevékenykedjenek. A Tájékolvasói nem vették igénybe azt a lehetőséget, hogy reflektáljanak a Tájékolban megjelenő KV-hírekre. E két tény következtében, úgy tetszik, meg kell kérdeznünk a Bokor alapközösségeit, óhajjtják-e, hogy legyen a Bokornak képvisellete. Ha óhajjtják, akkor ennek az óhajjuknak kifejezésekként küldjék el képviselőjüket a legközelebbi Bokortanácsra, hogy ott megválasszák maguk közül azokat, akik magukra vállalják a képviselletet s annak feladatait. Ha óhajjtják, de küldötteik nem kívánnak részt venni a képvisellet munkájában (lemondanak passzív szavazati jogukról), akkor a képvisellet kérdésében e küldöttek aktív szavazati joggal sem rendelkeznek, csupán véleményt nyilvánítási, azaz tanácskozási joggal. Egy személy csak egyetlen közösséget képviselhet a Bokortanácsban; ha tehát valaki több közösséget vezet, akkor csak ezek egyikét képviselheti, a többit azok egy-egy küldöttjének kell képviselnie. Ha pl. összesen 10 közösség küldené el küldöttjét, mégpedig a képvisellet munkájában részt is vállalás szándékával, akkor e 10 küldött és az Öregek Tanácsának, valamint a munkacsoportvezetőknek a Bokortanácsban megjelent azon tagjai szavaznának a képvisellet módjáról és személyeiről, akik készek részt venni a képvisellet munkájában.

Ha teljes vagy majdnem teljes érdektelenség mutatkoznék a képvisellet munkájának vállalása szempontjából, akkor hogyan tovább?

a/ Öcsit átvesszük az Öregek Tanácsába, s mindent csinálunk tovább úgy, ahogy eddig?

b/ Bejelentjük a strukturális vákuumot, mert senki se igényel központot és központi szolgálatot, Karcsit és Lacit pedig besuszteroljuk a két Gyökér valamelyikébe, vagy létrehozuk a 3. Gyökér-közösséget?

[A MEGVÁLTÁS KÖZÉLETI REALITÁSÁRÓL]

Erről ír és álmodik Máté-Tóth András (Egyház Fórum 95/1 4-16.). Ha jól értem írását, akkor volna a megváltásnak közéleti realitása, ha egyházunk elvégezné a maga átvilágítását, s ez bizonyos következményekkel is járna a bűnösöknek találtakra nézve, mert következmények nélkül „sem a bűnös méltósága, sem a megbocsátás ereje nem valódi, s a bizonytalan bázisra alapozó új gyakorlat sem hiteles és nem is hatékony”.

Mit akarunk átvilágítani? A tanulmányból inkább azt tudom meg, hogy mit nem: „Ma már nem a kollaborálás a főbűn, és nem a politikai tisztaság a fő erény”. Kollaborálásnak és hiányának lehetséges egy jézusi és lehetséges egy egyházpolitikai megítélése. Ami a jézusit illeti, koncepciójának semmi köze a trón és oltár szövetségéhez: „...helytartók és királyok elé hurcolnak majd titeket miattam” (Mt 10,18par). Az ilyesfajta megítélés a konstantini fordulat óta csak prófétai és nem írástudói (egyházvezetési) gyakorlat.

A Vatikán átvilágította magát mind a nemzeti, mind a „létező” szocializmusokkal kollaborálása tárgyában. Meg is állapította, hogy egyfelől a zsidókat még több csapás érte volna, ha másképpen viszonyul Hitlerhez, mint ahogyan ténylegesen viszonyult. (Hiába gondolta Friedrich Heer, hogy „a Szentlélek mélyen elhagyta a Vatikánt” e politikájában.) Másfelől pedig leszögezte, hogy a Szovjetunió összeomlásában a Vatikán keleti politikájának bizony nem volt jelentéktelen a szerepe. (E nézet kritikájának még nem született meg a maga Friedrich Heerje.) A Vatikán mindkét esetben a kisebbik rossz elvét követte, s nem a hatóságok elé hurcoltatásunkban látta feladatunkat.

A jézusi megítélés állandóságával szemben az egyházpolitikai megítélés mutathat bizonyos hullámzásokat.

Mindszenty József a 45 utáni években úgy ítélte meg a helyzetet, hogy a Rákosi Mátyás által irányított világgal nem szabad kollaborálnia. Ugyanakkor a Rómából hazajött Schrotty ferences főatya arról beszélt, hogy az Alföld a török hódoltság alatt csak azért maradt meg katolikusnak (értsd: nem lett kálvinistává), mert a Szeged-alsóvárosi barátok a basa papucsát is hajlandók voltak megcsókolni.

XII. Piusz álláspontja a Mindszentyéhez esett közelebb. Így aztán a pápa haláláig (1958) a „kollaborálás volt a főbűn”.

A Zsinaton viszont az az álláspont győzött, hogy jobb, ha a szovjet hódoltságban olyan püspökeink vannak, amelyeneket a hatalom engedélyez, mintha egyáltalában nincsenek püspökeink. Ennek hatására az egyházpolitikai megítélés alakulni kezdett: a kollaborálás egyre kevésbé minősült bűnnek, s a politikai tisztaság egyre kevésbé minősült erénynek. Tartott ez közel

két évtizedig. A kisközösségi perek megszűntétől, a Helsinkii Paktum aláírásától, Lékai László esztergomi érsekké emeltetésétől kezdve aztán a kollaborálás kezdett legfőbb erénnyé lenni, s a politikai tisztaság pedig egyházi engedetlenségnek kezdett minősülni. Megítélésem szerint a „rendszer-váltás” óta eltelt közel hat esztendő alatt az 1989 előtti években tanúsított egyházi magatartások megítélésében már nem történt változás. Lehetek s lehetnek ma is olyanok, akik úgy gondolják, hogy a rendszer-váltásnak változást kellett volna hoznia e tekintetben, de ilyesmi nem történt. Ennek következtében Máté-Tóth megállapítása (Ma már nem a kollaboráció a főbűn) jó harminc éve egyfolytában érvényben van.

Marad is. Ez pedig nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy a hazai egyházi életben nem lehet szó semmiféle átvilágításról. A kollaborálást kellene átvilágítani egy olyan egyházi társadalomban, amelyben a kollaborálás 30 esztendő óta egyfolytában nem számít bűnnek, ellenkezőleg az egyházi méltóságokba jutás feltétlen feltétele volt.

Merőben elméleti kérdés, hogy lett volna-e átvilágítás egyházunkban, ha 1989-ben nem kerekasztal tárgyalások kezdődnek, hanem 1956 mintájára véres forradalom parancsolja ki a hatalomból a pártállam képviselőit. Tudomásom szerint 1945 után hazai egyházunkban egyetlen személy ellen sem foganatosítottak vizsgálatot 1945 előtti magatartása miatt, pedig Kiss György könyvének adatai szerint nem kevés olyasmi történt papok részéről, aminek evangéliumtalan voltát Kiss kétségtelennek állítja. 1945 után mindössze annyi történt, hogy a megüresedett püspöki székekbe a Vatikán olyan személyeket ültetett, akiknek politikai tisztaságához semmi kétség sem férhetett. Ha 1989-ben véres forradalom teremt új rendet, hasonló lett volna a Vatikán magatartása: nem kollaborálókból, hanem a kommunisták börtöneit megjárta személyekből töltené be a megüresedő püspöki székeket.

A megváltásnak akkor lehetne közéleti realitása, ha a jézusi koncepció érvényesülhetne. Erre pillanatnyilag nem látok lehetőséget, de bizakodom a III. Vatikáni Zsinatban.

Egyébként úgy gondolom, hogy semmi baj nem lesz belőle, ha az átvilágítási törvény alól nem mentesítik a papokat. Az elmúlt öt esztendő azt mutatja, hogy nincsenek bűnösei a szovjet hódoltság félszázadának, akárhány ezret végeztek is ki, akárhány százezret börtönöztek is be e hódoltság működtetői.

Nem kell félnie egyetlen papi személynek sem a maga kollaboráló múltjának átvilágítása miatt. Azoknak sem kell félniök, akik működtették a hódoltságot, közreműködtek a kivégzésekben, bebörtönzésekben, megfélemlítésekben, államosításokban. A működtetők pozícióban vannak, áldozataik pedig meggyűjthatják pipájukat „kárpótlási jegyeikkel”.

Lehet a kollaborálókról rossz véleménnyel lenni, de ennek politikai realitást csak fegyvertények kölcsönözhetnek. Bethlen Gábor kollaborált a portával, de a Porta megvédte volna őt, ha valaki politikailag akarta volna érvényesíteni a maga rosszal-

lását. Semmiféle politikai alapja nincs semmiféle rosszallásnak az elmúlt félszázad kollaborálóival szemben. Evangéliumi volna - ha lenne képviselője. Egyéb eszmei alapja is lehetne - ha volna valami képviselője. A tény, hogy a társadalom közvéleménye úgy érzi, hogy mégis csak illenék valaminek történnie, arról beszél, hogy „evangélium” meg „eszme” mégsem teljesen üres kategóriák.

Evangéliumtalan viszont, ha tetszik megváltás ellenes, mentesítésre törekednünk, mert kiváltságot jelentene polgártársainkkal szemben.

[GYURIKÁM!]

Elmúlt éjfél, nem tudok aludni. Írok Neked egy levelet, az talán meghozza majd az álmot. Délután jutott eszembe, amit most írok. Lehet, hogy számárság. Mindegy. Megírom, s talán túljutok vele rajta. Elkezdem.

Úgy emlékszem, azt mondtad, októberben véglegesen hazajössz. Ha lehetségesnek ítéled, mondjuk egy félévre, helyedre állnék. Ellátnám, amit Te ott ellátsz, s Genfben? Dec. 3-án megint Tübingában szállnánk, s 4-én estére érnenk haza. Aug. 16-án lesz a Bokortanács, addigra jó volna ismernem válaszod, mert szept. 15-ig kell eljuttatnom a Szeminárium szervezőjéhez a résztvevők neveit.

Más. Nagyon tetszett, amit Gromon Bandinak írtál. Erre a hangra most a Bokorban olyan szükség van, mint egy falat kenyérre. a Bokor második nemzedéke jórészt megbolondult. Most éli kamaszlázadását mindazzal szemben, amit tanult tőlem az elmúlt negyedszázad folyamán. Tarnai Imrétől tudom - a napokban járt Óbudaváron -, hogy az ÉV következő száma hozza olvasói leveledet. Nem tudom, melyiket. Ez utóbbit-e vagy a korábbi? Ha a korábbi, akkor ezt szívesen hoznám a Koinóniában, melynek eddigi számait végre postázom e levéllel egyidőben Számodra.

Más. Megjelent „Szent Pál „teológiája” c. munkám második kötete is: I. Krisztus jóhíre, II. Krisztus törvénye. Lázasan korrektúrázom a III-at: Krisztus keresztje. A szövetség-teológia lesz a VII. kötet. Tartalmi érnek bennem, talán megnyeri tetszésedet, bár a tudományos apparátus nem igen lépi túl a nálam szokásost.

Befejezés: kezdek elálmosodni, így hát befejezem.

Óbudavár, 1992. augusztus 13.
Szeretettel ölel: Gyb.

[ÉRTHETI-E KÖZÖNSÉGES KERESZTÉNY? EGY MAGYARORSZÁGI ÚJSZÖVET-
SÉGES MEGGONDOLÁSAI]

Herbert Haag tanulmányt írt a Theologische Quartalschrift c. folyóiratban „üdvösségről beszélés - Egy ószövetséges meg- gondolásai” címen /Die Rede vom Heil - Überlegungen eines Alttestamentlers, ThQ 1992/2 s. 81-97/. Szó szerinti fordít-
ásban hozom tanulmányának befejezését.

Következtetésem:

/1/ Az „üdvösség” szó burokszóvá lett. Ezért a teológia és az egyházi igehirdetés nyelvéből számúzni kell az üdvösség meg-
határozás nélküli használatát. Nem hivatkozhatik a Bibliára. Aki szájára veszi az „üdvösség” szót, annak mindenképpen meg-
kell világítania, hogy mit ért rajta. Érvényes ez az üdvút, üdv történet, Isten üdvakarata, üdv szükségképpeniség stb. fogalmakra is.

/2/ Az „üdvösség” meghatározása szempontjából nem sokat segít a hivatkozás az Isten Országára. Aki kapcsolatba hozza az „üdvösséget” az „Isten Országával” vagy azonosítja a kettőt, ismeretlent magyaráz ismeretlennel. Az „Isten Országá” meghatározását illetően ugyanis a szakemberek semmiképpen sem érte-
nek egyet. (Ugyanez érvényes az „üdvösség” és a „megváltás” azonosítására is, mert a „megváltásról” sincs meggyőző meg-
határozás.)

/3/ Ezenfelül a modern emberek nyelvérzéke számára elavulttá lettek az olyan fogalmak, mint „üdvösség” és „Isten Országá”. Semmit sem lehet róluk elképzelni. Ráadásul az, amit a palesztinai zsidóság „Isten Országának” gondolt, sohasem valósult meg; s az, amit Jézus gondolt „Isten Országának”, sohasem fog megvalósulni, s egyáltalán meg sem valósulhat.

Szabadjon ezt a „hattyúdalomat” a ThQ-ben egy kéréssel be-
fejeznem: Nem tudnának-e a szakteológusok, s nem kellene-e is nekik, egy kicsit jobban igyekezniök, hogy olyan nyelven beszéljenek, amelyet az „egyszerű” teológus, sőt talán még a „közönséges” keresztény is megért? Ez esetben könnyebben esnék neki gyógyulást (Heilung) keresni ott, ahol nem pénz ellenében kapja azt /Iz 55,1.köv/.

Sajnos, nem vagyok a ThQ olvasója. A szöveget fénymásolatban kaptam Tübingában tanuló Kocsi György barátomtól, kinek H. Haag atyai barátja. A fénymásolat szabadon maradt helyét kézírásával kitöltötte:

„Légy szíves ezt a 3. pontot támadd meg, ha tudod. A zsidók elszámították magukat Babilonnal szemben - Jeremiás ellenére és javaslatára. Utána jött az Isten országának restaurációs gondolata, majd miután már országuk sem volt, jött a túlvilági ország... Ezek tények. Nem ártana az apokaliptika tanulmányozása - főleg az, hogy milyen történelmi események váltották ki.”

A Magyar Értelmező Kéziszótár nem állítja az „üdvösség” szavunkról, hogy az régi, régies vagy elavult volna. Vallási, az egyházi étellel kapcsolatos szónak mondja, tartalmát is megha-

tározza: „Keresztény hit szerint: a halál utáni boldog örök élet”. Van tréfás használata is: nem elég az üdvösséghez. Rövidebb alakja, az „üdv” pedig már az ómagyarban része lett „egyház” szavunknak /üd, id, egy + ház/, s él ma is az üde, üdülő, üdítő köznyelvi szavainkban. /Megkeresztelkedése után a magyar nép két finnugor tóból alkotott szóval jelölte meg a maga számára az „ekklésia” mivoltát: egy ház, melynek rendeltetése, hogy az abba járók üdék legyenek, elsősorban transzcendens értelemben./ A rövidebb alaknak van profán használata is: „Míg nyomorra milliók születnek, néhány ezernek jutna üdv a földön...” /Vörösmarty M., Gondolatok a könyvtárban/. Hogy szekularizált világunkban mennyi ember érdeklődik „üdvössége” iránt, erről a szociológusok sokféle statisztikával szolgálnak nálunk is; ha a keresztelés, házasságkötés, temetés igénybevétele is érdeklődést jelent, akkor többen érdeklődnek „üdvösségük” iránt; ha a vasárnapi templomba járás a mérce, már jóval kevesebb az érdeklődők száma, s ha a katonáskodás elutasításáig toljuk fel a lécet, egy ezrelék sem fog üdvössége iránt érdeklődőnek mutatkozni. De hát nem is a piac igénye szabja meg „a halál utáni boldog örök élet” feltételeit. E feltételeket az örök életet számunkra felkínáló Istennek kell megszabnia. Hogyan ismerhetjük meg ezeket - jelentős kérdés; milyen nyelvezetet használva adjuk közre ezeket - szintén jelentős kérdés.

Egy újszövetséges szempontjából nem perdöntő, hogy a zsidók milyen későn és milyen események hatására jutottak el a farizeusok feltámadás-hitéig. A kulturtörténelem számtalan és különböző kultúrszintű nép vallását ismeri, s a vallások döntő többsége ismeri az „üdvösség” fogalmát a meghatározásában, akármilyen szóval nevezte is az emberiség vallásos felének ezt a nagyjából közös fogalmát, mert a zsidó vallás a maga oly hosszú századokon keresztül fenntartott immanentizmusával bizony kilóg a vallások örök élet hitének sorából.

Ne legyen hiány részemről meghatározásokban. üdvút olyan emberi magatartás, amely teljesíteni kívánja az üdvösség emberi feltételeit. Üdvtörténet az a történet, amely beszámol arról, hogy a változó időben mit gondoltak a különböző kultúrákban üdvösségünk isteni és emberi feltételeiről. Isten üdvakarata = minden embert vár az üdvösségbe. Üdvszükségesség = tönkre megy az ember, ha nem üdvözülni.

„Isten Országá” - vannak, akik ezt a kifejezést használják. Azon sem csodálkozom, hogy akár a múltban, akár a jelenben különböző szerzők, személyek mást és mást értettek, értenek rajta. Keresztények számára perdöntő, hogy Jézus mit értett rajta. Azzal a feltételezéssel fogok hozzá Jézus megkérdezéséhez, hogy teológiájának e kulcsfogalmán nem ellentmondásokat értett. Ezzel az alapfeltevéssel el kell utasítanom a Jézus ajkára adott anyagnak a sorból kilógó elemeit. Éppen azt, amit H. Haag Jézus gondolatát illetően meghatározónak gondol: a tanítványok nem járják végig Izrael városait, a tanítványok közül még valakik megérik, hogy Jézus visszajön. Azt a nézetet

képviselem a rendelkezésünkre álló jézusi anyagot vizsgálva, hogy az Isten Országának megvalósulása üdvfolyamat. Történelmi folyamata a szeretet cselekedeteinek, a szeretettől meghatározott emberi életmagatartásoknak. Az Isten Országá rajtunk fordul. Két ember egymást egybeölelő szeretetkapcsolata már Isten Országá. Ezeknek a megsokasodásával, valamint a szeretet kapcsolatba harmadik, negyedik, sokadik /és mindenkihez elérni akaró és senkit kirekeszteni nem hajlandó/ személyek felvétele által növekedhetik és növekedik a szeretet társadalma. Az a szeretetcivilizáció, amely csak felebarátot ismer, ellenséget és számára közönyöst nem, amely csak szolgálatot ismer és elutasítja az uralkodást, amely csak a megszerzettek odaadását ismeri, a magamnak megőrzést és a másokét elvevést nem; amely csak a testvéri feddést ismeri, de ezenfelül lemond minden megtorló hatalomról - házasság, család, település, munkahely, ország és emberiség szinten egyaránt. Ezért a magatartásért jár a jutalom, a szeretet társadalmának transzcendens változata, az örök élet, akármi is legyen annak konkrét tartalma (pl. Isten boldogító színe látása).

[BANDIKÁM!]

Megkímélem az ÉV szerkesztőit egy fölösleges munkától, mert a Tájék legutolsó számában megjelent beszámolómat a januári két konferenciáról - nem kívánom megjelentetni az ÉV-ban - az írás családi, nagypapás hangvétele miatt.

Ezzel szemben felkínálom az ÉV-nak a mondott konferenciákon elhangzott szövegeimet, melyek részint már megjelentek a K.-ban, részint a márciusi számban látnak napvilágot.

Ugyancsak felkínálom a drezdai előadásomat, s annak egész kísérő anyagát: Cserhádi, az MKPK és Seiterich két szövegét.

Továbbá Accerbihez, Sodanohoz, a MKPK-hoz írt leveleimet.

Továbbá innsbrucki előadásomat: Szeress, és tégy, amit akarsz. Végezetül Nagy Katalin, Kedves Omár! c. írásomat említem meg, melyben elvégeztem egy a KIO-ban sem szereplő fogalmi tisztázást, másfelől pedig tekintettel voltam az ÉV nem vájt fülű nagyközönségére... éppen az ÉV számára írtam.

Amennyiben nem reflektál rá az ÉV - kb. másfél éve van birtokában -, akkor lehoznám a K. áprilisi számában.

Nem akarlak külön munkával terhelni, ezért elég, ha akkor reflektálsz levelemre, amikor újra találkozunk.

Szeretettel ölel
Budapest, 1995. febr. 8.

[KEZDŐ GÖRÖG TANFOLYAM 1970 UTÁN SZÜLETETT BOKOR-TAGOK
RÉSZÉRE]

Első találkozás 1995. október 13-án 18-tól 20 óráig Városmajor u. 47/B II.3. alatt. Utána négy hetenként, mindig a Bokor-naptár szerinti első pénteken a fenti időben és helyen egészen 1976 nyaráig. A részvétel feltételei:

1. Nyugta, hogy a résztvevő tandíj gyanánt befizetett ezer forintot a HVA vagy a BLA számlájára.

2. Görög nyelvű Újszövetség

3. Görög nyelvtankönyv, lehetőleg Maywaldé, de más is jó

4. János evangéliuma első fejezetének folyékony olvasása

5. Az Újszövetség leggyakoribb 169 szavának (ezek a szavak legalább 101 ízben előfordulnak az Újszövetségben, s jó részük ismert a magyar nyelvből is az általános műveltség alapján) ismerete (magyarról görögre, görögről magyarra, szóban és görög betűkkel - hehezet- és hangsúly-jelekkel együtt - írásban egyaránt). Ez az ismeret elegendő a 4. feltétel teljesítéséhez. E szójegyzék igényelhető szept. 10. és 21. között Városmajor u. 47/B alatt, utána szept. 30-ig a Végh-családnál (Attila út 113. III); ezután már nem, mert nincsen idő az elsajátításra.

6. A két találkozás között csak azt kell biztosan elsajátítani, amit a találkozás során már megismertünk és ott be is gyakoroltunk. Ennek következtében, aki ezt nem sajátítja el, maradjon ki a tanfolyamról, mert úgyis tovább megyünk az anyagban, amely az előző anyagra épül, s annak elsajátított volta a tovább haladás feltétlen feltétele. Az elsajátításra napi 5 perc elegendő, de a találkozás előtti napon a 28-szor 5 perc, azaz két óra és 20 perc nem elegendő.

Az utolsó találkozás vizsga is, melynek sikere esetén a tanfolyamon résztvevő aláírással ellátott bizonyítványt kap arról, hogy a tanfolyamot sikerrel (cum laude, laude, rite - magyarul: jelesen, jól, elégségesen) elvégezte.

A tanfolyam célja, hogy a Bokor 3. nemzedékének teológiai ismeretei ne legyenek szerényebbek az első két nemzedékénél. Ha az első két nemzedékből is adódnék jelentkező, azok külön tanfolyamon részvétellelre kaphatnak lehetőséget.

Kelt Óbudaváron, 1995. július 27-én - Gyurka bácsi

[ÉRTSÜNK SZÓT!]

Jó emberré válni, üdvösségbe jutni akarni - ez nem szakma, hanem emberi természetünkbe írt legfőbb célkitűzésünk, „hivatásunk”. Köszönettel vesszük, ha ehhez segítséget kapunk bárkitől is, de maradunk hivatásunk első számú felelőse mi

magunk; kemény valutával fizetett szakértő sem vállalhatja át felelősségünket, mert hivatásunkról van szó. Ha viszont költözködnöm kell, nem tanulom ki, hogyan kell a gurtnival bánni, hogy karcolásmentesen kerüljenek bútoraim az új lakásba, hanem átengedem ezt a feladatot a szakembereknek, akiket tisztességesen megfizetek munkájukért.

Ebből az alapgondolatból született meg vagy 15 éve az „Egyházrend”. Azt képviseli, hogy családjainknak szentháromság-mintájúaknak kell lenniök, s ezeknek a családoknak kb. 12 fős tanítvány-közösségekké kell egybe állniok, melyekben a megvalósítandó szeretet szolgálatában hangzik a jézusi ige, és ahol szerepet kapnak a jézusi kultikus jelek is. S ha egyházunk, amelybe beleszülettünk, a maga kultikus jelei egyikének gyakorolhatóságát papszenteléshez köti, akkor e közösségek felelőseit pappá kell szenteltetnünk. Így kell tennünk annak ellenére is, hogy Jézus nem ismert papokat meg nem-papokat, hanem csak tanítványokat, akiknek a fogalmában viszont benne van, hogy közösséget hívnak életre az Egyetlen Tanító példájára. Nem a pap és nem a közösségvezető az alapvető, fontosságú tényező a jézusi koncepcióban, hanem a közösség, az az Isten Országát szolgálni és megvalósítani kívánó kahal, amelynek egyébként szükségképpen van legfőbb felelőse, akárminek is (pap, vezető stb.) nevezzük őt.

Ami e könyv, ill. gondolat kritikáját illeti, a hierarchia részéről érkezőt bátran mellőzhetjük. Azért járhatunk így el, mert e munkáért annak megírásától számított egy éven belül egyházi bíróság elé kerültem, amely mind a mai napig büntetésben tart könyvemben nem található, s általam nem képviselt állítások miatt. Mellőzhetjük azt a kritikát, ami nincs: néhány évvel később az a vatikáni Hittani Kongregáció, mely közli velem, hogy „nem vitatkozik”, minden vitatkozás nélkül rakja rá könyvemre a „téves, veszélyes és félreérthető” címkét. Egyházunk hierarchiájától mind a mai napig csak pofonok érkeztek, érvek nem.

Az első kritika Nyugatról jutott el hozzám. 1993. januárjában Lyon városának pályaudvarán két óra hosszat várunk kettesben csatlakozásra; társam Avignon, én Genf felé. Amikorra kezdi már érteni szavaim nyomán a Bokor-valóságot, ezt mondja: „Szóval ti csak beszéltek, de nem tesztek semmit!” Ezzel szemben ők, a Droit et Libertés dans l'Église, tesznek is, mert - mint tapasztalhattam az előző napon: a szombatesti liturgián az Arbresle-i dominikánus kolostorban - közösen és mindannyian mondtuk a „szereztetési igéket”, avagy ugyanezt katolikus magyarul kifejezve „az átváltoztatás szavait” - nők, férfiak és papok vegyest; azaz csak az nem mondta azokat, aki nem volt ott, vagy ott volt és nem akarta mondani. Tették tehát azt, amit a Magyar Sion ormára állított Seregély érsek már több ízben megállapított rólunk idehaza is, külföldön is nyilvánosan: „A Bokorban délelőttönként az anyák is miséznek” - az én legjobb tudomásom szerint: teljesen alaptalanul.

Két évvel később, Koinónia-beli dolgozatom kiváltotta a Bokron belüli kritikát is. Szemben azoknak a véleményével, akik úgy gondolták, hogy a dolgozat logikus következménye az Egyházrendnek (Ha egyszer nyilvánosan nem lehetséges a szentelés, akkor titkosan kell annak megtörténnie; s ha csoportvezető nők pappászentelésére nem akadna vállalkozó püspök, akkor egyelőre be kell érünk a férfi csoportvezetők pappászentelésével), mások azt képviselték, hogy a dolgozatom visszafelé lépést jelent, mert ellentétbe kerül az Egyházrenddel, a KIO-val, ha egyszer hajlandó a pappászentelődést kívánatos dolognak tekinteni. A jelen írásom 2. bekezdésében elmondottak alapján ezt a vélekedést megalapozatlannak gondolom. (Egy másik ellenvéleményre csak zárójelben térek ki: „titkos” papszentelést nem előzhet meg semmiféle nyilvános megvitatás, s Isten népének „kézfeltételét”, mint a püspöki „kézrátévés” feltétlen feltételét, a szóbanforgó nép évtizedes hűsége vezetőjéhez - teljesen kielégítő mértékben adotttnak mutatja.)

Azt azonban, hogy nem léptem előre e dolgozatomban a szentelés nélküli misézés irányában, azt vállalom. S ugyanakkor bizony felvethetőnek gondolom a kérdést, hogy nem kellene-e előre lépnünk. Akár abban az irányban, hogy a közösségvezető a testvérek megbízásából vezeti az eucharisztia ünneplését - minden püspöki kézrátétel nélkül. Akár abban az irányban, hogy az eucharisztia ünneplésének vezetése a „soros elnök” hatáskörébe tartozik ugyanúgy, mint az elmélkedés megindítása és a találkozó egésze levezetésének a feladata - megint csak minden püspöki kézrátétel nélkül.

Az előrelépés fenti szükségességének kérdéséhez - helyzeti adottságomból folyóan, azaz mivel magam írom e sorokat: elsőként - mindjárt hozzá is szólok. Nem ismétlem meg az említett dolgozatban már elmondottakat, melyek summája: nem kívánok új felekezetet élethez segíteni, s ennek következtében változatlanul nem kívánok „előre lépni”.

Ezenfelül van még két okom, ami miatt nem léptem előre. Az egyik: az említett nyugati gyakorlat mögött nem áll semmiféle mozgalom; az általam közülük jobban megismert személyek időnkénti levelezéssel csupán előkészítik a következő évi konferenciájukat, s esetleg van még egy helyi közösségük. A másik ok: úgy ítélem meg a Bokorhoz tartozók gondolkodását-érületét, hogy a fent említett „előre lépések” bármelyikének gyakorlattá tévése igen erős ellenérzést és elutasítást váltana ki - a Bokron belül is. Következtetek erre abból is, hogy az „előre nem lépő” javaslat sem látszik egyöntetű ujjongást kiváltani. Talán van valami egyéb, amiben feltétlenül előre kellene lépnünk! Valahol a közösnevező táján, a mélyebb szeretet, a bensőségesebb közönség tekintetében... Bokorliget irányában!

[AZÉRT A SZÁMLÁLÓ SE KUTYA...]

Azt hiszem, hogy a különböző számlálókat vallók nehezebben tudnak együttimádkozni, mint azok, akiknek közös a számlálójuk. Azt hiszem, hogy azok, akik együttimádkoznak, könnyebben tudják egymást szeretni, mint akik nem imádkoznak együtt. Azt hiszem, hogy akik nem szeretik egymást, kevesebb sikerrel építhetnek szeretettársadalmat, mint akik szeretik egymást. Azt hiszem mindezeknek a következtében, hogy bizony nem hatodrendű vagy még jelentéktelenebb, hogy a Bokorban hányféle számlálót vallunk. Minél színesebb és szélesebb a számlálópalettánk, annál kevésbé vagyunk hatékonyak.

Azt hiszem, hogy ez a tétel igaz. A „közösnevező” annyit jelent, hogy az emberiség egésze békén elfér rajta, akármennyire különböző számlálókat is valljon a gondolkodástörvényekkel és tapasztalatokkal egyértelműen és mindenkire evidencia erejével hatóan meg nem ismerhető valóságszeletekről. Hiszem, hogy a közösnevező integráló erejű, de úgy gondolom, hogy inkább csak „nagyban” az. Minél kisebb egy közösség, annál inkább igényli a közös számlálót. Mondok egy analógiát, amely természetesen csak analógia. A baszkok már bent vannak az Európa Közösségben, s nagyon rosszul érzik benne magukat, mert egy „Franciaországba”, ill. „Spanyolországba” bele nem integráltak, csak belekényszerítetten örvendhetnek, hogy egy Európa Közösséghez tartoznak még más tizenöt állammal együtt. Az utódállamok magyarságának helyzetén is aligha fog többet könnyíteni a bekerülés, mint a baszkokén. A baszkok örvendezve lennének tagjai az Európa Közösség nevű integrációnak, ha előbb ők maguk állammá integrálhatnák magukat a Pirenneusok két oldalán. A nagyhatalmak által fegyvertények alapján megállapított határok addig állnak fenn, amíg nincsenek új fegyvertények... azok pedig sűrűn adódnak.

A másságot lehet tisztelni, talán még megszeretni is lehet. Az azonosban-hasonlóban pedig otthon lehet lenni. Az embernek valahol otthon kell lennie - vette észre Tamási Áron is. Házasságban aligha jó, ha az egyik bigott katolikus, a másik ateista. Kisközösségben aligha jó, ha radikális forradalmár az egyik, a másik pedig fontolva haladó. Egy kisközösség-integrációban, aminő a Regnum vagy a Bokor is, aligha jó, hogy egyikünk nem hisz az örök életben, másikunk pedig „szellemi bűvárként” naponként társalog az odaáti szellemekkel. Azt hiszem, hogy a másságot tisztelettel elviselhetem, még meg is szerethetem, ha évenként kevészer kell elviselnem. Minél sűrűbben kell együtt lennem ezzel a mássággal, annál nehezebb próbák elé állítódik szeretetképességem, azaz, hogy én, saját magam.

A fent mondottak vagy úgy vannak a valóságban, ahogy leírtam, vagy nem. Elképzelhető, hogy valaki abban látja a Bokor hivatását, hogy kicsiben mutassa meg az emberiség egészének (sok-sok számlálónak) egybeintegrálhatóságát. A puding próbája az evés. Ha a másságokra épülő házasságok, kisközösségek,

mozgalmak hatékonyabbaknak bizonyulnak, mint a hasonlóságok alapján építkező megfelelők - ez eldönti a kérdést. Addig is, amíg ez eldől, a különbözőségeknek meg kell mutatniok, hogy éppen a közösnevező következtében e különbözőségeket hordozó személyek képesek-e békésen egymás mellett élni házasságban, kisközösségben, Bokorban.

Kinek-kinek a maga számlálója drága kincs és drágagyöngy lehet, melynek szépségéről-értékéről mélyen meg van győződve, s nagy-nagy örömeiben, hogy e kincsre rátalált, szeretné másokkal is, testvéreivel elfogadtatni, hogy azok is örvendezzenek... S mi történik? Csak annyi, hogy e testvérek nemhogy visszaadják a tökgyalut, de nemegyszer el se kérik, haza se viszik magukkal a felkínált új számlálót. Minek következtében kész a lélektani helyzet arra, hogy sérüljön a boldogítani akaró, s hogy lélektanilag elhibázott lépésekkel próbálja meggyőzni a vonakodót vonakodásának helytelen voltáról... és sérüljön a boldogítani akart testvér is.

A „történelmi egyházak” fogalmával szembenáll a „szekták” fogalma. Különbözőségük egyetlen tényezőjéről mondanék valamit. A történelmi egyházaknak módjuk volt hittudományt fejleszteniök. Főiskoláikon, egyetemeiken külön tanszék, ill. tanszékek foglalkoznak a filozófiai alapvetéssel, amely megtanítja, minek az elfogadását lehet megkövetelni az embertől a gondolkodástörvények alapján, s mit nem lehet az ész nevében elfogadtatni. Külön tanszék - a fundamentálteológiai - igazolja azokat az ismeretforrásokat, amelyeket a szaktudományok nem szállítanak, amelyeket a filozófia nem igazol, s amelyek a hit forrásai, aminők - a mi vallásunk esetében - a szentírás, a szenthagyomány, valamint a tanítóhivatali előterjesztések. Ezek anyagát újabb külön-külön tanszék, tanszékek ismertetik, a fundamentálteológia csak azt igazolja, hogy az említett források megbízhatóságáért maga az Isten szavatol. S csak ezek után kaphatnak szót az ún. dogmatikai tanszékek, amelyek kifejtik tételesen egy-egy vallás, pl. a mi katolikus vallásunk részletezett hinnivalót.

Mindezt azért mondom el, hogy nyilvánvalók lehessenek az alábbi megállapítások. Egy valaminő számlálóban nevelkedtünk. Sokáig elhessegettük magunktól még a gondolatát is annak, hogy egyházunk hittartalmaiból valami nem volna igaz. Aztán így vagy úgy 12 vagy 18 vagy még több féléven át végig mentünk a fentebb felsorolt stúdiumokon, s jutottunk el mára oda, ahova eljutottunk. Nagyjából oda, hogy aligha lehet biztos és Isten nevében kötelező megállapításokat tenni a meg nem tapasztalható valóságszeletekről. Oda, hogy a Jóisten nem egy adott vallási gyülekezet hivatalosan elfogadott legutolsó kátéjának felmondását és elhívését fogja számonkérni tőlünk találkozásunkkor, hanem bármely számláló akceptálódik részéről, ha a Mt 25-ben leírtakban vétkeseknek nem találhatunk. Ezek után: ahhoz, hogy én váltani tudjak valami lényegében másra, mint amiben nevelkedtem, az engem új utakra hívogató felbarátomnak-testvéremnek bizony nehéz munkát kell végeznie. Meg kell

mutatnia, hogy a maga brosúrájának számomra új tételeiből mi az, ami filozófiai nyilvánvalóság a gondolkodástörvények erejében. Utána át kell vinnie a maga hitforrásait bemutató tan-székekre. Majd a fundamentálteológiájával igazolnia kell eme ismeretforrások kétségtelenül isteni eredetét. Utána tudok majd kezdeni figyelni egy ilyen alapokon felépült rendszerezésre. Rendszerezésre, amely egymásból folyamatosan következőknek tudja a maga - számomra új s ezért idegennek is tetsző - hitrendszerét.

Persze lehetséges más utat is járni: meglátni és megszeretni, ilyenkor esetleg csupán egy pillanat műve... Ilyesmi is lehetséges, bár aligha mindenki számára.

Jó lenne, ha különböző számlálók mellett is tudnók szeretni egymást. Jó lenne, ha különböző számlálók mellett is tudnánk jól együtt imádkozni. Jó lenne, ha különböző számlálók mellett is tudnánk együttthalászni embereket az Isten Országá számára.

[EGY A TI TANÍTÓTOK, TI PEDIG MINDNYÁJAN TESTVÉREK VAGYTOTK!]

„Ha az Úr nem építi a házat,
aki építi, hasztalanul fárad”

1.

„Egy a ti Tanítótok, ti pedig mindnyájan testvérek vagytok - ez az a/ változat. A b/ változat pedig abban áll, hogy a politikai változásoknak megfelelően cserélgetjük tanítóinkat annak reményében, hogy forinttal/mammonnal megvásárolható értékekben gazdagodunk majd; természetesen előbb-utóbb elhatárolván magunkat azoktól, akik az ilyesfajta értékek megszerzésében nálunknál kevesebbre viszik..., s nem leszünk többé egymásnak testvérei.

Az a/ változat - az emberiség reménye. A b/ változat pedig több-kevesebb kiigazítással - az emberiség egészének az élete. Az a/ változat az eszmény. A b/ változat a valóság. Ennek következtében az a/ változat a kisdéd nyáj, a b/ változat a milliárdokat kitevő tömeg.

Jézusom, Te vigyázol kisdéd nyájadra, vele vagy minden nap az idők végezetéig. Amíg ketten-hárman összejönnek a Te nevedben, Te közöttük vagy. Kisdéd nyájad, a Bokor, az a/ változat jegyében született meg 50 éve. Szerte az egész országban sok száz testvérünk élt közösségeinkben: a Bokor első nemzedéke. Számuk 1952-t követően a történelmi események hatására is, metanoia-hiányunk következtében is lement a nullára. Jó 15 év múltán sikerült belőlük összekaparni két közösségre valót (Öregek I és Öregek II).

A 60-as évek végétől a 80-as évek közepéig tartó időszakaszban a kisdédnyáj közösségeinek a száma száz, a testvérek száma

ezer fölé is nőtt - a Bokor első és második nemzedékéből. Úgy 1987-től kezdve a történelmi események hatására is, metanoiahiányunk következtében is, újból megindultunk a nulla irányban. Mennyien vagyunk ma, akiknek Te vagy egyetlen tanítónk? Mennyien vagyunk ma testvérei egymásnak? Mennyien fogjuk szorosán egymás kezét, s öleljük egymást, akik testvérei vagyunk egymásnak mindannyian? Ha ezt nem tudjuk is, azt biztosan tudjuk, hogy nem akarhatod, egyetlen Tanítónk, hogy újra lemenjünk nullára. Nem akarhatod, hogy újból búvó-patakka legyünk, mint az 50-es és 60-as években. Még kevésbé akarhatod, hogy el is fogyjunk „mint táj nélküli magyar folyó” (Sinka István). Arra kell most Neked válaszolnunk, hogy új életre kel-e kisdednyájunk, melyet ma már egy harmadik nemzedék is formál: nagyjából az 1970 után született testvéreink, s azok közösségei.

Megigérted tiedinek, hogy elküldöd nekünk Szent Lelkedet, mellénk állónak, pártfogónak. Ő mutassa meg nekünk mai tanácskozásunkon is, hogy mit kell tennünk; hogy a mai történelmi körülmények között miben álljon metanoiánk.

2.

Erre teszek most javaslatot. Jézusra emlékező szent liturgiánk keretén belül, hogy Lelkébe belemerülvén tanácskozásunk végén tudjuk majd mi is úgy meghozni határozatainkat, mint egykori jeruzsálemi testvéreink: „tetszett nekünk és a Szent Léleknek” (Apcsel 15,28)

1. Csak azt a közösséget tekintjük Bokorhoz tartozó közösségnek, melynek vezetője bokorbéli közösségbe jár táplálkozni.

2. ..., amely az évi két bokortanácskozásra képviselőt küld, aki vállalja az aktív és passzív szavazással járó feladatokat; pl. bízni a megválasztottakban, ill. végezni a munkát, amire megválasztottak.

3. ... melynek tagjai évi jövedelmük 10 %át a Bokor céljainak rendelkezésére bocsátják az alábbi megosztásban:

4% a harmadik világnak - A HVA útján vagy egyéb úton,

4% a hazai rászorulóknak a Bokor valamelyik ezt a célt szolgálni kívánó vállalkozásának (Bokorliget Alapítvány, Iszákosmentő szolgálat stb.),

2% a Bokor közösségi kasszájának a választott KÉPVISELET (Kv) által meghatározandó célok (helység, ügyintéző, sajtóapostolság, rendezvények stb.) szolgálatának útján. Ez utóbbinak összegét a Bokorhoz tartozni kívánó közösségekben élő testvérek szeptember 30-ig írásban közlik genetikai úton a Kv-val vállalva, hogy november 10-ig a közösségük vezetőjétől kapott csekkszámára ezt az összeget befizetik.

4. ...melynek tagjai városonként, városrészenként havi egy alkalommal mindannyian közös imádkozásra (szentmisére pl.) összegyűlnek szeptembertől májusig, azaz évi kilenc alkalommal.

5. ...melynek tagjai a nyár folyamán résztvesznek legalább 3 napig tartó bokorbéli lelkigyakorlaton.

6. ...melynek tagjai a maguk vallásfelekezetének törvényei szerint élve a vasárnapot megszentelik.

Akik közülünk a jelen tanácskozás által elfogadott feltételeket nem vállalják, de a közösen megismert jézusi tanításhoz és példához továbbra is igazodni akarnak, azokat olyan jézusi testvéreinknek tekintjük, akiket mindig testvéri és ölelő karokkal várunk és fogadunk, ha feltételeinket magukévá akarják tenni. Akik pedig nem akarnak a közösen megismert jézusi tanításhoz és példához igazodni, azokat csupán felebarátainknak tekinthetjük. Összejöveleink során mind a két kategóriába tartozókért imádkozunk.

3.

A szabadság számunkra nem csúcsérték. A minden embert egybeölelni akaró szeretet, s ennek az Istene a csúcsérték számunkra. A szabadság csak eszközérték. Nem is lehet csúcsérték. A szabadságot mindig valami egyéb értéknek a szolgálatába állítjuk. Szabadságát magának megőrző és semmiféle feladatnak, célnak szolgálatába nem állító ember - ilyen nincs. Vagy az Istent, vagy a Mammont szolgáljuk - mondja Jézushoz. És nem szolgálhatunk Krisztusnak is, Beliálnak is - tanítja Szent Pál. Ezért aztán

a/ a szabadságukat akárhogyan felhasználó emberek összessége = maga az emberiség egésze, az üdvözültjelöltek is, a kárhozatjelöltek is;

b/ a szabadságukat Istentől kapott és el nem rontott lelkiismeretük szerint akárhogyan felhasználó emberek összessége = Isten népének egyeteme, de merő halmaza csupán;

c/ a szabadságukat Istentől kapott és el nem rontott lelkiismeretüket Jézus tanításához és példájához igazítva valamikben közösen megállapodó emberek összessége alkotja Isten Országának egyik, vagy másik, tehát valamelyik közösségét, ill. közösség-hálózatát, amennyiben ezek mindig készek testvéri dialógusra egy asztalhoz ülni megemlékezve egyetlen Tanítónkról, aki a búcsúvacsorán azért imádkozott, hogy tanítványai mindnyájan egyek legyenek.

4.

A valamikben a maga félszázados fennállása során mindig meggyező Bokor közösség első nemzedéke meglátta és súlyos megtorlások vállalásával meg is pecsételte az Isten Országának egyik elengedhetetlen velejáróját, a közösséget. Azt, hogy az Isten Országának megvalósulásához nem elég közönségként templomba járni, hanem vállalni kell a közösséget formálást is, ha tetszik ez, ha nem tetszik ez a különféle hatóságoknak.

A második nemzedék felismerte, hogy az Isten Országának ugyancsak kihagyhatatlan velejárója: elutasítani magunktól a fegyveres rendcsinálás gondolatát és gyakorlatát. Egy korábban börtönt nem viselő első nemzedékbéli testvérünk börtönvállalása nyomában a második nemzedék nem kevés tagja adta vissza katonakönyvét, utasította el magától a katonáskodást.

E két jézustalanság felszámolásának szilárd talaján állva, úgy tetszik, megfogalmazható már a Bokor harmadik nemzedékének a feladata is, melybe az első és második nemzedék ugyanúgy besegíthet, ahogyan az első nemzedék besegített a másodiknak. Miben áll ez a feladat?

Az első két nemzedéknek nem igen voltak megélhetési dolgai, iskoláik elvégzése után azonnal állást kaptak, s előbb-utóbb még lakást is. Politikai el nem köteleződésük következtében szabadidejük is maradt elegendő a közösségek építésére. A hat éve létrejött politikai változás következtében viszont csak annak lehet biztos munkája s megélhetése, aki olyan intenzitással hajt érte, amely kevésbé teszi lehetővé, hogy jelentős időt s energiát tudjon felszabadítani a közösségre, a szeretet civilizációjának megteremtésére. Meg kell teremtenünk tehát azokat a körülményeket, amelyek biztosítják a megélhetést is, a szabadidőt is. Ezt kell biztosítanunk, hogy ellene tudjunk mondani a ránk köszöntő új világ istentelenségeinek, s hogy szabadságunkat ne a Mammon szolgálatába állítsuk. Hogyan tegyünk ezt?

Jézus tanítása alapján egyértelmű, hogy a történelmi méretű verekedések mozgató rugója a bírvágy: kiváltságok szerzése vagy megszerzett kiváltságok biztosítása. Csak akkor mondunk ellen hatékonyan az erőszaknak, ha elutasítjuk a kiváltságot is, mely az erőszak állandó gerjesztője. Hat milliárd embert kell odaültetnünk a kiváltságmentes élet kiváltságokat nem ismerő asztalához. Nem kisebb feladat vár a harmadik nemzedékre, mint az első kettőre. A közönségből közösséggé levés, a katonáskodás elutasítása után, fel kell számolnunk a gazdag és szegény tanítvány, a gazdag és szegény bokorbeli testvér abszurdumát is. A Bokorliget Alapítvány azért jött létre, hogy segítsük a hazai rászorulókat, hogy osztozzunk egymás között és velük, s hogy ezáltal biztosítsuk jézusi életünk lelki, szellemi és anyagi feltételeit. Mindezt abban a reményben, hogy így tudjuk folytatni azt az apostoli életet, amelyet Istennek köszönhetően félszázaddal ezelőtt elkezdhattünk.

5.

Végezetül: a Bokor jelenlegi közösségeit itt és most képviselők közül válasszuk meg az előttünk levő munkaévre a KÉP-VISELETET (Kv). Javaslataim:

a/ Az első nemzedék (1910 és 1939 között született testvéreink) mehessenek végre etekintetben nyugalomba, adják át a pályatért az utánuk következő két nemzedéknek.

b/ A második nemzedék (az 1940 és 1969 között született testvéreink - a 26-55 évesek) tagjaiból válasszunk a KV-ba két férfit és két nőt.

c/ A harmadik nemzedék (az 1970-től született testvérek) tagjaiból is válasszunk egy férfit és egy nőt.

d/ A megválasztottak között legyen lehetőleg pap is, vagy legalább egy teológus.

e/ Válasszuk meg helyetteseiket is, akik - a KV-találkozó időpontját a naptárunkba bejegyezve - a találkozón bármikor résztvehetnek, de mindenképpen ott vannak, ha az első helyen megválasztottak valamelyike akadályozva van. Az, hogy a KV páros számú tagokból áll, biztosítja, hogy a döntések kétharmados többségűek legyenek.

Deus providebit. Tegyük meg, amit a nap tőlünk kíván. „A többit hagyj az Úristen kezére” (Sík Sándor).

[KEDVES ERIKA!]

Köszönöm tartalmas leveled, nagyon örültem neki. Vártam, hogy megszólíts. Kivártam. Azt akartam, hogy magadtól gyere. Hogy ne taszítson, hanem vonzzon az, hogy számítok rád.

Öreg szerzetesként vallom, hogy nem a társ megtalálásán fordul az élet, hanem Isten megtalálásán. Ha ez utóbbi adva van, akkor kibírjuk életünk fogytáig, ködök elmúlván, akit Istenben vala is Jézus eljön a felhőkben és elvisz minket az Isten Országába, hogy már megnősülni sem érdemes. Nem kell azzal bajlódni, hogy ezt a feje tetejére állított világot a talpára állítsuk. Isten kimentti a bűn és a Sátán világából az embert, és átmenti egy csodálatos országba, az új föld és új ég világába. Azóta eltelt kétezer esztendő, és ezt kell mondanom: egyértelmű, legalábbis ami az időpontot illeti, hogy Pál tévedett. Ha csak szőnyeget szőhetek Márianosztrán, elfogadom. De ezeket nem választom.

Választani csak azt lehet, amiért a szívem repes. Esetemben: magyar irodalmat tanítani.

Fontosnak gondolom, hogy őrizd magadban a kommuna-tüzet. Szüksége van rá az emberiségnek. Ennek jegyében felkérlek, írd valamit a Koinónia számára a franciaországi Bârkáról. György Zoliék beszámolóit Beech-Grove-ról a Koinóniából nyilván ismered. Az ő beszámolóik, gondjaik nyomán írd meg életesen az ottani életet. Nincs terjedelmi határ. Folytatásokban is lehet. Segítséget jelent, ha van módod lemezen is elküldeni, amit írsz.

Azt is fontosnak gondolom, hogy ne magányosodjál el. Különösen a Bokor vonatkozásában. Közélesen két esemény is lesz, amikor elég sokan együtt leszünk. Az egyik: Orsi és Krisi esküvője január 30-án 16 órakor a Szent Gellért templomban, a másik az én 80. születésnapom február 13-án 9, 30-kor a törökbálinti templomban. Besze Imiéktől se szakadj el; ha nem tudsz minden hónapban menni közéjük, menj ritkábban, biztosan így is elfogadnak.

A szülőktől, családtól függetlenítjük magunkat, de nem vágjuk el a szálakat - gondolom, ezt így is csinálod. Ha magamfajta vénségre rábírod magad, örülök neki... de mindenképpen legyen

valakid, akit Istenben választasz arra, hogy belülről is láthasson. Atyára nem, de idősebb testvérre biztosan szükségünk van. Legalább is addig, amíg révbe nem értünk. Mikorra érünk? Ennyi telik most tőlem. Szeretettel ölel: Gyurka bácsi

Budapest, 1999. január 4-én

[KEDVES EMIL!]

Ez a levél nem iktatandó, ezt valamikori tanítványomnak írom. A múltkori változatlanul iktatandó. Szövege megjelent a Tájékozásban is, s az is átadatik a történelmi emlékezetnek, ha iktatandóként átadott levelem iktatás nélkül marad.]: te ne voltál hajlandó iktatni.

70. születésnapod alkalmával is sok dicséretben fogsz részesülni. Magam hálát adok a mennyei Atyának, hogy feléd fordul rendtársaid bizalma, szeretete. Nem vagy akárki. Négy éve kérdeztem Vizvári Lacit, kire lehet szavazni. Válaszából idézek: „...ha meg atyát akarsz, akkor Emilre”. Egy kispap mondta még korábban, amikor autóddal hazahozott a rendházból: „Biztos az Emil atyára fognak szavazni, annyi szeretet van benne mindenki iránt”. Tisztában vagyok azzal, hogy „benned az ő kegyelme nem volt hiábavaló”.

Most pedig kéretlenül hozzásegítlek a számvetéshez. Ha magam az egyik oldalon vagyok, egyértelműen a túlsó oldalra kerültél. Azok bizalmát élvezed, akik nem állnak szóba azzal, amit képviselek. Nem te változtál, hanem én. Az a fiatal piarista tanár, akire 45 és 47 között rábíztad magad, hitt abban, hogy ez az egyház úgy, ahogy van, Istent és Jézust képviseli. Nemcsak Istenért, Jézusért, hanem a katolikus egyházért is vállaltam, amit vállaltam.

Azóta fokozatosan nyilvánvaló lett számomra, hogy a hierarchia egyértelműen a nagyság, a gazdagság és az erőszak oldalán áll, s az általuk teljhatalommal irányított egyház része annak a sátáni „világnak”, melyről Jézus beszélt, s amely a maga részéről végzett is Jézussal. Az is nyilvánvalóvá lett, hogy a negyedik század eleje óta Golgotára juttatja mindazokat, akik Jézus Istenét képviselik. (A Jézust folytató egyház azokkal azonos, akiket ez a hierarchia így vagy úgy kilök az egyházból.) Azért nem hagyom ezt az egyházat faképnél, mert beleszülettem, s ennek folytán az a dolgom, hogy keretén belül megtegyek minden tőlem telhetőt, hogy ráébrezzem gyilkos hierarchiájának istentelenségeire.

Egyáltalában nem az egyház tagjainak emberi gyengeségeivel van bajom. A hierarchia tagjainak tartalmi és strukturális istentelenségeivel van baj. Emberi gyarlóságokkal bőven meg van rakva minden teremtmény; nem „bűnei”, hanem teremtmény (nem-

Isten) voltából következően. Nem vonom eleve kétségbe az egyház funkcionáriusainak, s a rájuk figyelőknek jószándékát sem. Azt gondolhatja bármelyikük, hogy a lehetséges legjobbat szolgálja, meg azt amire képes, meg amiért nem kell Golgotára menni... Isten irgalmas hozzájuk, én sem lehetek másmilyen irántuk. Bírád nem vagyok, nem-bírói ítéletet nem formálni viszont embervoltomból következően képtelen vagyok. Közölni vagy nem közölni ezt veled, e között választhatok. Többre értékellek, mint azokat, akikkel nem közlöm nem-bírói ítéletemet. Egyetlen embert sem ismerek, aki általad eljutott volna arra a látásra, amelyet jézusi értelemben istenektetszőnek gondolok. Egy általad nevelt rokonom, aki nem tudott nem eljönni nagycsaládi találkozóinkra, még egy ízben megkeresett, hogy lerázza lábáról a port. Ha egyetlen egyszer meghívtál volna neveltjeid körébe, nyilvánvalóvá lett volna, hogy két különböző oldalon állunk. El is kerülted ezt kezdettől fogva mind a mai napig. Be is soroltál a hierarchia mind a mai napig fenntartott kiközösítő magatartásába.

Ne gondold, hogy azért írom ezeket, mert reménykedem abban, hogy módosítani tudsz vagy akarsz. Csak azért írok, hogy ne legyen kétséged, mit gondolok arról, amit csinálsz, meg azokról, akikkel tartasz. Újból rád szavaztam, mert neked nincs kínaiul az, amit mondok. Ebben különbözöl tőlük.

S ha nem hagyom el azt a felekezetet, amelybe beleszülettem, akkor azon belül teszem, amit tehetek. Azon a két napon kettőt tehettem: a (jelenlevők részéről szégyenletesen fogadott) pozíciót, meg a rád voksolást. Hogy többet nem tehetek provinciánkban, azért bizony ma első helyen te vagy kénytelen viselni a felelősséget.

Mikor itt jártál, megelégedésedet fejezted ki karácsonyi elmélkedésemről, s kifejezted gyanúdat, hogy a Bokor tagjai a tárgyban másképpen gondolkodnak. Valamit el kell mondanom. A Bokor tagjai alighanem másképpen olvassák ezt az elmélkedést, mint te. Nem magyarázzák bele, hogy hiszek mind abban, ami dogma a betlehemi születés vonatkozásában. Nem hiszek benne, csak nem tagadom meg. Hinni csak abban hiszek, amire ráteszem az életem, mert meg vagyok győződve annak igaz-voltáról. A Bokor minden tagja tudja, hogy Isten előtt senki sem lehet jó annak folytán, hogy igent mond valamire, amiről nincsen meggyőződve. A Bokor minden tagja tudja, hogy Jézus szava nem ez: Amen-t mondatok a felekezeti hitvallásra, gyertek tehát, és birtokoljátok a kezdettől fogva nektek készített országot.

Mindezt azért mondom, hogy tisztán láss. Ami felekezetünk hitvallásában abszurdum, istentelen és embertelen, arra bátran nemet mondtam eddig is, és ezután is azt teszem - Isten segítségével. Ami nem zavarja a Szeretet Civilizációjának (Isten országának) kibontakozását, bár tényvolta nem igazolható, abban nem kötözködöm. Konkrétan: a mondott civilizáció szolgálata akkor is lehetséges, ha a karácsonyi történet igaz, meg akkor is, ha nagyon szép legenda.

Nem volna más vallás, összesen csak ennyi:

Az Istent imádni, az embert szeretni - írta éppen száz éve egy fiatal, 22 éves kálvinista, akit így hívtak: Ady Endre.

A negyedik századtól rakásra gyártotta a hierarchia - kezdetben csak császári parancsra, aztán magától is - a tévedhetetlen hittételeket. Ezek egyrésze istentelen és embertelen, más része nem igazolható, csak elhithető. Cserébe pedig igazolta elméletileg és gyakorlatunkkal az ellenkezőjét mindannak, ami nélkül nem épül fel az Isten Országá: szabad uralkodnunk, gazdagnak lennünk és gyilkolnunk. Csúcsértékké tettük viszont a celibátust, amely eszközérték: minőségét attól a céltól kapja, amit szolgál - objektíve.

S ezzel zárom leveletem. Isten irgalmas, s magához ölel minden jószándékú tévedőt is. Ebben bizakodva, javadra is, javamra is - szeretettel öllelek, mint jószándékút. S imádkozom azért, hogy a benned levő Lélek e jószándékodban végig megőrizzen, s hogy megőrizzen attól, hogy átverd magad. Ha meg tudsz levelemtől sértődni, könnyebb lesz a dolgod.

Békességes ünneplést kívánva

Budapesten, 1999. január 19-ére

[KEGYELMET KEGYELEMRE HALMOZVA?]

Az óév utolsó napjának szentmiséjében a János-prológot olvastuk az idén is: „Mindnyájan az ő teljességéből merítettünk, kai kharin anti kharitos” (Jn 1,16). Szentmisére készülődvén megakadt a szemem ezen a versen: valóban így merítettünk, kegyelmet kegyelemre halmozva? Eszembe jutott a Róm 1,17: „hitből hitre” (ek pisteós eis pistin) fordulata. Ezt annak idején megfejtettem: Isten hűségéből jutunk el a mi hitünkig. Hátha itt is lehetséges ehhez hasonló megfejtés!?

1. A szöveg nyelvi szerkezete

Elő tehát a konkordanciával: az anti 22 ízben fordul elő az Újszövetségben. 7 esetben magyarázó kötőszóként (anth' hón - Lk 1,20; 12,3; 19,44; Csel 12,23; 2Tesz 2,10; anti toutou -Ef 5,29; anti tou - Jak 4,15), melynek jelentése: mivel. 15 esetben viszont - miként szövegünkben is - előljárószava (prepozíció) különböző főneveknek Három ízben személyeknek, akikért történik valami: Péter kifizeti a templomadót Jézusért és magáért (Mt 17,27), Jézus pedig váltságul adja életét sokakért (Mt 20,28; Mk 10,45). A jelentése tehát: -ért. Ez már 10 hely. A megmaradó 12 helyen előljárószavunk két főnevet hoz kapcsolatba egymással. E 12-ből 5 helyen a két főnév különbözik egymástól: Archelaos uralkodik apja helyett (Mt 2,22), az apa nem ad kígyót hal helyett (Lk 11,11), Jézus keresztet vállal öröm helyett (Zsid 12,6), Ézsau tál lencsét választ elsőszülöttség helyett (Zsid 12,16), s a nőknek a haj diszítésként adatik (1Kor 11,15). a jelentés tehát: helyett, -ként.

Mint említettük, az első hat esetben a szöveg rendre óvja a szenvedő felet attól, hogy olyan legyen a fogadjisten, amilyen az adjonisten; azaz, hogy hasonló magatartással válaszoljon. A hetedik esetben, a mi szövegünkénél, ez az óvás hiányzik. A kharisszal megajándékozottnak nem tiltatik meg, hogy khariszért kharisszal fizessen. A kharis ugyanis jó dolog, jó magatartás, hiszen Istenből merített, tőle való, rá jellemző. Itt lehet olyan a fogadjisten, amilyen az adjonisten. E jó dolog, e jó magatartás bizony méltó arra, hogy hordozója és továbbáramoltatója legyek. Az óvás elmaradása nem változtat a szerkezet fentebb már látott jelentésén:

- kegyelmet kegyelemért,
- kegyelemmel kegyelemért.

Ezek után nézzünk szét egy kicsit a fordítások világában! Hogyan fordítják szövegünket a latin, német, francia, olasz, spanyol, angol bibliák:

1. Vulgata: gratiam pro gratia
2. M. Luthers Übersetzung: Gnade um Gnade
3. Jerusalemer Bibel: Gnade um Gnade
4. Einheitsübersetzung: Gnade über Gnade
5. TOB: grace sur grace
6. Novissima versione: grazia su grazia
7. Version popular: benedicion tras benedicion
8. King James Version: grace for grace
9. Today's English Verion: one blessing after another.

A fenti fordítások két értelmezési típust takarnak. Az egyik figyelembe veszi a fent bemutatott nyelvi szerkezetet, melyet nevezünk feleselő értelmezésnek (magatartás és válaszmagatartás); ezt vastag szedéssel jelöljük. A másik pedig ezt nem véve figyelembe úgy gondolkodik, hogy egyetlen személy, Isten halmozó magatartásáról beszél szövegünk; ezt dőlt szedéssel jelöljük.

Most pedig nézzünk meg néhány magyar fordítást is!

1. Müncheneri Kódex: malasztot malasztért
2. Erdősi Sylvester János: isteni kedvet isteni kedvért
3. Károli Gáspár: kegyelmet kegyelemre
4. Káldi György: malasztért malasztot
5. Békés - Dalos: kegyelmet kegyelemre halmozva
6. Csia Lajos: kegyelmet kegyelem fejében
7. Szent István Társulat: kegyelmet kegyelemre halmozva
8. Ökumenikus: kegyelmet kegyelemre
9. Vida Sándor: kegyelmet kegyelemre.

A nyelvi szerkezetet figyelembe vevő feleselő értelmezéseket ez alkalommal is vastag szedés jelöli; a figyelembe nem vevő halmozó értelmezéseket pedig a dőlt szedés.

2. A szöveg teológiája

Nem kétséges, hogy Jézus teljességéből merítettünk mindnyájan. Az sem kétséges, hogy a Jézushoz tartozók merítettek Jézus teljességéből.

A teljesség (pléróma) szó János evangéliumában csak ezen az egyetlen helyen fordul elő; így más jánosi helyek nem segíthetnek értelmezésében. A szinoptikusok ugyan használják szavunkat, de aligha segítenek, mert csak arról beszélnek, hogy az új posztó elrontja a régi ruha teljességét (Mk 2,21; Mt 9,16); meg arról, hogy a csodálatos kenyérszaporítások során 12 meg 7 kosár mutatott teljességet, amikor a megmaradt kenyérdarabkákkal megtöltötték (Mk 6,43; 8,20). Ezenfelül még a corpus paulinum használja 12 ízben szavunkat, de nincs alapunk e páli helyek teológiai tartalmait rámatricázni a János-evangélium mondatára, szövegünkre. Valószínűleg a következő mondat ad felvilágosítást a teljesség tartalmáról: „A kharis és az igazság Jézus krisztus által lett” (Jn 1,17). A khariszból és az igazságból merítettünk tehát, amikor Jézus teljességből merítettünk. Ennek valószínűségét aláhúzza az a megállapítás, hogy Jézus „teljes (plérés) volt kharisszal és igazsággal” (Jn 1,14). Jézus teljességének egyik és kitüntetett eleme tehát a szövegünkben szereplő kharis.

Marad még a „merítettünk”. Az eredetiben nem találunk ilyen választékos kifejezést, hanem a veszek, kapok jelentésű lambanó igét, amely az Újszövetség egyik nagyon sűrűn használt szava. Nos, tehát kaptunk-vettünk, részesedtünk Jézus teljességből, s szövegünkben kifejezetten a kharis az, amit vettünk, kaptunk, amiben részesedtünk. A kérdés ezek után már csak az, hogy mi ez a kharis. Ha ez a kharis olyan valami, amit nem csak Jézus adhat, hanem mink is adhatunk, akkor helyes lehet a felelős értelmezés és nyomában az ennek megfelelő fordítás. Ha a kharis olyan valami, amit csak Jézus adhat, de mi nem adhatunk, akkor érthető és helyeselendő a nyelvi szerkezetet figyelembe nem vevő, halmozó értelmezés és fordítás.

A kharis fogalmát a keresztény ember s így a keresztény fordító elsősorban a páli teológia alapján ismeri. Jelenti ott Isten szeretetét, amely abban nyilvánul meg, hogy elküldte hozzánk Fiát, aki golgotai áldozata révén megszerezte nekünk a khariszt, aminek révén megszűnik Isten Ádám vétke óta tartó haragja rajtunk, s halálunk után Isten boldogító színelátására juthatunk. Ennek a kharisznak alanya csak Isten/Jézus lehet. Isten adhatja nekünk, mi kaphatjuk, de semmiképpen sem adhatjuk. Aki ezt a páli kharis-fogalmat hordozva találkozik a kharis szót megismétlő szövegünkkel, csak akkor tudja azt értelmezni és fordítani, ha halmoz: azaz Isten a lehető legnagyobb bőséggel adta nekünk ezt a khariszt, mi pedig azt púpozva vettük-kaptuk: kegyelmet kegyelemre halmozva, ill. über, sur, su és tras - mint láttuk.

Az Újszövetségben 155 ízben fordul elő a kharis, s ebből 100 hely esik a corpus paulinumra, így lehetséges, hogy a Pál gondolataitól meg nem határozott szerzők számára mást jelent e szó, mint Pálnak..., minek következtében a szó valamelyik szótári jelentését használják. A fenti 18 fordítás kedv, blessing és benedicion szavai jól mutatják a Páltól függetlenedés lehetőségeit, s a hagyományosnak tetsző malaszt, kegye-

lem, gratia, Gnade, grace, grazia, grace kifejezések sem zárják ki feltétlenül a függetlenedést.

Az Újszövetség nem-páli könyveiben az alábbi jelentésekkel találkozunk:

- valaki magában hordozza a szeretetreméltóság vonását,
- valakit mások szeretetreméltónak tekintenek.

E két jelentés esetén a kharis léttartalom. A következő háromban viszont adás-magatartás:

- a szeretetreméltóval szemben tanúsított szeretet
- magasan álló személy szeretetet gyakorol valakin függetlenül attól, hogy az szeretetreméltó-e,
- Isten az, aki ilyen módon gyakorol szeretetet irántunk. (v.ö. a szerzőtől: Szent Pál teológiája 412. lap)

Ez utolsó csoportbeli jelentést mutatják a János-evangélium kharis-helyei.

Ha tehát a kharis azt jelentené, hogy Isten kedves, jóságos, barátságos, segítőkész, és szeretettel teljes viselkedést mutat irányunkban... tehát éppen azt a magatartást, amely a szeretet-Isten lényegét adja...; ha azt a magatartást tanúsítaná irántunk, amelynek utánczása céljából teremtett meg minket... azaz, hogy tőle eltanulva, gyakoroljuk ugyanazt Istennel és egymással szemben (Szeresd Istent és a felebarátot!), akkor semmi akadály a felelő értelmezésnek és fordításnak. Mindannyian az ő bőségéből merítettünk, mégpedig khariszt kaptunk annak fejében, hogy ezt a khariszt adjuk a minket ajándékozó Isten mintájára és példájára tovább. Hogy tőlünk is lehessen azt kapni-venni, miként mi kapjuk-vesszük Istentől. Úgy adta nekünk a khariszt, hogy kharis ellenében adjunk khariszt. Itt nincs tiltás-óvás, mint a fogat-fogért esetében. Itt helyén való a kharis khariszért. Ha Isten khariszban részesít minket, akkor nekünk is khariszban kell részesítenünk őt és felebarátainkat.

Hogyan fordítsuk tehát versünket: kai kharin anti kharitos? ...mi pedig isteni kedvességben részesültünk annak ellenében, hogy mi ugyanazt az Istentől tanult kedvességet tanúsítjuk Isten és embertársaink iránt. Értékelendőnek gondolom az Erazmus-tanítvány Sylveszterünk fordítását: isteni kedvet isteni kedvért. Isten kedves irántunk s tőlük azt várja, hogy mi is kedvesek legyünk. Csia Lajos fordítását különösen is értékelem, mert kifejezésre juttatja, hogy a kegyelmet valami ellenszolgáltatás fejében kapjuk. Ha ezt le is cserélem majd az ellenében szóval, csak azért teszem, mert Isten nem a mi szeretetünk fejében, értsd: feltételével, szeret minket, hanem mindenképpen szeret, értsd: feltétel nélkül szeret minket. Feltétel nélkül, de azért várva valamit tőlünk; ezt akarná jelezni az ellenében szó.

A többi felelő fordítást csak tükörfordításnak gondolom, melyek nem tévednek ugyan a halmozó fordítás - páli teológiától meghatározott - tévedésébe, de nem éreztetik a helyes megoldás lényegét: nekünk viszonzoznunk kell azt, amit Jézustól vettünk-kaptunk.

Mivel a mai magyar nyelv nem hordozza már a kedv Sylvester korábban még hordozott jelentését: Isten kedves irántunk, szeret minket, s mivel a Csia által is használt kegyelem pedig tudatunkban páli meg polgári amnesztia-tartalmaktól terhes, ezért az ő helyes nyomukon járva, de csak más kifejezést kell találnom, s a khariszt isteni szeretettel fordítom.

„... telve isteni szeretettel és igazsággal... az ő teljességéből kaptunk mindnyájan, mégpedig isteni szeretetet isteni szeretet ellenében... az isteni szeretet és az igazság Jézus Krisztus által lett” (Jn 1 14-17).

A címben kérdőjelet tettünk ki: Kegyelmet kegyelemre halmozva? A fentiekkel igazolni kívántuk a kérdőjelet tevés jogosultságát. Az új cím:

ISTENI SZERETETET ISTENI SZERETET ELLENÉBEN

- de most már minden kérdőjel nélkül. Bizony, ezt kaptuk-vettük, s nem kevesebbet. S ha ennél csak kevesebbre akarnánk vállalkozni, nem merítettünk bőségéből... egyáltalán: nem tőle, nem belőle merítettünk.

Bulányi György
H-1122 Budapest, Városmajor u. 47/B
tel+fax: 155-54-78

an Dr. Franz Moritz
D-97702 Münnerstadt, Kämmer 18

Budapest, 17.03.98

Lieber Franz!

Danke für deinen Brief vom 08.03.98, und auch für deinen Du, den ich nicht wahrgenommen habe. Ich bin in Bokor mit aller Welt in Du. Ich selbst beginne es, oder setze ich es fort. In deinem Fall wurde meine Rolle die Fortsetzung.

Danke auch für den Brief eueres Bekennerpriesters, Roland Breitenbach. Bitte ihm meinen Dank zu dolmetschieren. Nachdem wir den Zeitpunkt meines Besuches festgestellt haben, möchte ich auch ihn etwas schreiben.

Meine Möglichkeiten zum Besuch:

a/ 20 - 25 April,

b/ 04 - 09 Mai,

c/ 08 Juni.

In den zwei ersten Fällen soll ich Samstag abends wieder in Budapest sein, im dritten Fall könnte ich meinen Aufenthalt bei euch auch verlängern. Das sind meine momentanen Angebote. Deine Rolle ist: zu wählen.

Danke für die angebotene Fahrkarte, da meine Monatspensionssumme 28 000 Ft ist, das 250 DM gelichwertig ist.

Ihr sollet auf jeden Fall überdenken, dass euer Gast ein alter Kerl ist, von dem nicht viel zu warten ist.
Doch in der Hoffnung, dass ädenen, die Gott lieben, alle Dinge zum Besten dienenä, wage ich euch diesem Besuch auszusetezen.
Ich möchte auch deine Hermine grüssen. Herzlich dein

[JÉZUSKÖVETÉS A FOGYASZTÓI TÁRSADALOMBAN]

1. Jézus és tanítványai a maguk társadalmában

Egy a maga 30-as éveit derekán levő család nélküli férfi néhány esztendőn keresztül, haláláig, vándorló életközösséget tart fenn 12 tizenéves fiattal. Rendszeres kenyérkereseti foglalkozás nélkül, elsősorban az őket rokonszenvvel kísérő nők anyagi támogatásának segítségével tartják fenn magukat. A csoport tagjainak nincs magánjövedelmük. A csoport pénzét az egyik tanítvány kezeli. Vásárolnak élelmiszert. A gazdag ifjú szomorúan távozik körükből, mert nem képes teljesíteni Jézus csatlakozási feltételét: „Add el, amid van, oszd szét a szegények között... aztán jöjj és kövess engem!” (Mk 10,21) Nem kerül be a csoportba, mert „könnyebb a tevének átbújni a tű fokán, mint a gazdagnak bejutni a Mennyek Országába” (Mk 10,26).

2. Jézustól az újkorig

A csoport Jézus halál után nem marad együtt. A Jeruzsálemben maradók - Péter, Zededeus és Szalóme két fia (Jakab és János), valamint Jakab, az Úr testvére (unokaöccse?) - egyfajta karitászközpontot hoztak létre: „... akik hittek, együtt voltak, és mindenük közös volt. Vagyonukat és javaikat eladták, szétosztották mindenüket: ahogyan éppen szükségük volt rá... Nem volt közöttük egyetlen szűkölködő sem, mert akiknek földjük vagy házuk volt, eladták azokat, az eladott javak árát pedig elhozták, és letették az apostolok lábai elé, azután szétosztották mindenkinek úgy, ahogyan szükségük volt rá (Csel 2,44-45 4,34-35). Csak karitászközpont mondhatok, mert nem folytattak termelőtevékenységet, ami biztosíthatta volna egzisztenciális fennmaradásukat.

A Konstantin előtti ókori egyház kitűnt a szegénygondozásban. Mindazonáltal 200 körül Alexandriai Szent Kelemen már könyvet ír (Tis hó sódzomenso plousuios - Quis dives salvatur?) arról, hogy a gazdag is üdvözülhet. 400 körül pedig, Pelagiusz De divitiis c. könyvében már számon kéri a keresztényeken, hogy csak lelki és nem valóságos értelemben óhajtanak szegényeknek lenni.

A népvándorlás nyomán a hűbériség és a jobbágyság alapjain kialakuló, ún. keresztény kultúra pedig fel sem veti már Jézus követése címén a gazdagságot vagy szegénységet választás alternatíváját, hanem biztosítja a szegényeket a túlvilági

kárpótlásról, amennyiben beilleszkednek a társadalmi és gazdasági különbségeket fegyverekkel védő gazdagok (papok és egyéb urak) társadalmi rendjébe. A beilleszkedni nem akaró spirituális mozgalmak szellemi vezetőit máglyára juttatják (Huss János), magukat a mozgalmakat fegyveresen leverik: a Balkánon a bogumileket, Franciaországban az albiakat. A nem spirituális mozgalmakat, aminők a parasztlázadásokat ugyanígy: lásd az 1514-es parasztlázadást idehaza, s megfelelőiket e kereszténynek fémjelzett kultúra többi országaiban.

3. A francia forradalomtól napjainkig

Ennek a kiváltságokra épülő rendnek filozófiája és teológiája kapja a 18. századi felvilágosodásban az ancien régime nevet. Ez ellen lázad a francia forradalom és jelszava: szabadság, egyenlőség testvériség. Proudhon lopásnak állítja a magántulajdont. Marx pedig köztulajdon nélkül elképzelhetetlennek tartja, hogy a bőség kosarából egyaránt vehessen mindenki. Magántulajdon s ráépülő tőkés gazdaság eszmeileg puhára verve. Századunk húszas éveiben kitör a gazdasági világválság: termés van, vásárlóerő nincs. Amerikában hajószám süllyesztik a kávé tengerbe. Idehaza paradicsomhegyek előtt sétálok el a piacon, két fillérért adják kilóját, s nincs, aki hazavigye. A közínség és munkanélküliség ellen lázadó nemzeti szocializmust leverik 1945-ben, a magántulajdont erőszakkal felszámoló bolsevik szocializmust térdre kényszerítik a 80-as évek végén. Mindkét esetben az eszmeileg puhára vert tőkés erőcsoportok és államaik a győztesek. Ma minden hatalom a tőkés világtársaságok kezében és zsebében; még az államhatalmak is.

4. A holnap két eshetősége

A kérdéses, hogy miként kell helytállnia ebben a Jézust követni akaró embernek. Úgy tetszik számomra, hogy sehogyan. Ennek a tőkés társadalmi gazdasági rendnek az a jellemzője, hogy egyre kevesebbek egyre gazdagabbak lesznek, és egyre többen egyre szegényebbek lesznek. Lehet, bár nem biztos, hogy a szegények milliárdjai nem képesek fellázadni ellene. De erősen valószínű, hogy a rendszer enélkül is beledől saját dugájába: nemkevés közgazdász szerint egy új világgazdasági válság bármelyik pillanatban nyakunkba szakadhat.

A reformista közgazdászok úgy gondolják, hogy túljárhatunk, ha okosok vagyunk, a viláгурalmat gyakorló tőkés társaságok eszén, ha összefogunk ellenük. Magam azt a nézetet képviselem, hogy csak egy a tőkés társaságok filozófiáját megtagadó szemlélet lehet képes túljárni az eszközön.

A tőkés társaságok filozófiája ez: Próbálj okosnak lenni, s magadnak és gyermekednek megszerezni a nagyobb darab kenyeret. A klasszikus liberalizmus szerint az így előálló szorgos igyekezet általános jólétet eredményez. A tények viszont korrupciót, maffiát és kevesek fokozódó gazdagodását mutatják egyfelől, másfelől pedig általános elnyomorodást mutatnak. Ez utóbbit nemcsak a harmadik világon belül, hanem az első világ metropolisai körül rendre kialakuló a nyomorgyűrűkben is.

Ezzel a filozófiával pedig a jézusi filozófia áll szemben. Nem a megszerzett javak bőségén fordul életünk. Hanem min? A mennyei Atya akarátának teljesítésén. Hát az meg mi? Szeresd felebarátodat s annak gyermekeit úgy, ahogyan magadat s a magad gyermekeit szereted.

5. A jézusi filozófia következményei

Mi következik ebből? Elég sok minden. Ezekből az első: ha a világ bármikor rendelkezésre álló javainak mértéke X , akkor akár a téged, akár gyermekedet ebből a radeső arányos mennyiség illeti meg. Ha 6 milliárdan vagyunk, akkor $X / 6$ milliárd. A második: amíg a magántulajdon lehetővé teszi azt, hogy magadnak s gyermekeidnek e hányadnál nagyobbat biztosíts, addig a fenti arányos elosztás nem valósulhat meg.

A harmadik: mivel - ahogyan tapasztaltuk - a magántulajdon erőszakos elvétele csak terror közbejöttével lehetséges, amit megdönteni nem akarni az emberi természet alapján nem lehetséges, ezért el kell jutni oda, hogy önként lemondunk a magántulajdonról a közbirtokosság javára, amely döntően különbözik a néptulajdonnak nevezett és államosítás által megvalósított államtulajdontól.

A negyedik: ki kell találni, mi képesíti az embert a magántulajdonról lemondásra. Véleményem szerint ez a kitalálás nem kíván különösebb szellemi erőfeszítést, mert Jézus már kitalálta. Akarati és érzelmi erőfeszítést kíván, mellyel magunkévá tesszük, amit ő már kitalált. Állítom, hogy bármelyik vallási vagy nem-vallási spirituális út alkalmas lehet arra, hogy ezt a jézusit elfogadjuk. S azt is állítom, hogy bármelyik spirituális út felette alkalmas arra is, hogy megerősítsen bennünket abban, hogy merőben lelki utakon is megoldhatók a problémák anélkül, hogy magunkévá tennők a második pontban említett filozófiát.

Az ötödik: akik kitalálták a maguk számára, azoknak akármilyen kevesen vannak is, de el kell kezdeniük ezt a magántulajdont nem ismerő, hanem közbirtokosság alapján álló életformát, hogy annak élhető és embert kielégítő voltára rácsodálkozhassanak azok, akik még nem találták ki, akik még a magántulajdon alapján kísérleteznek azzal, hogy legyőzzék az ugyancsak magántulajdon alapján álló és világhuralmat birtokló tőkés társaságokat.

[MERT ÉN ÚJAT CSELEKSZEM]

Feltámadhat Krisztus ezerszer, ha bennem nem támad fel - mondom szabadon Angelusz Sziléziusz nyomán. Ha pedig bennem nem támad fel, hiábavaló a hitem Jézus feltámadásában. Ezt pedig Pál nyomában mondom, s hozzáteszem még: van olyan

hiábavaló, mint azok hitetlensége, akik nem hisznek Jézus feltámadásában. Mikor támad fel bennem? Akkor, ha teszem, amit a Lélek mond nekem. S mit mond ma a Lélek nekem? Azt, hogy meg kell csinálnom valakikkel, akárkikkel az életközösséget, a „szerzetesdit”, a kommunát. Miért?

Megpróbálom elmondani, hogy miért gondolom: mellébeszélés és pótcselekvés minden szavam és minden tettem, ami egyébről beszél, s ami egyebet csinál. Azoknak próbálom ezt elmondani, akik abban vagyunk közösek fél vagy negyedszázad óta vagy akár csak kevesebb ideje is, hogy a Lélek szavának engedelmeskednünk kell, s jaj annak, aki nem hallgat a benne megszólaló Lélekre. Azoknak mondom, akik velem együtt vallják: nem az akárkiknek is engedelmeskedés, hanem a ráhallgatás a Lélekre - a cedaka, azaz az Isten akaratának teljesítése, az istenektetszés.

A KIO-ban írom, több mint negyedszázada: „Az adás akárcsak részleges tértnyerése is a vevéssel szemben - óriási anyagi értékeket szabadít fel az ínség felszámolására. Aki tudja, mibe kerül az emberiségnek a különböző erőszakszervek fenntartása és azoknak fejlődően korszerű pusztító fegyverekkel ellátása, nemkülönben hogy mibe kerülnek az ezekkel elpusztított anyagi értékek, annak ez nem is lehet kétséges. A különböző gazdasági, tudományos és társadalmi haladásprogramok megvédésére fordított összegek s a megvédés során elpusztított értékek summájából terített asztalhoz lehetne ültetni a több milliárd éhezőt... Visszahatna e tértnyerés-térvesztés a tulajdonformákra is. Vissza, mert a Mammon-szolgálatból kiszabadult emberiség megértené, hogy a sáfár-példabeszédben szereplő gazdag ember az Istent példázza. Az Istent, aki a Föld javainak egyedüli tényleges birtokosa... Mi csak kezelői, intézői, sáfárai lehetünk telekkönyvileg ránk írt tulajdonunknak is... a szegényekkel önmagát azonosító Tulajdonos számot tart a maga tulajdonának gyümölcsére. Ily belátások általánosabbá válása messzemenően alakítaná a tulajdonformát... Csak annyit mondhatunk róla, hogy a jogot, vevést és ellenséget nem ismerés fogja megszülni” (58f).

Aki ezt így látja, s a történelmet irányító Isten számunkra 1990 óta, tehát immár nyolc esztendeje felkínált lehetőségét mégis elutasítja magától, az - objektíve - gonosz szőlőművész. Lehet, hogy a Bokorban én vagyok az egyetlen gonosz szőlőművész. Én, mert látva azt, amit több mint negyedszázad óta vallok, s hiába húzva e látásom harangkötelét vagy tíz esztendő óta egyfolytában, még mindig köztetek vagyok - köztetek, akiknek hiába húzom a harangkötelet -, s még mindig nem mentem el azok közé, akik értik a Lélek szavát...; akik úgy értik azt, mint én. Mert a „szóltam és megmentettem lelkeket” (Dixi, et salvavi animam meam) - alighanem kevés. Ha pedig a szó valahol nem elég, ott le kell rázni a port. Le, mert az Isten Országja nemcsak szó, hanem a szó nyomán életre kelő tett is: az Ige testté lőn. Képtelen vagyok rá. Otthontalannak érezném magam.

Állítom, hogy jézusi tudattal nem beadni a termést, a telek-könyvileg ránk írt javak termését a Szőlősgazdának, szükségképpen eljuttat a Gazda küldötteinek meggyilkolásához. A magántulajdon elvén és gyakorlatán megmaradni egyet jelent azzal, hogy beszállunk a kenyérharcba, elfogadván - ha akarjuk, ha nem - annak törvényeit. Például azt, hogy egyikünk havi 25 ezret, másikunk havi 250 ezret keres. Havi 250 ezer? Nem is olyan sok! Alig több mint ezer dollár, nagyjából megfelel a nyugateurópai szerény kis-közép jövedelemnek. Ennek birtokában ennek az összegnek megfelelő igényeket kezdünk kielégíteni. Ezt szokják meg gyermekeink is. Eszünk ágában sincs osztozni, s az osztozás eredményeként 250 ezer helyett havi mondjuk 27 ezerből - s ha tízgyerekesekkel fogódznánk össze, akkor ki sem mondom, mennyiből - kijönni. Similis simili gaudet. Hogyan érezhetném jól magam azok körében, akik nem vagy alig fűtenek, s akik örülnek, ha megvásárolhatják a lét-fenntartáshoz szükséges élelmiszereket? Hogyan misszionálhatnám azokat, akik már kiszorultak lakásukból? Ég a bőr a képemen, amikor elmegyek a Metro földön ülő koldusai mellett, s kettő között választhatok: adok alamizsnát nekik és fenntartom nyomorukat, vagy nem adok nekik, s másokkal tartatom fenn nyomorukat. S nem tehetem a harmadikat; nem tudok kezébe nyomni egy cédulát:

Testvérem, várunk Bokorligeten!

Várunk szállással, asztallal, munkával,

Jézus szeretetével és imádsággal is.

Mindenünket megosztjuk Veled, ha akarod.

Ha nem akarok osztozni, szükségképpen eljutok a politikai megoldásokban reménykedéshez: Ne hagyjuk magunkat, fogjunk össze, mutassuk meg a tőkés társaságok világuralma idején azoknak a fránya tőkéstársaságoknak, hogy nem tudnak kifogni rajtunk! De nem ám, mert eltanuljuk tőlük a know how-t. Lehet, hogy személy szerint be is kerülök ezen az úton a sikeresek közé, de megoldást a Mammon jármában nyögő társadalom számára nem találhatok. Nem, mert még a sikeres számára sem jut osztályrészül - az élet; és nemcsak a dzóé nem, hanem még a biosz sem. Nyugat-Európa bejutott a sikeresek közé, és létszáma fogy. Olvastam egy tanulmányt, mely a Vatikáni Család Tanácsban hangzott el egy katolikus norvég egyetemi tanárnő ajkáról. Arról szólt, hogy Norvégiában is elfogyott az élet továbbadásához szükséges energia; annak ellenére elfogyott, hogy életszínvonaluk jó négyszerese a miénknek.

„Vigyázzatok és őrizzétek minden kapzsiságtól, mert kinek-kinek az élete nem a rendelkezésére álló javak bőségén fordul” (Lk 12,15) - eljut-e még a szívünkig ez a szöveg? A gazdagok helye a jézusi tanításban: a pokol, az élet elvesztése. „Jobb ízú a falat, ha mások is esznek”, s történelem előbb-utóbb kiveri a falatot szánkából, ha érdektelenné válunk mások táplálkozási lehetőségei iránt. A közeledő újabb gazdasági világválsággal veri ki? Nem, már korábban is. Azzal teszi, hogy elfogy az élet továbbadásához szükséges erő. Masszív évi 40

ezerrel fogy a jelenlegi Magyarország társadalma; s ez a szám még megtévesztő is, mert nem mutatja ki, hogy a valahogyan mégiscsak megszületett évi százezerből mennyi a cigány, akiknél még nem fogyott el az energia. Miért nem? Mert szegények? Akármilyen is az oka, mindenesetre nagyobb a nem-cigány többség képtelensége az életre, mint amit a statisztika fel tud vagy akar tüntetni. Minden erkölcs alapértéke az élet. Ha nem tudjuk, ha nem akarjuk reprodukálni magunkat, erkölcstelenül élünk. Erkölcs nélkül, és még csak nem is jézusi értelemben. Merő tisztességetikai értelemben is erkölcstelenek vagyunk. Meg kell hallgatnunk a nagycsaládokban felnőtt Bokor-gyermekek családtervezési programját: nagyon hasonlóan hangzik az a nemzetgyilkos trendek képviselőinek hangjához. S ha nem is azonos e hanggal, de - ha szordinósan is - mindenképpen kritikát gyakorolnak szüleik életáldozatán.

„Megállni az úton nem lehet...” - énekeltük. Énekeljük még? Attól félek, falsul énekeljük. S ha valaki énekünket falsnak hallja, magunkra vessünk, ha kiközösíti magát közülünk. Elmegy a hierarchia, a politika vizeire, mert bár fals hangot talál ott bőven is, de ott van, amivel megolajozzák hangszálait. Elmegy oda, ahol elviselhető mértékben macerálják csak lelkiismeretét.

Aki Istentől van, az szeretne valakikkel megegyezni Istenben. Aki a Sátántól van, nem kíván megegyezésre jutni. Ezt kétféleképpen valósítja: Állít igazolás nélkül - ez az egyik. Elveti a másik álláspontját anélkül, hogy azt meg akarná ismerni - ez a második. A kettőt rendszerint együtt gyakorolja. Persze közben igazolja is magát. Hogyan? Kinyilatkoztatásra hivatkozik, és ezért nem engedhet. Lelkiismeretére hivatkozik, és ezért nem engedhet.

A lelkiismeretemre hivatkozni a másikat megérteni akarás és közös nevezőt keresni akarás nélkül, egyértelműen csak gyerekes, önbecsapó önfejűség és egyértelműen sátáni. Tudtok-e olyasmit mondani, amitől én megérvelten ne tudnám elhatárolni magam? - ez az alapállás egyértelműen sátáni, mert lehetetlen né teszi bárki számára, hogy össze tudjon fogódzni testvérével. A Lélektől kapott lelkiismeretet más ihleti. Az, hogy mindannyian egyek legyünk, mert Jézus ezért imádkozott. Én másképpen is el tudom gondolni s a többi... - ez nem nagy tudomány. Mindenki képes rá. Megkeresni a közös nevezőt a közös tethez - ez az, amire Isten Lelke indítja lelkiismeretünket.

Akkor születtem, amikor egy világégés véget ért. Az első világháború legfőbb bűnösének találtatott hazánk. Levált róla nyolcszáz közös esztendő után Horvátország. A megmaradtnak elvették kétharmadát. A megmaradtban élt 18 millió ember; ebből 10 millió magyar, 2 millió német, és 6 millió egyéb. Ez az egyharmad, ez a 6 millió egyéb, kapta országunk kétharmadát. Az egyharmad a kétharmadot, a kétharmadnak pedig az egyharmad jutott. A 10 millió magyarnak egy harmada saját szülőföldjén idegenbe került.

Változatlanul idegen test maradtam országban is, egyházban is. Hiábavalónak bizonyult hűségem. Lenyeltem. Még valamit le kell nyelnem, bár ettől fuldokolom. Mi ez? Idegenné kezdek lenni saját népemen, a Bokron belül is. „Téged sérelem ért” - mondja egyik testvérem a hierarchia ellenem vívott harcáról. Nagy naivan mindig azt képzeltem, hogy mindannyiunkat érte a sérelem. Nem, meg kellett tudnom, hogy sérelmem csak magán-sérelem. Hogy mered Bokor számlára írni, amit dolgozom? Semmi köze annak hozzád s a Bokorhoz! - mondja másik testvérem. Kergeted álmaidat, s nem törödsz azzal a Bokorral, ami ténylegesen van - mondja a harmadik. Hátrálnék az elhatárolódások ellen védekezve, de hova? Jaj az egyedül maradóknak! Sérelmeimben kapdosok népem után, mely lök magától. Szerte nézek, s nem lelek Bokrot e hazában. Miért? Mert mondom, amit nem tudok nem mondani. Mit mondok? Csak ezt: Testvéreim, meg akartok állni az úton. Csak azt, hogy - akár észreveszitek, akár nem - csináljuk már a magunk konstantini fordulatát a javából. Hazát már vesztettem, egyházat már vesztettem, most veszítem a Bokrot. Szilveszterkor elkiáltottam magam - két közösségben is; január első napjaiban hozta a Tájék a kiáltást. Pusztába kiáltatott a szó. Egyetlen reflexió sem érkezett, pedig provokált, minden lehetséges mértéken felül. Minapi seregszemlénkén örvendeztünk. Örvendezhettünk méltán, mert legalább nem bántottuk egymást. Milyen áron? Nem számoltunk be arról, hogy fele se vagyunk tíz év előtti magunknak - létszámban. S nem kérdeztünk rá az okára sem. Arra, hogy miért nem kellünk Istennek. S arra sem, hogy mit kellene tennünk, hogy tessünk neki?

A hierarchia nem tud eltaposni minket. Csak magunk magunkat. Hogyan? Úgy, hogy nem valljuk be hitetlenné válásunkat, nyolcboldogságot lecserélési kísérleteinket. Bevallás helyett, mely, mint diagnózis lehetőséget nyújtana a terápiára, egyebet csinálunk. Mit? Ország helyett főleg dogmatikákat gyártunk. Miért tesszük? Mert már rég megtagadtuk a Hegyibeszéd-közösnevezőt, s hogy ennek ellenére úgy lássék - legalább mimagunknak! -, hogy valamit azért mégis csinálunk. Csak a nehézkesség erejében él még - úgy, ahogy - csoportjaink gyenge fele. Csuda, hogy él. Csupán beszélgetni, minek is jöjjünk össze!? Az utánunk következők, családjainkban felnőtt gyermekeink pedig fütyülnek a szülők valamikori eszményeire. Miért? Mert tapasztalják, hogy a szülők sem hisznek benne többé. Jerusalem, Jerusalem, convertere ad dominum deum tuum...

[A BÍBOROS, AKI EGYETEMES VALLÁSI BÉKÉRŐL ÁLMODOTT]

1453 július 21. Kúi Miklós bíboros (Nicolaus Cusanus) levelet kap régi barátjától, a sziénai püspöktől, a majdani II. Piusz pápától: Aeneas Sylvius Piccolominitől, aki értesíti őt a katasztrófáról: Konstantinápoly török kézre került. Értesülve a szerencsétlenségről a bíboros a maga tenger erőfeszítésre gondol, melyet évtizedek óta folytat, hogy kibékítse egymással Kelet és Nyugat egyházait. Mi lenne ma, ha azok sikerültek volna? Mi lenne, ha a keresztények egységben maradtak volna a szerencsétlenséget megelőzően? Isten tudja, hogy mégis nem azért tette-e erőfeszítéseit, hogy ez bekövetkezzék! Bár szenvedéllyel üzte a tudományokat és a filozófiát, folyvást kötelességének érezte, hogy bele keveredjék a politikába. Ő, aki kizárólag arra akarta szentelni életét, hogy nagy misztikus látomásaiba mélyedjen - „az ellentétek egybeesésétől” (coincidentia oppositorum) „a tudós tudatlanságig” (docta ignorantia) a végtelen fogalmának segítségével -, fel kellett áldoznia lényének ezt a részét is, hogy újra és újra csak tárgyaljon. Mennyi harcba szállt, hogy helyreállítsa az egyház egységét!

Húsz éve, hogy sikerült aláírni egy kiengesztelődési szerződést a Cseh Testvérekkel, az eretnek Husz János követőivel; egy szerződést, amely engedélyezte nekik a két szín alatti eucharishtiát, amit oly régóta kívánt a nép. Aztán elment Konstantinápolyba Kelet pátriárkájához egy Róma és a görögök közti egységzsinat céljából. Azt is hitte, hogy sikerül kiküszöbölnie a szakítást a Bázeli Zsinat és IV. Jenő pápa között... Aztán a végén az egészből nem lett semmi, vagy csak alig valami. Krisztus egyháza magát pusztítja, nagyon mély a betegség.

Különösen két év óta volt sok alkalma tapasztalnia a szétesés nagyságát Krebs Miklósnak, aki Treves és Koblenz között Cues-(kú)ben született, s akit az 1451. a jubileumi év után a pápa Németországba küldött, melynek nyelvét jól ismerte

[AZÉRT NEM HAGYOM EL...]

Mert minden nyomorúsága következménye annak a strukturális alapállásnak, amely kifejezésre jut a trón és oltár szövetségében. Abban a pillanatban, amikor rájön arra, hogy a szegények a boldogok, elhagyhatja ezt a szövetséget. Én bármelyik pillanatban elhagyhatom. A Bokor ugyanebben a helyzetben van. Az istenkapcsolatot illetően pedig a vallások gyűjtöttek tapasztalatokat. Ezért valamelyikben akarok nevelkedni, hogy hozzáférhessek ehhez a tapasztalat kincséhez. Mivel éppen abba születtem bele, amelyikbe, nincs okom, másikat választani, s

nincs energiám vállalni a körön kívül levésnek azt a minősített változatát, amely a valláshoz nem tartozás melletti Istent szolgálni akarás jelent.

1/ Demitologizálás

2/ Demokratizálás

3/ Alternatívizálás

4/ Fentiekől független törekvés arra, hogy a magam életét Isten akaratának megfelelően alakítsam.

Jézust a négy együtt határozta meg. Életében marginalizálódott, halálában elindult arra felé, hogy a negyediknek legyen mindenekfeletti eszménye, s az első három célkitűzés ellenkezőjének a keze.

[A HÜTTLEN SÁFÁR]

Lk 16, 1-13:

1. Majd szólt a tanítványaihoz is: „Volt egy gazdag ember, akinek volt egy sáfára. Ezt bevádolták nála, hogy eltékozolja vagyonát.
2. Ezért előhívatta, és így szólt hozzá: Mit hallok rólad? Adj számot sáfárságodról, mert nem lehetsz többé sáfár.
3. Erre a sáfár így gondolkozott magában: Mit tegyek, ha uram elveszi tőlem a sáfárságot? Kapálni nem tudok, koldulni szégyenlek.
4. Tudom már, mit tegyek, hogy amikor elmozdítanak a sáfárságból, legyen, aki befogadjon házába.
5. Azután egyenként magához hívatta urának minden adósát, és megkérdezte az elsőtől: Mennyivel tartozol az én uramnak?
6. Az így felelt: Száz korsó olajjal! Erre azt mondta neki: Vedd az írásodat, ülj le gyorsan, és írd nyolcvanra!
7. Azután a másiktól is megkérdezte: Te mennyivel tartozol? Az így válaszolt: Száz mérő búzával. Erre így szólt hozzá: Vedd az írásodat, és írd nyolcvanra.
8. Az ura pedig megdicsérté a hamis sáfárt, hogy okosan cselekedett, mert e világ fiai a maguk nemében okosabbak, mint a világosság fiai.
9. Én is mondom nektek: szereztek magatoknak barátokat a hamis mammonból, hogy amikor elfogy, befogadjanak titeket az örök hajlékokba.
10. Aki hú a kevesen, a sokon is hú az, és aki hamis a kevesen, a sokon is hamis az.
11. Ha tehát a hamis mammonon nem voltatok hűek, ki bízza rátok az igazit?
12. És ha a másén nem voltatok hűek, ki adja oda nektek azt, ami a tietek?

13. Egy szolga sem szolgálhat két úrnak, mert vagy az egyiket gyűlöli, a másikat pedig szereti, vagy az egyikhez ragaszkodik, a másikat pedig megveti. Nem szolgálhattok Istennek és a mammonnak.”

[PÁRBESZÉD]

- Csak egy a szükséges. Bennem legyen az Isten és a békéje!

+ Csak egy a szükséges: megvalósuljon Isten álma az Országról! Persze, hogy ennek feltétele, hogy béke legyen bennem, különben nem indulok Útnak. De az Utat-járás nem békét hoz, hanem kardot. Kardot ellenem, s ez a kard a Getszemániába és a Golgotára taszigál engem. Akinek pedig e helyeken jó lenni, az mazochista. Jézusnak nem volt jó: Szabadíts meg ettől az órától!... és Istenem, Istenem, miért hagytál el engem? S csak ebből a helyzetből jut el oda, hogy Mindazonáltal legyen meg az akaratod... és hogy Kezedbe ajánlom lelkemet!

- Lehetetlen, hogy kínlódás legyen az életem, ha bennem van Isten békéje!

+ Összetéveszted a transzcendens boldogságot az Utat-járás küzdelmeivel.

- Ha úgy van, ahogy mondod, nem kapsz jelentkezőt az Utat-járására.

+ Hát ez könnyen lehet. Különösen akkor, ha Krisztus-követés címén az istenélmények nagyszerűsége és ennek transzcendens folytatása prédikálódik.

- Nem értünk szót. Lehetetlen ez a Golgota-centrikus álláspontod.

+ Jól van, menjünk arrébb, pld. a Hegyibeszédhez. Boldogok a szegények, a sírók, az éhezők, az üldözöttek. Ha összekapcsolod istenélményeidet a szegény-síró-éhező-üldözött létformával, bizony semmi kifogásom nincs az istenélmények ellen. Ha e létforma nélkül sikerül az istenélmény, álmisztikát kiáltok a Názáreti nevében. Sőt többet is: az írástudók árulásáról is beszélek. S azt képviselem, hogy közelebb vagyok azokhoz az ateistákhoz, akik a maguk ám jézustalan elképzeléseik szolgálatában kockára teszik egzisztenciájukat, hogy segítsenek embertársaikon, mint azokhoz, akiknek sikerül a Golgota s a Hegyibeszéd nélkül, tehát a hatmilliárdnyi emberiség gondjaival szóba állás következményei nélkül istenélményhez jutni,

Istennel békeességben élni. Az álmisztika az Isten Országá legnagyob b ellensége, nem az ateizmus.

- Attól félek, hogy összetéveszted az Isten Országát a politikai feladatokkal. Ez utóbbiakat akarod elvégezni a politikai eszköztár nélkül. Ettől aztán pofára esel, s ebből a helyzetből mondod ezeket a csúnyaságokat, amikre már igazán nincs mit mondanom.

[KEDVES ISTVÁN!]

Nagyon köszönöm meleg kézzszorításnak szánt leveled. Írhatnék összesen csak ennyit. Nem teszem. Miért? Mert nem lehet két úrnak szolgálni. Helyesnek tartani azt is, amit teszek; s helyesnek azt is, amit ez ellen a hierarchia tesz. Két egymást kizáró tétel nem lehet egyszerre igaz.

Lehet egy álláspontot képviselni érvekkel. S lehet el nem viselve a másik álláspontot hazudni és ütni.

A történelem azért a borzalmak történelme, mert sokan nem viselik el a különbözőséget. A történelem attól a hatványra emelt borzalmak történelme, hogy a különbözőséget el nem viselőkből valakik úgy gondolják, hogy maga Isten bízta meg őket ezzel az el nem viseléssel.

Gyulai Pál Szendrei Júlia hűgát vette feleségül, a Marit. Írt neki egy szép verset arról, hogy nem te vagy a legszebb nő a világon, de nekem az vagy. Szerelmében sem abszolutizált. A vallások abszolutizálják a maguk istenképét, istenmegközelítésüket. Hullahegyek ennek a következményei. Talán millió éves az emberiség. Elmondhatatlanul hosszú időn keresztül a mi vallásfelekezetünk kategóriái nélkül próbáltuk szeretni Istent meg társainkat.

A hangerő nem erő. A hazugság és az ütés még kevésbé az. Objektíve semmi köze annak Istenhez, aki igaza érdekében hazudik és üt.

Szövegeinket a többi tábor ajkáról is kell tudnunk hallani. Pl. azt, hogy az ő „egyházuk” titka is nagyobb náluk stb. Ahogyan képtelenség ez a tekintélyt igénylő gondolat bármely tudomány, bármely művészet világán belül, úgy a vallásokén belül is azzá kell válnia. Istentől elfogadottságunknak nem lehet feltétele egy bármely tiszteletreméltó csoport „titkának” elfogadása. Amíg titkok elfogadását igényeljük embertársainktól, addig folyik a hullagyártás. A vallásokon kívül megszületett felvilágosodásnak az érdeme, ha a hullagyártás helyett ma már csak marginalizálják (hazugsággal és máglyahalálnál kisebb ütésekkel) a másképpen gondolkodókat a tévedhetetlen vallások.

A magyar hierarchia nagyot hazudott és ütött 1982-ben. 1997-ben újra hazudott, s mivel nem fogadtam el ezt igazságként, ütő kezét továbbra is ránk emelve tartja. Én azért éltem és élek, hogy kimutassam az erőszakszerv-államhatalmakkal ölelkező „trón és oltár“-frigyünk jézustalanságát, mert e frigy eleve teszi lehetetlenné a Jézus akarta Isten országának valósulását. Egyházunk Konstantin császár óta erre a frigyre építi életét. Nem lehet Jézus és Kaifás között egyeztetni; akkor sem, most sem. Az ütők közé állnunk (hallgatásunkkal is ezt tesszük), vagy az ütöttek között lennünk - csak ez a két lehetőség volt és van adva.

Szeretettel ölel Mindannyiótokat: Gyurka bácsi

[SZÉP A TOLERANCIA, CSÚNYA AZ INDIFFERENTIZMUS!]

Mit is nyújtanak a vallások az emberiségnek? Térképet a transzcendenciáról s kapcsolatot vele, meg kétféle erkölcsöt: egyet belső használatra, egyet meg külsőre. Vegyük sorba e vallási szolgáltatásokat.

Térkép a transzcendenciáról. A filozófia is megpróbálkozik vele, de leteszi a lantot hamar. Nem elégít ki, amit mondani tud. Mit csináljon a szegény ember Arisztotelész kiváló meghatározásával: to próton kinoun akinéton - Isten „a mozdulatlan első mozgató”? Igaz, de a vallásos embernek ennél sokkal több kell. Olyasmi, hogy szeret engem, haza vár magához, s nála maradéktalanul boldog leszek. Ez már elég? Dehogy elég. Tudni akarom, hol lakik ő, milyen, boldog-e és mitől, mit csinált tegnap, mit ma, és mit csinál holnap majd, amikor eljutok hozzá. Meg azt is tudni akarom, hogy én mit csinállok nála, kikkel találkozom ott, milyen leszek én magam ott, mivel töltöm napjaimat. Valahavolt őseink sírjaiban szerszámokat, fegyvereket, lovak, legyőzött ellenfelek, rabszolgák csontjait találjuk. Ezek szolgálják majd a halottat a másvilágon, az örök vadászmezőkön. Kifogyhatatlanok a kérdéseink, melyekkel műveltségi szintünknek megfelelően bombázzuk vallásunk papjait, akiknek nem illik ezekre a kérdésekre nem tudom-mal válaszolniok. Arra tartjuk őket, hogy tudják. Szegények! Egyre kevesebb eligazítást tudnak nyújtani. Kimaradtak már tankönyveikből, hogy optimális, 16 éves állapotunkban támadunk majd fel... meg a hasonló eligazítások. Nincs feleleteikkel semmi baj, amíg nem képzelik, hogy lenyelték a bölcsességet, amíg megilletődötten, de nem tévedhetetlenül igyekeznek behatolni a tartományba, „honnan még nem tért meg utazó”. Kifogyhatatlan témája ez emberi nemünknek. Minden nagy vallási géniusz ezt a titkot kutatja. Minden kultúra megtermi a maga transzcendens térképét. Minden fejlődési ízület újra próbálko-

zik vele. S meg is találja benne nyugalmát, ha nem marad alatta annak az eligazításnak, melyet Isten beleírt minden kultúra, minden ember bölcsőjébe sajátos beszélnek. Jézus tanítása alapján magam is írtam vagy harminc éve egy könyvet: Honnan jött? - arról beszél, hogy mit mondott el nekünk Jézus arról a transzcendens világról, amelyből közénk érkezett. Talán minden órában ír valaki egy újat. Piacra kerül. Megvásárolják, fizetőképes kereslettel találkozik.

Méginkább megvásárolják az imádságos könyveket. Pázmányé (Keresztyéni Imádságos Könyv Grác, 1606) megért vagy húsz kiadást, a minap megjelent fakszimile szövege is. Egy „mozdulatlan első mozgatóhoz” nem tudok imádkozni. Van Babitsnak egy szép verse erről: „Ámde az istennő veletek nem gondol...” (Klasszikus álmok...) A vallások tanítanak imádkozni. Szükségünk van arra, hogy imádkozni tudjunk. A kultúrtörténelem is igazolja. Vallási irodalommal kezdődnek a népek irodalmi. A miénk is: a Halotti beszéddel és könyörgéssel.

Az emberiség csoportokban él. E csoportok jellemzője: a többi csoportétól különböző nyelv és kultúra. Ahogyan van anyanyelvünk, s ahogyan van sajátos tárgyi és szellemi néprajzunk, magas kultúránk, ugyanúgy van csoportunkra jellemző vallásunk is. Bár rendre hajlamosak vagyunk a nagyozásra: a magunk nyelvét, kultúráját különbnek tartani másokénál, lassan-lassan kinőjük ezt a magatartást. Ennek eredményeként beérjük azzal, hogy nekünk a magunk nyelve, kultúrája a legkedvesebb, mert abban vagyunk otthon. Az említett nagyozás olyan elfogultságnak bizonyult, amelyet a történelem során a különböző csoportok felhasználtak arra, hogy más csoportokat leigázzanak, azokat meghódítva szolgájukká kényszerítsék.

Teljesítményeinket egyre inkább hajlandók vagyunk az emberiség közösen elfogadott mércéje alá állítani. Az a legkiválóbb sportoló, aki táji, országos, kontinentális vagy világ szinten megméretten a legkiválóbbnak bizonyul. Mégpedig mindenki által elfogadott mérő eszközök segítségével, aminők a méter, a perc vagy a labdának a hálóba kerülése stb. Az a legkiválóbb pl. szépíró, aki elnyeri a Nobel díjat. S azt, aki nem nyeri el a díjat, gondolhatom ugyan kiválóbbnak annál, aki elnyerte, de senki sem lép fel velem szemben azzal az igénnyel, hogy kiválóbbnak kell gondolnom őt. Egyedül a vallás területén jelentkezik ez a bármiféle közösen elfogadott mércét eleve visszautasító, a magunkét eleve különbnek tekintő magatartás. Ha túl akarunk jutni ezen a történelemben ennyi feszültséget és szeretetlenséget okozó diszkrimináción, meg kell keresnünk, mik azok a téves előfeltevések, amelyek táplálják és fenntartják ezt a nagyozást és elfogultságot. Azért kell megkeresnünk, hogy nyilvánvalóvá tegyük azok meglapozott előfeltétel voltát, s ezzel kihúzzák a logikai és erkölcsi talajt diszkriminációink alól.

A vallások állításokat, tételeket fogalmaznak meg. A valláson kívül megfogalmazott állítások abban az esetben számíthatnak általános elfogadásra, ha azokat alátámasztják a tapasztal-

latok. Ha pedig az állítások tárgya nem tapasztalható, akkor a gondolkodástörvények segítségével kell igazolni egy-egy állítás nyilvánvalóságát. A vallási állításoknak azzal a részével, amelyek bárki számára tapasztalhatóak, vagy a gondolkodástörvények segítségével nyilvánvalókká tehetőek, ugyanúgy nincsen semmi probléma, mint az ilyen módon igazolt nem vallási állításokkal. A vallásoknak azonban nemcsak ilyen állításaik vannak, hanem olyanok is, amelyeket sem a tapasztalat, sem a gondolkodástörvények nem képesek igazolni. A vallások ezeket az állításaikat is igazságként, azaz a valóságot helyesen tükröző megállapításokként kínálják fel a maguk populációja számára, melyet „híveiknek” neveznek. Azért nevezik így, mert elvárják tőlük, hogy tartsák igaznak e megállapításokat - a hit alapján. Ez a hit alapvetően igaznak tartást jelent. Olyan állítások igaznak tartását, melyeket sem a tapasztalás, sem a gondolkodástörvények nem tesznek nyilvánvalókká. A hit magatartása (hit-aktus) hittartalmakat feltételez: tapasztalatilag és gondolkodástörvényekkel nem igazolható állításokat.

A vallások csak azért léphetnek fel ezzel az igénnyel, mert a hit hozzátartozik az emberi jelenséghez. „Ha az ember egyszer él, akkor valamiben hisz” - énekelte Babits Mihály. Miért? Mert többet akarunk tudni, mint ami tapasztalható, mint ami a gondolkodástörvényekkel nyilvánvalóvá tehető. Az ember érdeklődése a transzcendenciába (Isten, örök élet) nyúlik, s ezt az érdeklődésünket nem tudják maradéktalanul kielégíteni tapasztalás és a gondolkodás törvényei, a szaktudományok és a filozófia. Ennél fogva a hit egyetemes emberi jelenség.

Minden ember hisz valamiben. A hit egyetemes - fides generalis. Az Isten és az örök élet tagadója is hisz, mivel nem képes tapasztalattal igazolni, hogy nincs Isten és nincs örök élet. „Mit hisz a tudós - ő lássa” - írta Arany a materialistákról (Honnan és hová?). Ha Isten és örök élet tapasztalatilag igazolható volna, nem beszélhetnénk hitről, hanem csak tudásról. Csak azért helyénvaló hitről beszélni, mert az Istenre és örök életre vonatkozó akár tagadás, akár állítás átnyúlik a tapasztalaton túli valóságba, a transzcendenciába is. Éppen ez magyarázza, hogy bár a hitkatus egyetemes (generalis), a hittartalmak sajátosak (fides specialis) Annyi-féle hittartalom lehetséges, ahány ember élt, él és élni fog a világon. Isten nem szériában gyártott le minket. Egyedi példányok vagyunk. Az ujjunk és ujjenyomatunk sem egyforma, hát még teljes és egész valónk. A tapasztalás és a gondolkodástörvények útját állják, hogy mindenről valami egyebet gondoljunk, mint embertársaink, de ahol ezek illetékessége véget ér, ott már szabadon érvényesülhet senki mással fel nem cserélhető egyetlenségünk, senki mással össze nem téveszthető egyszerűségünk.

A hittartalmak nemcsak lételméleti állításokat kínálnak fel, hanem értékelméletiket is. A valóság (ami csak van, az mind) értékelhívásokat bocsát ki magából. Ismerj meg olyannak, amilyen vagyok, azaz juss az igazság birtokába! Ez az igazság ér-

téke, a logikai érték. Szerezz meg magadnak, mert használható, valamire jó vagyok. Ez a használhatóság, a gyakorlati jóság értéke, a praktikai érték. Alakkal rendelkezem és alakítható, azaz szép vagyok, ismerj meg ilyennek és alakíts engem. Ez a szépség értéke, az esztétikai érték. Adható vagyok, adj engem oda másnak, Istennek, embernek, akárminek - ez a szentség értéke, az etikai érték.

Az értékek, mint az objektív valóságok objektív tulajdonságai jelentkeznek. Ez a gyufaskatulya nem lehet az a hegycsúcs, hanem csak ez a gyufaskatulya. A gondolkodástörvényekben fejeződik ki a logikai érték nem tetszőleges, hanem abszolút volta. Minden, ami van, valamire jó; a guberálónak a szemét is jó, ami használhatatlannak minősült az azt eldobó számára. Nem lehet vitázni arról, hogy kinek mi a használható, de arról sem, hogy valakinek, minden, ami van, valamire használható. Ami alakított, annak van szépség-értékes minden, ami csak van, alakkal rendelkezik. Csak arról lehet vitázni, hogy kinek melyik alakított valóság tetszik jobban. S végül minden, ami van adható. S ez az adás bizonyul erkölcsi értéknek szemben ellentétével, az etikátlannak minősülő vevéssel.

Az ember az ítéleterővel ismeri meg az értéket. A logikai ítéleterővel, a józan ésszel az elsőt. A másodikat a praktikai ítéleterővel. A harmadikat az ízléssel. A negyediket a lelkiismerettel. A lelkiismerettel a vallás kitüntetett területére érünk. A vallások állításai ugyanis nemcsak a lét (a „van”), hanem az érték (a „kell”) világából is valók. Nemcsak arról beszélnek, hogy van pl. örök élet, hanem arról is, hogy jóknak kell lennünk. A vallás rendre hit és erkölccsant kínál fel.

A fent idézett mondat nem alkalmaz ilyesféle megszorítást: a múltban, a jelenben, a jövőben. Ötezer vallási közösség életében nem tudom megnézni e mondat érvényét diakrónikusan (az idő tengelyén), azaz, hogy miként vélekedtek a szóban forgó tárgyban történetük folyamán. De megkísérlem megnézni a magam vallásában.

Első fázis: államilag sem egyházilag sem kötelező katolikusnak lenni, s a hívő közösség maga formálja a maga hittartalmait.

Az első három században államilag nem volt kötelező katolikusnak lenni. Annál inkább kötelező volt nem azzá lenni. Aki mégis azzá lett, számíthatott, hogy oroszánokkal fog birkózni a Birodalom cirkuszaiban a nagyérdemű szórakoztatására. Az első három században valakikben élt még elevenen, hogy Isten üdvözíti az Isten szeretet-törvényét teljesítőket, ha nincsenek is megkeresztelve. Aztán az első három században nem volt még egyetemes zsinat, amely megszabta volna, mit is kell vallania annak, aki az egyházhoz akar tartozni. Voltak Isten irányában érdekelt és különböző nyitottságú személyek, akik iskolát teremtettek. Ezeknek egyike sem léphetett fel hatékonyan azzal az igénnyel, hogy tanításukat az egyház minden egyes tagjának vallania kelljen. - NEM KÖTELEZŐ ÉS NINCS KELL!

Második fázis: államilag, egyházilag kötelező katolikusnak lenni, s van már hierarchia, amely megszabja, mit kell hinnie annak, aki katolikus.

A 4. században a Római Birodalom új államvallásává lesz a kereszténység. A negyedik századtól kezdve vannak már egyetemes zsinatok, és a korábbi iskolákat felváltja a katolikus igazhitűség és a nem katolikus eretnekségek kettőssége. Ebben a kettősségben nemcsak az egyik vagy másik csoportba tartozó püspökök érdekeltek, hanem a zsinatokat egybehívó római császár méginkább az, aki a maga katolikus vagy ariánus hite-pártállása szerint biztosítja, hogy megfelelő hitű személyek kerüljenek a püspöki székekbe. Nem tudjuk megállapítani, mikor végzi ki az egybefonódó állami-egyházi gépezet az első „más hiten levőt”, de tudjuk, hogy a negyedik századtól kezdve a császárok „eretnek törvénye” karhatalmi erővel biztosítja, hogy mit szabad és mit nem szabad a keresztény állampolgárnak hinnie. Súlyos evilági következményekkel jár nem katolikusnak lenni, ha a császár történetesen katolikus. - KÖTELEZŐ ÉS KELL!

Harmadik fázis: Halálbüntetés terhe mellett kötelező katolikusnak lenni, és a katolikus hierarchia gondoskodik annak kinyomozásáról (inkvizíció), hogy ki nem vallja, amit egy katolikusnak vallania kell.

Milliók vagy „csak” százezrek veszítik életüket Európa-szerte (Franciaországtól a Balkánig, ahol Nagy Lajos királyunk hadserege hányja kardélre a bogumileket, akik nem akarnak katolikusok lenni) annak következtében, hogy a Római Birodalom bukása után berendezkedett a „keresztény” Európa. A császárrá koronázott Nagy Károly 18 hadjárattal véget vet a germán törzsek pogánykodásának, ahogyan Szent István hadjáratainak hatására, aki magyar életben akar maradni, katolikussá lesz. A ki tudja mennyi másképpen gondolkodót elégető máglyákon veszteti életét Huss János, Jean d'Arc, Jakob Hutter, Savonarola, Giordano Bruno is. Luther Márton csak azért menekül meg ettől, mert a szász választó fejedelem oltalma alá helyezi eretnek önmagát. Ezzel viszont megindul a vallásháborúk kora, mely biztosítja, hogy Európa korábban egyszínű vallási térképe tarkára vált - a „cuius regio, eius religio” elv alapján. Így pusztulnak aztán Angliában vagy Erdélyben a katolikusok, Franciaországban s a Habsburg országokban a protestánsok, a kálvinista Genfben pedig az unitáriusok. Szomorú és jézustalan terméke ez a keresztény világnak, melynek csak az egyházakat félrehajító felvilágosodás vet véget. - HALÁL-KOCKÁZATTAL KÖTELEZŐ ÉS KELL!

Negyedik fázis: Nem kötelező katolikusnak lenni, de csak másodrendű állampolgár, aki nem vallja magát katolikusnak, és vallania kell a hitvallást.

A felvilágosodás szabadság-eszménye emberi jognak deklarálja a lelkiismereti szabadságot, ami többek között biztosítja azt is, hogy az emberi értelemmel egyértelműen nem igazolható, tehát a „hit” területére tartozó állításokban megszűnjék

minden „kell”. Vallását mindenki szabadon választja legbensőbb személyes döntésével (lelkiismeret). A korábbi évszázadok hatása fogyatkozó jelleggel, de érvényesül. CSAK EGYHÁZILAG KÖTELEZŐ ÉS KELL!

Ez a diakrónikus áttekintés arról beszél, hogy a Jézus mozgalom elindul azzal, hogy nem kötelező és nem kell. Folytatódik ennek az indulásnak a megtagadásával, és (a hitvallásukért kivégzettek számának tükrében) korábban nem tapasztalt intenzitású türelmetlenséget állít be az emberiség történelmébe. Csak az egyházat kikapcsolni akaró felvilágosodás képes ezt megszüntetni. Akármilyen szégyene is ez a magát Jézussal fedezni kívánó kereszténységnek, még sem kell mindenestül szégyellnie magát a felvilágosodás színe előtt. Nem, mert a felvilágosodás is biztosítja a tömeggyilkosságok fennmaradását: behozza az általános hadkötelezettséget. Mindenkinek szent kötelességévé válik az államhatalom parancsára embertársait megsemmisíteni; akár az állam belső, akár külső ellenségeit. A gyilkolás megjelölt nem-valli (Mt 23,4.15) helytelen volna.

Két héttel később: A házasságkötés sem a zsidóknál, sem a keresztényeknél nem volt egyházi szertartás. A kereszténység inkultúrálódott ott, ahol el akarta adni kínálatát. A kereszténység hosszasan együtt élt a Mediterráneum és Európa népességével és keresztény kultúrát fejlesztett. Ennek a kultúrának a követelménye a pap áldása.

Tetszhetik, meg nem tetszhetik, de ez az ún. keresztény kultúra gyakorlatilag nincs vagy alig van. Ki törődik a. Csak az egyházat kikapcsolni akaró felvilágosodás képes ezt megszüntetni. Akármilyen szégyene is ez a magát Jézussal fedezni kívánó kereszténységnek, még sem kell mindenestül szégyellnie magát a felvilágosodás színe előtt. Nem, mert a felvilágosodás is biztosítja a tömeggyilkosságok fennmaradását: behozza az általános hadkötelezettséget. Mindenkinek szent kötelességévé válik az államhatalom parancsára ember

[LEVÉL TOMKA MIKLÓSNAK]

Kedves Miklós!

Eljutott hozzám az Ost-West Informationsdienst-ben megjelent írásod. Az il Regno-ban közzétett tavaly őszi írásod megjelenése után visszamondtam a megígért interjúmat a lapnak: olaszoknak minek magyarul, hogy nem úgy látom a témát, mint egy katolikus honfitársam? Sajnálom, hogy nem hazai katolikus sajtóban jelennek meg írásaid, témádat ismerők számára. Azért válaszolok rá, hogy legyen legalább tőlem telhető irodalmi élet hazánkban a cikkedben foglaltakról. Kétszáz éve Kazinczy

is csak ennyit tehetett. Megtette, s irodalmi életet teremtett vele. Glosszázom soraidat, mintha beszélgetnénk.

„Csekély jövőbeli fontosság” tárgyában dönt az utókor. Ellentmondanom ízléstelenség lenne. Váratlan ítéleteket viszont produkálhat az utókor. Krisztus után 30 körül hogyan vélekedhetett Jézusról Izrael főpapja? 1848 körül porosz junkerek a Kommunista Kiáltványról? a. Azért válaszolok rá, hogy De legyen legalább tőlem telhető irodalmi élet hazánkban a cikkedben foglaltakról. Kétszáz éve Kazinczy is csak ennyit tehetett. Megtette, s irodalmi életet teremtett vele. Glosszázom soraidat, mintha beszélgetnénk.

„Csekély jövőbeli fontosság” tárgyában dönt az utókor. Ellentmondanom ízléstelenség lenne. Váratlan ítéleteket viszont produkálhat az utókor. Krisztus után 30 körül hogyan vélekedhetett Jézusról Izrael főpapja? 1848 körül porosz junkerek a Kommunista Kiáltványról? Úgy látom, mint írásod. Van a politikai sík: a diktatórikus és ateista államhatalom nem túri létünket, s amikor nincs már ereje végelszámolásunkra, felszólítja a hierarchiát, hogy járjon el velünk szemben. Van az igazhitűség síkja. Ez azonban teljesen ürügyes. Két okon is. Megéltünk idehaza ezer katolikus-keresztény esztendőt, s hierarchiánk nem kezdett hittani pert egyetlen papja ellen sem hithűség tárgyában. A másik: tudatában voltam annak, hogy mit mondhatok, mit nem, ahhoz, hogy szinkronban maradjak a nyugati katedrákon levő teológusaink publikált nézeteivel. Amiknek alapján elítéltek, azok mind hazugságok voltak. Közöltem is velük. Tudták is. Ratzinger végül is semmiben sem marasztalt el. Csak nem változtatott büntetésükön, hiszen ezt kellett - 1964 jegyében - segítségül nyújtania a vatikáni hierarchiának a pártállam számára: hiteltelenné tegyen bennünket a hierarchiára figyelő katolikus testvéreink előtt. De van egy - immár ismét nem ürügyes - harmadik sík: kétezer esztendő s hazai ezereztendő kereszténységünk jézustalannak igazolása - e harmadik sík. Én állandóan arról a Jézusról beszéltem, aki bizony ilyennek igazolja azt, amit nevében tettünk. Ez a harmadik sík az, ami miatt nincs bocsánat számunkra hierarchiánk részéről. Ami miatt gyakorlatilag ugyanabban a helyzetben vagyok 1997. szept. 17. után, mint előtte. Ezért nem árulják könyveimet ma sem a katolikus könyvesboltok. Ezért nem prédikálhatok ma sem. Ezért nem írhatok a katolikus sajtóban ma sem. A hierarchia által teremtett diktatúrában továbbra is csak underground van módja katolikus társadalmunknak tudomásul venni azt, amit jézusi üzenetként tanítunk idehaza félszázada óta. Lehet, hogy tévedünk, amikor a tekintély helyett a lelkiismeretet, az uralkodás helyett a szolgálatot, a szegénységet és erőnemalkalmazást hirdetjük az Isten Országá feltétlen tartalmaként, s elhatároljuk magunkat uralkodó, gazdag és erőalkalmazó múltunktól és jelenünktől. Lehet, hogy tévedünk, de ennek megállapításához ki kellene vizsgálni, hogy az evangélium arról beszél-e, ami Nihil obstat! könyveinkben és hierarchiánktól gyakorlott és akceptált múltunkban és jelenünkben

található. Nem kielégítő szektásságról és utópiáról csupán - beszélni. Meg kell mutatni, hogy Jézusra nem hivatkozhatunk. Vagy be kell vallani, hogy Jézus is szektás és utópista volt. Amíg ezt megtakarítjuk magunknak, addig fátylat boríthatunk a hierarchia Hitlert és létező szocializmust kiszolgálásaira, s asztal alá söpörhetjük az elmúlt félszázad hazai és vatikáni trón és oltár szövetség tényeit is. Azt is, hogyan próbáltak egy Jézusra hivatkozó eszmei és gyakorlati kísérletet az ateistákkal szövetkezve agyon verni. Csinálhatják azt is, amit ma az előzmények egyenes folytatásaként tesznek.

Te is jól tudod, hogy a keresztény kisközösségek nem az 1964. évi részleges megegyezésre születtek meg „válaszként”. Csinálta azokat már előtte is derék papjaink hada, nem is kevesen. Ami a püspökök 1975 előtti „gyanúját” illeti, azt hiszem más a helyzet. A Grósz-perig minden támogatást megkaptunk tőlük. Ők is jó papok voltak; izgultak lelkipásztori munkánk sikeréért. Utána - nem akartak tudni róla, mert fel kellett volna minket rabtartóiknak jelenteniök, de azért tájékozottak voltak. Félték. Eszük ágában sem volt a kisközösségben dolgozó papok igazhitűségében kételkedni. Amikor 1976 decemberében Lékai a konferencián megindítja az offenzívát, szűkölnék és ellentámadásba lendülnek vele szemben a konferencián a püspökök. 1979 a nagy vízváltó. Ekkor kapcsol rá az AEH, s ekkortól fogva adják meg magukat a püspökök is, hogy könnyen sarokba állíthatják ezt a magyar-német szakos tanárt, aki nem tud eligazodni teológiai finomságaik útvesztőiben.

Ez a „Missio Canonica” - írásod nagy trouvaille-ja. Ha ez egyházjogilag ül, akkor azt kell gondolni, hogy ordo és iurisdictio - missio canonicát eredményez. S a missio canonica lett tőlem megvonva a hierarchia által ellenőrzött épületekre vonatkozóan Hegyeshalom és Záhony szélességben. Ezen épületeken kívül van missio canonicám, ezeken belül nincs. De ezzel a terminológiai segítségeddel is marad unikum az egyházjogi gyakorlatban az 1982. évi ítélet. Mindenesetre megállapítható, hogy sem az 1982., sem az 1997. évi szöveg nem vállalkozott arra, amire írásod igen - ti. az ítélet egyházjogi fogalom alá rendezésére.

Seiterich doktor - eléggé ismert és becsült „újságíró” némethonban. „Mértéktelen túlzását” azért valami magyarázza: azt gondolja, hogy gondolataim híre (és valamennyire német-francia-angol szövegei is, könyvméretben is) eljutott nyugatra, s más hazai kortársaimé viszont kevésbé. Ha ezután is ez lesz a helyzet az elmúlt félszázad magyar teológiai termése tekintetében, akkor ezek a szegény, magyarul nem olvasó seiterichek nem igen tudnak mást gondolni, mint amit gondolnak.

A hierarchia gondos-kínosan vigyáz, hogy Közleményük után se foglalhassak el semmiféle „helyet”. Ha ténylegesen is volna igazhitűség-sík, akkor Ratzinger 1977. tavaszi keltű püspököket-értesítés után foglalhatnék valami helyet. De nincs tényleges második sík; csak ürügyes. A harmadik sík az, ami van. Meg a páni félelem, hogy el kellene számolni a múlttól

Jézus Ország-fogalmának a tükrében. Nincs számunkra jól megérdemelt hely, mert pusztá létünk félretehetetlenné teszi az alapkérdést. Azt, hogy miként kell szolgálni a jézusi célkitűzést: trón és oltár szövetséggel vagy a Kaifások és Pilátusok által megácsolt kereszten?

Nem lehet rólunk „jó véleménnyel”, aki az általunk nyomatékozott harmadik síknak se elméletben se gyakorlatban nem kíván publicitást adni. Nem vagyunk „beintegrálhatók” abba, ami nem óhajt helyet biztosítani gondolatainknak. E Gyulay - Lukács szerkesztményre ráarakod a koronát: Bulányi „elidegenedett”. Makacsul ajtón kívülre tesszük ajtón belül lenni akaró testvérünket, majd megállapítjuk róla bűneként, hogy ajtón kívül van. A komcsik ezer módon igyekeztek és igyekeznek engesztelni 1952. évi ítéletükért. Hierarchiánk esetében halvány nyoma sincs ennek - 1982. évi ítéletük miatt.

„Kizárólag próféta és áldozat” témához. A „Közlemény” arról értesíti a hívőket, hogy aláírtam valamit, s ezért most már megszűnnek a korlátozó intézkedések. Hazugság. A Közlemény írhatta volna a valóságot. Ezt:

Bulányi atya azonnal (1985) aláírta a Kongregáció által felkínált zsinati szövegeket, s kérte, hogy hozzátehesse ő is egy zsinati mondatot - a lelkiismeretről (a szövegben kiemelve) az általa aláírtakhoz. Ezt a Kongregáció 1985-ben sérelmezte; most, 1997-ben elfogadta. Ezért...

Hiába nem tiltakozom az ellen, hogy legalább nyugaton láthatóság a katolikusok a valóságot... a hierarchia informationsdiest-jével nem tudom felvenni a versenyt. Győzni fog. De csak ideiglenesen. A sánta kutyát...

Konfliktuskeresés! Négy milliárd ember feneke kilóg a nadrágból. A fegyverkezésre fordított összegből paradicsommá lehetne tenni a Földet. Jézus hüvelyébe dugatja a kardot. Ezt a Bokor megérti, s a sorkatonai szolgálatra behívottak hajlandók három évet ülni ezért. Ítéleted: keresik a konfliktust. A Sztálin-Rákosi terror ávós őrnagya több megértést tanúsított: „Bulányi mester, nem várhatjuk meg, amíg maga meglelkigyakorlatoztatja nekünk a kapitalistákat. A maga világnézete számára nálunk nincs szabadság”. Várnék ennyi becsületességet a minket elítélő katolikus testvéreinktől is. Egyiküktől már megkaptam: „Gyurka bácsi, értsd meg végre, hogy az első századok keresztényei térden állva imádkoztak a konstantini fordulathoz!” Számomra ez a becsületesség ennyit jelentene: „Nem bízhatjuk rá Jézus ügyét vértanúi készségekre, állami pénzzel biztosított hitoktatásra bízhatjuk csak rá; amíg szektáskodtok, nem vagytok integrálhatók! Egyházat csak úgy lehet építeni, ahogy lehet. Ha valaki másképpen akarja, kénytelenek vagyunk Golgotára juttatni!” - Ideje volna bevallani, mit csinálunk egyház címen és Jézus nevében!

Áttolódásunk a tisztán látható szembenállásba! - A 70-es évek vége felé a magyar közélet a vastapsból, ill. lapításból átmegy a látható másképpen gondolkodásba. A Bokor átmegy a rejtettségből a katonakönyv visszaadásába. Ez utóbbi - tisztán

látható szembenállás a pártállam törvényeivel. Nem a hierarchiával. A hierarchia áll a bennünket elítélő pártállam mellé, s helyezi magát tisztán látható szembenállásba velünk szemben. Mellénk is állhatott volna, ha a püspöki kar teológiai szakreferense az evangéliumokat tanulmányozza. De más forrásokat tanulmányozott, s megállapította, hogy magatartásunk veszélyezteti a NATO és Varsói paktumok által biztosított katonai egyensúlyt.

Áttolódásunk nem keveset hozott hazai egyházi életünk konyhájára. Poggival közli Miklós Imre, hogy zöld utat biztosít a kisközösségi munkára, csak hagyjunk fel a katonakönyv visszaadásával. Áttolódásunk legalizálja a kisközösségi munkát a pártállam s az attól függő hierarchia szemében. Refrényszerűen ismétелgetjük, hogy mit tanít Jézus, tehát ott hagynak minket valahai beszélgető partnereink. Valóban más volt a szövegük a vértanúi készségűeknek, mint azoké, akik enélkül akarták megoldani mindennapi problémáikat. Nem mi közösítettük ki magunkból őket, hanem azok minket.

Írásod feltétlen alapnak tekinti a püspöki tekintélyt és a pártállammal kiegyezést. A Bokor feltétlen alapnak tekinti a Jézus tanításától formált lelkiismeretet és a trón és oltár szövetségnek - mint az evangéliummal összeegyeztethetetlennek - az elutasítását. Szerinted álláspontunk pártállami manipulációnak a következménye. Pártállami manipuláció következményeként üljük a három esztendőket s viseljük ennek mind a mai napig következményeit. Becket Tamás vértanúról állapítják meg Eliot drámájának bárói: mértéken felül provokálta a királyt, valójában öngyilkosnak tekintendő. Vállalom, hogy bomlasztom az egyházépítés történelmileg kialakult útját. Bomlasztom, mert Jézussal szembenállónak gondolom. Miért várok a hierarchiától mégis elismerést? Csak azért, mert Jézusra hivatkozik. Ha ezt teszi, el kellene ismernie azokat, akik Jézusért golgotákra mennek.

Aki ellentmond a tőkés társaságok viláгурalmának, mert úgy gondolja, hogy Isten az emberiségnek adta a Föld javait, s nem néhány állig felfegyverzett kiváltságoltaknak - az fundamentalista. Aki ellentmond a katonai szövetségeseeknek, mert úgy gondolja, hogy az ember nem megöleendő - fundamentalista. Aki leleplezi kétezer esztendőnk alapvető ellenmondását (Jézus nevében tesszük az ellenkezőjét annak, amit Jézus tanított) - fundamentalista. Aki pedig fundamentalista, annak nem osztunk kártyát. Ennek a fundamentalizmusnak a felszámolására egyetlen orvosság létezik: nyílt vitában kimutatni, hogy akármit is olvasnak ki valakik az evangéliumból, élni csak úgy lehet, ahogy eddig élt az emberiség és egyház, s az ezzel ellenkező evangéliumolvasatok - hitelesek, nem hitelesek - mindenképpen irreálisak, utópisták. Lehet fejfel falnak menni, de.... stb. A fundamentalistáknak viszont vannak aligha asztal-alá-söpörhető érveik: ha így csináljuk tovább dolgainkat, mint eddig, az egész emberiség megy falnak. Az ökológiai halál, a nukleáris halál falának.

Nem a fegyverfogás elutasításában rögzülünk, hanem az uralkodás, a kiváltság s az erőalkalmazás eszméire épült, fejetetejére állított és jézustalan alapállás elutasításában. Evvel pedig szükségképpen ártunk magunknak. Báránnyá leszünk. De enélkül nincs mód csökkenteni a világ bűneit. E csökkentés nélkül pedig fölösleges enni és inni a Bárány testét és véréit. A Bokor addig él, amíg ezeket vallja. Ha megszűnik ezeket vallani, készséggel elfogadhatja az ezek elvetésének nyomán támadt sokféleséget. De ez a sokféleség nagyon jól megvan nélküle is. Elfogadásunk nélkül is, sorba beállításunk nélkül is. A Nyugat értékeli törekvéseinket, a hazai katolicizmusnak viszont sikerült létrehoznia a jól rendezett hadsort: mindenki egy abban, hogy bennünket elutasít. Ha végül mi is elutasítjuk magunkat, akkor „a kiengesztelődés kapui nyitva állnak”. Szeretettel köszönt Téged és Tiedet

Bulányi György
Budapest, 1998. szept. 26.

[AZ UTOLSÓ EZREDVÉGI MUNKAÉV KEZDETÉN]

Az evangéliumok megőrizték Jézus érzelmi hullámzásait is. Az elmúlt vasárnapi evangéliumban hallottuk: Aki tanítványa akar lenni, annak még önmagát is gyűlölnie kell. Miért? Képtelen feladatra vállalkozik Jézus is, tanítványa is. Senkinek sem kell, amit akar. S még sem tud lemondani arról, hogy e senki- nek nem kellő feladat szolgálatában morzsolja élete napjait. Amikor elindul, lehetségesnek ítéli a tanítványok tudat-átalakító munkáját, hiszen neki is sikerült az. Amikor bele-kerül útja sűrűjébe, akkor már csak azt tudja, hogy lehetetlen volt számára nem elindulnia. Tudja azt is, hogy nem tud megfordulni. Fejetetejére állított világot hozott létre az ember szabadsága s „az istentelen frigy ész és rossz akarat” között, másképpen: a Sátán. Meg kell csinálnunk az Isten Országát, melyben segítjük egymást, osztozunk és verekedés nélkül oldjuk meg problémáinkat. Ezért aztán újra meg újra túljut érzelmi mélypontjain: Bízatok, én legyőztem ezt a fejetetejére állított világot.

Érzelmi fellendüléseit nem tudom - ma már semmiképpen sem tudom - kétezer esztendő utótörténete nélkül nézni. Nem tudok elvonatkozni attól, hogy elvi gellert kap ügye, mihelyst sorsa elparancsolja a színtérről. Evangéliumát leváltja egy új evangélium: nem az ember istennektetsző cselekedetei erejében kerül talpára a világ, hanem Isten kegyelme folytán. A Golgota nem győzelme a Sátánnak, hanem veresége, mert ott engesztelődött ki a haragvó Isten. Mi mindannyian testvérek vagyunk, de azért vannak testvérebbek. Mert vannak felsőbbségek, meg

alárendelt engedelmeskedők is vannak. Kapcsolatuk adja a rend alapjait az új evangéliumon - a páli „én evangéliumom” - belül is, miként a jézusi fordulat előtt. Az Isten szeret, a Fiú engedelmeskedik. A Fiú szeret, az ember engedelmeskedik. A férfi szeret, az asszony engedelmeskedik. A rabszolgatartó szeret, a rabszolga engedelmeskedik. Az állami felsőbbség szeret, az alattvaló engedelmeskedik. Az egyházi vezető szeret, a testvérek engedelmesednek.

Voltaire és Rousseau nemzedéke fedezi fel - történelmi-társadalmi hatásgyakorlás következménnyel - Jézus után újra a páli és egyházi lett eszmerendszer ellenében az emberi méltóságot, amely nem ismeri a felnőtt ember engedelmisségét, mert annak meggyőződése van. A 19. századi szocialisták és Marx jön rá nyomukban, hogy a vagyon nem maradhat a gazdag ifjú kezében. Bizony a polgári engedetlenség képviselői magyarázzák meg újra a világnak, hogy senki sem forgathatja a kardot Isten nevében. S bizony nem leszek magam sem Jézus tanítványává, ha Sinkán és Marxon keresztül fel nem fedezem őt túljutva a katolikus dogmatikán és morálteológián. Rajtuk, és nem a II. Vatikáni Zsinat okmányain keresztül. Milyen hatékonysággal? Ki ne tudná, hogy nem igazán katolikus a tanításom. Ötödfélszázaddal előttem Erazmusnak sikerült közvetítők nélkül is felfedeznie az Újszövetség görög szövege alapján Jézust. Le is köpdöste érte Luther is, Róma is, mert Erazmus nem állt se Luther, se Róma mellé a nagy vitában; a béke barátja akart maradni, nem harminc éves háborút akart.

Hozzá akartam fogni a nyáron fundamentálteológiai alapvetésem újraírásához. Kiesett a toll a kezemből, azaz lehervadtak ujjaim a taszterről. Igazolnom kellene, hogy az én vallásom eligazítása különb, mint a többi vallás eligazítása. Nem tudom igazolni sem a magaméről, sem a máséről. Csak azt tudom igazolni, hogy minél inkább megközelíti valakinek a magatartása azt, aminek következtében fejetetejéről talpára áll a világ, annál kedvesebb ő Isten előtt. S hogy mennyire téved vagy nem téved el a transzcendens valóságban vallása, az nagyon is másodlagos, üdvözülésünk szempontjából pedig irreleváns Isten szemében.

Amikor 1980-ban az Egyházrendet írtam, tudni véltem, hogyan lehet rendet tartania Isten népének. Ma nem tudom. Nyáron az egyik testvérem azt tanácsolta: engedjem el a Bokrot. Ha teszem, ha nem - megy valamerre. Azaz sok, nagyon is sokfelé megy. Egyet tehetek a második évezred utolsó munkaévének elején. Mit? Megkérdezhetem: tudjuk-e, hogy merre megyünk? Figyelünk-e egymás szavára? Én a tiédre, s te az enyémre? Akarjuk-e még, hogy szót értsünk, vagy beérjük azzal is, hogy az a meggyőződésünk, ami.

Tudhatjuk-e még szeretni egymást, ha már nem volnánk képesek érteni akarni és érteni is egymást? Lehetséges-e a szeretet közöttünk, ha nem tisztázzuk: mit kíván ma a Jézust követés tőlünk az életünket meghatározó szociológiai többszámokon belül; hogy mi a tennivalónk

- a hatalom,
- a társadalom,
- a vallási közösség,
- a Bokor,
- a kisközösség,
- a család,
- a házasság körén belül.

A rendet tenni akarás - legjobb hagyományaink közé tartozik. Jézus azzal kezdte, hogy életformát váltott. Családban élő falusi kisiparosként elment a pusztába 40 napra, s ennek következtében hitte, hogy érdemes újat kezdenie. Lehet, hogy gondjainkra nincsen válasz? Hogy fel kell oldódnia kovászunknak az ezredvégi hazai keresztény tésztában, s valaki majd valamit újra kezd? El is kezdte már valamelyikünk?

Egyet biztosan tudok. Harminc vagy ötven esztendő után még inkább rá kell tudnunk bízni az ügyet arra, akinek az ügye körül találtunk egymásra. Bízunk kell Istenben, hogy értelmes és érdemes volt szabadságra megteremtenie az embert. Ha ebben meg tudok nyugodni, bizalommal, hittel tudok élni. Ha imádkozom, el tudom fogadni még magamat is. Akkor is, ha csak olyan tudok lenni, amilyen vagyok. Ha az imádság megteremti bennünk a békét, elvégezhetjük, amit ebben a munkaévben vár tőlünk Jézus Istene. Az, aki van. Az, aki él és szolgálva szeret. És csak azért, hogy mi is éljünk és szolgálva szeressük egymást. El nem feledve az eligazítást, hogy önmagát is gyűlöli, keresztjét is felveszi, le is mond mindenéről az, aki Jézus tanítványának áll.

[EMLÉKEIM]

Apám, Szilárd, 1893-ban született Vácott, ahol nagyapám, Lajos - gönyüi „molitor”, Bulányi István és Dávid Mária gyermeke - székálló legény volt. Iskoláit apám Zsolnán kezdte, majd Pestre költözött a család. Nagyapám vendéglőt nyitott a Károlyi utca és a Magyar utca sarkán a Belvárosban. Billiárdasztal is volt benne. Lakásuk pár lépésre volt a Magyar utcában, egy kis, falépcsős, egy emeletes házban; átellenben a Károlyi kerttel, melyet körös-körül sok méter magas fapalánk védett kandi pillantások elől. Az első emeleti lakás ablakából csak a kert magasra nőtt fáinak áthatolhatatlan lombkoronáját láttam a 20-as években, amikor nagymamánál jártam, Lajos nagyapa meghalt még születésem előtt 1975-ben. A nagymama, Csereveni Anna - Csereveni Lajos és Orvai Mária.

Ilyesmi nem fordult még elő sem az apai, sem az anyai felmenőik között. Nagyapám nagyon is tudatában volt annak, hogy urat nevelt fiából. Volt neki egy barátja: egy Magyar utcai szabó, a nagy bajszú „Untener bácsi” - apja Ungvári

Lászlónak, a velem nagyjából kortárs, jeles színésznek -, aki anyám rémületére kiragadott a babakocsiból, s nagy cuppanós puszit nyomott képemre: „Csanádi püspök, csanádi püspök...” - jósolta jövőmet. Miért éppen a csanádi? Talán gazdagabb volt, mint a többi püspökség! Mindenesetre akkor ez az egyházmegye nem Szeged környékét jelentette, hanem az egész Temesközt, közel Dunántúl-nagyságú területet, Temesvár székhellyel - Pozsony és Kolozsvár mellett harmadik legnépesebb vidéki városunkéval. Szabad idejünkben vendéglős és szabó „karambolozott”, ha nem volt foglalt a zöld asztal. Apám érettségizett tisztviselőként - pedig nézte játékukat. Untener bácsi egy ilyen alkalommal javasolta nagyapámnak: - Vegyük már be a játékba Bulányi urat! Nagyapám nem akarta. Évődve, de talán egy kicsit osztályöntudattal is, így válaszolt neki: - Nézze, én még leállok egy „sneiderrel” karambolozni, de a fiam már nem! - mesélte apám e történetet diák koromban. Vendéglősnek lenni több volt, mint szabóskodni, de azok még játszhattak egymással. Érettségis ember azonban már egy felsőbb világba tartozott. Abból a seregben majd tiszt lesz, aki olyan vendéglőkbe fog járni, melyekben nincs helye a legénységnek, a nemérettségizettek társadalmának.

Apám hamarosan valamelyik banknál talált alkalmazást, s bankfiúnak lenni - kívánatos partinak számított a pesti polgári családoknál. Az érettségi mindenesetre utat nyitott e „polgári” világ szórakozóhelyei: tánciskolái, báljai felé. Apámnak is megnyílt ez a világ. Ebben ismerte meg 1910-ben vagy 11-ben anyámat, Stücker Gizellát. Amikor a századfordulóban megalakult a Cukrász Ipartestület, anyai nagyapám, Stücker Ferenc, alelnöke lett a testületnek; az elnök - Gerbaud volt. Nagyapa - a keresztlevél szerint Franciscus Stücker és Josepha Pfann gyermeke - a cukrászsegédvizsga letétele után nyugati vándorútra kelt, hogy tökéletesítse magát mesterségében. Tökéletesen beszélt magyarul, de nagymamával németül beszélt. Hogy a gyerekek ne értsék? A „Nicht vor den Kindern!” - mindenesetre az én gyermekkoromban is pótolta még a pesti bürger-világban a „Zsindely van a háztetőn!” magyar változatot, amit jóval később hallottam csak, s rá is kellett kérdezniem, hogy mit is jelent. Nagymama, született Szladek Etelka, elszegényedett nemesi származék volt. Keresztlevelének tanúsága szerint Ipolyságon született Alexander Szladek és Laura Liptay (nemesi család!) gyermekeként. Édesanyja korán meghalt, és német nyelvű apácáktól vezetett árvaházban nevelkedett a múlt század nyolcvanas éveiben. Mindezeket az adatokat csak onnan tudom, hogy hatvan évvel ezelőtt, a zsidótörvények idején, apámnak keresztlevelek beszerzésével kellett igazolnia a maga és felesége „árja” származását. úgy tudhattam meg nyolc ősöm családnevét: Bulányi, Dávid, Cserevni, Orvai, Stücker, Pfann, Szladek, Liptay. Négy magyar, két német és két szlovák név, melyek viselői mind magyarnak tartották magukat. Amíg a 30-as évek végén meg nem ismerkedtem Szabó Dezső írásaival, nekem sem tűnt fel, hogy anyámnak német neve van.

A századvégen született meg a hét Stück gyermek, ötödiknek anyám 1997-ben. Polgárit végzett, majd varrni tanult. Nagyanyámmal s testvéreivel együtt ő is segített az üzletben: a Nyugati pályaudvarral szemben volt a cukrászda. Amikor 1914-ben apám bevonult Temesvárra tartalékos tisztiskolába, már véglegesen „együttjártak”. Nem várták meg a háború végét. 1916 tavaszán apám fejlövést kapott a Doberdón. Hosszú betegállomány lett ennek következménye, s Órangyalok ünnepén (október 2.) örök hűséget esküdtek egymásnak. Apám későbbi tréfálkozása: „16 tavaszán fejlövést kaptam, s az őszön elvettem anyátokat”. 1917 nyarán megszületett Kamilla nővérem, 1919 első napjaiban másodiknak, magam is. A háború gyermekei voltunk. Anyám még Lembergbe is elment közben főhadnaggyá lett férje után, aki 1916-ban átkerült az olasz frontról az oroszra.

Huszonhatodik évében volt apám, amikor 1918. őszén századát hazahozta az orosz frontról. Közélet iránti érdeklődése nem vitte őt sem a kommunisták, sem Horthy táborába. Két gyermek apjaként inkább családjáról gondoskodott. A Stück szülők lakásához közeli lipótvárosi kisebb lakást egy három szobás ferencvárosira cserélte. A Mester utca és Ferenc utca sarkán állt a ház, melynek magasföldszinti lakásában éltünk egészen 1931 nyaráig, amikor majd családi házba, Mátyásföldre költözünk. A nyár folyamán elmentünk nyaralni a Vas megyei Pöszönybe, melyet a békeszerződés később Ausztriához csatolt. Ma a burgenlandi (Lajta bánóság - magyarul) Badersdorf névre hallgat a falu. Ott éltek a két gyermek keresztszülei: Szepi bácsi, Vilma néni. Vilma néni édestestvére volt apai nagyanyámnak, s korán meghalt rákban. De amíg élt, minden nyáron hozzájuk mentünk. Szepi bácsi apjáé volt a falu kocsmája, s volt kertjük, földjük, erdejük is. Apám ment is vadászni keresztapával, s hoztak fácánt, nyulat. Volt két lovuk s valamiféle úribb kocsijuk is hozzá. Ennek köszönhettem első pályaválasztásom. Főbirtokos akarok lenni - mondtam, amikor efelől kérdeztek, s én arra gondoltam, hogy hajtok ilyen úri kocsiba fogott lovakat.

Német ajkú falu volt Pöszöny. Inkább csak a férfiak tudtak úgy-ahogy magyarul, amennyi rájuk ragadt katonáiéikból. Keresztapa jobban tudott, mert Pesten pincérkedett, de pöszönyi tájszólásban beszélte, amit mondott. - Papuci ne lép pele! Ne lép pele! Hát lép pele! - ezeket a szavait őrizte meg a családi emlékezet. A tehénistállóban mondta őket, melyet mi, gyerekek, érdeklődve látogattunk. Így intette Babuci névre hallgató nővéremet, amikor cipőcskéjének orra újra és újra megkísérelte az ismerkedést egy tehéntányérral. Megtanultam Pöszönyben néhány német szót, de nem fért fejembe az idegen nyelv. Filozofáltam talán három-négy évesen: a kenyér az kenyér; micsoda értelmetlenség hát kitalálni rá azt, hogy „brót”, amikor az kenyér. Anyanyelvemet a dolgok mivoltát megragadónak gondoltam, az idegen nyelvet pedig nagyon értelmetlen játéknak, mely elfedi a dolgok lényegét. Paradicsom volt a városi gyermek számára Pöszöny: a füves udvaron a téli

fűtésre váró hasábfákra felmászni, s onnan leugrálni, átmenni a kert aljában folyó Pinka-ág pallóján, megismerkedni kutyával, macskával, baromfival, tehénnel, lóval..., a pesti flasztert az Alpok aljára cserélte Pöszöny.

A pesti lakás három szobájának ablakai a Ferenc utcára néztek. Az egyik ablakban vasrács is volt. Abba kapaszkodva nézhettem az utca életét. Időnként jött egy-egy stráfkocsi. Pár házzal odébb, a Ferenc térrel átellenben volt egy magas, palánk-kerítésű udvar, onnan hajtottak ki s be a lovaskocsik. Egyéb-ként foci pálya volt a négy-öt méternél aligha szélesebb kikövezett úttest. Ferencvárosi gyerekhad focizott rajta rongylabdával. Amikor kocsi jött, félreálltak, utána folytatták. Jobban magával ragadott mérkőzésük, mint a napokban befejeződött franciaországi labdarúgó világbajnokság: egy alkalommal meglendült az én lábam is, s berúgtam az ablaküveget. Vágytam közéjük, nem mehettem. Erős osztálykordonok védtek az utcagyerekektől. Számomra utcagyerekek lenni egyet jelentett a szabadsággal, amiben az úrigyerekeknek nem lehetett részük. Az úrigyereket szüleik felöltöztették, kivitték a Mester utcán át a közeli Ferenc körútra, s ott sétálniok kellett. Szépen, illendően. Hátul apám s anyám, előttük meg mi ketten, Babucival. Úgy viselkedel, mint egy utolsó ferencvárosi csirkefogó! - hallottam nem egyszer. Csak ez a viselkedés volt vonzó számomra. De azért volt a Ferenc-tér. Kettő is. Egy az utcagyerekeknek, egy meg nekünk. Ez utóbbit szépen gondozott kert vette körül, melyet őr védett: alacsony kerítéssel elkülönített pázsitjára nem volt szabad rálépnünk. Ha beesett a labda, úgy kellett kihozni, hogy ne lássa az őr. Anyukák is vigyáztak ránk - a padokon ülve varrogatva, beszélgetve. A játékokból nem fogytunk ki: nemzetesdi, Amerikából jöttem, fogócska (ha leguggolok, akkor „nem ér a nevem”), ugró iskola, komám asszony hol az olló?, bikázás patkószegekkel - ezek azok, amire emlékezem. Időnként műsort is szolgáltattak nekünk. Ott volt a Ferenc utcában a tér mellett a rendőrőr: rabóval hozták-vitték Ferencváros alvilágát, s mi borzongva néztük őket. Ez naponkénti műsor volt. Olykor - olykor egyenruhában, fúvós zeneszerszámmal jött az Üdvhadsereg is, de nem maradt meg bennem műsoraikból semmi sem. Annál inkább abból a gyerek-foglalkoztatásból, amit alighanem a Város szervezhetett. Fiatal tanítónéni-félék jöttek, s énekeltettek és játszottak bennünket: Körben áll egy kislányka, Búj-búj zöld ág stb. Könnyekig meghatott egy énekelt szentimentális történet:

Repülve jön egy madárka, szárnya hozza s integet.

Levelet hoz az anyámtól, anyámtól üdvözlötet.

Repülj vissza, kis madárka, mondd anyámnak: csókolom.

Én már többet nem jöhetek, nemsokára meghalok.

Talán a Búj-búj zöld ág volt az egyetlen az itt megismert dalkincsből, amely népünkből született. Anyánk is énekelt nekünk. Az ő dalkincséből is csak egyetlen volt ilyen: Csákváron volt

egy kápolna... A századeleji Pest sanzonjait hagyományozta át nekünk. Foszlányokra emlékezem:

Arany haja, kék nagy szeme volt a Janikának.
Akkora nagy kék szeme volt, mint valami lánynak.
Másnap reggel két szuronyos baka jött el érte,
Janikát az ezredes úr elibe kísérte...
Freiwilliger, hol járt ön az este?
Ezredes úrnak jelentem, válaszolt a szóra:
Csak kilencig engedte meg az Anyika, kérem,
Hogy én ide kint játszhasam a gyakorló téren.
Pont kilenckor lefektet és megcsókol az Anyika...
Könny szökött az ezredes szemébe...
Eridj haza, kis fiacskám, vár otthon az Anyika.

Így tiltakozott a pesti múdál a hosszúra nyúló háború ellen. Talán két percre volt tőlünk a Mester utcában az iskola. Nővérem 1923 szeptemberében beiskolázódott. Irigyeltem érte, s alig vártam a következő szeptembert. Hiába volt csak másfél év különbség köztünk, anyáskodott felettem, amit nehezen viselt férfiúi önérzetem. Anyánk varrt is, kézimunkázott is, főleg kötött. Ehhez a mótringban árult fonalat gombolyaggá kellett alakítani. Előbb nővérem, később az én két kezemre is rakta rá anyánk a mótringot, ő meg gombolyította fonalat. Láttam, hogy nővérem nemcsak tartja a fonalköteget, hanem ügyesen kicsit lejjebb viszi hol bal, hol jobb kezét, hogy a fonal könnyebben gombolyítódjék. Utánoztam. Mire ő megszólalt: Kis pofám, te azt még nem tudod. Ha átmentünk kettesben az úttesten, megfogta ruhámat a vállamnál. S más ehhez hasonló szörnyűségeket követett el ellenem. Ezek után még iskolássá is lett, engem megelőzve. Majd csak kibírom ezt az újabb hátramaradást, s jövő szeptemberben megyek én is. Hiába reménykedtem: 1919 januárjában születvén minden fórumon elutasították beiskolázódásomat: várjak még egy évet!

Búskomorságba estem. Látva ezt, szüleim újra próbálkoztak, s néhány hét késéssel mehettem végre én is 1924 szeptemberének végén iskolába. Dénes tanítónéni külön is foglalkozott velem, hogy fel tudjak zárkózni a többihez. Rajongtam érte. Meghívtam első misémre..., akkor már nyugdíjas volt. Minden évben más és más tanítónénit kaptunk; a negyedikben már tanítóbácsira bízták az osztályt. Szakosodás csak annyi volt, hogy az éneket - egy osztályról-osztályra hurcolt harmóniumsegédlettel - egy másik néni tanította. Kizárólag múdalokat tanultunk: Árpád apánk, ne féltsd ősi nemzedet!...

Nem ütöttek bennünket. A büntetések: kiállítás, féllábonállás, szárnnyelvfelkötés (hosszú piros papiroséket kötöttek madzaggal az orrunk alá), utolsó padba ültetés. Egyszer kerültem oda, negyedikben. A tanítóbácsi földrajz órán Újpestről, mint városról tett említést. Feleltem az újamat: „Újpest, az város?” Olyan lehetett a hanglejtésem, hogy a tanítóbácsi megállapíthatta, hogy okosabb akarok lenni nála. Otthon nem mertem elmondani, de képtelen zavart idézhetett elő bennem, amit megéreztek rajtam. Anyám intézte az iskolai ügyeket,

apámnak félkilencre a „hivatalban” kellett lennie. Másnap reggel nem kellett. Bejött az iskolába nyolc óra előtt, s benézett az osztályba, én pedig ott ültem az utolsó padban. A tanítóbácsi valami szívességre kérte meg ez alkalommal apámat, s amikor bejött az osztályba, visszaengedett helyemre. A felnőttek visszaélnék helyzetükkel. A tanítóbácsi megtorolta önérzetén esett sérelmét. Meg kellett volna kérdeznie: Kisfiam, mért gondolod, hogy Újpest nem város? Én elmondtam volna, hogy milyen kiskarika jelzi a térképünkön Újpestet. Ő meg elmagyarázta volna nekem, hogy kicsi, de piros a karika, s bizony Újpesten annyi tízezer ember él, hogy több mint pl. Esztergomban... stb. Én is tanultam volna belőle, az osztály is. Megnyugodva ülhettem volna le. Büntetés-reakciója viszont traumatizált: akit megbüntetnek, az bűnös, s nyomorult bűnös azt sem tudja, mi bűnt követett el. Akkor eszembe sem jutott, hogy kérdésem tanítóbácsi önérzetet sérthet. Érdekes lett volna tudnom, mit mondott apámnak, mért kerültem utolsó padba. Otthon nem esett szó a dologról. Másnap vittem valami írást a tanítóbácsinak, aminek elkészítésére megkérte apámat.

[CSAPDA]

Istent akartam szolgálni egyházam papjaként. Egyházam „szent uralkodó rétege” az egyház ellenségeként tart számon, s tesz ellenemben annyi rosszat, amennyire lehetősége és hatalma van. Isten ellenségévé nem tudott tenni. Nem haragudtam meg Istenre azért, mert egyházam „szent uralkodó rétege” Isten nevében kívánja, hogy engedelmessédjem neki abban, amit fenekesül jézustalannak, istenellenesnek gondolok. Még a szent uralkodó rétegre sem haragudtam meg. Nem, mert így tanulta az iskolában. Azt hiszi, hogy úgy kell tennie, ahogy tesz. Azt is elhiszi, hogy Isten is ezt kívánja tőle. Sajnálom a csapda miatt, amelybe bele esett -...

[ÖKOLÓGIA ÉS MAGÁNTULAJDON]

Az ökológiai gondolkodás a keresztény kultúra világán belül született meg. A magántulajdon megkérdőjelezése úgyszintén. A keresztény kultúra a názáreti Jézusra hivatkozik, mint a maga indító személyére. Jézus a zsidó vallásban és kultúrában nevelkedett. Ez a vallás ismerte a jóbel év eszméjét, amely szerint minden $7 \times 7 = 49$ esztendő után, az 50., azaz a jóbelévben Izrael egész népén belül helyre kell állítani a honfog-

lalást követő egyenlőségi állapotot (H. Haag, Bibellexikon: Jobeljahr 850. o.; Lev 25, 8-17.23-55)

Tanítványaival Jézus vagyonközösségben élt, az iskairóti Júdás nevű tanítvány volt a pénztárosuk.

Tanítása szerint a szegény az Istentől akceptált, a boldog; a gazdagoknak pedig jajt kiáltott. Telekkönyvi tulajdonunknak csak vagyonintézői vagyunk; a valódi tulajdonos az Isten. A vagyonától megválni képtelen ifjút nem fogadja el tanítványának. Az ezen megrökönyödő tanítványokkal közli, hogy a tevének könnyebb átbújni a tű fokán, mint a gazdagnak bekerülni Isten országába.

Jézus „Isten Országá”-eszméje szabatosan különbözik a Sátán országától és az evilági országtól, országoktól. Az Isten országa nem rajzolható térképre. Tagjai az evilági országok polgárai, de csak azt adják meg ez ország fejének, a császárnak, ami az övé, tehát az adót, de ami az Istené, azt nem. Közösségeikben az a vezető, aki a legjobban tudja szolgálni a tagokat, testvéreiket. Adják javaikat a rászorulóknak visszaszolgáltatási igény nélkül. Konfliktusaikat nem megtorlással szüntetik meg, hanem elviseléssel és megbocsátással. Isten ennek a magatartásnak fejében akceptálja őket. Az immanciában: A szelídek fogják örökölni a Földet. A transzcendenciában is övék lesz az Isten országa. Az Ország eszméje az egyetlen embert sem kihagyó, a mindenki iránt tanúsítandó szeretet. Az Ország tagjai azok, akik kicsik, szolgálnak és nem uralkodnak embertársaikon. Azok, akik szegények, adnak és nem vesznek. Azok, akik szelídek, hüvelybe dugják karjukat, s nem állnak ellen fegyveresen az erőszakoskodóknak, a gonoszoknak. Nem új vallást hozott létre, hanem egy alternatív társadalmat hirdetett meg, melynek tagja lehet bárki, tartozzék akármelyik vallási, nyelvi, törzsi, nemzeti csoporthoz.

Halála, feltámadása, mennybemenetele, azaz a tanítványokat magára hagyás után a jeruzsálemi tanítványok gyülekezetének tagjai semmit sem mondtak a magukénak, mert mindenük közös volt. Megjelent körükben tehát a magántulajdon leváltásának, a köztulajdonnak az eszméje.

A tarzusi Pál a Jézus távozását követő esztendőben csatlakozik Jézus tanítványaihoz. Jézus jelentőségét nem egy alternatív társadalmi rend meglapozásában látja, hanem abban, hogy halálával kiengesztelte Istent. Ádám vétke következtében mindannyian el nem fogadottá lettünk Isten számára, Krisztus halála szünteti meg Isten haragját rajtunk, ha ezt elhisszük és e hitünk megpecsételésére megkeresztelkedünk. Létrehoz ezzel egy szótéria-vallást, melyet a zsidóság még az első században ki is közösít magából. A Jézus-tanítványok pedig bizonygatják, hogy ők az igazi zsidók, velük kötött Isten szövetséget, amikor Ábrahámmal és Mózeszel szövetséget kötött, mert ez a szövetség Isten részéről Krisztusnak és a Krisztushoz tartozóknak szólt.

Ami az adott társadalmi rendet illeti, ahhoz Pál nem nyúl hozzá. Istentől emberig és embertől emberig érő engedelmisségi relációkat állapít meg.

Az Atya szereti a Fiút, s a Fiú engedelmeskedik neki.

A Fiú szereti az egyházat, s az egyház engedelmeskedik.

A férfi szereti feleségét, s az engedelmeskedik neki.

A szabad szereti a rabszolgát, s ez engedelmeskedik neki.

Az egyházi vezető szereti a tagokat, akik engedelmeskednek.

A hatalmi felsőbbbségek is javunkat szolgálják, s mi engedelmeskedünk.

Ez az engedelmisségi rend természetesen nem nélkülözheti a szankciót. A felsőbbbség isten nevében és szolgálatára él karhatalmi erejével: ne, hiába hordozza a kardot.

A Római levél megírása után harmadfélszázad elteltével megjelenik a milánói türelmirendelet. Az egyházatyák Konstantin rokonszenvét s államvallássá levésünket, mint Isten országának megvalósulását ünneplik. Hamarosan üldözni kezdjük az államhatalom karhatalmi erejével a Jézus isteni természetéről helytelenül teologizálókat. S a negyedik század fordulóján Ágostól megtudjuk, hogy Isten uralkodik, s a társadalom számára veszélyt jelentőkkel szemben nemcsak a császár, hanem a keresztények is kötelesek forgatni a kardot. A püspökök a Birodalom megbecsült és megfelelően dotált tisztviselőivé lesznek. Születőben van már a keresztény kultúra. Keleten kialakul a cezaropapizmus: császár és konstantinápolyi pátriárka, ha veszekednek is egymással, két-egy testvér a kettő. Nyugaton a római pátriárka Nagy Károlyt koronáz és Egyházi Állam fejévé lesz, s szándékában hűbéres ura minden evilági ország fejelmének. Ezért küld koronát az ezredfordulón a kereszttségben István nevet kapott Géza fia Vajknak is.

A keresztény kultúra a középkor századaiban hadjáratokat szervez a Szentföld visszaszerzésére, kifosztja a közben kiközösített konstantinápolyi pátriárka és császár birodalmat. elégeti az eretnekeket, illetőleg fegyveres hadjáratokkal tisztítja meg tőlük Dél-Franciaországot, meg Boszniát. Husz János után már Luthert nem sikerül elégetni, mert az a szász választófejedelem oltalmába helyezi magát. Rászakad tehát a nyugati kereszténységre a harminc éves vallásháború nyomorúsága.

Közben az iránytű és a puszkapor felfedezése révén, meghódítjuk, kiraboljuk és lemészároljuk az új világot, négerekre vadászunk Afrikába s rabszolgákként alkalmazzuk őket az amerikai ültetvényeken, s megteremtjük világuralmunk legfőbb bázisát a tőkefelhalmozással. Hogyan kell gondolkodnunk - ezt karhatalmilag biztosítja az egyház (inkvizíció). Hogyan kell viselkednünk - ezt biztosítják az Isten kegyelméből uralkodó királyok. Így él a keresztény kultúra, amely az emberi kultúrák legsikeresebbje az emberiség kirablásában és lemészárlásában. Egyetlen más kultúrának sem sikerült eddig elé még csak megközelíteni sem.

Jegenyefák nem nőnek az évig. A természetfeletti rend nevében megteremtődött ancien régime ellen lázad a felvilágosodás a természet és az ész rendje nevében. Lázadása rárimel Jézuséra. A jézusi kicsiség eszméjének megfelel a Szabadság. A szegénységnek az Egyenlőség. Az erőnemalkalmazásnak a Testvériség. Míg a Jézusi tanítványoknak a három százados üldözés azért biztosította, hogy ne felejtsek el egészen a Jézustól tanultakat, addig a felvilágosodás eszmevilága számára a Bastille sikeres ostroma biztosította, hogy azonnal hozzá fogjanak eszméik megvalósításához. Terrorral biztosították az Ész istennőjének Szabadság-uralmát. A Tőke hatalma biztosította, hogy a jobbágyok ipari proletárokká alakuljanak át. Napóleon hadseregei pedig a testvériség eszméjét vitte európai diadalútra egészen Moszkváig.

Akik pedig hűségesekek maradtak a felvilágosodás eszmevilágához, a szocialista gondolkodók eljutottak ahhoz az eszméhez, hogy a magántulajdon lopás, s addig nem valósulhatnak meg az Egyenlőség álmai, amíg a tulajdonbeli különbségek eleve lehetlenné teszik azt. 1849-ben Marx Kiáltványa meg is fogalmazza, hogy a tulajdont kisajátítókat ki kell sajátítani. Neki nem sikerült ezt megvalósítani. Majd Leniné lesz a feladat. A nyomában járó Sztálin 40 millió halottal segíti az eszme megvalósulását. Napjainkban adja be a nagy kísérlet a kulcsot, s az egész Észak-Atlantikumban újra helyreáll a rend: a tőkés társaságok világuralmának a rendje.

Az ökológia új reménység-e? A kereszténység történelmi útja azt mutatja, hogy az engedelmisségi relációk fenntartása csak új vallást tud teremteni, de Jézus és a felvilágosodás álmát csak messzebbre tolni, sőt üldözni tudja.

A vagyoni különbség fenntartja az engedelmisségi relációkat. Hogy miben engedelmessékedünk, azt az engedelmeskedtetők mondják meg. Ha azt kívánják, hogy Rajkot minősítsük imperialista kémnek és felakasszuk, megteesszük, ha nem akarunk mi is az imperialista kémek közé sorolódni. Ha Nagy Imrét a párt és az eszme elárulójának kell minősítenünk akasztás szankcióval, megteesszük, ha el akarjuk kerülni, hogy minket is felakasszanak. Az engedelmisségi relációk fenntartása elvezet a keresztény katonához, Napóleon hadseregéhez és a dicsőséges Vörös Hadseregig, a NATO hatalmához, melyet a Tőkés Társaságok a maguk kuttyája kölykének tekintenek? hiszen annak felfegyverzése teszi e Társaságok billió dollár nagyságrendű adósaivá a világ leggazdagabb államait.

Fegyveres erővel nem lehet már csinálni, mint a kiváltságosok uralmát fenntartani - ez biztos történelmi tanulság.

Mit lehet akkor tenni? Vállalva a Golgota kockázatát nemet mondani az engedelmisségi relációra.

Mit jelent ez? Isten Országá eszméjének elkötelezettjei vállalják azt a közösséget, amelyben az koordinálja életünket, akit erre a legalkalmasabbnak tartunk, amelyben, amink van, az közbirtokosság formájában van, minek következtében közösen gazdálkodunk azzal, amink van, s nem kívánunk jobb lakást, jobb

ruhát, jobb ebédet, mint társaink... amelyben szankciók alkalmazása nélkül keressük meg a békés együttélés lehetőségeit. Aki úgy gondolja, hogy a Tökés Társaságokat rá lehet beszélni arra, hogy ne reklámozzák az egyre többet fogyasztásból fakadó boldogságot, annak lehetősége van, hogy ökológiai eszméit próbálja elfogadtatni velük. Amikor az ökológia elkötelezettjének elfogy a reménye erre, akkor össze kell állnia azokkal, akik hajlandók az Exodusra. Ha ezt sem, és azt sem képes megtenni, akkor különbékét köthet a semmivel.

[TÓNIKÁM!]

Egyre-másra jönnek hozzám rám-gondolásod, szereted különféle jelei, nem is tudom, hogyan köszönjem. Az az érzésem, hogy talán nem kaptad meg aug. 13-i levelem, s ezért gépemmel lemásoltattam.

Szeretettel küldöm Pál-szintézisem nemrég megjelent VII. kötetét. Örülnék, ha bele tudnál nézni, s véleményt mondanál. Egyre erősebben él bennem a gondolat, hogy a vallások közös alapbűne az önközpontúság, a magukat megmagasítás. Olyan ez, mintha abszolutizálnók Goethét vagy Aranyt. Ők az igazi szépek; aki miben eltér normájuktól, az abban csúnya. Ady írhatta:

Mit bánom én, hogy Goethe, hogy csinálta,
Mint tempóz Arany, s Petőfi hogy istenül...,
az Istenről beszélő ember csak úgy mondhatta, ahogy vallása diktálja neki.

A CONCILIUM szeptemberi számában olvasom J. Moltmann tanulmányát: Akik faszcinálódnak a nagy célkitűzéstől, azok okozzák a legfőbb szerencsétlenséget az emberiségnek. Új égnek és új földnek kell jönnie, ahol majd Isten már együttlakik velünk, s mi deifikálódunk. Ez a hit szava. Ez adja bizonyosságot. Így Moltmann. Miért? Mert egy keresztény szerző az első században ezt leírta. Csak Isten tehet minket istennektetszövé. Mi magunkat nem. Miért? Mert egy másik keresztény szerző az első században ezt leírta. Miért nem lehetséges, amire Jézus bízott? Legyetek tökéletesek, miként... Mert ez esetben be kellene vallani, hogy nem akarjuk felvállalni azt az Utat, melyet Jézus megmutatott. Inkább sola fides és sola scriptura és infallibile magisterium műszavak mögé bújunk. Akik pedig magyarul beszélnek, azokat elégetjük, s amióta nincs módunk rá, búra alá rakjuk.

Örülök, hogy kiszabadítottad magad ebből a bolondok házából, és jócselekedetekre fordítod életed. Albert Schweizert mi mozgatta, amikor a teológiát lecserélte Lambaréne-i orvosi rendelőjére? Mit mondanék ma egy 25 éves Bulányi Györgynek, ha tőlem kérdezné, hogy merre menjen?

Tónikám, láthatod, ez vagyok. Lassan karácsony lesz. Egy elmélkedés erejéig szeretnék találkozni a Kisdeddal. Adja Isten, hogy sikerüljön.

Mindannyiótokat szeretettel ölel

Óbudavár, 1998. okt. 22.
Bulányi György

[KARÁCSONY 1957 - BEN]

(Megjelent 40 évvel ezelőtt a Mustármag c. szamizdatban, melynek szerkesztőjét és gépelőjét (K. Berci és Éva néni) e szamizdat okán 1961-ben börtönre ítélték; nyomtatásban most jelenik meg első ízben)

Karácsony ünnepének vigíliás miséje belezengi az éjszakába:

Ma meglátjátok, hogy el fog jönni
az Úr megszabadítani minket,
és reggelre meglátjátok Őt dicsőségben.

Ez az éj a jóakarát éjszakája. Jóakarát volt, hogy az Atya elküldte a Gyermekeket az éjszakába. Jóakarát, hogy a Fiú elvállalta az éjszakát. Jóakarát indította az angyalokat is égi zenéjükkel széppé tenni azt. Jóakarát a pásztorokat, hogy az éj közepén felkerekedjenek újszülöttet látni. A tömény, sűrített jóakarát éjszakája volt ama betlehem.

S az azóta eltelt sok karácsonyi éjszaka is mind a jóakarát éjszakája volt. S egészen biztosan az ez a mostani is. Ma éjszaka is száz és százmilliók kerítik elő lelkük zugából azt, ami bennük a legtöbbet érő: magunkról megfélemedezni, másokért lenni, adni, örömet szerezni. Azaz legalább egy kicsit közelébe kerülni e karácsonyév Gyermekeének magatartásához. A Gyermekekhez, aki felcserélte az időtlen lét megfoghatatlan harmóniáját az istálló minden jelenvaló és rákövetkező nyomorúságával. Reá emlékezünk: hogy a végtelen Isten szeretetének kiáradása miként világította be az éjszakát, s ez az emlékezés kicsalja belőlünk azt, ami bennünk krisztusi. Legyenek hétköznapijaink még oly messzejárók, a Mennyből az angyal hangjai s a gyertyafényben úszó fenyőfa az éjszakába beleillő, jóakarátú embert formálnak belőlünk.

Dicsőség tehát ez éjszakáért az éjszaka Szerzőjének és Hősének, és békesség az összes vigíliázóknak, akik eltanulták legalább erre az egy éjszakára tőle az ideillő jóakarátot. Igazán hálásnak kell lennünk szürkülni oly nagyon hajlamos világunkban ez éj hősének ezért az évenként megismétlődő szép nap-

ért, pár óráért. Színfolt az életünkben, különös árnyalata az ünnepi hangulatnak. Nélküle szegényebb lenne életünk. S miközben e tárgyilagos és mértékes hála még kellemesebbé teszi számomra ez estét, mintha felém fordulna és beszélni kezdene hozzá a jászol Gyermeke. Mintha hallanám..., mintha mondaná...

Neked, legalább neked, kellene nagyon jól tudnod, hogy mindaz, amit elmondtál születésem emlékéjszakájáról, nagyon is vegyes érzésekkel tölt el. Szín és hangulat az élet nemes tartozékai, de Atyám nem színért és hangulatért küldött el a számomra majd végzetessé alakuló éjszakába. S akármennyire is örülök minden tiszta örömtöknek, színért és hangulatért magam sem vállaltam volna a közöttetek töltött harmadszázadot. Az Atya a küldés időtlen pillanatában többre gondolt, s én sem ezzel a karácsonyi hangulatot teremteni akaró szándékkal indultam el Betlehem felé. Másról volt szó.

Elmondani a világnak az Isten embert szeretésének nagy napját. Hogy ne szomorítsa többé az ember szívét az Isten kertje, amelyből kitessékeltük magunk. Ne szomorítsa, hanem felhőtlenül nézhessen fel a kéken sugárzó égbe, boldogan kiáltva: én is odavaló vagyok, és Isten gyermeke a nevem. Arról volt szó, hogy magamra öltöm a megterhelt ember alakját, hogy bátran ölelje a megterhelt ember az Istent, és ettől az öleléstől édessé és könnyűvé nemesedjék minden terhe és igája. Arról volt szó, hogy fogadott gyermekévé váljatok Istennek, s hogy e rokonság kigyomláljon az ember lelkéből minden kízó nyugtalanságot. Hogy szabaddá legyen, megváltódva a boldogtalan kítaszítottságból. Hogy ismét Isten kertjében járhasson, mint visszafogadott, mint házanépe. Arról volt szó, hogy e nagyszerű Isten-embert-ölelésből és ember-Istent-ölelésből megújuljon a föld színe. Hogy a szeretet e szép csodáját alkotó egyetlen Összeretet beléáradjon az emberbe, és kiégyeszen ott mindent, ami még csupán állati. Hogy ne legyenek többé az emberek között megvetettek, csak egymást segítők és testvérek. Ne legyen sem megvetett személy, sem jogtalan osztály, sem elnyomott nemzet. Ne legyenek többé tiprők és tiprottak. Hogy valóság legyen egyszer az emberi létet végigkísérő álom a nagy embercsaládról. Családról, amelyben mindenki testvér, és egymást segíti a sok millió, akik mind az Isten gyermekei. Ezt akartam. Ezért vállaltam s szereztem nektek ezt az évenként visszatérő éjszakát.

Azóta már sok karácsonyest telt el, s e céltól ma, kétezer karácsonyest után is, ha nem is távolabb, mint akkor, de mégis, jaj, nagyon messze jártok. Ez a megállapítás és ítéletmondás súlyos, de alapos. Súlyos, mert a botrányok is súlyosak. Nem az, hogy a világ kétharmada még ma is megkeresztetlen, s hogy a megkeresztelt egyharmad maga is ezer részre szakadva keresztény. Nem az, hogy a térítés távolról sem tart lépést a szaporodással, s ennek folytán - ha így megyünk továbbra is előre az időben - egyre több lesz azoknak a száma, akik tudomást sem vehetnek a betlehemi éjszakáról. Hanem az, hogy a megkereszteltek között több az Istenben sem hívő, mint

az emberiség akármely más vallásának soraiban. Közeli kontraszt a mohamedánok alkuát nem ismerő istenhite. Ezek mellé állítva a keresztény társadalom oly rozoga istenhitét, az istentagadás szinte keresztény kultúrterméknek látszik. S ezzel még nincs vége a botránynak. Van egy másik. Hasonlóan nagy ehhez, s alighanem gyökere is az előbbi botránynak. Nem Isten és ember, hanem ember és ember viszonyában..., a karácsonyév másik nagy célkitűzésében. Nem az, hogy az emberiség még mindig nem lett egy család. Nem az, hogy még mindig van háború. Nem az, hogy még mindig vannak leigázott népek, kizsákmányolt osztályok s méltatlan sorban tartott nők. Nem az tehát, hogy a történelem még nincs kész, és hogy még van feladatunk. Hanem az, hogy ezt a karácsonyévi második célkitűzést közel félezer esztendő óta Egyházaon kívül, Egyháza ellenére fogalmazza történelmi erővel az ember. Hogy Egyháza képviselői XVI. Lajost értették meg és nem a Bastille lerombolóit. Hogy Magyarországon a feudalizmus végsőkéig menő fenntartásához az „erkölcsi” tőkét a sértetlenül megtartani akart egyházi nagybirtok szolgáltatta. Hogy Dél-Amerikában az egyháziak társadalmilag elmaradt gondolkodásmódja - a karácsonyév szavával: krisztustalan testvérietlensége - teszi lehetetlenné, hogy kibontakozzék, országot építsen és mentsen a katolikus tanítás a társadalomról. Hogy Istent megtagadva írt Marx 1848-ban a proletárok megváltásáról, és éveken belül világtörténelmi erejű munkásmozgalmat indított. Hogy a Rerum Novarum csak 1893-ban jelent meg, s mind a mai napig még az Egyház püspökeit sem hódította meg magának. Ez a végzetes vakság, ragaszkodás a századok formálta, puhította karosszékekhez, aminek vége csak a gyalázat lehet; személyi gyalázat ugyan, de általa Egyháza és az én gyalázatom is.

Hogy történhetett mindez? Csak úgy, hogy istállóbeli szegénységem elveszítette vonzóerejét enyéimre. Gazdagok lettek, s ezért megutálta őket és engem a világ. S félezer éve már, hogy rajtam és Egyházaon kívül próbálgatják lelki, szellemi és politikai feltételeit megteremteni istállóban induló életpályám második nagy célkitűzésének. Tudom, hogy szeretnétek vitába szállni és mondani, hogy ez az Egyházaon kívül készülődő politikai megváltódás nem azonos betlehemi programmal. Valóban nem azonos, de nem is egészen más. A betlehemi program megghiúsulásának köszönheti minden történelmi erejét ez a program. A legkatolikusabb országok, nemcsak Dél-Amerika, de Olasz-, Francia-, Spanyolország munkástömegei is Marx szavára figyelnek, s ugyancsak erre a névre s szavára hallgatnak a nemzeti függetlenségükért harcoló ázsiai és afrikai népek. Amit a betlehemi lelkiesség hiányában a keresztény ember elmulasztott önként odaadni az alullevő osztályoknak-népeknek, azt most az igazságosság ugyanazon történelmi eszménye nevében ezek az osztályok és népek - vérrel és szenvedéssel - maguk veszik el maguknak. A folyamat ma már befejezéshez közelít, s rá kell írunk majd a történelem e szakaszára, hogy az Istent és az evangéliumot nem ismerők, vagy el nem ismerők mélyebben

élték át az Isten emberre vonatkozó terveit, mint Isten saját gyülekezetének vezetői és tagjai.

Hogyan történhetett meg ez? Csak úgy, hogy a Jézus Krisztust emlegetők a betlehemi istálló nélkül kezdtek elképzelni engem. Elindultak azoknak a javaknak a megszerzése felé, amelyekre elmondtam a négy nagy jajt: gazdagság, jóllakás, élvezés, hatalom. S amikor Isten „hivatalos” képviselői megindulnak e tőlem megkérdőjelezett javak felé, már össze is szövetkeztek e javak birtoklóival azok ellen, akiket ezektől megfosztottak. A szegények, az én szegényeim, az én nevemet zászlóikon hordozókat s engem káromolva indulnak harcba a nagyobb kenyérért. Jól vigyázzatok tehát, akik betlehemi istállóhoz is eljöttök születésem éjszakáján, akik hajlandók vagytok meglátni szoba melegén, fa ragyogásán, ajándékok csillogásán túl az istálló nyomorát is. Jól vigyázzatok, mert amikor testvéreitek ügyét-baját nem nézve szaladtok az élet e négy jajos javai után, a nagy történelmi botrányt építitek tovább. Csak akkor nem teszitek ezt, ha az lesz számotokra legfontosabb, hogy szeressetek engem, de istállómmal s jászlammal együtt. Csak akkor nem, ha a testvérek szeretete fűti melegre lelketeket - a vér szerint valóktól kezdve népetek szegényein át a távoli, a tengeren túli megnyomorodott életű népekig. Csak ha én és testvéreitek, ha a mi ügyünk lesz a benneteket betöltő szenvedély, s ha ama jajos javakból csak annyi kell nektek, amennyi biztosan nem kelt irigységet testvéreitekben - csak akkor mentesültök a közös nagy felelősség alól. Az én nevem és a szó: „gazdagság - tűz és víz, és egymással össze nem házasítható. Alig van, ami többször hangzik el a három esztendő tanítás során, mint ez, és semmi sincs, amit annyiszor és oly következetesen kivágtak, eltagadtak, meghamisítottak tanításomban, mint ez. Hát ti, akik belenéztek istállómba-bölcsőmbé ezen az éjszakán, legalább ti tudjátok nagyon pontosan, hogy a kereszténység szégyenletes újkori lemaradásának itt a legigazibb oka. Akik irányítottak, azok palotában éltek és palotát védtek; az éhezők, a nélkülözők nagyobb darab kenyérének ügye pedig palotájukon kívül ütött táborot, s e palota ellenében.

A harc a jelen fázisban már elveszett, s Egyházamra az egész világon szörnyű megaláztatás vár. A történelmi erőknek nem szegülök ellene, mert én teremtettem e történelmi erőket. A kívül maradtak belülre akarnak kerülni, s ha meg nem nyitják belülről, hát feltörik kívülről. Ez elvégeztetett. Akik ezt vagy ilyesfélét az új rend megteremtőinek megvallották, nagyobbára az istálló sorstól menekülés reményében mondták el. Ti csak magatoknak, az én nevemet ismerőknek és elismerőknek mondjátok! Meg önmagatoknak, nehogy a kifelé megvallás ismét a négy jajos javak birtokosai közé soroljon benneteket!

Kicsit fagyos az arcotok. Karácsony estén ennél örömelebb szókat vártok jászlam felől. Megértem, és ezért mondom: ne gondoljátok azért, hogy most már mindennek vége van. Igaz ugyan, hogy az új rend alapjait nélkülem és Egyházam nélkül,

ellenem és esküdt ellenem rakják le. Csak ez az, ami elvégeztetett. De ez nem minden. Nem, mert lobogómat hordozzák..., minden kiáltozásaik ellenére is. A jogok és javak igazságosabb elosztásának tőlem tanult elvével rendezik be az új világot, amelynek hatalmasai közé csak engem tagadónak van módja bejutni. Az engem ismerőknek csak szerényebb hely juthat; azok között vagy azokhoz közel, akiket nem irigyelhet senki sem, ahogy a jászlamat sem irigyli senki sem. A nagykonstantini beépülés itt egykönnyen meg nem ismétlődhetik. Itt nehezebb lesz istálló árulójává lenni, mint amott.

Ez lenne a jászlamból áradó optimizmus és öröm forrása? Hogy kívül maradhatunk az élet irányító tényezőin? Koránt sem! Ez csupán kikapcsolása egy súlyos és végzetes megromlási lehetőségnek, de még nem a pozitív és építő munka. Optimizmus csak ott fakadhat, ahol erre is megvan a lehetőség. És megvan. Az új rend kemény terhet rak azok nyakába, akik felett e rend megvalósul: férfi és nő 10-12 órás távollétét az otthontól; a nyolcórás munkaidő alatt megerőltető munkát; fegyelmet az úttesten szabályos közlekedéstől a pornográfia minden megnyilvánulásának kikapcsolásán keresztül egészen az államilag előírt világnézet kizárólagosságának elfogadásáig. De e kemény fegyelmet a társadalom nyakába tevő rend azt is jól tudja, hogy karhatalom igazi sikert nem tud elérni. E siker a társadalom boldog és emberhez méltó szabad életén fordul. És ide csak az az ember juttathatja el a nagy történelmi vállalkozást, amelyik rendelkezik elegendő közösséget építeni akarással, öntudattal és felelősséggel. Csak ezeknek erejében vagyunk képesek az új rend terheit derűs, egészséges, harmonikus lélekkel hordozni. Az új rend alkotói tudják ezt. Én meg tudom, hogy terhet és igát viselni úgy, hogy az édes és könnyű legyen - mert hiszen erről van szó -, ezt csak az én életutamon, a velem járásban lehet megtanulni. Tudom, hogy az új rendből annyiban fakad embert megnyugtató harmónia - túl munkaidő csökkentésen, béremelésen, kulturális lehetőségeken, amik mellett még nagyon boldogtalan is lehet lenni -, amennyiben én adom az erőt hozzá.

Az én gyermekeim, akik istengyermeki öntudatot hordoznak magukban, lemaradnak ugyan a történelmi igazságszolgáltatás nevében jelentkező forradalmak előkészítésében és vezetésében. Lemaradnak, mert az utolsó órában is azon fáradoznak, hogy az osztályharc kegyetlen formáit elkerüljék, és egymás iránt megértésre bírják a szembenálló feleket, mielőtt a vihar elsöpri őket is a birtokon belül voltakkal együtt - a történelem mozgásának rendje szerint. De nem maradnak le enyéim ott, ahol az életnek kemény munkával, szakértelemmel és kötelességérzettel történő építéséről van szó. Elöljárnak az emberkezelés művészetében, amelynek elmaradása, annyi szenvedés forrása, megléte pedig annyi nemes öröme. Férfi és nő 10-12 órás távolléte ellenére is megteremtik a családi otthont, amelynek szépsége hasonlatossá teszi az életet a tiszta lelkek számára a mennyek országához. Az anyagiak kevés volta

ellenére is gyermekek sorával népesül be a házuk, és gonddal nevelik őket, a szebb világot otthonukban már meg is teremtve. Mert én erőt és örömet árasztok beléjük.

Tudom, hogy az új rend bizalmatlan irányunkban. Mint mindenki iránt, aki más alapokon áll, s irányunkban különösen is bizalmatlanok. Legjobb szándékaink s gyakorlatunk ellenére is újból és újból ellenségnek néznek bennünket. Reánk csap, megbénít, börtönbe hajt. Nem baj, akkor sem leszünk keserűvé s ellenséggé. Még csak negatívvá, közönyössé sem leszünk célkitűzéseinkkel szemben. Saját eszmetársaikat is bebörtönzik, s azok tudnak megbocsátani. Megbocsátják, mert látják, hogy mégiscsak épül az új rend. Nekünk, az áldozat hivatott és képesített viselőinek nem szabad magunkba hullva abbahagynunk a munka és szeretet befelé s kifelé egyaránt örömet árasztani képes útját.

Azt is tudom, hogy e bizalmatlanság milyen nehézzé teszi a küldetést: szólni rólam, hát még keretet teremteni, amelyben a nevelés sikeres legyen. És mégis azt mondom: örüljete! A történelmet építők optimizmusa ragyogjon szemetekben! Tudnotok kell: megtagadhatják nevemet, de nélkülem és ellenemre nem épülhet történelem. Nem, mert ami abból építés, nem lehet meg nélkülem. Most sem épül nélkülem. Hiába akarják enyéimet onnan kiebrudalni, ami túl van a forradalmi szétverésen és a forradalmi újra összerakáson, azt mégiscsak az enyéim erős szerep-tete fogja elvégezni: kemény munkában, viruló családban.

Legyen mindez akármily súlyos teher is lelketeken, énekeljétek bátor szívvel jászlam-bölcsőm körül a szentidő örömről zengő énekeit. Nem fáradt, hanyatló nemzedék vagytok. Nem önmagunk történelmi végvonaglásának és temetésének szemlélői vagyunk. A jövő az idők végezetéig hívja, várja, kívánja mindazt, ami Istenből való. Nem tud megállni nélküle, elsorvad nélküle. Minél inkább az Istenből valóok vagyunk, annál inkább hív, vár és kíván bennünket ez az új világ. Figyeljete tehát jól vigiliás misém énekére, és énekeljétek bátran:

Ma meglátjátok, hogy el fog jönni az Úr
megszabadítani minket, és
reggelre meglátjátok Őt dicsőségben.

Eljövök, ebbe a világba is eljövök. Szabadítok is, mert csak én tudok embert szabaddá tenni és senki és semmi más. És meglátjátok, hogy a történelem új szakasza is az én dicsőségemre fog érőt alkotni. Az értő szív és látó szem, ki is tudja rajzolni a megújuló dicsőség első és szerény, de mégiscsak sugárzó körvonalait.

[KARÁCSONY 1950]

Az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében. Amen.
Három és félezer esztendő a jövődőlés:

Szól Bálaám, Beor fia,
Szól a bezárt szemű ember,
Szól, ki az Isten beszédeit hallja,
Ki a Fölséges tudományát tudja,
S a Mindenható látomásait látja,
Leborulva s megnyílt szemmel:
Látom őt, de nincs még itt,
Nézem őt, de nincs még közel,
Csillag támad Jákobból,
És királyi pálca kél fel Izraelből (Számok 24,15-17)

Azóta már itt van és közel van: és támad már a csillag... és felkelt már a pálca - kétezer esztendeje.

És ma, kétezer évvel utána, égnek e sötét téli éjszakában mindenfelé - a vörösen világító csillagok: Berlinben és Varsóban, Bukarestben és Budapesten, Kievdn és Moszkvában, Leningrádban és Sztálingrádban, a nagy Szarmata-síkságon és a Jeniszei vidéken, a Bajkál-tó környékén és az amuri partokon, Pekingben és Sanghajban... Az emberiség bölcsőjének, e monstruózus Eurázsia nyugati és keleti, déli és északi partjain - leszámítva a vékonyabb vagy vastagabb nyugati és déli partszegélyeket, - égnek mindenütt e csillagok... És rádiók és hangszórók, lapok és folyóiratok mit sem akarnak tudni róla, hogy kétezer esztendővel ezelőtt az égen feltűnt a nem emberi kéz formálta csillag, a Jákobé, amelynek messzeható fényénél utat találtak a Napkelet bölcsei egy istálló felé, hogy leboruljanak és imádják a királyt, aki eljött megmenteni népét, az embert.

Ez a mai éj nemcsak vörösfényes, de hangos is. Hangos az éjszaka az Ember dicsőségétől és rezegtetően veri az eget a békességet hirdető szó, amelyet az ember, a dicső mond társai, a többi ember felé. Ez az Ember dicsőségéről és emberek békességéről éneklő éjszaka mit sem akar tudni arról, hogy a dicsőséget és a békességet kétezer esztendővel előtte elénekelte már az angyali kórus a betlehemi éjszakában. Csakhogy a dicsőség akkor nem az embernek, hanem egy istállóban megszületett csecsemőnek szólt, akit az angyalok s a pásztorok Istenként magasztaltak.

Hol énekelnek? A Földkerekség valami rejtett zugában, ahová kétezer esztendő alatt nem érhetett még el ama napkeleti csillag és a pásztorének jóhíre? Vagy talán inkább túl a Földön? Valami elfeledett bolygóján az égnek? - Nem! Itt, a Földgolyón, a mérsékelt égöv alatt, sok évezredes települési helyen, ahova a rámai légiók már nagyon-nagyon régen elvitték magukkal a Gyermeek megszületésének jóhírét. Földön, amelyben másfélezer esztendeje vannak már szentjei az Egyháznak.

Hazánkban, ahol Szent Márton imádkozott, Gellért vérzett, Imre és Margit sanyargatta önmagát, ahol imádkoztak a pálos remeték tízezrei. Krisztus ősi talaján, a váradi püspökség, az esztergomi érsekség területén!

Kik énekelnek? - A Föld melyik rejtett zugából, a Csillagos égbolt melyik fényévekre eső tájékaról hoztak ide tudatlan ismeretleneket, akik nem tudják, nem tudhatják. amit ez ország lakói mindig tudni akartak, hogy a dicsőség Istené és a békességet csak ő adhatja az embernek. Ő, aki a betlehemi éjszakában megszületett. Micsoda furcsa játék vagy káprázat ez; itt vértanúk véréből megszentelt földön, hitvallók és szüzek könnyeitől szépült nemzetben, szentek unokái között?...

- De nincs játék és nincs káprázat. Nincsenek idegenek és ismeretlenek. Árpád vére és Szent István népe, Imre és Margit, László és Erzsébet tulajdon unokái járnak e csillag nyomában s énekelnek ezen az éjszakán az Ember dicsőségéről.

Hagyjuk-e ezen a melegnek és szentnek szánt napon e sötét víziókat? Meneküljünk-e el a gyönyörű szép és titokzatos éj csendes és szentséges világába? Nem menekülhetünk. Keményen vág felénk is a csaknem háromezer éves szó:

„Az új holdat, a szombatot és a többi ünnepeiteket nem szenvedhetem,

Gonoszak a ti gyülekezeteitek.
Újholdjaitokat és ünnepeiteket
Meguntam, hogy elviseljem.
És amikor kinyújtjátok kezeteiket,
Elfordítom tőletek szememet.
Akármennyit is imádkoztok,
Nem hallgatom meg!

Mást vár tőlünk az Úr, mint menekülést és édes elandalodást! Nem fogadja el tőlünk az ilyen közeledést. Sőt! Van-e még jogunk egyáltalán itt ülni a Betlehemi Gyermeke emlékére meggyújtott gyertyák mellett, békességet áhítva? Nem kiált-e reánk az Úr szava, hogy nincs szüksége ünnepünkre és áhítatunkra, hogy nem fogadja el, hanem elveti áhítatunkat?!

Ami nekem véres áldozatok sokasága...?
Jóllaktam én már a kos-áldozatokkal,
A hízott állatok hájával,
A borjak, bárányok és bakok vérében
Nem lelem én kedvemet.
Mikor színem elé jöttök,
Hogy udvaraimat tapossátok,
Ki kívánja ezt kezeimből?

Mit kívánsz akkor Istenünk, hogyan fogadsz el bennünket?

Mosakodjatok meg, tisztítsátok meg magatokat,
Távolítsátok el szemem elől gonosz gondolataitokat,
Hagyjatok fel azzal, hogy rosszat cselekesztek,
Tanuljatok jót tenni!
Keressétek az igazságot...

Ezerkilencszázötven magyar karácsonyán, ötágú csillagok fényében, kantáták és képek hang- és fényáradatában, megállva betlehemi jászlad halk fényénél, ajkunkra tolul a kérdés: Hogyan történhetett ez? Hogyan jutottunk ide? Jézus csillaga és az angyalok éneke, hogyan változhatott el, ezen a földön, ennek a népnek az ajkán ember csillagára, ember énekére? Kérdezzük újra:

Miként is lett paráznává a hűséges város,
Telve volt igazsággal,
Igazságosság lakozott benne,
Most pedig gyilkosok...
Főemberid lázadók lettek
És tolvajok társaivá.
Mindnyájan szeretik a megvesztegetést,
S az özvegy ügye nem jut eléjük.

Folyamnyi volt a bűn, amely idáig juttatott. Tengernyi volt a véték, amely elhallgattatta ajkunkon a Gyermekek nevét. Óceányi volt a hűtlen hitszegés. Ezek tették végül is ajkunkon Isten neve helyére Ember nevét.

Pedig hogyan készítetted századokon és ezredeken át azt az éjszakát, csakhogy fénye soha ki ne aludjon! Hogy világosságban járjanak és boldogan egymásrataláljanak a nemzetek. Kicsik és nagyok, színesek és fehérek, tudósok és tudatlanok. Már ott a Gyönyörűség Kertjében is meglágyította a büntetés kemény szavát ennek az éjszakának előrevilágító fénye: majd eljő az Asszony ivadéka. Valaki, ki nem férfi indulatjából született... Ő majd összetöri a Sötétség fejedelmét, belevilágít a bűn teremtette sötétségbe.

Majd megcsillantottad fényét Morija hegyén az egyszülött fia feláldozásáig hűséges pásztornak: „Mivel engedelmeskedtél szavamnak, ivadékodban megáldatik a föld minden nemzetsége. S kétszáz, évvel később engedted látni Jákobnak, hogy Juda fiától fog származni „a Vezér, Aki eljövendő, Akire várnak a nemzetek. Jelezted sok századdal később egy remegő, ellenségtől féltő királynak, Ezékiásnak biztatóul: Íme a szűz méhében fogan és fiat szül; neve Emánuel lesz. Emánuel, azaz Velünk lesz az Isten! Az csendül bele a Jeruzsálem környéki mezők csendjében sok száz évvel előre. Híradás a Szűzről és a Gyermekekről. A Gyermekekről, aki egy csodálatos országnak lesz a fejedelme:

Gyermek születik ugyanis nekünk,
És Fiú adatik nekünk,
S a fejedelemség az ő vállára kerül,
És leszen az Ő neve:
Csodálatos. Tanácsadó.
Isten, Hős,
Az örökkévalónak Atyja,
A Béke fejedelme,
Növekszik majd uralma,
S a békének nem lesz vége...
A Seregek Urának féltő szeretete műveli majd ezt.

Dávidnak, Jessze fiának lesz a sarjadéka, de úgyhogy az Isten
Lelke lesz benne. Így fogja felállítani Igazságos Országát:

De vessző kél majd Jessze törzsökéből,
És virág nő ki gyökeréből,
És rajta leszen majd az Úr lelke...
Nem aszerint ítél majd, amit a szem lát,
Hanem igazságosan ítél majd a szegények fölött
És méltányosan ítélkezik majd a föld szelídeinek...
Az igazságosság lesz derekának öve,
S a hűség cipőjének kötője.
A boldogság Országáa fog akkor elkövetkezni:

Mert íme én új egeket és új földet teremtek:
Örvendeztek és vigadtok majd mindörökké,
Azoknak, amiket majd teremtek:
Mert íme én Jeruzsálemet vidámsággá teremtem
Népét pedig örömmé.
És vigadjatok majd Jeruzsálem felett
És örvendezzen népem felett
És nem hallatszik többé benne
Sírás hangja és kiáltás hangja...
Házakat építenek és ők laknak benne
Szőlőt ültetnek és ők élvezik gyümölcsét...
És léssen: Mielőtt még kiáltanának én már hallom,
Amikor még beszélnek, én már meghallgatom
Farkas és bárány együtt legel...
Nem ártnak és nem ölnek ők sehol szent hegyemen.

De talán Mikeás próféta által jelezte legfényesebben előre a
dicsőséget és békességet, amely a betlehem-i éjszakán veszi
kezdetét. A próféta, - aki már tudja, hogy Betlehem fogja
meglátni elsőül a Gyermekeket - lesz a Beteljesülés énekese:

Leszen azonban az idők végén,
Hogy az Úr házának hegye szilárdan áll a hegyek tetején,
Fenn a magasban a halmok felett,
És odatódulnak a népek,
És oda siet sok nemzet, mondván:

Jertek, menjünk fel az Úr hegyére,
És Jákob Istenének házához,
Hogy megtanítsa minket utaira...
És ők ekevasakká kovácsolják kardjaikat
És kapákká lándzsáikat.
Nemzet nemzet ellen nem ragad kardot,
Sem nem tanulnak többé hadviselést,
És ki-ki szölleje alatt
És fügefája alatt ül majd
És nem lesz, aki rémületet terjesszen többé.

Azután kigyúlt a csillag. A napkeleti bölcsek elindultak. A Szűz megszülte az Ivadékot. Közénk került az Isten. Az angyalok pedig boldog örömmel énekel hirdették az örömet, mely léssen az egész népnek, minthogy ma született nekik a Megváltó, az Úr, a Király...

Fölnővén pedig éltél és haltál értünk. Szentháromsági időtlen életed titkait beleöltöztetted emberi szavakba és tettekbe. Átadtad magadat nekünk, és megtanítottál bennünket ugyanerre. Hogy adjuk át magunkat Neked és testvéreidnek. Amikor elmentél közülünk, itt hagytad magad naponkénti táplálékul. És itt hagytad Titokzatos Tested, mely tanít bennünket az igazságra, erőt ad a szeretetre. Megáldottál bennünket. A legkülönb néppé lettünk véred és nevelésed erejében. Ahogy kigyúlt bennünk az Igazság fénye és a Szeretet melege, nyomában okosak és gazdagok lettünk. Pazarul feltarisznyáztál bennünket, s mi mégis hátat fordítottunk Neked. Szerződésszegést követtünk el, ellened, miközben nevedet emlegettük. Mert az volt a te örök szerződésed velünk, hogy mindazt, amit a vérben kaptunk, azt mind továbbadjuk. Tovább a testvéreknek, a későbben érkezőknek, akikhez már rajtunk keresztül kell eljutnia a Te ajándéknak. Megfeledkeztünk. Nem vittünk el Téged a Bajkál-tó vidékére és Tibet hegycsúcsaira, a Gangesz partjaira és a forró égöv afrikai melegére. Nem, az öt világrész már megkeresztelt nyomorultjaihoz. Nem. Megtartottuk. Pedig vártak az Igazságra, s még inkább a Szeretetre. Várták, hogy odaadjuk tudományunkat és gazdagságunkat s ennek nyomán beléjük hatoljon az Önátadás, az egyetlen Igazság, az egyetlen Boldogság... Az, amelyik megszületett a betlehemi éjszakán. Megfeledkeztünk róluk. Nem vittük el nekik a Krisztust.

Csodálkozunk-e azon, ha a számon kívül maradtak, a kisemizettek megbosszulják rajtunk a keményszívűséget. Csodálkozunk-e, ha ellenségüknek érzik a betlehemi Csillagot, amelynek fényét önző magunkba zártuk? Csodálkozunk-e, ha más csillag ígérete alá rendezi őket a történelem. Ha nem a Gyermekeknek a nevét zengik az éjszakában az énekek?

Nem valósult meg a messiási korszak ígért békés nyugalma. Más Csillag fénye alatt gyülekeznek a népek? Az új fények és hangok el akarják tőlünk venni a Gyermeket? Ki tehet erről? Az Isten? Ő nem! Nem kérheti-e fájdalommal tele a hangjában:

„Mit kellett volna még tennem? Ő odaadta magát, hogy meglegyen, amit megígért! Ha még sincs meg, mi tettük tönkre. Mi tettük, ha most

Zászlót emelnek a távol nemzetek
És füttyszóval előhívják a föld határaitól,
S az íme sietve, gyorsan eljő...
Ordít és megragadja a prédát,
Elhurcolja és nincs, ki elvegye tőle.

Lehet így karácsonyt ünnepelni? - 1950 magyar karácsonyán talán csak így lehet odaállni a betlehemi jászol elé. Mert így tudjuk elmondani Néki: Hűséges akarok lenni a betlehemi Csillaghoz! A Dicsőséget egyedül Istennek, Neked adok. Békességet mástól nem várok, csak Tőled, Betlehemi Kisded, akinek a dicséretét soha meg nem tagadom.

S ha szavaink nyomán kigyúl a lelkünkbe a betlehemi istálló melege, ha úgy érezzük, hogy szavaink nyomán reánk mosolyog 1950 csúf magyar karácsonyán is a Gyermeke, akkor el-sírhatjuk neki legnagyobb fájdalmunk. Valahogyan így: Tudjuk, hogy bűneink miatt homályosodott el hazánkban a Csillagod, de bocsásd meg nekünk, ha Ábrahámmal kérünk: Ugye nem pusztítod el az egészet? Ugye, ha találasz közöttünk annyi hűségest, annyi igazat, amely apostoloddá válva visszaadja ennek a nemzetnek az Egyetlen Jóhírt és megtanítja őket újra szeretni mindenkit Benne, akkor nem törölsz el minket?! Akkor Szent Márton hegyén és a Garam torkolatánál, az Alföld rónáin és a csíki havasokban magyarul fog még zengeni az ének sok-sok karácsony este: Dicsőség mennyben az Istennek... Ugye akkor lesz még számunkra békesség, melyről a próféták beszéltek? Ugye, ha új krisztusi nemzedékké leszünk, akkor megfordítod még az ellenünk emelt zászlót? Akkor nem pusztítasz el bennünket?

S betlehemi jászlad értünk vállalt szegénységéből felénk mosolyog az Örök Szeretet: Hogyan is pusztítanálak el? Nem pusztulsz el, csak ha leszakadsz rólam. Népem vagy te is nekem. Örök szeretettel szeretlek Téged. Hogyan? Megláthattad a Golgotán. Csak maradj a közelemben. Nézzed a Csillagom. Járjad az Utamat. S már benne is lesz a lelkedben a Béke. A Béke, mely egyedül azé az emberé, aki Magát nekem odaadva, idehajtja fejét egyszerű jászlam zászlajára, hogy én magam muzsikáljam bele a szívébe: Békesség a jóakarató embereknek.

[ÚJ ESZTENDŐBEN ÚJ SZÍVEKKEL! FELHÍVÁS A KOINÓNIA
OLVASÓKÖZÖNSÉGÉHEZ]

Az elmúlt négy év alatt lapunk profilja nem sokat változott. Első számunk (1994. november) cikkeket közöl svájci (Glaube der 2. Welt), osztrák (Kathpress), német (Publik-Forum) sajtóorgánumból. Később kiegészül ezek sora az osztrák Kirche Intern, a párizsi L'Actualité Religieuse, majd a nemzetközi Concilium anyagaival. A hazai, akár teológiai-hitbuzgalmi, akár egyéb irányú sajtó mintha nem is léteznék lapunk számára. Az idegennyelvű sajtó elsősorban fordítást kíván, s csak másodsorban kritikát, recenziót. A mögöttünk levő négy évfolyamban találkozunk az utóbbi műfajjal is. A hazai sajtó fordítást nem kíván, de kritikát, recenziót igen.

Azt gondoljuk, hogy káros ez a hazai elszigetelődésünk. Amennyire ismerem hazai folyóiratainkat, a legritkábban mutatkozik - ha ugyan mutatkozik - valami nyoma annak, hogy ezek figyelnének egymásra. Hasznos volna olvasóinknak, ha a KOINÓNIA túl tudna lépni ezen az általánosnak mondható - a MÉRLEG talán valamelyest kivétel - elszigeteltségen.

Felhívjuk tehát Olvasóközönségünket, jelezze szerkesztőségünknek, melyik hazai folyóirat figyelését végezné szívesen, s írná meg lapunk számára annak egyik másik írásáról a figyelmünket felkeltő, esetleg avval vitába is szálló beszámolóját. Következő számunktól kezdve jelezzük az elvállalt folyóiratok címét; s azt is, ha e felhívásunk semmi eredménnyel sem járna. Szellemi élet csak az írók, olvasók és a mű minél bőségesebb találkozásából jöhet létre. A mű holt közvetítő, egy folyóirat már elevenebb. Nemcsak az íróknak kell találkozni az olvasóval, hanem az íróknak az írókkal, az olvasóknak az olvasókkal is. Ha Kazinczy csak ír, s nem olvas is, s olvasásáról nem számol be az elolvasott írások szerzőinek, nem kap a - Bessenyei Györgytől az 1770-es évek során a felvilágosodás jegyében meglóduló - magyar irodalom és szellemi élet új lendületet a 18. század fordulóján.

Én írok és nem olvaslak téged, te írsz és nem olvasol engem - ez nem kultúrát teremtő képlet. Csak a kritikában részesülés biztosítja az egészséges, mert a szellemi palettát teljes szélességben észlelni képes fejlődést. Ezt szolgálni tőlünk telhető erővel - mindannyiunk feladata. Kötelez erre minket szamizdat-múltunk is, a nagyon sok testvér munkájából két évtizeden keresztül a Bokrot s a Bokron keresztül hazai egyházunkat, társadalmunkat is szolgálni kívánt Karácsonyi Ajándék, melyet nem szabad felednünk. Ezért is kerül rá minden évben kötet címlapunkra:

AJÁNDÉK - TESTVÉREKTŐL - TESTVÉREKNEK

Várjuk 1998 kiskarácsony ünnepén - boldog új esztendőt is kívánva - olvasóink felajánlásait: testvérek ajándékát testvéreknek. Tény - sajnálatos! -, hogy a Bokor tagjai nem szoktak

reflektálni az ilyen felhívásokra, csak a személyes megkeresésekre. Kérjük tehát a közösségek vezetőit, hogy tegyék a januári találkozók programpontjává felhívásunkat, hogy ennek folytán mindegyik testvérünk személyesen is megszólítva tapasztalhatta magát szerkesztő testvéreitől...

[EMIL]

Ilyenkor év elején szokott jönni Emil. Ha jön szó nélkül teszem elébe okt. 1-i levelére írt válaszomat. Aztán megbeszéljük a Reményik-verset, Lukács két írását, meg Szegedet. S a kiközösítést teljes fenntartását az összes püspökök s az általa kormányzott provincia részéről is részéről is.

Akit reintegrál ez a magyarországi egyház, azt bevonja abba a felelősségbe, amelyet hordoz.

Egy öngyilkos nemzet jelent meg a történelem színpadán azok alatt az évtizedek alatt, amelyekben - a Vatikán akaratából is - akadtak papi személyek, aki hajlandók voltak együttműködni a Kreml urai által diktált vonalvezetéssel. A magyar nép ezek alatt az évtizedek alatt a visszafordíthatatlan elzüllés útját választotta.

S nem volt bátorsága sem állami, sem egyházi testületnek fel-emelni a szavát a magát öngyilkosságra ítélő nemzet tagjai ellen.

Munkahipotézis: az urak és a papok - a Vatikánt is beleszámítva - lefeküdtek, hogy elkerüljék a kiszámíthatatlan végzetet.

Ez a nemzet addig élt, amíg Mindszenty börtönben volt. Ez a nemzet akkor kezdett pusztulni, amikor Mindszenty bemenekült az amerikai követségre, Ez a nemzet akkor indult el a végzete felé, amikor a Vatikán kisíbolta Mindszentyt az országból. 1948, 1956, 1971, s végső romlás, amikor Lékai elfoglalja az esztergomi érseki széket.

[KRISZTUS SZENT TESTE ÉS VÉRE ÜNNEPE, ÚRNAPJA]

Ha szeretünk valakit, annak adunk. Minél jobban szeretjük, annál nagyobb értékűt adunk. A tőlünk telhetőt. Egy pásztor-népnek tenyésztett állatai vannak. Azokból ad. Egy lovas nomád népnek lovai is vannak. Honfoglaló őseink fehér lovat áldoztak isteneiknek. Az evangéliumok arról számolnak be, hogy Jézus szerteszórta az áldozati állatokat árusító templomi piac

standjait, s nem értesítenek arról, hogy részt vett volna a templomi véres áldozatokon. Irgalmat akart, nem áldozatot - a századokra visszanyúló prófétai valláskritika szellemét folytatva és beteljesítve.

A saját maga áldozati halálát sem akarta. Nem akart egyetlen, a korábbi állatáldozatokat leváltó, tökéletes áldozatot. csak - a hűvös áprilisi éjszakában is verítékezve - elfogadta, hogy vallásának vezetői halálra ítélik őt, irgalom-programja miatt. Élteni akart. Hatalma volt oda adni életét. Erre a hatalomra utalt, amikor a pászka-lakomán a vévéről beszélve megújította szövetségét Istennel és tanítványaival: Ez a szövetség az én véremlben.

Módunk van az úrnapi körmenethez sátrakat építeni, a monstranciát vivő pap lábai elé szórni május virágait, hogy kifejezzük e hagyományos módon is tiszteletünket iránta. Ugyanakkor mindannyiunk számára nyilvánvaló, hogy Jézus halált vállalásának mondanivalója több, mint saját személyes áldozata. Tanítványaival is szövetséget kötött, s a maga - életünk egészét magában foglaló - irgalom-programjára kötötte meg azt velük.

Amit Isten s lelkiismeretünk indítására félszázada hazánk földjén elkezdhattunk, az ennek a többnek a jegyében jött létre. Jézus hűséges maradt népéhez és valláshoz, de - akár-mekkora árat is kellett fizetnie érte - Isten és lelkiismerete indítására járta azt az utat, amely az ő esetében életáldozatba torkollott.

Nem kétséges számomra, hogy ehhez a jézusi példamutatáshoz hűségeseeknek kell maradnunk ahhoz, hogy a tört vér több legyen, mint fekete folt: hogy élet buzogjon abból a kútból, amely - hogyan, hogyan nem - a Bokor nevet kapta. Milyen formákban maradunk hűségeselek, ezt a „haladékony idő” megmutatja majd. Ami a māt illeti, tennünk kell, amire indítást érzünk, s amire képesek vagyunk.

Hiszek abban, hogy Isten nem kíván egyikünktől sem többet, mint amire képesek vagyunk. Azért hiszek ebben, mert abban is hiszek, hogy szeret minket. Akit pedig szeretünk, azt nem sarcoljuk. Beérjük azzal, ami telik tőle. S a mi Istenünket Jézus nemcsak végtelen eszményállítónak mondotta, hanem végtelenül megértőnek is. Legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok - ez az egyik szava. Legyetek irgalmasok, miként mennyei Atyátok irgalmas! - ez a másik.

Ha e kettőt együtt hordom magamban, békesség lehet a szívemben. S ez a békesség - az élet legnagyobb ajándéka. Vele ki lehet bírni halálíg. Talán még örömmel is. Amen

[SZÖVETSÉGI GONDOLKODÁS]

Kein Bundesdenken - ez a címe HANNA WOLF, Neuer Wein - Alte Schläuche c. könyve egyik fejezetének, melynek kivonatos fordítását találjuk az Érted Vagyok 1997. áprilisi számában „Új és örök szövetség” címmel. A nyilasok „testvérnek” szólították egymást, számomra mégis marad szent szó a testvér. A diakonia és douleia, az Újszövetség szolgálatot jelentő szavai is szent szavak maradnak számunkra, bár a 42 millió ember meggyilkolásával a toplistát vezető Sztálin is sokat használta e szót. A szóbanforgó könyv szerzőjének nem tetszik, hogy a 2. világháború utáni keresztény teológiai irodalom erősen hangsúlyozza Jézus zsidó gyökereit. Hogy helyes-e ez a hangsúly vagy sem, vitathatónak tetszik számomra. Viszont azt, hogy szerzőnk a szövetségi gondolkodással állítja szembe a jézusi tartalmakat, helytelenítem. Miért teszem ezt? Mert szent számomra a „szövetség” szó is.

Mindazt a csúnyaságot, amivel H. Wolf megtölti a „Bundesdenken” szót, én is csúnyának gondolom. Hogy ezeket a csúnyaságokat aggatja rá a szövetség szóra, megteheti, de ezzel sérti kegyeletünket, a zsidókét is, a keresztényekét is. Nem sikerült megértenem, hogy mi indította a szerzőt arra, hogy a jézusi valláskritika bűnbakjává tegye meg éppen a szövetség szót. Nem, mert Jézus összes próféta-elődei a szövetség szó tartalmának megtisztításán, megújításán dolgoztak, Jézus pedig e szót negatív jelentéstartalommal soha nem használta a ránk maradt evangéliumokban. Ellenkezőleg: életáldozatát jellemezte ezzel a szóval, mégpedig a legkitüntettebb helyzetben: az utolsó vacsorán, amikor „ez a szövetség az én véremlében” szavakkal nyújtotta a borral telt kelyhet barátainak, akikre rábízta Hanna Wolf által is oly nagyrabecsült életművét.

Könyvének egyik alapgondola, hogy a kereszténység annak következtében szakadt el a jézusi mondanivalótól és életalakítástól, hogy harmonizálni akarta azt Jézus népének, vallási kultúrájának hagyományaival. A kultúra bármely területén (tudomány, művészetek, vallás) a fejlődés rendre feltételezi a hagyományba kapcsolódást is, az azzal szakítást is. Ha valaki megpróbálná a teljes szakítást, akkor követői, akik egy-egy adott hagyományon belül nevelődtek, maguk végeznék el a kiegyenlítő munkát. Egy analógia: még Ady Endre is megkereste a maga költő-elődeit. Számomra kétségtelennek tetszik, hogy életművét Jézus belekapcsolta a maga népének általa is értékelt hagyományaiba.

A ránk maradt jézusi kijelentésekből abszolutizálható az, amit az új tömlőről mondott, de ezzel vétünk egy Horváth Jánostól elvileg és gyakorlatilag képviselt norma ellen: az irodalomtörténész elsődleges feladata a rendelkezésére álló anyag feltárása. Enélkül a magunk szubjektív előfeltevésének áldozatává kell válnunk. A jézuskutatásban ennek széles lehetősége támad annak következtében, hogy módunk van megrostálni a ránk maradt anyagot azon az alapon, hogy a rendelkezésünkre álló

anyag már ideologikus, azaz előfeltevések, korai jézusértelmezések lecsapódása.

A szövetség (berith, diathéké, testimonium a Biblia egészében vertikális (Isten és ember között) és horizontális (ember és ember közötti) kapcsolatot jelent. Az ember a történelem tanúsága alapján egy horizontális szövetségen belül, annak közvetített tartalmain keresztül ébred rá a családi és azon túli nevelődése folytán a maga vertikális kapcsolatára. Ez is szükségképpen teszi az említett fejlődés érvényesülését, melyről Garay János így énekelt:

„A lelkes eljár ősei sírlakához.

S gyűjt régi fényél új szövétneket.”

Nem keresem szerzőnk további indítékait, csak sajnálom, hogy nem talált más összefoglaló szót arra a magatartásra, amellyel ellentétében rajzolta meg a maga Jézus-képét...

[ÉRSEKI LEVELEM]

Bulányi György Sch P

1122 Bp. Városmajor u 47/B II 3

Főtisztelendő dr. Seregély István úrnak, egri érsek, a MKPK elnöke

Budapesten, 1997. jún. 17-én

Főtisztelendő Érsek Úr!

Rendi előljáróm tájékoztatott Kettőjük személyemet érintő beszélgetéséről és arról, hogy találkozni kíván velem. Úgy gondolom, helyes, ha rögzítek néhány ténnyt.

1. Személyesen nem találkoztunk még, mert a Kovács Endre püspökkel 1990. decemberében megbeszélte találkozóra nem jöttem el, mert

.....
.....

len - esetemben e büntetés abban nyilvánult meg, hogy idehaza 1989 után is csak katolikus egyházi épületeken kívüli, magán vagy nyilvános, helyeken misézhettem, prédikálhattam; külföldön szívesen vették templomi szolgálataimat is.

.....
.....

5. Ügyem rendezése céljából - nagyon sok korábbi kísérlet után - 1996. okt. 8-án írtam a Hittani Kongregáció prefektusának. A leveletem személyesen átadó piarista generálissal közölte:

1985-ben a Kongregáció 12 pontjához jegyzőkönyvileg csatoltam egy 13. pontot; lezártnak tekinti a Kongregáció ügyemet, ha a 13. pontot beírom a 12 közé. Megtettem. Szóbeli értesüléseim vannak arról, hogy a Prefektus értesítette a MKPK elnökét ügyem lezárásról.

6. Mivel az 1982. évben „addig is” jelleggel büntettek meg, ezért a büntetés a fenti értesítéssel hatályát veszíti. A MKPK elnökének tiszte, hogy ezt tudomására hozza azoknak, akikkel a püspökök tudatták büntetésemet, idehaza és külföldön, annak idején s azóta folyamatosan. Oly módon kell ezt tennie, hogy az okozott kárt lehetőség szerint jóvá tegye. Ha 15 évi eretnekezés után ez már aligha sikerülhet is, annyit elérhet. hogy legalább ezután senki se hivatkozhasék a Hittani Kongregációra, miközben eretnekez akár engem, akár az engem követőket.

7. A 15 év előtti püspökkari titkár, Cserhāti pécsi püspök, a halála előtti napokban megvallotta, hogy az ellenem lefolytatott eljárás a pártállam utasítására történt (Kathpress 1994.07.16).

A Jézustól tanult szeretettel köszönti:

Bulányi György Sch P

[LEVELEM SÁNDOR ISTVÁNNAK]

Bulányi György Sch. P.
H-1122 Budapest, Városmajor u. 47/B II.3.
tel+fax:155-54-78

Sándor Istvánnak
14, rue M. Capre - VITRY F-94400

Budapest, 1997. nov. 7.

Drága Pistám!

Amint levelem anyagából láthatod, nagy dolgok történtek életemben. Nem kellett 350 évig várnom, mint Galileinek. Az elítélésemet követő 16. évben, bocsánatkérés nélkül, hivatalosan törölték büntetésemet, mert aláírtam betű kihagyása nélkül ugyanazt, amit a Hittani Kongregációnak már 1985-ben is aláírtam, minek fejében azonban akkor érintetlenül hagyta a pártállamtól pórázon vezetett Lékai által kiszabott megbüntetésemet olyan teológiai tételek miatt, amelyekről bebizonyítottam neki, hogy nem képviselem.

Megvolt okt. 19-én papságom 55. évében az új első misém is. Francia barátaim kérik tőlem többek között az ott elmondott szentbeszéd szövegét.

Azért fordulok Hozzád, hogy fordítsd le franciára, s küldd el a fordítást nevében barátodnak: Hubert Tournes 12, l'Embatut MEZE F-34140.

Az Actualité Religieuse októberi számában megjelent egy interjú, melyet egy francia újságíró készített velem, akivel párizsi tartózkodásom során ismerkedtem össze. Kicsit lassan megy ez a francia nyelvterületre betörésem, de talán menni fog.

Mellékelem még egyfelvonásos drámámat, meg egy novellámat. Ha látsz fantáziát bennük s megjelentetési lehetőséget is, úgy ezeket is fordítói figyelmedbe ajánlom.

Közben a debreceni Szent Anna templomban is megvolt okt. 26-án az ottani első misém. Osztálytársaid közül Vaskovits Misivel öleltük meg egymást ez alkalomból.

Téged is baráti szeretettel ölel: Gyurka

[RATZINGERT OLVASVA]

(Mérleg 97/2 148-165. o.)

A bíboros 1996 májusában a mexikói Guadalajarában a latin-amerikai püspökök találkozóján előadott A hit és a teológia mai helyzetéről címmel. Bevezetőben megállapítja, hogy a Szovjetunió összeomlásával a latinamerikai felszabadítási teológia válságba került, mert nyilvánvalóvá lett, hogy a politikai megváltás kísérlete „a legradikálisabban tiporta sárba az emberi szabadságot”. Így történt, mert ahol a politika „Isten helyett akar cselekedni, ... ott démonivá válik”. Ez a teológia „nem egyéni megtérés útján” akarta megszüntetni a társadalmi struktúrákba beépülő bűnt, amikor Isten helyett akart cselekedni. „A problémák tudományosan megalapozott egyetlen rendszere csődöt mondott.”

A Bokor teológiája kezdettől fogva nehezményezte, hogy a latinamerikai felszabadítási teológia nem határolta el magát a társadalmi igazságtalanságok hatalmi úton történő megszüntetésétől, a fegyvereket is alkalmazni kész politikai megoldásoktól. Azért tettük, mert Jézus sátáninak minősítette a fegyverfogást. Pál szerint viszont „Istent szolgálja” a fegyveres hatalom, s ha az áldozatok számát tekintjük, akkor az amerikai őslakosságot 90 %-ban kiirtó keresztény uralkodók hadseregei talán felül is múlják a Szovjetunió embertelenségeit. Hiányolom tehát egyfelől annak megállapítását, hogy a hitet s a probléma-megoldásokat karddal terjesztők mindig Isten helyett akarnak cselekedni, másfelől pedig annak megvilágítását, hogy a harmadik világ problémáit kiknek a megtérése hivatott

megoldani: a nyomorban levők, az őket hiteleikkel eladósító plutokraták, avagy mind a két csoport megtérése. Nem elég tehát megállapítani a marxizmus csődjét. Utat is kell mutatni, mert Jézus a szegényeknek hirdette örömhírét, a gazdagokat pedig pokolba küldte.

Ratzinger úgy gondolja, hogy a politikai megváltás csődjének következménye a hit relativizálódása napjainkban. Helyesli e relativizálódást a politika területén: „Nem létezik egyedül helyes politikai rendszer”. Bizonyos fokig helyesli, mert a jogtalanság sohasem válhat jogossá, a jog pedig jogtalansággá. A Bokor teológiája kezdettől fogva rámutatott arra, hogy a jog kikényszeríthetőséget jelent. Valamit kikényszeríteni pedig csak az tud, aki erősebb pusztító fegyverekkel rendelkezik, mint ellenfele. Ratzinger megint nem foglalkozik a latin-amerikai teológia alapvető problémájával: a jogérvényesítés lehetősége az erősebbek kiváltsága.

Ratzinger gondolja más: a relativizmus kiterjed a vallás és erkölcs területére. J. Hick presbiteriánus teológus (A vallás értelmezése. Emberi válaszok a Transzcendensre, London, 1989) Kant és az indiai filozófiák és vallások hatására mítosznak minősíti az élő Isten azonosítását a Názáreti Jézussal, s ezzel „az Egyház, a tanítás és a szentségek elvesztik feltétlen érvényüket”. Hick szerint az Abszolútum nem lehetséges a történelemben. Közvetítőit, pl. Jézust, abszolutizálni, nem más, mint saját magunk abszolutizálása. Fundamentalizmusnak minősíti továbbá azt a hitet, „hogy valóban létezik igazság, kötelező és érvényes igazság magában a történelemben, Jézus Krisztus alakjában és az Egyház hitében”. Ez a fundamentalizmus veszélyezteti az újkor legfőbb értékét, a toleranciát és a szabadságot. A krisztológia és az ekkológiológia relativizálása a vallás központi parancsának kell lennie, mert az abszolutizálás a hit és szeretet szétválasztásához vezet. Aki abszolutizálja a maga hitét, szembekerül a demokráciával és a toleranciával. Mindezeket hallva, aki mégis „meg akar maradni a Biblia és az Egyház hiténél, egyszeriben kidaszítottként kulturális senki földjén találja magát” - gondolja Ratzinger, aki vállalja „Isten oktalanságát”, hogy megtalálja az igazi bölcsességet.

A Bokor teológiája nem vonta kétségbe Jézus istenségét, de rámutatott arra, hogy hűtlenné lettünk a jézusi örökséghez, s hogy morálteológiai tételeink nincsenek fedésben a Hegyi-beszéd szellemével. Azaz relatívnak, sőt jézusiatlannak minősítette az uralkodás, a gazdagság és a hatalomgyakorlás mindenféle formáját, s abszolutizálta, mint jézusi örökséget a szolgálatot, az adást és a szelídséget. Ratzinger vallásról és erkölcsről beszél, a Bokor pedig azt képviseli, hogy Jézus senkitől sem kívánja vallása megváltoztatását, de igenis kívánja a gondolkodás átalakítását az erkölcs területén.

Hick számára a vallás azt jelenti, hogy az ember az önközpontúságból átlép a valóságközpontúságba, vagyis kilép önmagából, és az Én a felebarát-Te felé irányul. Ratzinger szerint

„ez szépen hangzik, ám közelebbről megvizsgálva semmitmondó és üres”, amihez nincs is szükség vallásra. Hicket megelőzve J. Knitter, egykori katolikus pap 1985-ben New Yorkban megjelent műve (Nincs más név! A világvallásokra vonatkozó keresztény magatartások kritikai áttekintése) le is szűkítette a vallást a kanti kategorikus imperatívuszra, mely egyetlen alapelve támaszkodik: „az ortopraxis elsőbbségére az ortodoxiával szemben”. Ratzinger szerint ez egyet jelent azzal, hogy a gyakorlatot a megismerés fölé helyezzük, amit hamisítatlan marxista örökségnek tekint: elutasították a metafizikát, nem lehetséges számukra a megismerés, marad tehát nekik a gyakorlat. A kommunista rendszer kudarca éppen abból eredt, hogy nem tudta mi jó a világnak, csak változtatta azt.

A Bokor úgy gondolja, hogy a jézusi kategorikus imperatívusz: a senkit ki nem hagyó szeretet. Ez a gyakorlat nem az ismeret helyett jelentkezett, hanem ismeretre épül. Arra az ismeretre, hogy van Isten, hogy ez az Isten maga a szeretet, s hogy Isten az embernek azért adott szabadságot, hogy szerethessen. Ez az ismeret elfogadható az emberi értelem számára, akárminő sajátos módon részletezi is öröklött kultúrája és megismételhetetlen személyisége következtében a maga transzcendenciára vonatkozó ismereteit. Sőt még akkor is elfogadható számára, ha a transzcendencia dolgaira vonatkozóan teljes agnoszticizmust képviselne is. Azt gondoljuk, hogy ez a szemléletünk a jézusi örökség szíve közepét jelenti: ortopraxis szerint választja szét az ítéleten Jézus a juhokat és a bakokat. Nem ortodoxiájuk alapján.

Ezután megtudjuk Ratzingertől, hogy az ortodoxia eredeti indiai értelme nem dogmatikai, hanem liturgiai: a kultuszra vonatkozik, és abból kiindulva az életre. Majd megtudjuk tőle, hogy az ortopraxis hangoztatása csak fűgefalevélként szolgál a tetszőlegesség számára. A következőkben kijelenti, hogy „léteznie kell egy mindenki számára felismerhető közös gyakorlatnak, amely túlmegy az általánosságban vett énközpontúságon és én--te viszonyon”. Tehát nem semmitmondó és üres Hick állítása, ha nem marad meg általánosságában, hanem konkrétábbá válik. Ratzinger hitet tesz a relativista etikafelfogással szemben, hogy van Jó és van Rossz. Ezután a „praxist” erkölcsi és politikai értelemben „veheti”, majd felteszi a kérdést: „mi a helyes politikai cselekvés”. Megállapítja, hogy a marxista jellegű felszabadítási teológiák ortopraxisa a modern értelemben vett ortodoxián alapszik, a szabadsághoz vezető útra vonatkozó kötelező teóriák rendszerén. Nem szolgálják szabadságunkat... tetszőlegességbe torkolnak... abszolút mércéket adnak ott, ahol azoknak semmi helyük. A vallási cselekvés súlypontját a politika színterére helyezik át, mert ahol a misztérium nem számít többé, ott a politikának kell vallássá lennie.

A Bokor úgy gondolja, hogy Jézus számára az ortodoxia nem a szombat istenítése volt, a szeretet-praxisa pedig nem volt számára fűgefalevél, hiszen életét adta érte. Ezt a praxist

konkretizálta az erkölcsre vonatkozóan, de a politikára - a hatalomgyakorlás értelmében véve a szót - nem, mert azt elutasította magától és övéitől. Amikor Ratzinger konkretizálni kívánja a kategorikus imperatívuszt, azonnal a politika területére téved. Miért? Mert a latinamerikai felszabadítási teológiára néz, és közben a Szovjetunió gyakorlatát elemzi. De nemcsak ezért, hanem azért is, mert számára a politika és a jog erkölcstani kategóriák. Azaz számára az ortopraxisnak alapvetően erkölcsi és politikai értelme van. Más szóval: nem választja szét szabatosan az Isten Országát és az Evilági Országot, hanem változatlanul foglya a nagykonstantini fordulat következtében létrejöhett ágostoni szemléletnek, amelyben a Civitas Dei a mennyország. Nem érti azt a keserűséget, amely benne van a kiközösített és máig nem rehabilitált Loisy abbénak szavában: Jézus az Isten Országáról beszélt, s ami jött, az az egyház. Ratzinger tudja, hogy az, amit a keresztények csinálnak politika címen, az nem abszolutizálható, tehát abszolutizálnia kell a „misztériumot”, azaz az Egyház térképét az Abszolútumról s annak egyetlen egyházáról. Jézus a szeretetet abszolutizálta, amelybe nem fért bele a kard és jog erejében fennálló politika. Ratzinger pedig tudja a történelemből, hogy az Egyház a trón és oltár szövetsége nélkül nem képes létezni. Kizárólagos szupremácia-igénye ennek következtében csak tévedhetetlen Abszolútum-képén alapulhat.

Ratzinger világosan látja, hogy az ész nevében induló felvilágosodás szülötteként megjelenő marxizmus ortopraxisának csődje antiracionalizmust eredményez. A NEW AGE antiracionalista vallásmodell, egyfajta modern misztikát kínál. Istent-megtapasztalást, az Én belesimulását a kozmikus egészbe, extázist: az Ént beavatják a Mindenség titkaiba és megszabadítják önmagától. Ezen az alapon a szentségek csak üres szertartások, melyek nem adnak nekünk semmit. A politikai abszolutizmusok hiábavalóságát felismerve növekszik az irracionalizmus, a hétköznapi valóság visszautasítása. Mindez azért lehetséges, mert a relativizmus következtében „nem létezik közös igazság, amely egyszerűen azért érvényes, mert igaz”. Lehetséges, bár e kereszténység 'józan részegsége' nem képes megrészegetni bennünket Istennel...

A Bokor saját testén is érzi a NEW AGE hatását, de nem adja meg magát neki. Nem, mert nem csalódott a politikában, mint megváltásban. Azért nem csalódott, mert Isten Országában gondolkodott. Három teológiát különböztettünk meg: a nyugatit, amely a nagyok-gazdagok-hatalmasok világán belül fejlődik, a latinamerikaiit, amely fellázad a nagyok-gazdagok-hatalmasok világa ellen, s a jézusit, amely nem ismer politikai elkötelezettséget, hanem anélkül bízik a szeretet térthódításában - a szeretet megváltó erejében. Ha tetszik, az áldozatban, amellyé tették a szeretet elkötelezettjeit Jézus előtt, Jézus esetében és Jézus után; mindazokat tehát, akik áldozattá tesznek azok, akik egyébben reménykednek.

Ratzinger lelke mélyen keserű és megrendült. Érzik ez abból, ahogyan ír a NEW AGE hatásáról. S még inkább, amikor arról kezd értekezni, hogy az Egyházban „a hit elhasználódik és elsilányul”. Két jelenséget említ. Az egyik: az Egyházat demokratizálni akarás. Miben áll ez? „Ami a többség számára nem nyilvánvaló, az nem lehet kötelező”. Ezzel szemben Ratzinger úgy gondolja, hogy „az olyan hit, amelyet mi magunk határozunk meg, már nem is hit”. Úgy gondolja, hogy a többség nem határozhatja meg a hittartalmat, mert a kisebbség hogyan fogadhatná el a többség hitét! Az Egyház hitét nem határozhatják meg hivatalok, s hatalomra jutó pártok. „A hit és annak gyakorlása vagy magától az Úrtól jön az Egyházon és szentségi szolgálatán keresztül, vagy nem is létezik”.

A Bokor azt gondolja, hogy a hit az a magatartás, amelyben lelkiismerete alapján az ember igent mond (Istennek) arra, amit igaznak, és amit a maga számára követendőnek gondol. Azt gondoljuk, hogy alapvetően csak az lehet hit, melyet mi magunk határozunk meg. Azt is természetesnek tartjuk, hogy hozzátartozunk egy vallási közösséghez, melybe beleszülettünk, melyet megismertünk, s melyben nevelkedtünk - remélhetőleg - kedvességben Isten és emberek előtt; ahogyan Jézus is a maga vallásában nevelkedett. Azt is természetesnek tartjuk, hogy ennek a vallási közösségnek a tartalmi Jézustól jöjjenek. De azt nem tartjuk természetesnek, hogy ennek biztosítása kizárólag kinevezett személyek, kizárólag férfiak, és kizárólag nőtlen férfiak kiváltsága. A választott személyek is, a házas férfiak is, a nők is rendelkezhetnek akkora felelősséggel a jézusi örökség megőrzésében, mint a kinevezett és nőtlen férfiak. A jézusi örökséggel a leghatározottabb ellenkezésben van az az Isten népének 999 ezrelékére kiterjedő diszkrimináció, amely a jelenlegi egyházrendet meghatározza. Nem az egyház ellen támad az a hívő, aki a jelenlegi egyházrend ellen protestál. Nem is a Jézustól kapott hittartalmak ellen lázad. S ha haragszik, nem az Egyház ellen, hanem érte haragszik. Az Úr Jézus meg a jelenlegi egyházrend - két különböző és nem azonos dolog. Ha ezt Ratzinger képes volna magáévá tenni, kevésbé beszélne elhasználódásról, elsilányulásról.

Ratzinger említ egy másik jelenséget is, amely mutatja a hit elsilányulását: „kialakult az a vélemény, hogy a liturgiát tetszés szerint lehet változtatni”. Attól fél, hogy a logikē latreia helyett a māmōritót, az extatikust keressük majd.

A Bokor gyakorlata alapján azt kell mondanom, hogy mi a logikē latreia irányába akarunk változtatni. Nem logikē latreia, ahol egy ember szöveget olvas, a jelenlevők (akár tízek, akár százak, akár ezrek vagy még többek) pedig ennyit mondanak: Amen; És a te lelkeddel. „A kenyértörést pedig házanként végezték” - eleink, legalábbis évtizedeken keresztül. Az első század fordulójában új elvként jelentkezik Szent Ignácnál Antióchiában az „unus episcopus, una eucharistia”. Ahol egy körülülhető asztalnál folyik a liturgia, ott lehetőség van a testvéri megbeszélésre az igeliturgiában. Ahol egy összeszo-

kott kisközösség végzi az áldozati liturgiát, ott bátrabban el lehet szakadni a leírt szövegtől, mint egy székesegyház személytelenségében. Ahol kicsi a közösség, ott énekelhetik - pl. gitár mellett - azokat a dalokat is, amelyek nemzedékük lelkéből születtek meg, nemcsak azokat, amelyeket őseik hagyományoztak rájuk. Lehet felelőtlenül elszakadni a hagyományoktól, de a kisközösségeink ezt nem teszik, mert Jézusért, egyházukért felelős emberek vállalkoznak a kisközösségi életformára. Akik nem ilyenek, nem érnek rá kisközösségbe járni és ott liturgiázni.

Végezetül Ratzinger felteszi a kérdést, hogy a „klasszikus teológia” hogyan bizonyulhat ennyire tehetetlenek a felszabadítási teológiával, a relativizmussal, a NEW AGE irányzattal szemben. Válasza: a főbűnös - az egzegézis, amelyet meghatároznak Kant és a különböző újkantiánus filozófiák. Aki e filozófia hatására eleve elfogadja, hogy Isten nem megismerhető, és ezért nem is léphet be az emberi történelembe, annak számára az egzegézis során nyilvánvaló lesz, hogy Jézus nem tekintette magát Isten Fiának, csak utólag tették azzá követői. Ez az egzegézis nem igazolja a kanti filozófiát, hanem a kanti filozófia hozta létre ezt az egzegézist. A másik baj az exegézissel, hogy csak a múltat akarja megismerni, s elzárkózik attól, hogy közvetítse a múltat a mába. Ezen a ponton Ratzinger Drewermann-nak az egzegétákat illető kritikája mellé áll. Olyan erős a kantiánizmus hatása, hogy „az egyházi tekintély nem írhatja elő kívülről egyszerűen” azt, hogy vissza kell térni az istenfiúság krisztológiájához, de felszólíthat, hogy ki-ki vizsgálja felül kritikusan saját módszere filozófiáját.

A Bokor tisztában van azzal, hogy a Bibliából s bármely könyvből, írásból azt igazolhatjuk, amit akarunk; azt foghatjuk rá, amit akarunk. A legjobb szándékú tévedéseinknek sincsen határa. S talán azzal is tisztában van, hogy az embernek nincsen képessége eldönteni, mire képes az Abszolútum és mire nem. Lehet, hogy képes emberré lenni; s lehet, hogy nem képes. Ilyen jellegű kérdésekben az ész alapján s eleve (apriori) senki sem lehet birtokában az igazságnak. De a Bokor vallja, hogy az ebben a kérdésben különbözőképpen döntő személyek szerethetik egymást, s ennek révén eljuthatnak majd mindketten oda, ahol véget ér a töredékes, és megvalósul a színről-színre látás. Egyébként nagyon meglepő az az állítása, hogy az egyházi tekintély nem írhatja elő a visszatérést a definiált hittartalmak akármelyikéhez is. Gromon, majd Balassuriya esete azt mutatja, hogy előírja. Az utóbbinak esetében Ratzinger személyesen írta neki elő.

A jelen helyzet második felelőse Ratzinger szerint maga a filozófia: „Ha a metafizikai megismerés ajtaja zárva marad... akkor a hitnek el kell sorvadnia: egyszerűen nem kap levegőt. Az autonóm ész, amely a hitről tudni sem akar, nem tudja saját magát hajánál fogva kihúzni a bizonytalanság mocsarából. Az ész nem autonóm, történelmi összefüggések zárják el előle a

látást, s ugyanezek segíthetnek is rajta. Arra kell törekedni, hogy újra meginduljon az ész és a hit párbeszéde.

A Bokor nyitott e párbeszédre, s nem gondolja, hogy a filozófia semmire sem képes. Még kevésbe gondolja azt, hogy az embert kielégítheti az a válasz, amelyet a filozófiától kap. „Hiszek az észben, hogy hűséges szolgája annak, amit el nem ér” - valljuk Babits-csal. Az embert olyan lénynek tapasztalja, amelyik mindenképpen gondol valamit a transzcendensről. Biztosnak vagy bizonytalannak éli meg, amit gondol, mindegy. Amit megél - az a hitének tartalma. E hittartalomról beszél a teológia, amely szabatosan elválasztható a filozófiától, mert legalábbis a választ kigondoló tudja, hogy választát nyilvánvalóvá tehetőnek gondolja-e. Van valami, amit gondolatai összefüggésében Ratzinger meg sem említ. Azt, hogy Isten talán szólhat a Bibliában foglalt időkereten kívül is. Tudnia kell arról, hogy korunkban lépten nyomon jelentkeznek olyanok, akik állítják, hogy információikat Istentől kapták. Ratzinger számára abszurdumcsúcsnak tetszhetik szóba állnia azzal a gondolattal, hogy Isten nemcsak Izraelhez szólt a múltban, s hogy egyáltalán nem csupán a messiás múltban szól az emberhez, hanem a jelenben s majd a jövőben is? A Bokor számára ez nem abszurdum, mert Istent kinyilatkoztatást adónak, s az embert azt felvevőnek gondolja; Istent időtlenül, az embert pedig múltban, jelenben, jövőben gondolja ilyennek.

Ratzinger befejező gondolata: „Az emberben kitörölhetetlenül benne él a vágy a végtelen után. Egyetlen válaszkísérlet sem kielégítő”. Az olvasónak újra eláll a lélegzete, amint fentebb, amikor arról beszélt, hogy a tekintély mit nem írhat elő. A szöveg folytatása azonban már „vonalban” van: „Létünk kérdésének csak az az Isten felel meg, aki maga végessé lett...” stb. Reménykedik e válasz jövőjében. E válasz elfogadásáért dolgozni - ez a feladata.

A Bokor addig él, amíg vannak olyanok, akik abszolút eligazító értékűnek tartják a jézusi örökséget, amelyet annyira abszolútnak gondolunk, hogy képes egybefogni azokat is, akik a filozófiával már el nem érhető kérdésekre különböző válaszokat adnak. A Bokor nagy részét azok alkotják, akik a katolikus hitletéteményt nem akarják lecserélni egy másik vallására, de szeretetben s megbecsülésben át akarják ölelni a többi valláshoz tartozókat is. Nincsenek meggyőződve arról, hogy saját egyházuk válasza a lehető legtökéletesebb választ nyújtja az embertől feltehető kérdésekre, de vallásukhoz ragaszkodásának ez nem is feltétele, hiszen csak tükör által és homályban láthatunk.

Kelt Óbudaváron, 1997. szept. 18-án

[ÖNSZERETET ÉS ÖNZÉS]

Az önzés fogalmi ellentéte az önzetlenség. Az önszeretet fogalmi ellentéte az öngyűlölet. Öngyűlöletre aligha vagyunk képesek. Az önutálattal nem egyszer találkozhatunk, amikor nagyon lemaradunk attól, amit elvárunk magunktól. Az önsajnálattal is találkozunk, amikor úgy gondoljuk, hogy kivételesen nehéz a sorunk. Megpróbálom mindezeket a fogalmakat közös nevezőre hozni. Ahhoz, hogy ezt megtehessem, a szeretet fogalmát s annak meghatározását veszem segítségül. A szeretet az az emberi magatartás, amely a másik felé fordul, azaz túllép önmagán. Fordulhat Isten felé, ember felé s az emberalatti világ felé. Egyszerűség okából most csak azt kísérel meg határozni, hogy miben mutatkozik meg a szeretetünk, ha az embertársunk felé fordul. Olyan meghatározást keresek, amely érvényes bármely esetben. Ez azt jelenti, hogy bármelyik ember lehet az, aki szeret, bármelyik embertársunk lehet az, aki felé szeretettel fordul a másik ember.

Az szeretet, aki embertársát szolgálni akarja. A szolgálás ellentétes fogalma: az uralkodás. Miben akarja szolgálni? Abban, amit jónak gondol a másiknak; abban, amit a másik is jónak gondol maga számára. Csak olyanban szolgálhatom tehát embertársamat, amit mind a ketten jónak gondolunk. Amiről azt gondolom, hogy bajt okozok neki, akkor sem szolgálhatom, ha ő éppen azt kívánná tőlem, hogy megtegyem neki. Példa: segítség egy harmadik ember megölésében.

Az szeretet, aki a valamiben nélkülözést szenvedő embertársának segítségére siet. Ennek ellentétes fogalma: a vevés. Elveszem erőszakkal, csellel azt, ami a másik emberé. Aki szeret, az ad. Adja azt, ami embertársának hiányzik. Nem azt adja, amire annak nincs szüksége. Példa: Hegyibeszédre nincs szüksége, de hiányt szenved ételben, ruhában, szállásban stb. Itt is fontos, hogy ne csak ő gondolja azt, amit vár tőlem, a maga számára jónak, hanem én is jónak gondoljam az ő számára azt, amit kér vagy vár tőlem. Példa: nem adok kölcsönt sem, akiről tudom, hogy elissza és családjá ennek következtében ínséget lát.

Az szeretet, aki embertársának megbocsát? más szóval: aki szelíd. Ennek ellentéte: bántja embertársát. Akár cselekedettel (üti, öli), akár szóval: gyalázza, sértegeti stb. Akárcsak a meg nem bocsátás magatartásával bánt: haragot tart. Nem haragudnunk nem feltétlenül lehetséges, ha bántás ér bennünket. A haragudásban megmaradni - csak ez áll ellentétben a szeretettel.

Az szeretet tehát, aki szolgál, ad és megbocsát. Nézzük ezután, miben is áll az önszeretet. Hát éppen abban, hogy nagyon is kívánjuk, hogy mások szeressenek bennünket: ne uralkodjanak rajtunk, ne vegyék el, ami a miénk, ne bántsanak minket. Inkább legyenek szolgálatunkra, ha akármilyen bajban vagyunk. Példa: tessék már megmondani, hogy hány óra, vagy merre van ez és ez az utca. Inkább adjanak nekünk, amikor rászorulunk valamire, s a magunk erejéből képtelenek vagyunk megszerezni azt, amire

szükségünk van. S ha megbántottunk valakit, legyenek készségesek megbocsátani nekünk, amikor erre kérjük őt.

Az önszeretet velejárója tehát emberi természetünknek. Még azt is mondhatnám, hogy a szeretet fogalmát az önszeretet fogalmából vezetjük le. Amit magunknak kívánunk, azt tenni a másik emberrel szemben - ezt gondoljuk szeretetnek. Ha az önszeretet emberi természetünknek velejárója, sőt meghatározója is, akkor a másik felé forduló szeretet pedig természetünk, létünk legbelső parancsa, amelyet világosan tanít az ember legfontosabb ismerete, amelyet éppen ezért nyelvünk nagyon mély filozófiai gondolkodást mutatva, belső vagy lelkiismeretnek mond. Öngyűlöletre azért vagyunk képtelenek, mert ez ellenkezik az emberi természettel. Az önutálat viszont nem ellenkezik az emberi természettel, mert éppen annak következtében ellenkezik, hogy lelkiismeretünk arról informál, hogy nem teljesítettük létünk legfőbb parancsát. Példa: ahelyett, hogy szeretnénk, azaz szolgálunk, adnánk stb., pl. csak élőködünk másokon. Az önsajnálát is lehetséges, ha hiába várunk segítséget a másiktól.

Ezek után nézzük meg az önzés és önzetlenség mibenlétét. Az önzés abban a magatartásban nyilvánul meg, hogy jelentős mértékben várom mások segítő szeretetét, és magam nem gondolok arra, hogy létem belső parancsa, hogy én legyek segítségére másoknak. Az önzetlenség pedig ennek éppen ellentéte: szinte szinte a magam létigényeiről megfeledkezve akarok másoknak segítségére lenni. Ez az önzetlenség természetesen - csakúgy, mint az önzés - ismer fokozatokat. Lehetek kisebb vagy nagyobb mértékben önző; és lehetek kisebb vagy nagyobb mértékben önzetlen. Az önzés kis mértékben is káros. Káros magának az önző személynek is, káros a többieknek, a társadalomnak a számára is. Az önzetlenség is lehet káros. Az ezt a magatartást gyakorló ember számára is. Akkor káros, amikor önzetlensége következtében elveszti belső egyensúlyát, s magatartásának eredményeként megjelenik az önsajnálát, majd a vádaskodás a többiekkel szemben.

Az egyetemes emberi bölcsesség ettől meg akar óvni, amikor Jézussal együtt tanítja: Úgy szeressük magunkat, mint embertársainkat. Az önfeláldozás nehéz mesterség. Arra gyakorolni kell magunkat.

Könnyebb persze azokkal szemben, akik nagyon közel állnak hozzánk. Pld. az anyához gyermeke. De ez már más fejezet.

[LAPOZGATOK]

1929-ben a bizonyítvány mellé kaptam még egy könyvet is. A nyomtatott értesítőt. Benne volt a pesti piarista gimnázium mind a tizenhat osztályának minden tanulója, s mindegyikük

teljes bizonyítványa. A könyv első felében tanulmányok, emlékezések kaptak helyet. Egy arckép volt az első oldalak valamelyikén: Sebes Ferencé. Megtudhattam, hogy így hívják a magyarországi piaristák legeslegfőbbjét. Nagy ünnepeken ott térdepelt „a rendfőnök úr” a szentélyben egy neki fenntartott külön kispadban. Amikor hét évvel később beléptem a Rendben, megtudtam, hogy a „rendfőnök” Rómában található. Aki itt található, az a Rend magyarországi tartományának a főnöke. Rómában él a generális, Budapesten a provinciális.

Mint kisdiák sokszor mentem át a gimnáziumból a rendházba, s olvastam a lengő ajtóra írt szót: Clausura. Megtudtam, hogy ez azt jelenti: nők ide be nem léphetnek. Családomban piarista diák volt egyik unokatestvéremnek a férje; tőlem jó tíz évvel korábban érettségizett Vácott. Tőle is hallhattam, mástól is: nem volt ez mindig így; nem régiben „hozták be a clausurát”. Valami káptalanon fel is szólal ellene egy köztiszteletben álló öreg piarista: „Uraim, ha azt ránk erőltetik, meg fog enni bennünket a pizsok”.

Ragyogó tisztaságot tapasztaltam a Clausura mögötti világban, amikor dolgozatcsomagot vittem át egy-egy tanárunk szobájába, vagy lelkiezetésre mentem hittanár-lelkiatyámhoz, vagy éppen Sík Sándornak vittem korrektúrázni való verset Várdai bácsitól, a Katolikus Szemle akkori főszerkesztőjétől, akinek gyermekeivel együtt játszottam a Ferenc-téren. A ragyogó tisztaságot egy inas-hadsereg biztosította. A magyar provinciában emberemlékezet óta kivesztek már a dolgozó testvérek, minden rendtag klerikusnak jelentkezett: pap és tanár akart lenni. Úgy gondolom, hogy derék parasztcsaládok boldogan adták fiúkat az inasi pályára, ahol csak ragadt rájuk lelkiesség is, kultúra is a biztos ellátás és akármilyen szerény kereset mellett is. Egyik rendtársam főigazgatói címre hallgatott, s egyetemről jövet együtt mentem a liftben fölfelé vele s egy fiatalka inassal, aki nem rég szegődhetett el hozzánk. Nem tudta még kinek-kinek címét-rangját. Annyit tudott, hogy ő itt tanár urakat szolgál. Jászai főigazgató jól megtermett ember volt: magasságban is, körfogatban is. Elnézi őt a kislegény, majd megszólal: A tanár úr is lehet vagy másfél mázsa. Alighanem a főigazgató úr is parasztlegényke lehetett valamikor, mert nem kaptam fel a vizet. Csendesesen válaszolt: Nem vagyok én disznó, hogy mázsáljanak! Ezek az inasok is hozzá tartottak már diákkorunkban is a piarista univerzumhoz. Egyik rettegett tanárunknak tükörfényes volt tar koponyája; meg is született róla a diákréfa: Mitől olyan fényes? Mert az inasa minden nap nemcsak a tanár úr cipőjét veszi a térde közé, hogy kifényesítse, hanem a fejét is. Már kispapok voltunk, amikor egy fiatal elöljárónk megengedte magának, hogy panaszkodjon előttünk őt bántó rendtársaira: „az ő reverendájába törlik sáros csizmájukat”. Több se kellett nekünk. Valamelyikünk kitalálja az új adomát: Tudod miről panaszkodik az egyik inas a másikkal? Miről? Alig bírom rendbe tenni a tanár úr reverendáját, mert a rendtársak mind abba törlik sáros csizmájukat.

A noviciátusban találkoztam Sebes Ferencsel első ízben személyesen is. Ő volt a vizsgálónök; megizzasztott. Volt egy latin nyelven írt könyv, amely a rendi élet eseményeit mutatta be, többek között: hogyan is történik a fogadalomtétel. Annak liturgiájába beletartozott, hogy a fogadalmat kivevő előjáró rövid buzdítást tart „de statu”. Ne adj Isten, képtelen voltam lefordítani. Tudtam a szó egy sereg jelentését meg a származását is, de hogy e helyt a fogadalomtevőnek a Rendben megkívánt életformáját jelenti, elfelejtettem, bár az évfolyamán a tárgyat okító Léh magiszter úr biztos elmondta nekünk jó pár-szor. Nem segítettek, én pedig nem tudtam kitalálni. Hosszú kínlődás után könyörültek meg rajtam. Sikeres volt a pedagógiájuk: máig sem felejtettem el a status szónak ezt a ellentétét.

A noviciátusban hallottunk először rendi alkotmányról. Arról, hogy a provinciában három évenként van káptalan, amelyen provinciálist választanak, s hogy a jelenlegi már 1928 óta egyfolytában hivatalban van. A rendi alkotmány nem nagyon érdekelt bennünket. Amióta én piarista lettem, azóta egyfolytában Sebes Ferencnek hívták a rendfőnököt. Hogy más is lehetne, mint ő, ilyesmire nem gondoltam. Hogy mekkora nagy úr, akkor érzékeltem, amikor a noviciátus eltöltése után felkerültem Pestre, és Ferenc napon bevonultunk a rendfőnöki fogadó terembe: az összes tanárok, az összes kispapok. Voltunk vagy százan. Hatalmas félkörben álltunk némán, fegyelmezetten. Majd a terem túlsó végén halkán bejött s megállt az ünneplő gyülekezet előtt. A házfőnök előre lépett - Tomek Vincének hívták -, s mondta az üdvözlő szavakat. Amikor befejezte lelkes köszöntését, a rendfőnök nagyon csendes hangon megköszönte a jókívánságokat, majd visszavonult abba a szobába, ahonnan előtűnt. Mi pedig százan „halkán, zaj nélkül” (ahogy Arany mondja) kimentünk, ahogy bejöttünk.

Kispapi éveink során aztán megtudtuk, hogy nincs ám minden piarista megelégedve a Sebes-rezsimmel, s hogy mást akar a közvélemény, a többség, a fiatalok. Mért akartak mást? Unták a Sebes-programot. Mi volt ez? Én így halottam! amikor elmegy vizitálni a házakat, hiába akarnának vele a rendtársakat érdeklő iskolai problémákról beszélni, a rendfőnököt csak a rendi reform” érdekli. Lehetett valami az artikulációjában, amit kihasznált az „ellenzék”, s r hang helyet l hangot ejtett, amikor idézte a nem-kívánatos Sebes-programot. Miben állt ez a rendi reform? Sok mindenben állt volna, mert a vatikáni Szerzetesek Kongregációja szorította a hatályos normák irányába a különböző szerzetesrendek főnökeit, a piarista generálist is. A generális pedig a tartományfőnököket, így a magyar provinciálist is. S a magyart talán különösen is, mert a középeurópai provinciák jobban elvilágiasodtak a 19. század folyamán, mint az olasz és a spanyol provinciák. A rendi reform egyik soron levő lépése az volt, hogy a közös étkezések (ebéd és vacsora) alatt legyen felolvasás. E reform ellen a magyar piaristák általában elhárító álláspontra helyezkedtek. Az ellenérv - vastagabb formában - valahogy így fogalmazódott

meg: ezek a digók (az olaszok nem nagyon megtisztelő neve volt ez akkoriban) úgy képzelik, hogy nekünk is szükségünk van arra, hogy legalább az étkezés során jussunk valami szellemi táplálékhoz. Nekünk viszont, ha a kemény délelőtti iskolai munka után végre asztalhoz ülhetünk, mindenre van szükségünk, csak arra nincs, hogy betűkkel traktáljanak minket.

Az 1940. évi tartományi káptalant megelőzték a vokálist, küldöttet, választó házi káptalanok. A rendtartomány mind a tíz háza ellenzéki vokálist választott. A tartományi káptalannak tagja volt a rendkormány öt tagja (a provinciális és négy asszisztense), a tíz házfőnök, no meg a házak összesen tíz választottja. A rendi alkotmány szerint 12 év után Sebes Ferencet már csak minősített többséggel lehetett volna újra választani. Ehhez az kellett volna, hogy a vokálisokból legalább egy átálljon a kormánypártba. A szavazás titkos volt. Nem állt át senki sem. Az ellenzéki lista került ki győztesen. Lista! mert minden listán három névnek kellett szerepelnie, s abból választja ki a generális a neki tetszőt. Az ellenzéki listán Zimányi Gyula, Kisparti János és még valakinek a neve szerepelt. E harmadikra nem emlékszem. A triumvirátusok szokásos felépítése szerinti volt: a harmadik úgy sem jöhet szóba: nem alkalmas a hivatalra.

Meleg tavaszi napon volt a káptalan. Házigazdája, a pesti házfőnök, Tomek Vince volt - a Sebes-rezsim asszisztense és motorja. Megkérdezte a káptalani atyákat: Nem kellene-e egy kis szünetet tartani, melyben frissen csapolt sör és ropogós sós-kifli üdíthetné fel még ebéd előtt a káptalani atyákat. A káptalani atyák szívesen fogadták az ajánlatot. A házfőnök a szünetet arra használta fel, hogy megmagyarázza az egyik káptalani atyának (vokálisnak): Lehetetlen, hogy Róma ebből a névsorból bármelyiket is elfogadná. Az egyik pályavégezetlen, a másik sült racionalista, a harmadik jelentéktelen. Egyébként a jelenlegi rendkormány már régóta mérlegeli, hogy itt az ideje annak, hogy belőle (akivel a házfőnök beszélget) rektor/direktor legyen. Ha marad a Sebes-kormány, akkor ennek nem lesz akadálya. A frissen csapolt sör megívása után folytatódott a káptalan munkája. Sor került az asszisztensek megválasztására. Az ellenzéki lista azonban tíz helyett csak kilenc szavazatot kapott, s győztes lett a Sebes-rezsim asszisztens listája, melynek tagjai között szerepelt Tomek Vince is. Róma aztán mégiscsak választott a három jelölből: Zimányit választotta, aki „teológus” volt, de nem doktorált le, s e címen minősült „pályavégezetlenné”.

1940 és 1943 között Zimányi a megbuktatott Sebes négy legelkötelezettebb emberével volt kénytelen kormányozni. S ha az öt megválasztó ellenzék számonkérte rajta a megválasztása előtt tett ígéreteket, hivatkozhatott arra, hogy megkötik kezét asszisztensei, akik keresztbe tesznek neki. A provincia tanult a sörszünetből. Az 1943. évi házi káptalanon csak egészen fiatal rendtársakat választottunk vokálisoknak, akiket semmiféle sörszünet nem csábíthat át az ellenfél táborába.

Azért nem, mert íratlan szabály volt, hogy csak tíz tanári évvel a háta mögött lehet valaki rektor kai diraktor. Az én időmben hét évig tartott a kiképzésünk, tehát 35 évesen lettünk érettek a vezetésre. Korábban nem kellett hét év. A noviciátus alatt is lehetett osztályt végezniök a 16 évesen belépőknek, nem volt csak-teológiai esztendő egy sem, az egyetem három évig tartott, a negyedikben már lehetett tanítani. Ha jól emlékszem, Papp Elemér 9 tanári év után is alkalmasnak bizonyult már a vezető tisztre, úgy 33 éves korában. Szeged 43 tavaszán a 43 januárjában szentelt Zömbik Miklóst küldte a káptalanba vokálisnak. Magam a sátoraljaújhelyi káptalannak voltam tagja. Előtte megkeresett a kortes, és elmondta, hogy Meskó Lajcsi az ellenzék jelöltje. Én tiltakoztam mindenféle befolyásolás ellen, és Meskó Lajcsira szavaztam, akit egyébként, amikor megérkeztem frissen szentelve, pár hónappal a káptalan előtt Sátoraljaújhelybe, hamarosan gyóntatómnak választottam. A ház tagja volt a borszörcsöki születésű Vörös Cyrill is, aki nagyhírű matematikusként élt az én filológus tudatomban. Aprókat lépni tudó öreg emberként lépegetett le a lépcsőn s ment le a város közepén elterülő házunk ötholdas gyümölcsös kertünkbe, ahol egy szalmakarosszék várta, abba beleült, egy papírlapot tartott maga előtt, amelyen egy háromszög volt látható. Aztán amikor felment szobájába, csúzos kezével írta a képleteket. Zányi Laci, aki szintén igen tehetséges matematikus volt, lett volna hivatva Vörös Cyrill kézíratait rendezni. Zányi, akiről az akkori matematikai hatalmasságok egyike azt mondta, hogyha a piaristák közül valaki magántanárrá lehetne, akkor a Zányi lenne az.

Nos Cyrill bácsi szólásra emelkedett a sátoraljaújhelyi káptalanon, amelyet ebéd előtt az oratóriumban tartottunk meg. Felszólította a vokálissá választott Meskó Lajcsit, hogy közölje a káptalannal: Hagyják abba a rendi reformnak nevezett szigorításokat, mert, ha így folytatják, nem lesz jelentkező. Nem, mert aki olyan buzgó, hogy ezeknek a rendi reformoknak szükségét érzi, az elmegy jezsuitának, s nem lesz belőle piarista, s becsukhatjuk iskoláinkat. Senki sem mondott ellene Cyrill bácsinak. Magam sem. Csak elgondolkodtam újból azon, amit az egyetemen egy Csengődi nevű jezsuita mondott Berki Pityu piaristának (1937-ben lépett be a rendbe, s fiatalon elvitte a tuberkulózis... s akkora szent volt, hogyha jezsuita lett volna, most nem Kaszap István boldoggá meg szentté avatása volna folyamatban, hanem Pityué..., akit egyébként egy másik szent ápolgatott saját házában hűséges odaadással és éveken keresztül - Csányi László rendtársunk édesanyja, akinek szintén nincsen promótor), akik évfolyamtársaként ültek Horváth János magyar óráin: A piaristák nem szerzetesrend, csak amolyan legényegylet. Pityu ezt angyali szelíden elviselte. Én azonban elmentem egykori családi gyóntatónkhoz, az Ohmerovics páterhez, s bepanaszoltam nála Csengődit. Megvigasztalt: nem kell komolyan vennem Csengődi páttert, hiszen irodalmár. Meg voltam vigasztalva.

[KIPKE TAMÁSNAK]

Bulányi György
1122 Bp., Városmajor u. 47/B
tel: 155-54-78
Kipke Tamás
főszerkesztő-helyettes úrnak
Budapest, 1997. október 22-én

Kedves Testvérem Jézus Krisztusban!
Csakhogy ezt is megérhettem. Mit? Hogy lapjuk arról számol be, hogy nézeteimet „vitatják”, „kifogásolják”. Eddig ugyanis az volt a helyzet, amit 82-ben Magyar Ferenc így fogalmazott meg: „Tudod, a főnök ezt mondta nekem: 'Azt a mondatot hozhatod le Bulányitól, hogy visszavonja tévedéseit'”. Ez 1982 tavaszán hangzott el szerkesztőségünkben, amikor az akkori főszerkesztőnek átadtam másolatát annak a Lékai bíborshoz írt levélnek, melyben kifejtettem, hogy a visszavonandó hat téves tételből, melyet közölt az Új ember, egyet sem képviselek. Megértem, hogy az akkori pártállami viszonyok között az akkori főszerkesztő nem hozhatta le, hogy Bulányi nem képviseli azt, amit a múlt heti számban az olvasók Bulányitól képviselt tételekként vettek tudomásul. Levelem változatlanul szerkesztőségünk asztalán fekszik. Ha elveszelődött volna, megtalálhatják a Szokolczay Lajos, Péter Bulányi (Budapest 1989) c. könyv 168-171. oldalain, vagy a Primási Irattárban (1100-3/1982). Amíg az Új ember nem közli olvasóival, hogy olyan nézetek képviseléséről tájékoztatta olvasóit, amelyeket nem képviseltem; amíg az új ember nem közli olvasóival, hogy olyan tételek vissza nem vonásáért lettem elítélve, amely tételeket nem képviselek, addig magatartása nincs harmóniában a sajtótörvényekkel; a jézusi szeretettörvényről pedig jobb nem is beszélünk. Amíg ez meg nem történik, addig csak úgy építhető részemről a kiengesztelődés, hogy elviselem az Új embernek ezt a magatartását.

Örülök, hogy Kipke Tamásnak volt füle, és kihallotta, amit kihallott beszédemből, mert „ecclesia semper reformanda est”, aminek egyik feltétele a kritika, amit őseink, Jézus is, az Isten tolmácsai (nabim) szerepkörének tudtak és tudott (vö Mt 5,12).

Megtisztelő, hogy idézett is tőlem egy mondatot. Amint látható, a kápolnában felolvastam beszédem. A szóban forgó mondat így hangzott el: „Életem legnehezebb időszakára zárult le ezzel. Legnehezebb, mert Rákosi és Kádár börtönében ülni - akármilyen nehéz is - mégiscsak dicsőség volt számomra... Egyházamtól elvetve lenni - ezt már nehezebben viseltem.” Akár telefonon

is szívesen beolvastam volna e mondatot, ha felhív. A hierarchia elvetett, de - mint írja, és nekem tulajdonítva írja - „egyházamtól elhagyatva” nem éreztem magam. Isten népéből voltak idehaza is (Bokor), külföldön és az óceánon is túl - ott még püspökök is akadtak köztük -, akik mellettem álltak és maradtak. Így azután mindent éreztem, csak elhagyatottságot nem. Inkább fáradtságot; a munka bősége miatt.

Teljes mértékben egyetértek cikkének utolsó mondatával, hiszen a kiengesztelődés kölcsönvonatkozást tartalmazó szó, s csak akkor valósulhat meg, ha megindulhat az eszmetisztázás a különböző álláspontokat vallók között.

Annak reményében, hogy cikke már kezdete ennek az Új emberben, a Jézustól tanult szeretettel köszönti:

(Bulányi György Sch, P.)

